

شاخص‌های اندازه‌گیری فساد و ضدفساد

مرکز مطالعات و پژوهش‌های سلامت اداری و مبارزه با فساد

مترجم: علی سیف زاده

شاخص‌های اندازه‌گیری فساد و ضدفساد

ناشر: سازمان شفافیت جهانی

نویسنده: استفان ای. تراپنل

مترجم: علی سیف‌زاده

مرکز مطالعات و پژوهش‌های سلامت اداری و مبارزه با فساد

۱۳۹۵

سرشناسه	: ترپنل، استفانی ای.
عنوان و نام پدیدآور	: Trapnell, Stephanie E. : شاخص‌های اندازه‌گیری فساد و ضدفساد / نویسنده استفانی ای. تراپنل؛ مترجم علی سیف‌زاده؛ [برای] قوه قضاییه، سازمان بازرسی کل کشور، مرکز مطالعات و پژوهش‌های سلامت اداری و مبارزه با فساد.
مشخصات نشر	: تهران: نشر علوم اجتماعی، ۱۳۹۵.
مشخصات ظاهری	: ۱۸۴ ص.: مصور، جدول، نمودار.
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۹۵۸۰۳-۶۰-۱
وضعیت فهرست نویسی	: فیپا
یادداشت	: عنوان اصلی: Measuring corruption and anti-corruption.
موضوع	: فساد سیاسی
موضوع	: Political corruption
موضوع	: مدیریت دولتی -- فساد
موضوع	: Public administration -- Corrupt practices
موضوع	: فساد
موضوع	: Corruption
موضوع	: فساد -- پیشگیری
موضوع	: Corruption -- Prevention
شناسه افزوده	: سیف‌زاده، علی، مترجم
رده بندی کنگره	: ۱۳۹۵ ش ۳/ت ۴/۱۰۸۱ JF
رده بندی دیویی	: ۳۶۴/۱۳۲۳
شماره کتابشناسی ملی	: ۴۳۴۱۱۴۰

شاخص‌های اندازه‌گیری فساد و ضدفساد

مترجم: علی سیف‌زاده

طراح جلد: نیما رستمی

شمارگان: ۳۰۰ نسخه

نوبت چاپ: اول

قیمت: ۹۰۰۰۰ ریال

مرکز مطالعات و پژوهش‌های سلامت اداری و مبارزه با فساد
تهران - خیابان طالقانی، تقاطع سپهبد قرنی، سازمان بازرسی کل کشور
نشانی نشر: تهران، میدان انقلاب، ابتدای جمالزاده جنوبی، کوچه دانشور، پلاک ۱۱،
واحد ۵، تلفن: ۴-۶۶۹۰۳۰۴۳

کلیه حقوق مادی و معنوی اثر متعلق به سازمان بازرسی کل کشور می‌باشد.
هرگونه انتشار مطالب آن بدون کسب اجازه از این سازمان، غیرمجاز است.

فهرست

عنوان	صفحه
فصل اول.....	۱۱
داده‌ها، مدل‌ها و اندازه‌گیری فساد/ضدفساد.....	۱۱
کلان و خرد: شاخص‌های ترکیبی و داده‌های مرتبط با سیاست.....	۱۶
نوع داده‌ها.....	۲۰
مدل‌های رایج.....	۲۴
کانون توجه: داده‌های باز و فساد.....	۲۷
اندازه‌گیری فساد.....	۲۹
اندازه‌گیری ضدفساد: شفافیت، پاسخ‌گویی، درستکاری.....	۲۹
شفافیت.....	۳۲
پاسخ‌گویی.....	۳۷
درستکاری.....	۴۴
فصل دوم:.....	۴۷
چرخه نظارت و ارزیابی و اندازه‌گیری آن.....	۴۷
مدل‌های منطقی.....	۵۱
تئوری‌های تغییر.....	۵۲
برنامه‌ریزی برای اندازه‌گیری.....	۶۲
چطور می‌توان آن را اندازه‌گیری کرد؟.....	۶۴
روش‌شناسی‌ها (متدولوژی): ملاحظات و محدودیت‌ها.....	۶۸
ملاحظات طراحی اندازه‌گیری.....	۷۳
ذی‌نفعان.....	۷۴
نظارت و ارزیابی مشارکتی.....	۷۵
اندازه‌گیری‌های دوزوره و دوفاکتو.....	۷۷

۸۰	 روایی
۸۱	 پایایی
۸۴	 پایداری
۸۴	 محدودیت‌ها

۸۹	 فصل سوم:
۸۹	 ارزشیابی و ارزیابی اثربخشی
۹۲	 ارزشیابی تجربی اثر
۹۷	 ارزشیابی مبتنی بر تئوری
۹۸	 یک مورد غیرواقعی: ادعای مشارکت کمپین‌های جلب حمایت
۱۰۰	 ترسیم نقشه پیامدها
۱۰۲	 ردیابی فرایند
۱۰۳	 دیگر مدل‌های ارزشیابی
۱۰۷	 کمپین‌های جلب حمایت
۱۰۹	 کاهش ریسک در بخش‌ها
۱۱۹	 توانمندسازی و ظرفیت‌سازی
۱۲۱	 رویکردهای اندازه‌گیری اثربخشی در سطح سازمان/نهاد
۱۲۲	 نهادهای ضدفساد
۱۲۵	 درستکاری (سلامت) نهادی
۱۲۶	 رویکردهای اندازه‌گیری اثربخشی در سطح ملی
۱۲۷	 سیاست‌ها/ استراتژی‌های ضدفساد در سطح ملی
۱۲۷	 ارزیابی‌های درستکاری بخش عمومی توسط سازمان همکاری اقتصادی و توسعه (OECD)

۱۳۹	 فصل چهارم:
۱۳۹	 درس‌های آموخته شده از چالش‌ها
۱۴۱	 داده‌ها نباید به صورت مستقل تولید شوند
۱۴۶	 داده، پایان ماجرا نیست
۱۵۲	 هنوز هم نیاز به داده‌های مقایسه‌ای جهانی وجود دارد

- مراقب الگوبرداری اشتباه و بازی با سیستم باشید ۱۶۲
- در عوض، داده‌ها می‌توانند اعتبار تلاش‌های اصلاحی را فراهم سازند ۱۶۵
- دقیق باش حتی در ارتباط با مفاهیم فازی ۱۶۹
- از پاسخ‌های آسان پرهیز کنید ۱۷۱

فصل پنجم: ۱۷۵

- اقدامات مناسب برای پاسخ‌گویی ۱۷۵
- اقدامات مناسبی که در کانون توجه قرار دارند ۱۷۷
- اصل مکمل بودن رویکردها: زمینه و هدف از اهمیت برخوردار هستند ۱۸۲
- دانش مشترک ۱۸۳
- مشارکت و پایداری ۱۸۴

دیباچه

کتاب شاخص‌های اندازه‌گیری فساد و ضدفساد شامل مطالبی درخصوص انواع داده‌ها، مدل‌ها، ارزشیابی و ارزیابی اثربخشی، رویکردهای اندازه‌گیری و شاخص‌های ترکیبی اندازه‌گیری فساد/ ضدفساد است. این کتاب در فصول مختلف خود، با انواع شاخص‌های اندازه‌گیری فساد و سپس ارایه مثال‌های عملی از تلاش برای سنجش فساد می‌کوشد تا خوانندگان را با این روش‌ها آشنا سازد.

سنجش فساد از آن جهت که این پدیده اساساً به صورت مخفیانه و با پنهان‌کاری عمدی کنشگران آن صورت می‌گیرد، دشواری‌های بیشتری نسبت به سایر پدیده‌ها دارد. کنشگران می‌کوشند تا رد پای از فساد خود به جا نگذارند، از همین رو دنبال کردن اقدامات فسادآمیز و سنجش میزان وقوع آن بسیار دشوار است و به همین دلیل، سنجش فساد با روش‌های مستقیم و اغلب غیرمستقیم صورت می‌گیرد. مفید بودن این اثر در راهنما بودن آن برای کاربران جهت اندازه‌گیری فساد، ضدفساد، شفافیت، پاسخ‌گویی و درستکاری است. مرکز مطالعات و پژوهش‌های سلامت اداری و مبارزه با فساد سازمان بازرسی کل کشور با تقدیم برگردان این کتاب امیدوار است، قدمی در راه آشنایی پژوهشگران برای سنجش فساد و ضدفساد برداشته باشد.

مرکز مطالعات و پژوهش‌های سلامت اداری و مبارزه با فساد

مقدمه

برنامه راهبردی UNDP با عنوان تغییر با جهان (۲۰۱۴-۲۰۱۷) توجه ویژه‌ای نسبت به نحوه ارایه بهتر نتایج و دستیابی به اثر مورد انتظار از طریق برنامه‌های آن داشت. بدین منظور و در چنین راستایی، سازمان مبارزه با فساد جهانی (GAIN) تقویت برنامه‌ریزی ضدفساد UNDP را به‌عنوان یکی از اهداف اصلی خود اولویت‌بندی کرده است که این امر از طریق ارایه دستورالعمل‌هایی پیرامون نحوه سنجش و ارزیابی اثر و نتایج مداخلات ضدفساد، به نحوی قابل اطمینان، صورت می‌پذیرد. این راهنمای عمل، هدف یادشده را تأمین کرده و مجموعه‌ای از روش‌شناسی‌ها، ابزارها و فعالیت‌هایی را ارایه می‌دهد که به‌وسیله انجمن ضدفساد در طول سالیان پیش مورد استفاده و تأیید اعتبار قرار گرفته است. تا این که دانش مربوط به شیوه درک بهتر پیشرفت در مبارزه علیه فساد را بهبود بخشد.

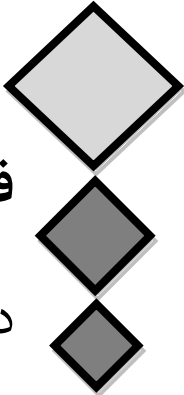
این راهنما همچنین به دنبال پاسخ‌گویی به تقاضای روزافزون عده زیادی از ذی‌نفعان برای در دست داشتن یک راهنمای عملی روزآمد در مورد سنجش وجود و عدم وجود فساد، بخصوص پدیده شفافیت، پاسخ‌گویی، صداقت می‌باشد. اولین نسخه این راهنما که در سال ۲۰۰۸ منتشر شد حاوی نوآوری‌های بسیاری در زمینه رویکردهای سنجش بود. مهم‌تر از آن، تغییری است که در نگرش در این زمینه به وجود آمده است. تأکید بر سنجش عینی و دقیق فساد جای خود را به تأکید بر سنجش پیرامونی فساد برای دستیابی به اطلاعات کافی و مناسب داده است. همچنین، درکی جمعی نسبت به وجود شواهد اندک پیرامون اثر مداخلات ضدفساد در مقایسه با شواهد مورد انتظار وجود داشته است. در حقیقت، سنجش کارآمد اثر مداخلات ضدفساد به معنای الزامات گزارش دهی و معیارهای ارزیابی دقیق همراه با روش‌های کمی، کیفی و ترکیبی می‌باشد.

این راهنما رویکردهای سنجش کنونی را با طرح بحث نسبت به چالش‌ها و نگرانی‌های پیش‌روی متخصصان مورد بازبینی قرار داده و می‌تواند به‌عنوان یک مکمل برای اثر چاپی UNDP با عنوان شاخص‌های حاکمیت: راهنمای عمل کاربران که برای غیرمتخصصان مناسب است و اطلاعاتی را پیرامون مبانی شاخص‌ها، داده‌ها، جمع‌آوری داده‌ها و همچنین منابع اطلاعاتی موجود فراهم می‌کند. این راهنما ویژه افرادی است که در فعالیت‌های ضدفساد فعالیت داشته و به دنبال راهنمایی برای نحوه تفکر، ارزیابی و ساخت رویکردهای سنجش در حوزه‌های خاص می‌باشند. از آنجاکه بسیاری از داده‌های گردآوری‌شده پیرامون فساد و ضدفساد معمولاً با فعالیت‌های

دولت در ارتباط می‌باشند، این راهنما تأکید ویژه‌ای بر سنجش بخش عمومی و رابطه آن با جامعه مدنی داشته و برای متخصصانی نوشته شده است که به کار مبارزه با فساد مشغول بوده و به دنبال جایگزین‌هایی برای ساده‌سازی مدل‌های منطقی و شاخص‌های ورودی/خروجی می‌باشند. راهنمای حاضر به ۵ فصل تقسیم می‌شود که هر دو زمینه مفهومی و عملی را پوشش می‌دهد.

فصل اول داده‌ها و روش‌های مرتبط با سنجش فساد و مجموعه داده‌های فساد، پاسخ‌گویی، شفافیت و صداقت را مورد بازبینی قرار می‌دهد. فصل دوم به معرفی سنجش در چرخه کنترل و ارزیابی، پوشش نظریه‌های تغییر، برنامه‌ریزی سنجش، مفروضات و محدودیت‌ها می‌پردازد. فصل سوم اثر و پیامدهای ارزیابی یعنی حوزه‌ای که مداخلات ضدفساد کمتر در آن مدنظر قرار گرفته را بررسی می‌کند. این ناکامی الزاماً به دلیل ماهیت مداخلات نیست بلکه به این دلیل است که سنجش اثر فرایندهای پیچیده و غیرخطی تغییر با ابزارهای قدیمی و سنتی ارزیابی بسیار دشوار است. فصل چهارم، براساس مصاحبه‌های عمیقی که محتوی طرح‌های اندازه‌گیری و همچنین چالش‌ها است، نگرانی‌ها و موفقیت‌ها را پوشش می‌دهد و صدای متخصصان را به گوش می‌رساند.

سرانجام، فصل آخر مدلی را برای اقدام مناسب ارائه می‌دهد که شامل استفاده درست از روش‌شناسی، مشارکت ذی‌نفعان و اطلاعاتی برای پاسخ‌گویی می‌باشد. در تمام این راهنما، مطالعات موردی کوتاهی مورد اشاره قرار می‌گیرند که چالش‌ها یا روش‌های مورد بحث را تشریح می‌کنند.

فصل اول:

داده‌ها، مدل‌ها و اندازه‌گیری فساد/ضدفساد

این فصل یک تعریف اجمالی از سطوح پایه اندازه‌گیری فساد و ابعاد ضدفساد ارائه می‌دهد. این تعریف دربرگیرنده انواع شاخص‌ها، داده‌ها و روش‌های جمع‌آوری داده و نیز مجموعه‌های داده‌ای موجود است. فصل حاضر همچنین به بحث پیرامون تعامل^۱ میان شاخص‌های تجمیعی/ترکیبی و شاخص‌های صریح مرتبط با سیاست می‌پردازد و در ادامه تعاریف دقیقی از فساد، شفافیت^۲، پاسخ‌گویی^۳ و درستکاری [سلامت]^۴ ارائه می‌دهد.

-
- 1- Trade-off
 - 2- Transparency
 - 3- Accountability
 - 4- Integrity

باوجود آن‌که فساد ماهیتی فراگیر دارد، قربانیان این پدیده به‌شدت آثار مخرب آن را احساس می‌کنند. جامعه به‌عنوان یک کل در بلندمدت از تبعات فساد رنج خواهد برد. این درحالی است که در کوتاه‌مدت در بسیاری از کشورهای درحال توسعه هزینه فساد بر گروه‌های آسیب‌پذیر و به حاشیه رانده‌شده، به‌ویژه زنان، کودکان و فقیران تحمیل خواهد شد.^۱

فساد یک پدیده پنهان و اغلب غیرقابل‌پیش‌بینی است و ویژگی‌های آن به‌تناسب زمان، مکان و شرایط تغییر می‌کند. فساد:

- انواع بسیار متنوعی دارد: رشوه، اخاذی، کلاهبرداری، اختلاس، تبانی، سوءاستفاده از اختیار، جانب‌داری، خویشاوندسالاری، ردوبدل کردن هدیه، رابطه‌مداری در انتصاب، ارباب‌سالاری

- در تمام سطوح قدرت رخ می‌دهد: جهانی، ملی، استانی، محلی
- ممکن است توسط هر عاملی صورت پذیرد، خواسته و یا ناخواسته: افراد، صاحبان کسب‌وکارها، مقامات دولتی، سیاستمداران، بازیگران دولتی و یا غیردولتی^۲

فساد پدیده‌ای است که دائماً درحال تغییر است و تحت تأثیر عوامل مختلفی نظیر شرایط اجتماعی و فرهنگی، ساختارهای نهادی و سازمانی، محیط‌های سیاسی و نیز سیاست‌های ساختاری و اقتصادی قرار دارد. اندازه‌گیری فساد، ابزاری است برای مستندسازی روش‌هایی که به‌واسطه آن‌ها قدرت از مسیر صحیح خود منحرف می‌گردد و منابع ضایع می‌شوند. داده‌های فساد علاوه بر تعیین کمی میزان مبالغی که از خزانه ملی ضایع شده است و یا مبالغی که از طریق فعالیت‌هایی نظیر رشوه توسط عموم مردم به‌دست آمده است، می‌توانند قسمت‌های مشکل‌زایی که نیاز به توجه بیشتر نهادهای پاسخ‌گویی دارند را شناسایی کنند. بااین‌حال، همان‌گونه که پیش‌ازاین بیان شد، فساد یک پدیده پنهان است و شناسایی آن با اعتماد، دقت و یا استفاده از سطح حداقلی منابع دشوار است.

1- Purushothaman et al. Seeing Beyond the State: Women's Perspective on corruption And Anti-Corruption, UNDP, 2012; Cartner Center. Women and the right Access to Information in Liberia: A Mixed-Methods Study. Global Access to Information Initiative; 2014

2-Phil Matsheza and Anga R. Timilsina, Anti-corruption Interventions for Poverty Reduction of the MDGs and Promoting Sustainable Development, UNDP, 2008

اگر فساد، سوءاستفاده از قدرت دولتی در جهت دستیابی به منافع شخصی تعریف شود^۱ در این صورت تعریف معمول فساد، تخلف آگاهانه از قوانین و یا اخلاق خواهد بود. فساد یک عمل غیرقانونی و آگاهانه با هدف دستیابی به ثروت شخصی است، درمقابل، رهایی از فساد نیازمند افشای فساد و خطرات آن، تقویت و یا اصلاح قوانین و برقراری استانداردهای بالای اجرایی نظیر اخلاق و درستکاری است. از سویی دیگر اندازه‌گیری «ضدفساد» که در مقابل فساد قرار دارد آسان‌تر است و شامل موارد زیر می‌باشد:

- اندازه‌گیری هر آنچه برای پیشگیری و یا مبارزه با فساد نیاز است.
 - چارچوب‌های حقوقی و سیاسی، ترتیبات نهادی، فرایندها، سازوکارها، اقدامات، خروجی‌ها و نتایج مرتبط با سه مفهوم شفافیت، پاسخ‌گویی و درستکاری
- اندازه‌گیری ضدفساد، به معنای اندازه‌گیری شفافیت، پاسخ‌گویی و درستکاری در داخل دولت است. سازوکارهای قوی شفافیت، پاسخ‌گویی و درستکاری می‌توانند از فسادهایی نظیر جریان‌های پنهان و یا غیرقانونی تقلب، سوءاستفاده مستمر از قدرت، رشوه‌خواری خُرد توسط مقامات دولتی پیشگیری کنند. به‌رغم چالش‌هایی که در بالا توضیح داده شد، پیشرفت‌هایی در اندازه‌گیری فساد و ضدفساد حاصل شده است^۲. اندازه‌گیری اثربخش، بر پایه مدل‌هایی از جمع‌آوری داده، تجزیه و تحلیل و انتشار است که به‌خوبی پایه‌ریزی شده‌اند^۳. یک موضوع اصلی که مشخصه هر دوشاخه اندازه‌گیری [فساد و ضدفساد] به‌شمار می‌رود، منظره جهانی - محلی و به بیان دقیق‌تر، اندازه‌گیری ویژگی‌های ملی برای مقایسه با اندازه‌گیری بافت سطوح محلی (استان، شهر، اجتماع) است که در راستای پیاده‌سازی مداخلات مرتبط با سیاست‌گذاری انجام می‌گردد.

1- Transparency International

http://www.transparency.org/whoweare/organisation/faqs_on_corruption/2/. Also see Robert Klugaard, Controlling Corruption

2-Andy McDevitt, Gateway: Mapping the Corruption Assessment Landscape, Transparency International, 2012

3- Johnson et al, Mapping evidence gaps in anti-corruption: Assessing the state of the operationally relevant evidence donors actions and approaches to reducing corruption, u4, 2012.

جدول ۱: معایب شاخص‌های ترکیبی

معایب شاخص‌های ترکیبی حاکمیت
با توجه به این‌که ادراک‌ها واقعی نیستند و می‌توانند انعکاس یک حقیقت تحریف‌شده باشند، ادراکی که از اندازه‌گیری‌های ترکیبی به‌دست می‌آید اغلب از سوی منتقدان نادرست و یا ناقص در نظر گرفته می‌شوند. برای مثال در صورتی که مرجع ادراک از یک فرد متخصص به یک فرد عامی تغییر یابد به احتمال زیاد درکی که از فساد بیان خواهد شد تغییر می‌کند. یک فساد بزرگ در یک کشور می‌تواند به آسانی منجر به سنجش مغرضانه [توسط عامه مردم] گردد. زمانی که بررسی‌های مبتنی بر ادراک و بررسی‌های مبتنی بر تجربه مورد مقایسه قرار گرفتند، اختلاف قابل‌توجهی میان ادراک افراد و تجربه واقعی آنان از فساد در یک کشور خاص یافت شد.
عمل مقایسه در طول زمان می‌تواند مشکل‌ساز باشد زیرا روش‌شناسی و منابع داده‌ای بسیاری از شاخص‌های ترکیبی هر ساله تغییر می‌یابند. این تغییر می‌تواند ناشی از بهبود ساختار شاخص‌ها و یا دسترسی (و یا عدم دسترسی) به منابع داده‌ها، به‌ویژه در کشورهای کم‌درآمد و یا کشورهایی که مستعد تقابل هستند باشد. ^۱
ترکیب تعداد بسیاری از نقاط داده‌ای نه تنها ممکن است منجر به عدم موفقیت در اصلاح برخی از حوزه‌های ویژه شود بلکه به‌طور مشابه نمرات ضعیف در شاخص‌های اساسی را نیز مبهم می‌سازد. ^۲
یکی دیگر از ضعف‌های ترکیب، عدم حضور کشورها در این شاخص‌ها است. حذف تعداد زیادی از کشورها از رتبه‌بندی بدین معنا است که رتبه‌بندی براساس این شاخص‌ها می‌تواند همراه‌کننده باشد. ^۳
یکی از چالش‌های موجود، ارزیابی صحیح نقاط داده‌ای است. ارزیابی صحیح، نیازمند درک مناسب از رابطه نظری میان موضوع مورد مطالعه و اندازه‌گیری‌های مرتبط با آن است. ^۴ اختصاص اهمیت بیشتر به برخی از داده‌ای خاص نباید منجر به انحراف داده‌ها به جهتی شود که با واقعیات عملی ناسازگار باشند.
انتقاد اصلی واردشده بر شاخص‌های ترکیبی غیرقابل تفکیک بودن آن‌ها است. تفکیک این شاخص‌ها براساس درآمد، جنسیت و غیره بسیار دشوار است از این‌رو نمی‌توان از آن‌ها برای هدایت برنامه‌ریزی و نظارت استفاده کرد به گونه‌ای که به تأثیرگذاری بر زنان و فقرا حساس باشند.

Adapted from Trapnell(2011), (world Bank 2010) and UNDP (2009)

1- Fredrik Galtung, "Measuring the Immeasurable: Boundaries and Functions of (Macro) Corruption indices, in Measuring Corruption, 2009.

2-Christiane Arndt, and Charles Omen, Uses and Abuses of Governance Indicators. OECD, 2006

3-Galtung 2006; Arndt and Oman 2006

4-Melissa Thomas, "What Do the Worldwide Governance Indicators Measure? European Journal of Development Research, 2010

کلان و خرد: شاخص‌های ترکیبی و داده‌های مرتبط با سیاست

بیش از یک دهه است که به دلایل گوناگونی حوزه اندازه‌گیری فساد (و ضدفساد) تحت تسلط شاخص‌های ترکیبی قرار دارد. مطالعه پدیده فساد با پیچیدگی‌هایی همراه است؛ فساد اغلب در سراسر دولت منتشر می‌شود و می‌تواند از رهبران سیاسی تا مقامات عالی‌رتبه دولتی را آلوده سازد و در برخی از بخش‌ها به قدری نظام‌مند است که گویی در همه‌جا حضور دارد اما این حضور لزوماً به‌صورت پنهان است، از این رو نمی‌توان وجود آن را به‌صورت مشخص در یک مکان اثبات نمود. در چنین مواردی آگاهی از آنچه باید اندازه‌گیری کرد و یا شناسایی مکان‌هایی که منابع اندازه‌گیری می‌بایست در آنجا متمرکز شود دشوار است. علاوه بر آنچه ذکر گردید، از زمان آغاز پروژه تا انتشار داده‌ها، یک دوره وقفه قابل‌توجه به مدت یک سال و یا بیشتر وجود دارد. ممکن است پوشش کل کشور به دلیل کاهش منابع امکان‌پذیر نباشد و محدودیت‌هایی به‌وجود بیاید. شاخص‌های ترکیبی باهدف پوشش وسیع محلی، پوشش کشوری-جهانی و یا هر دو، نقاط داده‌ای بسیاری را جمع‌آوری می‌کند. برای مثال سازمان درستکاری جهانی^۱ برای تعداد محدودی از کشورها، از یک مجموعه تلاش انجام‌گرفته نقاط داده‌ای بسیاری را در حوزه‌های مختلف ضدفساد به‌دست می‌آورد و آن‌ها را مورد مقایسه قرار می‌دهد. در مقابل، شاخص‌های حکمرانی جهانی به‌منظور دستیابی به پوشش جهانی، داده‌های بسیاری از پروژه‌های متفاوت را مورد مقایسه قرار می‌دهد. هر چه تعداد نقاط داده‌ای بیشتر باشد دقت افزایش می‌یابد به شرطی که مفاهیم یکسانی در طول زمان اندازه‌گیری شود.

در روزهای آغازین شاخص‌های ترکیبی، این نوع مدل‌ها پیشرو بوده و روش‌های جامع و وسیعی را برای خلاصه‌سازی، ترکیب و سازمان‌دهی داده‌ها ارائه کرده و دربردارنده سنجش‌های تکمیلی حکمرانی با یک شاخص واحد بودند. همان‌گونه که پیش‌تر بیان شد، این یک تلاش برای اندازه‌گیری پدیده‌هایی پیچیده و فراگیر نظیر فساد و یا حکمرانی است. با این حال، مسایل آماری متفاوتی در ارتباط با داده‌های ترکیبی وجود دارد که می‌بایست قبل از انتخاب این نوع

۱- سازمانی مستقل و غیرانتفاعی است که به‌منظور نظارت بر شفافیت و پاسخ‌گویی، با استفاده از تیم‌هایی محلی از محققان و روزنامه‌نگاران به روند فساد در دولت‌های جهان می‌پردازد.

داده‌ها برای ردیابی پیشرفت فعالیت‌های حاصل در ضدفساد و یا حکمرانی، توجه ویژه‌ای به آن‌ها معطوف شود. اگرچه مقایسه عاملان دارای عملکرد بالا و پایین^۱ که دارای نتایج متفاوتی از حاشیه خطا هستند، مطلوب است اما اغلب یک حلقه گمشده از «عاملان با عملکرد متوسط» وجود دارد که نتایج آن‌ها با هیچ‌یک از معانی عام سازگار نیست. برای مثال تغییر در رتبه و یا نمره شاخص ادراک فساد (CPI) می‌تواند ناشی از یک یا چند عامل زیر باشد:

- تغییر در تعداد کلی کشورهای موجود در لیست
- تغییر در تعداد کلی منابع داده‌ای و منابعی که دقیقاً برای محاسبه نمره کشورها در طول سال‌ها مورد استفاده قرار می‌گیرند.
- تغییر در روش‌شناسی شاخص‌های ادراک فساد که هر سال مورد استفاده قرار می‌گیرد (UNDP, 2009).

علاوه بر این، چالش دیگری که پیش‌روی قرار دارد شناسایی چیزی است که باید اندازه‌گیری شود تا داده‌های به‌دست‌آمده وسعت فساد را در منطقه موردنظر به دقیق‌ترین شکل جمع‌آوری کنند. برای مثال کشورهایی که از نظر سازمان شفافیت بین‌المللی، شاخص ضعیفی را به لحاظ احساس فساد دارا هستند در بالای لیست شاخص پنهان‌کاری مالی^۲ (که به‌وسیله شبکه عدالت مالیاتی منتشر می‌شود) قرار دارند.

اگرچه ممکن است انواع مختلف شاخص‌های ترکیبی در اندازه‌گیری تأثیر تلاش‌های ضدفساد مفید نباشند با این حال این شاخص‌ها هنوز هم در اندازه‌گیری فساد از نظر پشتیبانی مهم در نظر گرفته می‌شوند. این شاخص‌ها مقایسه عملکرد کشور را به‌طور گسترده در بخش‌های ویژه و یا حوزه‌های موردعلاقه ممکن می‌سازند با این وجود این مقایسه‌ها می‌بایست با دقت انجام شوند. به‌رغم محدودیت‌های موجود در روش‌شناسی، اندازه‌گیری‌های ترکیبی به‌صورت متداول توسط دولت‌ها، خبرین و دانشگاه‌ها مورد استفاده قرار گرفته‌اند. با این وجود یکی از مهم‌ترین معایب این اندازه‌گیری‌ها رویکرد گسترده آن‌ها در اندازه‌گیری است. از نظر واژگان حوزه سیاست تفسیر معانی نمره و یا داده برای شاخص‌های ترکیبی دشوار است.

1- High/low performers

2- Financial secrecy

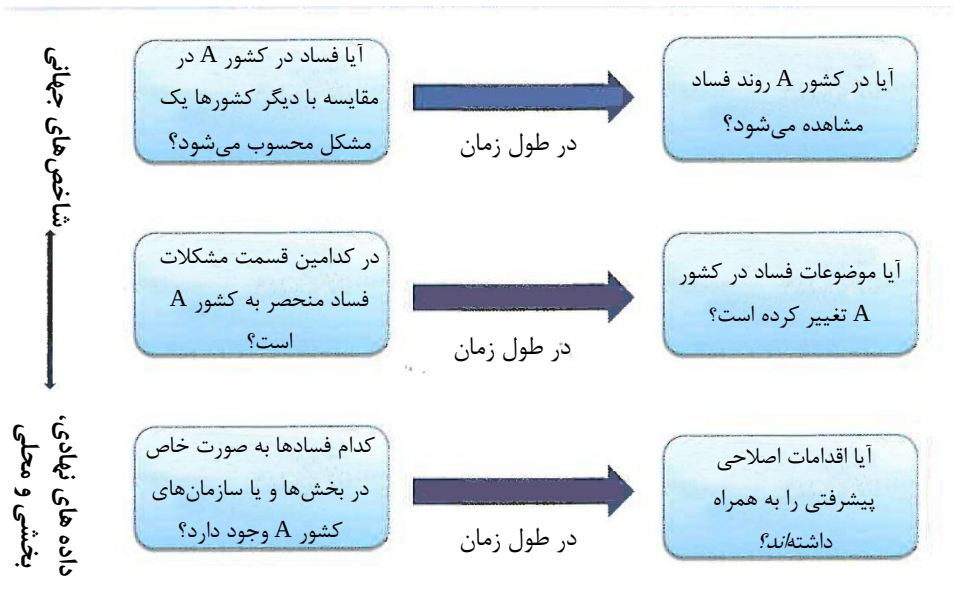
داده‌هایی که در ارتباط با سیاست محلی هستند می‌توانند از نظر استراتژیکی در مقایسه با شاخص‌های ترکیبی مفیدتر باشند. داده‌های محلی اگر به صورت مستمر و با استفاده از روش‌های یکسانی در طول زمان اندازه‌گیری شوند به عنوان یک بستر اساسی برای «ترکیب ساده» در نظر گرفته می‌شوند و یا به تنهایی می‌توانند به عنوان نقاط داده‌ای مجزا مورد استفاده قرار گیرند. مجموعه‌های داده‌ای به دست آمده از فاکتورهای محلی، بخش‌ها و جوامع می‌توانند تغییر نتایج یک کشور را نشان دهند. این داده‌ها الگوبرداری^۱ در سراسر استان و یا در داخل مرزهای ملی را تسهیل می‌کنند و اطلاعات مربوط به عوامل محلی تغییر را بهبود می‌بخشند. با این حال این مجموعه‌های داده‌ای در چارچوب کاری خود تنها از مفاهیم محلی استفاده می‌کنند از این رو به طور بالقوه پیگیری یک تحلیل معنادار در سراسر کشور امکان‌پذیر نخواهد بود. شاخص‌های ترکیبی جهانی، فرصت الگو برداری از خارج از مرزهای کشور را فراهم می‌آورند با این حال این شاخص‌ها نمی‌توانند مقایسه دقیقی از الگوبرداری عملکرد، در داخل کشور ارایه دهند به همین دلیل برای پیگیری هرگونه پیشرفت در اصلاحات سیاست و یا اندازه‌گیری تأثیر اقدامات ضدفساد، متخصصان در صورت نیاز باید از داده‌های تفکیک شده، زمینه‌ای^۲ [وابسته به محل] و مرتبط با سیاست استفاده کنند.

شکل ۱، تصویری از سؤالات اصلی که داده‌ها می‌توانند به آن‌ها پاسخ دهند را نشان می‌دهد. در بسیاری از کشورها شاخص‌های جهانی برای پاسخ‌گویی به سؤالات مرتبط با الگوهای عمومی مناسب‌تر هستند با این وجود به دلایلی که پیش از این ذکر شد، عمل مقایسه باید با احتیاط انجام گردد. با دقیق‌تر شدن شاخص‌ها امکان پاسخ‌گویی به سؤالات مربوط به موضوعاتی اساسی که می‌توانند یک کشور خاص را تحت تأثیر قرار دهند فراهم شده است و می‌توان چگونگی تغییر موضوعات مذکور را در طول زمان (در صورت تغییر) مشخص نمود. آگاهی از مشکلات اساسی یک کشور از طریق شاخص‌های محلی می‌تواند منجر به شناسایی بخش‌ها و یا سازمان‌هایی شود که عملکرد ضعیفی دارند؛ این سازمان‌ها می‌توانند از این شاخص‌ها برای اصلاح سیاست‌ها و یا اقدامات اساسی خود بهره‌مند شوند.

1- Benchmarking

2- Contextual

شکل ۱: پرسش‌ها

رویکردهای اندازه‌گیری: داده‌ها و روش‌ها

محدوده و عمق رویکردهای اندازه‌گیری در پنج سال گذشته گسترش یافته است. به‌طورقطع تعداد شاخص‌های جهانی بیشتری وجود دارد اما این شاخص‌ها دیگر محدود به پدیده فساد نیستند و هریک از آن‌ها بخش‌ها و موضوعات متفاوتی را پوشش می‌دهند. همچنین تعداد رویکردهای خلاقانه‌ای که در سطح کشور و اجتماع به موضوع فساد و حکمرانی می‌پردازند نیز افزایش یافته است. درحقیقت تعدادی از این رویکردها به‌جای داده‌ها بیشتر بر نتایج داده‌ها متمرکز هستند: چه تغییراتی را می‌توان بر پایه شواهد جمع‌آوری شده اعمال نمود؟ اگرچه تمرکز می‌تواند از فساد به شفافیت، پاسخ‌گویی و یا درستکاری تغییر یابد، اما نوع داده جمع‌آوری شده و روش‌های به‌کار گرفته‌شده برای جمع‌آوری این داده‌ها در بسیاری از این رویکردها مشابه هستند.

نوع داده‌ها

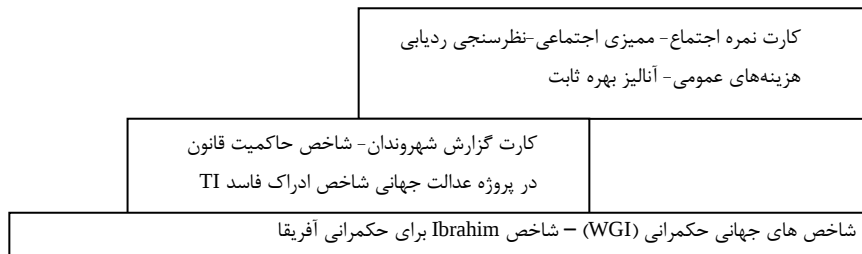
داده‌های کمی^۱ به اعداد (مانند یک مقدار یا نمره) اشاره دارند درحالی‌که داده‌های کیفی^۲ توصیفی هستند. داده‌های کمی و کیفی اغلب در جمع‌آوری داده‌ها با یکدیگر ترکیب می‌شوند برای مثال زمانی‌که در یک نظرسنجی رتبه‌بندی مدنظر است که به دانش، نظر و یا تجربه‌ی پاسخ‌دهنده نیاز دارد؛ این‌یک اندازه‌گیری کیفی است که به‌صورت کمی بیان می‌شود. برای داده‌هایی که با اهداف خاص جمع‌آوری می‌شوند از عبارات کیفیت و کمیت استفاده می‌شود، مثلاً برای میانگین جهانی یک شاخص می‌بایست از اندازه‌گیری کمی استفاده شود. برای توصیف چارچوب کاری موجود در یک منطقه، اندازه‌گیری کیفی به کار گرفته می‌شود. گاهی اوقات این دو در تحلیل با یکدیگر ترکیب می‌شوند (برای مثال: ۷۰٪ کشورها دارای سیستم مجلسی هستند). در تمام موارد داده‌ها را می‌توان به دو شکل عددی و یا توصیفی بیان کرد. همچنین می‌توان داده‌ها را براساس آنچه نشان می‌دهند طبقه‌بندی نمود و این‌یکی از آسان‌ترین روش‌هایی است که برای درک آنچه داده‌ها در تلاش بیان آن هستند استفاده می‌شود. درک نوع داده‌ها و محدودیت آن‌ها، از استفاده نادرست داده‌ها پیشگیری می‌کند نظیر زمانی‌که تصور می‌شود ادراک فساد منعکس‌کننده فساد واقعی است. درحقیقت درک سطوح و یا وسعت فساد می‌تواند به‌صورت مستقل افزایش و یا کاهش یابد. آگاهی بر تفاوت نوع داده‌ها حائز اهمیت است لذا تعمیم آن‌ها به سایر کشورها گمراه‌کننده و یا اشتباه خواهد بود. به‌طور کلی داده‌های مرتبط با فساد و یا ضدفساد به چهار دسته تقسیم می‌شوند، از زنجیره ذهنی («نرم») به عینی («سخت»): ۱. ادراکی ۲. تجربی، ۳. ارزیابی، ۴. اداری^۳

1- Quantitative data

2- Qualitative data

۳- این طبقه‌بندی به‌طور ویژه در ارتباط با اندازه‌گیری فساد و غیرفساد است. برای بحث کلی پیرامون داده‌های حکمرانی به "Governance indicators: A User's Guide, UNDP, 2009" رجوع شود.

شکل ۲: انواع داده‌های فساد/ ضد فساد

مثال‌ها: نظرسنجی افکار عمومی توسط مؤسسه گالوپ، شاخص پرداخت‌کننده رشوه (BP.I)

توسط سازمان شفافیت بین‌المللی

داده‌های تجربی از تجارب و یا دانش‌های مشخصی از شهروندان تشکیل شده است. این داده‌ها شامل شیوع، مکان و تبعات رشوه، وقوع و شدت جرایم و نیز وسعت دانش افراد پیرامون قوانین خاص، سیاست‌ها و اقدامات است. این داده‌ها برای اندازه‌گیری کیفیت ارائه خدمات نظیر بهداشت، آموزش، اجرای قانون و حمل‌ونقل مفید می‌باشند. آن‌ها همچنین برای اندازه‌گیری وسعت و ماهیت فسادهای خرد از جمله رشوه و یا جرایم، در مناطق تعیین شده استفاده می‌شوند. داده‌های تجربی به تکمیل داده‌های عملکرد^۱ که توسط سازمانی‌های دولتی جمع‌آوری می‌شوند

1-Performance data

کمک می‌کنند و می‌توانند برای شناسایی مشکلات و معضلات پیش‌روی روابط دولت-شهروند مورد استفاده قرار گیرند. داده‌های تجربی اغلب از طریق نظرسنجی جمع‌آوری می‌شوند اما به دلیل آن‌که صحت اطلاعات از اهمیت برخوردار است، به‌طور معمول از مصاحبه‌های حضوری برای نظرسنجی استفاده می‌شود. همانند داده‌های ادراکی، نظرسنجی داده‌های تجربی ممکن است به دلیل حصول اطمینان از دستیابی به اندازه نمونه‌ای که منجر به کاهش حاشیه خطا شود، هزینه بیشتری را برای جمع‌آوری داده به همراه داشته باشد.

مثال‌ها: نظرسنجی‌های مربوط به بزه‌دیدگی جرم، شاخص رشوه در مناطق شهری کنیا، سکوی نرم/فزاری یوشاهییدی (جمع سپاری)^۱

ارزیابی‌های خارجی نوعی از داده هستند که از طریق نمره‌دهی^۲، رتبه‌بندی^۳ و امتیازدهی^۴ به دست می‌آیند. نمره‌ها و امتیازات از بازیگران متنوعی به دست می‌آیند. این ارزیابی‌ها اغلب توسط متخصصانی در داخل و یا خارج از کشور انجام می‌شوند و درحقیقت برخی از آن‌ها محبوب‌ترین مجموعه‌های داده‌ای در سطح جهان به‌شمار می‌روند. با توجه به این‌که هزینه‌های ناشی از جمع‌آوری و کنترل کیفیت این نوع از داده‌ها کمتر است (نظیر نظرسنجی برخلاف بدون نیاز به انجام سفر و یا مصاحبه)، با استفاده از آن‌ها آسان‌تر می‌توان تعداد کشورهای بیشتری را تحت پوشش قرار داد. ارزیابی متخصصان اغلب بر پایه داده‌های اداری و یا گزارش‌های شخص ثالث نظیر مطالعات موردی، گزارش‌های ممیزی و یا آمار سازمانی است، به همین دلیل این داده‌ها را می‌توان *ارزیابی فساد یا حکمرانی «بر پایه شواهد»* در نظر گرفت. ارزیابی همچنین می‌تواند توسط عموم شهروندان انجام شود به‌صورتی که از آن‌ها خواسته شود به شاخص‌ها، نمره و یا امتیاز اختصاص دهند و نه فقط نظر کلی خود در ارتباط با موضوعی خاص را بیان کنند. تلاش‌هایی که برای جمع‌آوری این نوع از داده‌ها صورت می‌پذیرد، اغلب بر یک کشور و یا حتی یک بخش در داخل یک کشور تمرکز دارد و لذا می‌توان داده‌های دقیق‌تری را پیرامون فساد

1- crowdsourcing

2-Scoring

3- ranking

4-rating

خرد و ارایه خدمت در سطح کشور و یا جامعه به‌دست آورد. یکی از تفاوت‌های معمول موجود بین ارزیابی متخصصان و عموم مردم این است که متخصصان اغلب بر عملکرد کشوری و یا نهادهای تمرکز دارند (مانند فساد بزرگ در صنایع استخراجی، شفافیت در مالیه عمومی) درحالی‌که ارزیابی مردم بر تأثیرات فساد در سطوح خرد تمرکز دارد (مانند فساد خرد در وزارتخانه آموزش و پرورش، کلاهبرداری در سیستم بهداشت استانی).

مثال‌ها: خانه آزادی آمریکا (Freedom House)، درستکاری جهانی (Global Integrity)، امتیاز جهانی حق دسترسی به اطلاعات (RIT)، شاخص شفافیت بودجه، شاخص حکمرانی منابع، ارزیابی سیستم درستکاری ملی از سوی سازمان شفافیت بین‌الملل

داده‌های اداری به اندازه‌گیری آنچه «اندازه‌گیری‌های سخت» در نظر گرفته می‌شوند می‌پردازند، نظیر قوانین، فعالیت‌ها و عملکردهای حکومتی. این داده‌ها اغلب شامل آمار سازمانی و یا داده‌های عملکرد هستند که توسط خود دولت‌ها در ارتباط با فعالیت‌ها، گزارش‌های ممیزی و یا گزارش‌های پروژه/ برنامه‌ی دولت تولید می‌شوند. این نوع داده‌ها برای ارزیابی کیفیت منابع، فرایندها و عملکردهای دولت مفید هستند. داده‌های اداری، خود پیوستگی نزدیکی با عملیات موجود بخش دولتی دارند از این‌رو، آن‌ها آسان‌ترین داده برای عملیاتی شدن (نظیر ایجاد اصلاحات در سیاست و یا اقدامات سازمان) به‌شمار می‌روند. با این حال تردیدهایی در ارتباط با پایایی داده‌هایی که از طریق سیستم‌های ارزیابی و نظارت وابسته به دولت گزارش می‌شوند وجود دارد. داده‌هایی که از بازخورد یا مشاهدات شهروندان و یا داده‌هایی که در برخی موارد از آزمون‌های انطباق و یا تحت شرایط واقعی^۱ توسط سمن‌ها NGOها به‌دست می‌آیند مکمل داده‌هایی هستند که توسط خود دولت گزارش می‌شوند؛ این داده‌های تکمیلی موجودیت، وضعیت یا تکمیل فعالیت‌های دولت را مستندسازی می‌کنند.

مثال‌ها: آمار سازمانی، عملکرد سازمانی، گزارش‌های پروژه، ممیزی‌های داخلی، آزمون‌های انطباق و یا تحت شرایط واقعی، بازخورد یا مشاهدات شهروندان

1-Compliance or field testing

رویکردهای ترکیبی

بسیاری از روش‌ها به‌منظور دستیابی به اطلاعات دقیق‌تر درباره موضوع مورد مطالعه، داده‌های مختلف را با یکدیگر ترکیب می‌کنند. در عالم واقع، ادراک اغلب بر پایه تجربه هستند اما شاخص‌ها تنها ادراک و یا نظر پاسخ‌دهنده را جمع‌آوری می‌کنند. ارزیابی‌ها می‌توانند بر پایه داده‌های اداری و شواهد باشند اما شاخص‌ها تنها امتیازدهی و یا نمره دهی را از پاسخ‌دهنده سؤال می‌کنند. مجموعه‌های داده‌ای تولیدشده توسط این شاخص‌ها، پایه‌های اساسی داده‌ها را در برنمی‌گیرند. در مقابل، مجموعه‌های داده‌ای بسیاری وجود دارد که به‌دلیل صریح بودن^۱ مدل‌هایشان، از انواع مختلف داده‌ها تشکیل شده‌اند. مثال این مورد می‌تواند هریک از داده‌های نظرسنجی بارومتر^۲ و یا ارزیابی درستکاری در کره جنوبی^۳ باشد زیرا هر دو این شاخص‌ها هم ادراک و هم تجربه را درخواست می‌کنند. نظرسنجی‌های پایان خدمت‌رسانی^۴ و یا نظرسنجی‌های رضایت مردم، سؤالاتی درباره آنچه برای پاسخ‌دهنده اتفاق افتاده است را مطرح می‌کنند و همچنین از پاسخ‌دهنده می‌خواهند میزان رضایت خود از خدمات دولت را با نمره و یا امتیاز مشخص کنند؛ داده‌هایی که از این طریق به‌دست می‌آید شامل هر دو مؤلفه تجربه و ارزیابی خواهد بود. نظرسنجی‌هایی که هزینه‌های عمومی را پیگیری می‌کنند، تجارب و ارزیابی پاسخ‌دهندگان را جمع‌آوری می‌کنند و از داده‌های اداری برای پیمایش از مرحله ورودی (input) به مرحله خروجی (output) استفاده می‌کنند.

مدل‌های رایج

مدل‌ها، ابزار جمع‌آوری داده به‌شمار می‌روند. مدل‌های بسیار زیادی برای جمع‌آوری داده در دسترس است با این حال برخی از آن‌ها در اندازه‌گیری فساد و ضدفساد بیشتر مورد استفاده قرار می‌گیرند.^۵ با در نظرگیری زمینه و اهداف تحقیق می‌توان به مناسب‌ترین ترکیب از مدل‌ها دست یافت.

1-explicit

2- Barometer data

3-South Korea Integrity assessment

4-Exit survey

۵- برای اطلاع بیشتر از جزئیات این مدل‌ها، به‌ویژه «نظرسنجی‌ها» به «شاخص‌های حکومتی» کتاب مراجعه شود.

از نظرسنجی می‌توان برای طیف متفاوتی از پاسخ‌دهندگان نظیر شهروندان، شرکت‌ها و مقامات دولتی استفاده نمود؛ نظرسنجی برای جمع‌آوری تجارب و ادراک پاسخ‌دهندگان در حوزه‌های موردتوجه در داخل بخش دولتی و سیستم‌های حکمرانی مفید است... بااین‌وجود نظرسنجی اغلب پرهزینه است، نیاز به نیروی انسانی بسیاری دارد و برای نمونه‌گیری و روایی‌سنجی^۱ آن مشکلات فنی وجود دارد، به‌ویژه آن‌که حاشیه خطا می‌بایست اندازه‌گیری شود تا کاربران از صحت داده‌ها اطلاع یابند.

مثال‌ها: مؤسسه نظرسنجی گالوپ، نظرسنجی پرداخت‌کنندگان رشوه توسط سازمان شفافیت، تحلیل نرخ بهره ثابت، بارومتر آفریقایی، بارومتر آسیایی، بارومتر عربی، بارومتر آمریکای لاتین، بارومتر آمریکا، یورو بارومتر، نظرسنجی تشخیص حکمرانی و ضدفساد، نظرسنجی کیفیت منطقه‌ای دولت، نظرسنجی ملی بزه‌دیدگی جرم، نظرسنجی شاخص رشوه در مناطق شهری کنیا، نظرسنجی‌های شرکت‌های بزرگ، نظرسنجی Shudify، شاخص عملکرد مدیریت عمومی

نظرسنجی متخصصان که اغلب فرم ارزان‌قیمتی از نظرسنجی در نظر گرفته می‌شود برای دستیابی به ارزیابی ماهیت و کیفیت سیستم‌ها مفید می‌باشند؛ اما متخصصان معمولاً در یک یا دو منطقه از کشور مستقر هستند و این امر دستیابی داده‌ها به اختلاف موجود در کشور را با مشکل روبه‌رو می‌سازد. در صورت عدم وجود مطالعات محلی، این داده‌ها ممکن است به‌طور کامل نشان‌دهنده مناطق مختلف کشور نباشند.

مثال‌ها: ارزیابی عملکرد کشوری و نهادی (CPIA)، خانه آزادی آمریکا، سازمان درستکاری جهانی، امتیاز جهانی حق دسترسی به اطلاعات، شاخص شفافیت بودجه، شاخص حکمرانی منابع، سازوکارهای پاسخ‌گویی عمومی، شاخص دموکراسی محیطی، شاخص دموکراسی در محیط‌زیست (EDI)، شاخص حاکمیت قانون در پروژه عدالت جهانی، شاخص ادراک فساد از سوی سازمان شفافیت جهانی

سیستم‌های نظارت و ارزیابی گنجانده‌شده در فعالیت‌های دولت و همچنین پروژه‌ها و برنامه‌های بین‌المللی توسعه، ممکن است منجر به تولید مقادیر انبوهی از داده‌های مرتبط باسیاست شوند. بااین‌حال کیفیت و نظم جمع‌آوری داده‌ها ممکن است منابع مقایسه عملی داده‌ها

1- validity

در سراسر کشور شود. همچنین آگاهی از محدودیت‌های ظرفیتی و تمایل دولت در ساختن سیستم‌های جمع‌آوری داده که می‌تواند ضعف‌ها و کاستی‌های سیستم را آشکار سازند از اهمیت برخوردار است. تلاش‌هایی که در جهت برقراری استانداردهای مشترک برای نظارت و ارزیابی انجام می‌پذیرند، جمع‌آوری داده‌های قابل‌مقایسه را تسهیل می‌سازند.

مثال‌ها: دستگاه‌های نظارت و ارزیابی سازمانی در داخل کشور، بررسی خارجی و ارزیابی‌های داخلی از سیاست‌های موجود ضدفساد، سیستم‌ها و سازمان‌ها برای مثال کنوانسیون سازمان ملل متحد علیه فساد (UNCAC)، مشارکت دولت باز (OGP)

جمع سپاری، از اینترنت برای جمع‌آوری اطلاعات از عموم شهروندان و تحلیل آن‌ها استفاده می‌کند. سکوه‌های جمع‌سپاری بر خط که به سرعت در حال گسترش می‌باشند ابزاری هستند که از طریق وبسایت و یا سیستم پیامکی داده‌های Real-time مربوط به تجارب عموم مردم از حوادث مهم به‌ویژه رشوه و تخلفات انتخاباتی را جمع‌آوری می‌کنند. افزون بر این، از جمع‌سپاری می‌توان برای تقویت شفافیت نیز استفاده نمود و این امر از طریق تجمیع دانش مبهم شهروندان از سیاست یا اقدامات و یا جمع‌آوری نظرات افراد خارج از حلقه «متخصصان» درباره روش‌های مبارزه با فساد و یا چالش‌های پیش‌روی حکمرانی امکان‌پذیر خواهد بود.

مثال‌ها: وبسایت من رشوه پرده/م (مثالی از Kallxo.com در کوزوو)، بازار رشوه، سکوه‌های (پلات فرم) گزارش‌دهی در سطح ملی نظیر «مسئول باش» در مونتنگرو

بررسی/آزمون‌های تطابق ارزیابی‌هایی هستند که توسط جامعه مدنی^۱ به‌منظور تعیین میزان تعهد دولت‌ها به قوانین و سیاست‌هایی که توسط خود آن‌ها وضع شده‌اند، انجام می‌شوند. این‌گونه آزمون‌ها اغلب برای ارزیابی سیستم‌های شفافیت و پاسخ‌گویی مورد استفاده قرار می‌گیرند. سیستم‌های «حق دسترسی به اطلاعات» اغلب با درخواست اطلاعاتی که توسط گروه‌های جامعه مدنی ارایه می‌گردند آزمون می‌شوند و پس از آن جزئیات مربوط به مدت‌زمان تأخیر، کیفیت پاسخ‌ها، سهولت روند درخواست اطلاعات و غیره ثبت می‌شوند. آزمون‌های تطابق همچنین برای تدارکات دولتی^۲ نیز به کار گرفته می‌شوند تا اطمینان حاصل شود اطلاعات مرتبط

1- Civil society

2- Procurement

با مناقصات، قیمت‌های پیشنهادی و یا نتایج آن‌ها به آسانی در دسترس عموم مردم قرار می‌گیرند.

مثال‌ها: طرح عدالت اجتماعی باز ۲۰۰۶، گروه تحلیل و ارزیابی RIT (RaaG) ۲۰۰۹، سازوکار بررسی تطابق UNCAC^۱

کانون توجه: داده‌های باز و فساد

دسترسی به داده‌ها در طول دهه گذشته بسیار آسان‌تر شده است و جمع‌آوری آن‌ها به‌شدت در حال پیگیری است از این‌رو بسیاری از متخصصان در حال اندیشیدن درباره چگونگی استفاده از داده‌ها برای اندازه‌گیری فساد هستند. فکر اصلی این است که برای پیشگیری برخی از مظاهر فساد می‌توان مجموعه‌های داده‌ای متفاوت را با یکدیگر ترکیب نمود.

اگر شما در کشوری زندگی می‌کنید که اکثر نظرسنجی‌های سازمان شفافیت بین‌المللی در آن انجام می‌شود لازم است بدانید این سازمان یک طرح ضدفساد را به‌منظور جمع‌آوری داده‌های فساد راه‌اندازی کرده است. این طرح شامل یک سازوکار گزارش‌دهی با عنوان «من رشوه پرداخت کرده‌ام» می‌باشد و دارای یک جامعه مدنی فعال برای جمع‌آوری اطلاعات مرتبط با همکاری‌های مالی - سیاسی است. با این مقدار داده چه کاری می‌توان انجام داد؟

ترکیب کردن همه این داده‌ها با یکدیگر و نگاه تحلیلی به آن‌ها، این سؤال را پیش‌روی متخصصان قرار می‌دهد: از این ترکیب متوجه چه چیزی می‌شوی؟ داده‌های بسیار مختلفی با ساختارهای داده‌ای متفاوتی وجود دارد و هیچ راه آسانی برای برقراری ارتباط میان این داده‌ها وجود ندارد. خط اتاق مهندسی همراه با CIVICUS^۲ در راستای اهداف مقایسه‌ای به بحث پیرامون روش‌های هماهنگ‌سازی داده‌های محلی که توسط شهروندان گزارش شده‌اند پرداخته‌اند. این مطالعه بر پایه تحقیقات پشت میزی^۳ و مدل‌های مشاوره‌ای ترکیبی است که شامل طیف گسترده‌ای از ذی‌نفعان نظیر شهروندان، نمایندگان، فعالان ملی و بین‌المللی، تولیدکنندگان داده، مقامات دولتی، خیرین و متخصصان بین‌المللی می‌شود.

۱- همچنین بررسی سازوکار UNCAC از طریق چک‌لیست خودارزیابی که توسط احزاب دولت پر شده است و گزارش بررسی تهیه‌شده توسط دو کشور بررسی‌کننده، داده‌ها و اطلاعاتی را پیرامون تطابق قوانین ملی، سیاست‌ها و اقدامات دولتی با مفاد UNCAC فراهم می‌سازند

۲- ائتلاف بین‌المللی مشارکت شهروند

یافته‌های آنان موارد ذیل را آشکار می‌سازد

- هیچ راه آسانی برای یافتن ارتباط بین منابع داده‌های محلی و شاخص‌های فساد در مقیاس کلان وجود ندارد.
- شروع با موارد کوچک و محلی فساد، امکان یافتن سرنخ و پیگیری آن توسط محققان را ممکن می‌سازد که در ادامه به آهستگی، منجر به آشکارسازی موارد پیچیده‌ای از فساد و حرکت به سمت تصویری بزرگ‌تر از آن می‌شود.
- تقسیم‌بندی محلی (که به‌وسیله آن، شهروندان تنها به داده‌هایی که مستقیماً آن‌ها و یا جامعه آن‌ها را درگیر می‌سازد توجه می‌کنند) یک مزیت درجهت تفکیک‌سازی مقادیر زیادی از داده به‌شمار می‌رود و این به شرطی است که اطلاعات به‌قدر کافی از جذابیت برخوردار باشند تا مردم را به مشارکت و فعالیت تشویق نمایند.
- و نکته پایانی آن که داده‌ها می‌بایست مسئولانه مورد استفاده قرار گیرند زیرا هر شخصی می‌تواند داده‌های دروغین تولید کند، به این سبب سؤالی پیش‌روی قرار می‌گیرد مبنی بر این که انتشار و یا انتشار مجدد داده‌ها درحقیقت می‌تواند منجر به آسیب افراد و یا گروه‌ها شود.

شکل ۳: نکته‌هایی که در زمان ارزیابی تأثیر یک فعالیت ضدفساد باید در نظر گرفت.

استفاده از شاخص‌ها در سطح ملی

- داده‌های محلی و داده‌هایی که مالکیت ملی دارند در مقایسه با شاخص‌های ترکیبی کشوری برای اعمال هرگونه سیاست اصلاحی از اعتبار بیشتری برخوردار هستند.
- داده‌های مبتنی بر تجربه برای اندازه‌گیری تأثیر فساد و یا ضدفساد در مقایسه با داده‌های مبتنی بر ادراک از اعتبار بیشتری برخوردار هستند.
- در صورت فقدان یک نوع از داده‌ها، مثلاً از شاخص‌های مختلف می‌تواند برای تجزیه و تحلیل متنی^۱ مفید باشد. باین‌حال ردیابی پیشرفت ممکن است در زمان استفاده از شاخص‌های متعددی که برای اندازه‌گیری مؤلفه‌های مختلف طراحی شده‌اند دشوار باشد.

اندازه‌گیری فساد

منابع داده‌ای بسیاری برای دستیابی به ابعاد فساد، شفافیت، پاسخ‌گویی و درستکاری وجود دارد اما به‌استثنای آزمایش سیاست‌ها، مجموعه‌های داده‌ای محدودی به‌طور ویژه بر سطوح اندازه‌گیری فساد تمرکز دارند. جمع‌آوری داده‌های فساد به‌صورت دقیق دشوار است ازاین‌رو مجموعه‌های داده‌ای بسیاری در ارتباط با ادراک و تجارب فساد وجود دارد.

جدول ۲: ابزارهای انتخاب‌شده برای اندازه‌گیری فساد

مجموعه داده‌ای	مدل	نوع داده‌های تولیدشده	چه چیزی اندازه‌گیری می‌شود؟
گزارش سلامت جهانی Global Integrity	نظرسنجی از متخصصان	ارزیابی	چارچوب قانونی و نحوه اجرای سازوکارهای شفافیت، پاسخ‌گویی و درستکاری
شاخص ادراک فساد TI	نظرسنجی	ادراک، تجربه، ارزیابی	ادراک و تجارب فساد
بارومتر جهانی فساد TI	نظرسنجی	ادراک، تجربه	ادراک و تجربه فساد
نظرسنجی پرداخت‌کنندگان رشوه TI	نظرسنجی	ادراک	ادراک فساد
شاخص رشوه کنیا	نظرسنجی	تجربه	تجارب شهروندان از فساد
نظرسنجی شرکت‌های بزرگ	نظرسنجی	تجربه	تجارب بخش خصوصی از پرداخت رشوه به مقامات دولتی در بخش‌های خاص
تشخیص فساد و حکمرانی (GAC)	نظرسنجی	ادراک، تجربه	ادراک و تجارب فساد (فساد اداری)، تصرف دولت، مناقصه، دزدی منابع عمومی، خرید مجوز
نظرسنجی ردیابی هزینه‌های عمومی	مطالعات موردی برپایه شاخص	داده‌های اداری، تجربی، ارزیابی	جریان منابع از مبدأ تا مقصد و تعیین مکان و مقیاس ناهنجاری [عمل خلاف قانون]
بارومتر آفریقایی، بارومتر لاتین، بارومتر آسیایی، بارومتر عربی	نظرسنجی از شهروندان و خانوارها	ادراک، تجربه	ادراک و تجارب شهروندان از فساد
Shudify	نظرسنجی توقف دریافت خدمت	تجربه	تجارب شهروندان از پرداخت رشوه در مراکز محلی ارائه خدمت

اندازه‌گیری ضدفساد: شفافیت، پاسخ‌گویی، درستکاری

شفافیت، پاسخ‌گویی و درستکاری به‌دلیل آن‌که دربرگیرنده ایده‌ها و باورهایی هستند که در مقابل سوءاستفاده از قدرت قرار دارند، اغلب ضمانت‌کننده برچیدگی فساد در نظر گرفته می‌شوند. این

ایده‌ها شامل باز بودن^۱، واکنش‌پذیری، مسئولیت، نظم و اخلاق است. با این حال در نظرگیری شفافیت و پاسخ‌گویی به عنوان پایه و اساس سازه‌های درستکاری می‌تواند مفید باشد و منجر به افزایش صدا و مشارکت شهروندان گردد و نیز مقامات دولتی را در جهت استفاده قانونی از قدرت برای تحقق اهدافی که از نظر عموم مردم توجیه‌پذیر هستند تحت تأثیر قرار دهند^۲.

برنامه‌های شفافیت و پاسخ‌گویی ابزاری هستند که به وسیله آن‌ها می‌توان واکنش‌پذیری (در مقابل بازیگران خارجی) و مسئولیت‌پذیری (از طریق سازوکارهای داخلی) دولت را در تصمیم‌گیری و فعالیت‌هایی نظیر ارائه خدمات عمومی افزایش داد. شفافیت می‌تواند منجر به پاسخ‌گویی شود که در این صورت مقامات در مقابل رفتار خود و دولت‌ها در مقابل عملکرد خود در هر دو بخش ارائه خدمت و سیاست‌گذاری مسئول در نظر گرفته می‌شوند. با این حال پاسخ‌گویی تنها از طریق تأمین اطلاعات امکان‌پذیر نخواهد بود و برای تحقق آن به سازوکارهای دقیق پاسخ‌گویی و پیگیری بررسی‌های درستکاری نیاز است.

حق شنیده شدن (RTH) در راجستان هند نشان داده است، برای سوق دادن دولت از شفافیت به پاسخ‌گویی، جبران نارضایتی به شیوه‌ای اثربخش گام طبیعی و لازمی است که می‌بایست پس از قانون حق دسترسی به اطلاعات برداشته شود. هدف سیستم RTH حصول اطمینان از درجه‌ای از پاسخ‌گویی در مناطقی است که اغلب مشکلات دولت بر دوش فقرا و یا جوامع به حاشیه رانده شده تحمیل می‌شود. راجستان تنها ایالتی است که تا تصویب قانون «حق شنیده شدن» پیش رفته است و منطقه راج سمند تنها منطقه‌ای است که این قانون در آن از طریق سیستم‌های مناسب پیاده‌سازی اجرا شده است. شهروندان تحت این قانون از حقوق زیر برخوردار هستند:

۱. دسترسی شاکیان به تمام بخش‌های دولتی از طریق سیستم پنجره واحد در هر پانچیات، به منظور ارائه کتبی شکایات خود
۲. جلسات دادرسی عمومی^۳ که مقامات هربخش دولتی ملزم به شرکت در آن‌ها هستند.

1- Openness

۲- تعریف چارلز سمپفورد از درستکاری، «درک رابطه میان درستکاری، فساد، شفافیت و پاسخ‌گویی»

3-Public hearing

۳. پاسخ کتبی به شکایات پس از گذشت ۲۱ روز از ارسال آن‌ها. در صورت عدم ارسال پاسخ کتبی در ظرف ۲۱ روز، پیگیری اقدامات در جهت برخورد با مسئول موردنظر به صورت خودکار انجام می‌شود.

۴. ارایه یک‌روند تجدیدنظر که به موجب آن شاکیان می‌توانند برای نتیجه اعلام‌شده در دادرسی عمومی درخواست تجدیدنظر نمایند.

۵. افشای داوطلبانه اطلاعات پیش‌کنشی^۱ از طریق اعلامیه‌های دیواری که حاوی اسامی ذی‌نفعان و خلاصه‌ای از منافع حاصل از خدمات ارایه‌شده توسط هر بخش است.

افشای داوطلبانه اطلاعات برای استفاده در دادرسی عمومی یکی از تأثیرات اصلی سیستم RTH به‌شمار می‌رود که به واسطه آن مردم از حقوقی که به آن‌ها تعلق می‌گیرد مطلع می‌شوند و امکان پیگیری حقوق توسط خود آن‌ها فراهم می‌شود. در برخی موارد، دادرسی عمومی امکان دارد به عنوان یک ممیزی اجتماعی سطحی عمل کند. افشای داوطلبانه بخشی از قانون دسترسی به اطلاعات است که به موجب آن دولت‌ها موظف هستند اطلاعات را به صورت منظم و بدون درخواست کتبی افشا سازند. اگرچه افشای داوطلبانه بخشی از قانون RTH محسوب نمی‌شود اما از طریق سیستم‌های دادرسی عمومی نهادسازی شده است.

حوزه مفاهیم شفافیت، پاسخ‌گویی و درستکاری بسیار گسترده است و هریک ارتباط بسیار نزدیکی با دیگری دارد از این رو طبقه‌بندی آن‌ها به شیوه‌ای ساده امکان‌پذیر نیست. شفافیت به تنهایی جز اطلاع‌رسانی کاربرد دیگری ندارد، مگر این که به عنوان یک اهرم قدرت مورد استفاده قرار گیرد تا دولت را وادار به پاسخ‌گویی در رابطه با عملکرد خود کند. پاسخ‌گویی می‌تواند افقی باشد که در آن سازمان‌های نظارتی در داخل سیستم‌های دولتی بر یکدیگر نفوذ دارند و یا می‌تواند عمودی باشد که در این نوع از پاسخ‌گویی شهروندان آگاه، از طریق فرایندهای مشارکتی و یا فن‌های مقابله‌ای دولت را ملزم به پاسخ‌گویی می‌کنند. درستکاری بر سیستم‌ها، فرایندها و

۱- Proactive Disclosure of Information: افشای داوطلبانه که در آن سازمان‌ها بدون دریافت درخواست‌نامه از مردم اطلاعات را منتشر می‌کنند. این نوع از افشاسازی یکی از اجزای اصلی قانون دسترسی به اطلاعات به‌شمار می‌رود.

رفتارهایی که در مقابله با پاسخ‌گویی به وجود می‌آیند تمرکز دارد که می‌تواند به عنوان پیش‌برنده، پیش‌نیاز و یا کنترل‌کننده رفتارهای غیراخلاقی عمل کند. توصیفات زیر، تعاریف هریک از مفاهیم را به همراه حوزه احتمالی مطالعه، روش‌شناسی‌ها و مثال‌هایی واقعی از داده‌های در دسترس بیان می‌کنند.

شفافیت

شفافیت را می‌توان دسترسی هر دو بخش عمومی (عامه مردم) و دولتی (افراد تشکیل‌دهنده دولت) به اطلاعات و نیز شفافیت فرایندها، قوانین و تصمیمات دولت تعریف کرد.

سیستم‌های حق دسترسی به اطلاعات اجزای عملی مدیریت دولتی می‌باشند و تعهد به اصل شفافیت را منعکس می‌کنند. اگرچه سیستم‌های دسترسی به اطلاعات تنها یک قسمت از شفافیت در دولت را تشکیل می‌دهند با این حال آن‌ها یک مؤلفه کلیدی در تحقق شفافیت و دسترسی به اطلاعات محسوب می‌شوند. هدف سیستم حق دسترسی به اطلاعات، افزایش شفافیت دولت از طریق ارایه اطلاعات قابل اعتماد و منظم به عموم مردم و تسهیل روش‌های مناسب و مرتبط برای استفاده از این اطلاعات است. نظارت بر فعالیت‌های سیستم حق دسترسی به اطلاعات می‌تواند تشخیص دهد که آیا ریشه مشکلات در فقدان اراده سیاسی است و یا در ظرفیت مدیریتی. اندازه‌گیری (سنجش) سیستم‌های حق دسترسی به اطلاعات برای نظارت و کنترل بر ثبت و مدیریت اطلاعات، روند افشای اطلاعات و خروجی افشای داوطلبانه اطلاعاتی از جمله منابع داده باز^۱، ممکن است مستلزم دسترسی به داده‌های مرتبط با چارچوب‌های حقوقی و ترتیبات نهادی باشد.

جدول ۳: مثال‌های انتخاب‌شده برای اندازه‌گیری RTI

مجموعه داده‌ای	مدل	نوع داده تولیدشده	چه چیزی اندازه‌گیری می‌شود؟
گزارش محلی و بین‌المللی درستکاری جهانی <i>Global Integrity</i>	نظرسنجی از متخصصان	ارزیابی	چارچوب قانونی حق دسترسی به اطلاعات - روند اداری درخواست و تجدیدنظر - اقدامات مربوط به حفاظت از گزارش‌دهندگان تخلف ^۱
سازوکارهای پاسخ‌گویی به افکار عمومی، بانک جهانی	نظرسنجی از متخصصان، نظرسنجی از مقامات دولتی، مطالعات موردی مبتنی بر شاخص، آزمون‌های تطابق	داده‌های ارزیابی واداری	چارچوب قانونی دسترسی به اطلاعات - روند اداری درخواست و تجدیدنظر - نظارت و کنترل بر ترتیبات و خروجی‌های افشای داوطلبانه - میزان پاسخ و تجدیدنظر - قدرت و توان محیط‌های توانمندساز ^۲ (جامعه مدنی، رسانه)
مرکز قانون و دیپلماسی/ امتیازدهی جهانی RTI از سوی مرکز <i>Accessinfo Europe</i>	نظرسنجی از متخصصان	داده‌های ارزیابی واداری	چارچوب قانونی دسترسی به اطلاعات
ابزار ارزیابی اجرا؛ مرکز کارتر	مطالعات موردی مبتنی بر شاخص	ارزیابی	روند اداری درخواست و تجدیدنظر - منابع و ظرفیت‌های اداری [اجرایی]
حکمرانی در یک نگاه؛ سازمان توسعه و همکاری اقتصادی ^۳	نظرسنجی از مقامات دولتی	داده‌های اداری	چارچوب قانونی دسترسی به اطلاعات - خروجی افشای داوطلبانه اطلاعات
برنامه عدالت بنیاد جامعه باز ^۴ ؛ شفافیت و سکوت	آزمون تطابق - مطالعات مبتنی بر شاخص	داده‌های اداری	میزان پاسخ
گروه تحلیل و ارزیابی هند (RaaG , RTI)	آزمون تطابق	داده‌های اداری	میزان پاسخ
بارومتر داده باز؛ بنیاد شبکه گسترده جهانی وب	نظرسنجی از متخصصان - آزمون تطابق	داده‌های ارزیابی واداری	میزان درخواست و تجدیدنظر - روند اداری درخواست - منابع و ظرفیت‌های اداری
مرکز مشاوره دموکراسی باز - جایزه کلید طلایی ^۵ (آفریقای جنوبی)	آزمون تطابق - مطالعات موردی مبتنی بر شاخص	داده‌های ارزیابی واداری	میزان پاسخ و تجدیدنظر - روند اداری درخواست - منابع و ظرفیت‌های اداری
شاخص داده باز؛ بنیاد دانش باز	نظرسنجی از متخصصان - آزمون تطابق	داده‌های ارزیابی واداری	خروجی افشاسازی داوطلبانه
جایگزین سکوت؛ سازمان شفافیت	نظرسنجی از متخصصان	داده‌های اداری	حفاظت از گزارش‌دهندگان تخلف
نظارت و کنترل در سطح کشور	سیستم‌های ارزیابی و نظارت	داده‌های اداری	میزان پاسخ و تجدیدنظر

1-Whistleblower protection

2- Enabling environment

3- OECD

4- Open society justice initiative

5- Golden Key Awards

مرکز مشاوره دموکراسی باز (جایزه کلید طلایی (GKA) به شناسایی بهترین اقدامات در پیاده‌سازی قانون RTI آفریقای جنوبی (PAIA) می‌پردازد و به سازمان‌هایی که بازبودن، واکنش‌پذیری و اشتراک‌گذاری اطلاعات را مدل‌سازی کرده‌اند نمادهایی را اختصاص می‌دهد. این مرکز در ارتباط با بخش دولتی منابع زیر را موردبررسی قرار می‌دهد:

- وبسایت‌های نهادی
 - گزارش‌های PAIA به نهاد آمبودزمان^۱
 - بخش ۱۴ دفترچه راهنمای PAIA
 - رویه‌های داخلی PAIA
 - طرح‌ریزی
 - پرسشنامه‌های مأموران اطلاعاتی
- پس از گذشت دوره ۶ هفته‌ای جمع‌آوری داده، گروه تحقیق به همراه هیأتی از داوران به تحلیل داده‌ها می‌پردازد و به هر سازمان نمره‌ای را اختصاص می‌دهند. هدف تحقیق، تعیین میزان تمایل سازمان‌ها برای پیاده‌سازی PAIA بود. حوزه‌های مورد ارزیابی در زمان تحقیق برای تعیین تمایل سازمان‌ها عبارت‌اند از: سیاست، تطابق، مدیریت اسناد و امکان دسترسی به منابع انسانی و سرمایه‌ای برای اجرای PAIA
- پاداش‌ها براساس طبقه‌بندی زیر اعطا می‌شوند:
- پاداش پایه‌ریزی گشودگی و واکنش‌پذیری توسط سازمان
 - پاداش نماینده امور اطلاعاتی سال
 - پاداش درخواست‌کننده
 - پاداش بهترین استفاده از رسانه/ تعامل با PAIA
- هدف پاداش فقط محدود به اقدامات شناسایی نیست بلکه درصدد تشویق سازمان‌هایی با عملکرد ضعیف است تا عملکرد خود را بهبود و ارتقا بخشند و فرصتی برای نامزد شدن و یا برنده شدن جایزه به‌دست بیاورند.

۱- Ombudsman: بازرس؛ به فرد یا دفتری بی‌طرف گفته می‌شود که وظیفه دارد به‌عنوان نماینده عموم مردم، موارد نقض حقوق افراد توسط دولت یا نهادها و شرکت‌های مختلف را بررسی و بازرسی کند.

عملکرد بخش دولتی در حوزه‌های تدارکات، مالیات، درآمد، بودجه و منابع انسانی برای تحقق شفافیت در فعالیت‌های دولت مرکزی از اهمیت برخوردار است. افشا و یا انتشار اطلاعات اغلب قسمتی از تلاش‌های اصلاحی بخش دولتی را تشکیل می‌دهد که باهدف بهبود اثربخشی در اختصاص منابع و یا ارتقای کارایی و بهره‌وری پیگیری می‌شود. اختصاص بهینه بودجه، معمولاً هدف اولیه تلاش‌هایی نظیر پیگیری سیاست‌های حامی فقرا، حساس به جنسیت و یا سیاست‌های واکنش‌گر به گروه‌های به حاشیه رانده شده است. با این وجود ارتقای کارایی و صرفه‌جویی در هزینه‌ها نیز از طریق نهادینه کردن شفافیت در فرایندها و مراحل بودجه‌بندی امکان‌پذیر خواهند بود. با به کارگیری مؤلفه باز بودن در طول فرایند مناقصه و با فعالیت‌های تسهیل شده با فناوری می‌توان با صرفه‌جویی در زمان و هزینه‌ی فعالیت‌های مرتبط با تدارکات نیز دست‌یافت.

همچنین، شفافیت در بخش تدارکات و درآمد منجر به تسهیل شدن فرایند نظارت بر فعالیت‌ها می‌شود که این تضمین‌کننده شفافیت در تمام طول فرایند تدارکات از جمله برگزاری مناقصات، صلاحیت‌ها و پاداش است. شفافیت در مدیریت منابع انسانی در ارتباط با افشای اطلاعات سیاست‌ها، روندها و اقدامات کارکنان است. فقدان شفافیت در فیش حقوقی و یا فهرست اسامی کارکنان می‌تواند منجر به پنهان شدن حضور «کارمندان سایه»^۱ شود که درصد قابل توجهی از هزینه حقوق و دستمزد را تشکیل می‌دهند. اندازه‌گیری شفافیت عملکرد بخش دولتی بر عناصر دسترسی و باز بودن در بخش‌های تدارکات، مالیات، درآمد، بودجه و منابع انسانی تمرکز دارد.

جدول ۴: مثال‌های انتخاب‌شده برای اندازه‌گیری شفافیت بخش دولتی

مجموعه داده‌ای	مدل	نوع داده تولیدشده	چه چیزی اندازه‌گیری می‌شود؟
شاخص شفافیت بودجه؛ مشارکت بین‌المللی برای بودجه ^۱	نظرسنجی از متخصصان	داده‌های ارزیابی و اداری	وضعیت شفافیت در بودجه، مشارکت و نظارت
گزارش‌های IMF ^۲ از مشاهده استانداردها و کدها	مطالعات موردی مبتنی بر شاخص	داده‌های ارزیابی و اداری	میزان رعایت استانداردها و کدهای شناخته‌شده توسط کشورها، از جمله انتشار داده، شفافیت پولی و مالی و شفافیت سیاست‌های مالی
نظرسنجی ردیابی هزینه‌های عمومی	مطالعات موردی مبتنی بر شاخص	داده‌های تجربی، ارزیابی و اداری	جریان منابع از مبدأ تا مقصد و تعیین مکان و مقیاس ناهنجاری
شاخص حکمرانی منابع؛ نهاد دیده‌بان درآمد ^۳	نظرسنجی از متخصصان	ارزیابی	کیفیت حکمرانی [اداره] بخش‌های نفت، گاز و مواد معدنی از نظر محیط حقوقی و نهادی و رویه‌های گزارش‌دهی (شفافیت)
پرداخت‌های عمومی و پاسخ-گویی مالی (PEFA)	مطالعات موردی مبتنی بر شاخص	داده‌های ارزیابی و اداری	ظرفیت‌ها و عملکرد سیستم‌های ملی مدیریت مالی عمومی از نظر شفافیت مالی، مالیاتی و تدارکاتی
ابزارهای تشخیصی-ارزیابی اداره امور مالیاتی (TADAT)	مطالعات موردی مبتنی بر شاخص	داده‌های ارزیابی و اداری	ظرفیت‌ها و عملکرد سیستم امور مالیاتی کشور از منظر شفافیت

مشارکت بین‌المللی بودجه: شاخص شفافیت بودجه

پیمایش شفافیت بودجه^۴ یک پیمایش جامع و تحلیلی است و به ارزیابی این می‌پردازد که آیا دولت‌ها اطلاعات کافی از بودجه در دسترس عموم مردم قرار می‌دهند و یا فرصت‌هایی را برای مشارکت آن‌ها در فرایند بودجه‌بندی در سطوح ملی فراهم می‌سازند. IBP به‌منظور جمع‌آوری

1- International Budget Partnership (IBP)

۲- صندوق بین‌المللی پول

3- Revenue Watch Institute

4- Open Budget Survey

داده‌های این پیمایش، با همکاری از جامعه مدنی ۱۰۰ کشور مشارکت می‌کند. پیمایش شفافیت بودجه دوسالانه است و برای اولین بار در سال ۲۰۰۶ منتشر گردید.

به‌منظور تسهیل در سنجش تعهد کلی کشورهایی که تحت پیمایش شفافیت قرار گرفته‌اند و نیز امکان مقایسه میان آن‌ها، IBP شاخص شفافیت بودجه (OBI) در نظرسنجی را معرفی کرد. OBI براساس میزان اطلاعاتی که در تمام طول فرایند بودجه‌بندی در دسترس عموم مردم قرار می‌گیرد، یک نمره برای هر کشور در نظر می‌گیرد.

IBP در سپتامبر سال ۲۰۱۴، ردیاب پیمایش شفافیت بودجه^۱ را راه‌اندازی کرد. این ردیاب یک ابزار نظارتی برخط است که امکان نظارت Real-time بر دولت مرکزی را برای شهروندان، جامعه مدنی، رسانه و دیگران فراهم می‌آورد تا آن‌ها از انتشار اطلاعات لازم درباره چگونگی مدیریت بودجه عمومی توسط دولت مطلع شوند.

شاخص شفافیت بودجه رابطه بسیار نزدیکی با شاخص توسعه انسانی، شاخص توسعه مربوط به جنسیت، مقیاس توانمندسازی جنسیتی، آموزش ابتدایی و دسترسی به آب و بهداشت دارد. با این حال در صورتی که تفاوت‌های بین درآمد سرانه و منطقه سازگار باشد، شفافیت بودجه تنها با متغیرهای محدودی رابطه آماری خواهد داشت از جمله بقای نوزادان و اطفال، درصدی از جامعه که آب آشامیدنی باکیفیت بهتر مصرف می‌کنند و سطوح هزینه بهداشت عمومی.^۲

پاسخ‌گویی

پاسخ‌گویی، «مسئولیت جواب دادن»^۳ است و اشاره به حق شهروندان برای درخواست پاسخ از دولت به سؤالاتی است که آن‌ها پیرامون سیاست‌های تصمیم‌گیری دولت مطرح می‌کنند. علاوه بر این، پاسخ‌گویی به الزام و تعهد دولت به پاسخ‌گویی اشاره دارد. پاسخ‌گویی همچنین دربردارنده «اجرا»^۴ است و این اشاره به ظرفیتی دارد که براساس آن می‌توان از عملی شدن اقدامات و نیز

1- The Open Budget Survey Tracker

2-Fukuda-Parr et al, Does budget Transparency Lead to Stronger Human Development Outcomes and Commitments to Economic and Social Rights? International Budget Partnership International Budget partnership Working Paper, 2011

3- Answerability

4- Enforcement

دسترسی به سازوکارهای مطالبه خسارت در صورت عدم پاسخ‌گویی اطمینان حاصل کرد.^۱ پاسخ‌گویی از منظر دولت‌ها در نقشی که آن در تضمین ارایه اثربخش خدمات (برای مثال آموزش، بهداشت، رفاه اجتماعی، حمل‌ونقل و غیره) و نیز در حفظ منافع عمومی (برای مثال: قانون، نظم، امنیت، ایمنی) دارد نمایان می‌شود. پاسخ‌گویی می‌تواند به‌عنوان یک سازمان نهادینه شود که در آن از طرق ممیزی داخلی، سازوکارهای نظارتی و ارزیابی خطر، خود را به پاسخ‌گویی ملزم می‌کند.

برای پاسخ‌گویی به بخش عمومی چهار رکن زیر اغلب بیان شده‌اند:

- پاسخ‌گویی مالی: گزارش‌های مرتبط با بهره‌برداری تحقق‌یافته و یا برنامه‌ریزی‌شده از منابع و دفاتر اختصاص داده‌شده
- پاسخ‌گویی اداری: سیستم‌های بحرانی کنترل داخلی در دولت
- پاسخ‌گویی سیاسی: انتخابات آزاد و شفاف به‌عنوان یک نقطه شروع اثربخش برای نظارت
- پاسخ‌گویی اجتماعی: مشارکت مدنی که دربرگیرنده عموم شهروندان و گروه‌هایی است که خواهان پاسخ‌گویی بیشتر دولت در برابر عملکرد و نتایج به‌دست‌آمده در بخش عمومی هستند.^۲

ادبیات تحقیق برای طبقه‌بندی گسترده پاسخ‌گویی اغلب از پاسخ‌گویی افقی و عمودی سخن گفته است. پاسخ‌گویی افقی به‌وسیله سازمان‌های ناظر بر دولت نظیر مجلس، آموذزمان، نهاد عالی ممیزی و سازمان ضدفساد پیگیری می‌شود. این سازمان‌ها مجاز به اجرای ممیزی، بررسی و نیز وضع تحریم در صورت عدم رعایت استانداردها می‌باشند. مدل‌های این نوع از پاسخ‌گویی بر یک تئوری تغییر تمرکز دارند که به چهار مرحله تقسیم‌شده و عبارت‌اند از: تبیین استانداردها (مراجعه به بخش درستکاری)، جمع‌آوری اطلاعات درباره رفتار (مراجعه به بخش شفافیت)، داوری درمورد تخلف رفتارها از هنجارهای پذیرفته‌شده و در انتها وضع تحریم‌های اثربخش در صورت مشاهده رفتارهای متخلفانه است.^۳ اندازه‌گیری پاسخ‌گویی افقی می‌تواند از طریق

1- Andreas Schedler, "Conceptualizing Accountability. In The Self-restraining State Power and Accountability in New Democracies, 1999.

2- UNDP, "Mainstreaming Anti-Corruption in Development", Anti-corruption Practice Note, 2008

3- Mick Moore and Graham Teskey. The CAR Framework: Capability, Responsiveness. What Do These Terms Mean, Collectively and individually? A Discussion Note for DFID and Conflict Advice, 2006.

شاخص‌های سنجش عملکرد نهادهی (مراجعه به بخش ۳) و یا ردیابی تحریم‌ها و تخلفات انجام شود. پاسخ‌گویی نهادهی می‌تواند به وسیله سازوکارهایی نظیر ممیزی داخلی و خارجی، تجدیدنظر، نظارت، بررسی پارلمانی عملکرد دولت در بخش عمومی، انجام شود. همچنین ارزیابی‌های ریسک را می‌توان به عنوان ابزاری برای اندازه‌گیری پاسخ‌گویی در نظر گرفت.

جدول ۵: مثال‌های انتخاب‌شده برای اندازه‌گیری نهادهی یا افقی

مجموعه‌های داده‌ای	روش	نوع داده‌های تولیدشده	چه چیزی اندازه‌گیری می‌شود؟
شاخص شفافیت بودجه؛ همکاری بودجه بین‌المللی	نظرسنجی از متخصصان	داده‌های ارزیابی و اداری	وضعیت نظارت بر بودجه
گزارش‌های IMF از مشاهده استانداردها و کدها	مطالعات موردی مبتنی بر شاخص	داده‌های ارزیابی و اداری	میزان رعایت استانداردها و کدهای شناخته‌شده توسط دولت نظیر استانداردهای ممیزی-مبارزه با پولشویی و تأمین مالی تروریسم (AML/CFT)- نظارت بانکی- حاکمیت شرکتی- نظارت بیمه- سیستم پرداختها- مقررات اوراق بهادار
شاخص حکمرانی منابع؛ نهاد دیده‌بانی منابع	نظرسنجی از متخصصان	ارزیابی	کیفیت حکمرانی بخش‌های نفت، گاز و مواد معدنی از نظر محیط‌های قانونی، نهادی، حفاظتی و کنترل کیفیت
هزینه‌های عمومی و پاسخ‌گویی مالی (PEFA)	مطالعات موردی مبتنی بر شاخص	داده‌های ارزیابی و اداری	عملکرد سیستم‌های ملی مدیریت مالی عمومی از نظر شفافیت مالی، مالیاتی و تدارکاتی
روش‌شناسی OECD برای ارزیابی نظام تدارکاتی (MAPS)	مطالعات موردی مبتنی بر شاخص	داده‌های ارزیابی و اداری	عملکرد نظام ملی تدارکات عمومی از نظر ممیزی، نظارت و اقدامات پاسخ‌گویی
ابزارهای تشخیصی-ارزیابی اداره امور مالیاتی (TADAT)	مطالعه موردی مبتنی بر شاخص	داده‌های ارزیابی و اداری	عملکرد نظام مالیاتی کشور از نظر ممیزی و اقدامات پاسخ‌گویی
سازوکارهای پاسخ‌گویی به افکار عمومی؛ بانک مرکزی	نظرسنجی از متخصصان	داده‌های اداری	قدرت چارچوب‌های قانونی برای نظارت بر افشای اطلاعات و عاملان حمایت‌کننده از تعارض منافع و مصونیت
ممیزی خارجی (معمولاً توسط نهاد عالی ممیزی انجام می‌شود)	مطالعات موردی مبتنی بر شاخص، سیستم‌های نظارتی و ارزیابی	داده‌های ارزیابی و اداری	گزارش‌های مرتبط با حساب‌ها و صورت‌های مالی، قانونمند و نظام‌مند بودن عملیات آن و نیز روندهای مرتبط با مدیریت و عملکرد مالی
ممیزی داخلی (اغلب توسط خود سازمان انجام می‌شود)	مطالعات موردی مبتنی بر شاخص، سیستم‌های نظارتی و ارزیابی	داده‌های ارزیابی و اداری	ارزیابی حوزه‌های مختلف توسط خود سازمان، حوزه‌هایی نظیر حساب‌ها و صورت‌های مالی، قانونمند و نظام‌مند بودن عملیات سازمان، روندهای مرتبط با مدیریت و عملکرد مالی

پاسخ‌گویی عمودی جامعه مدنی را تشویق می‌کند تا اصلاح مشکلات را به شیوه‌ای کارآمد و اثربخش از دولت مطالبه کند. با این حال جامعه مدنی از قدرت اندکی برای وضع تحریم برخوردار هست. شکل‌های عمودی پاسخ‌گویی با استفاده از ابزارهای گوناگون مقابله‌ای و حمایتی توسط سازمان‌های جامعه مدنی پیش برده می‌شوند. در همین خلال ترتیبات پاسخ‌گویی مورب با استفاده از فرایندهای سیاست‌گذاری، ردیابی هزینه و بودجه‌بندی مشارکتی بر ارتباط مستقیم شهروندان با نهادهای پاسخ‌گویی افقی نظارت می‌کنند.

با توجه به میزان پذیرش دولت برای انجام اصلاحات و بازرسی و نیز توانایی جامعه مدنی در آشکارسازی مشکلات و مطالبه خسارات، سازوکارهای فوق را می‌توان به صورت مشارکتی و یا مقابله‌ای به کار گرفت. از آنجایی که از دولت انتظار می‌رود مشکلات را شناسایی و اصلاح نماید، یک عنصر تغییر وجود خواهد داشت. نحوه ارائه خدمات در آموزش و پرورش، بهداشت، جنگلداری، آب، محیط‌زیست و دیگر بخش‌ها به مرکز توجه برنامه‌های شفافیت و پاسخ‌گویی مبدل شده‌اند که دلیل آن در وهله اول، سابقه ضعیف عملکرد دولت و نیز وجود فساد در محیط‌های نهادی است. به اشتراک‌گذاری اطلاعات مربوط به عملکردها و ظرفیت‌ها، میان دولت و ذی‌نفعان و نیز کسب اطلاعات دقیق و قابل اعتماد از ذی‌نفعان می‌تواند منجر به اولویت‌سازی بهتر اهداف شود، یک همکاری مشارکتی به وجود آورد و اثربخشی در ارائه خدمات را بهبود بخشد. برنامه‌های شفافیت در حوزه ارائه خدمات در تحقق اهداف پاسخ‌گویی نیز تأثیرگذار و از اهمیت برخوردار هستند و اغلب در مداخلات طرف تقاضا که باهدف افزایش اثربخشی دنبال می‌شوند و یا مداخلاتی که هدف آن‌ها مهار فساد است، دیده می‌شوند. از جمله روش‌هایی که منجر به تسهیل تصمیم‌گیری در تمام حوزه‌های بخش عمومی می‌شوند می‌توان به افزایش شفافیت در تمام دپارتمان‌ها، بخش‌ها و سازمان‌ها، بهبود دسترسی عموم مردم به اطلاعات و افزایش پذیرش دولت برای اطلاعاتی که در خارج از آن تولید می‌شوند، اشاره نمود. اندازه‌گیری پاسخ‌گویی عمودی دربرگیرنده نظارت بر فعالیت‌های دولت، ارزیابی خروجی‌های دولت و ردیابی نتایج حاصل در میان عموم مردم است.

زنانی عادی و از سطح توده^۱ که با فساد مبارزه می‌کنند.

اگر زنان عادی جامعه برای طراحی و پیاده‌سازی استراتژی‌های ضدفساد در سطح جامعه، سازمان‌دهی شوند یک حکمرانی حساس به جنسیت^۱ توسط آنان پایه‌ریزی خواهد شد و این بهبود ارایه خدمات، افزایش عدالت اجتماعی و کاهش سطوح فساد و فقر را به ارمغان خواهد آورد. تعداد شش سازمان متشکل از زنان سطح توده از طریق کمیسیون هوآیرو^۲ و برنامه شفافیت و پاسخ‌گویی UNDP PACDE^۳، پروژه‌های ضدفساد را در سطوح مراقبت‌های درمانی، آب، بهداشت، برق، زمین و اسناد شناسایی ملی طراحی و اجرا نمودند. تعداد ۱۷۹ زن عامی برای هدایت این پروژه‌ها بسیج شدند به‌طوری‌که ۲۳۳۸ عضو در کشورهای نظیر اوگاندا، فیلیپین، نیکاراگوئه، برزیل و نپال تحت هدایت آنان قرار گرفت و از این میان تنها ۵۰۸ نفر از اعضای انجمن تحت آموزش مهارت‌های فنی قرار گرفتند.

این طرح‌های آزمایشی رابطه میان سازمان‌دهی و رهبری در سطح محلی و نیز رابطه بین حکمرانی و ارایه خدمات را برجسته ساخته‌اند و باعث افزایش درک از رویکرد ضدفساد زنان سطح توده شده است. چنین رویکردی مشارکتی است، مقابله در برابر آن امکان‌پذیر نیست و هدف آن بهبود حکمرانی و دگرگونی ساختار سنتی قدرت است

جدول ۶: مثال‌های انتخاب‌شده از اندازه‌گیری‌های پاسخ‌گویی عمودی

مجموعه داده‌ای	روش	نوع داده‌های اندازه‌گیری شده	چه چیزی اندازه‌گیری می‌شود؟
گزارش درستکاری جهانی (مرکز درمانی استانی پایوا کینه‌نو)	نظرسنجی از متخصصان	ارزیابی	چارچوب قانونی و اقدامات اجرایی در شفافیت و پاسخ‌گویی مراقبت‌های درمانی
نظرسنجی Shudify	نظرسنجی توقف دریافت خدمت	ارزیابی، تجربه	عملکرد بخش دولتی - تجربه کاربران از پرداخت رشوه
مدل حکمرانی پیش‌کنشی ^۴ در پنجاب	نظرسنجی توقف دریافت خدمت	ارزیابی، تجربه	عملکرد بخش دولتی-تجربه کاربران از پرداخت رشوه
نظرسنجی پیگیری هزینه عمومی	مطالعات موردی مبتنی بر شاخص	داده‌های ارزیابی و اداری	اختصاص منابع و ضعف‌های بالقوه در سازوکارهایی که در تخصیص منابع مورد استفاده قرار می‌گیرند.
کارت‌های امتیاز اجتماع، کارت‌های امتیاز شهروندان، ممیزی اجتماعی	نظرسنجی کاربران، نظرسنجی مقامات دولتی، مطالعات موردی مبتنی بر شاخص	داده‌های ارزیابی، تجربه، اداری	اثربخشی خدمات اساسی نظیر آموزش و پرورش، سلامت، آب و بهداشت

1- Gender-sensitive governance

2- Huairou commission

3-United Nation Development Programme Global Programme On Anti-corruption

4-Model for Proactive Governance

مجموعه داده‌ای	روش	نوع داده‌های اندازه‌گیری شده	چه چیزی اندازه‌گیری می‌شود؟
بهره ثابت	نظرسنجی کاربران، برون‌سپاری، مطالعات مبتنی بر شاخص	ادراک، تجربه	اقداماتی که به‌وسیله آن‌ها مسایل شفافیت و پاسخ‌گویی برای جلب رضایت ذی‌نفعان اصلی صورت می‌پذیرند.
کنترل و نظارت در سراسر کشور	سیستم‌های ارزیابی و نظارت	داده‌های اداری	اثر بخشی خدمات اساسی نظیر آموزش و پرورش، سلامت، آب و بهداشت

تاماشا (Tamasha): جوانانی که بررسی می‌کنند آیا دولت‌ها و خدمات برای آن‌ها مفید هستند؟

به‌رغم آن‌که جوانان ۲۹-۱۰ ساله درصد بالایی از جمعیت در شرق آفریقا را تشکیل می‌دهند، دیدگاه آنان اغلب در جریان اصلی انتشار اطلاعات جایی ندارد. در سال ۲۰۱۰ سازمان Tamasha که بر جوانان تمرکز دارد و تحت حمایت NGO آفریقایی Twaweza است، نظارت جامع بر ۳۲ اجتماع در ۸ بخش تانزانیا را بر عهده گرفت.

تعداد ۹۶۰ خانوار تحت نظرسنجی و آموزش قرار گرفتند و این اختیار به آن‌ها داده شد تا پیرامون موضوعاتی که جوامع روستایی آنان را تحت تأثیر قرار می‌دهد تفکر و براساس آن اقدام کنند. تعداد ۵۹۵ تسهیل‌گر اجتماع جوانان^۱ استخدام و تحت آموزش قرار گرفتند و در هریک از بخش‌های مربوطه برای پیاده‌سازی برنامه به‌کار گرفته شدند.

در هر اجتماع یک گروه جوان متشکل از یک مرد و یک زن با استفاده از فن «بیمار ساختگی»^۲ مسئولیت نظارت بر نحوه ارائه خدمات و درمان جوانان را به مدت حداقل یک هفته برعهده داشتند. اطلاعات کمی و کیفی و نیز عکس‌ها و منابع صوتی ضبط‌شده جمع‌آوری شدند. کار میدانی در سال ۲۰۱۰ به اتمام رسید و نتایج اصلی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت و گزارش اصلی، خلاصه‌بندی‌ها و نمایش آن‌ها در سال ۲۰۱۱ انجام گردید. نتایج مطالعه در قالب گزارش تحقیق، خلاصه سیاست‌ها^۳ و ارائه‌های انجام‌شده پیرامون بهداشت و سلامتی، خدمات رفاهی، امرارمعاش، خدمات ارائه‌شده در آموزش زبان سواحیلی و انگلیسی به جوانان ارائه شد و تحقیقات

1-Youth facilitator

2- Dummy Patient Technic

3-Policy briefs

از طریق فیس‌بوک، انجمن‌های عمومی، رادیو، تلویزیون و رسانه‌های چاپی انتشار یافت و تحلیل تحقیقات و تصاویر گردآوری شده ضبط و نگهداری شد.

حاکمیت قانون را می‌توان محدود کردن اعمال مستبدانه قدرت در چارچوب‌هایی قانونی که به خوبی تعریف و تبیین شده‌اند^۱، تعریف نمود. به بیانی دقیق‌تر حاکمیت قانون یک سیستم متشکل از قوانین و حقوق است که تشکیل جوامع کارآمد و عدالت‌مدار را امکان‌پذیر می‌سازد^۲. حاکمیت قانون شکل نهایی پاسخ‌گویی است که به وسیله آن بازداشت افراد ممکن می‌شود و بازپرسی را می‌توان از طریق اجرای قانون پیگیری کرد تا امکان مطالبه پاسخ‌گویی از متخلفان قبل از حضور در دادگاه فراهم شود و براساس آن مجازات شوند. اندازه‌گیری حاکمیت قانون ممکن است بر قدرت و اثربخشی اجرای قانون و نهادهای قضایی و اصلاحی تمرکز داشته باشد و دربرگیرنده مفاهیم عدالت، گشودگی و نیز دسترسی افرادی همچون فقرا و گروه‌های به حاشیه رانده‌شده به خدمات قضایی باشد.

جدول ۷: مثال‌های انتخاب‌شده از اندازه‌گیری‌های حاکمیت قانون

مجموعه داده‌ای	روش	نوع داده تولیدشده	چه چیزی اندازه‌گیری می‌شود؟
حاکمیت قانون در پروژه عدالت جهانی	نظرسنجی از متخصصان، نظرسنجی از خانوارها	ادراک، تجربه، ارزیابی	میزانی که کشورها به حاکمیت قانون در ابعاد مختلف متعهد هستند: در بخش قدرت دولتی، عدم وجود فساد، نظم و امنیت، حقوق اساسی، اجرای قانون به شیوه‌ای کارآمد و قانونی، دسترسی به عدالت مدنی، سیستم اثربخش عدالت کیفری، عدالت غیررسمی
بنیاد CLEAN در نیجریه	مطالعات موردی مبتنی بر شاخص، نظرسنجی از شهروندان	ادراک، تجربه، ارزیابی و اداری	خشونت پلیس، بزه‌دیدی جرم، انضباط پلیس، پاسخ‌گویی پلیس و غیره
کمیسیون اروپایی کارآمدی قضایی (CEPEJ)	نظرسنجی از مقامات دولتی (کشورهای عضو)	داده‌های اداری	آمار مصرف مواد مخدر و قاچاق - عدالت کیفری - جرایم
آمار UNODC ^۳	نظرسنجی از مقامات دولتی (کشورهای عضو)	داده‌های اداری	بررسی سیستم‌های قضایی - مدیریت زمان قضایی - کیفیت قضایی - اجرا - میانجیگری

1-Oxford Dictionary

2- World Justice Project, <http://worldjusticeproject.org/what-rule-law>

۳- دفتر مقابله با مواد مخدر و جرم سازمان ملل متحد

مجموعه داده‌ای	روش	نوع داده تولیدشده	چه چیزی اندازه‌گیری می‌شود؟
گزارش‌های بررسی سازوکار UNCAC	مطالعات موردی مبتنی بر شاخص	داده‌های ارزیابی و اداری	میزان پیروی اعضای امضاکننده از مفاد قانونی و نظارتی کنوانسیون علیه فساد
آمار مربوط به دادگاه‌ها، جرایم و پلیس در سراسر کشور	سیستم‌های نظارتی و ارزیابی	داده‌های اداری	داده‌های مختلف مرتبط به جنایات، فعالیت‌های مرتبط با اجرای قانون، فرایندهای دادگاه، بازپرسان، محاکمه، محکومیت و غیره

درستکاری

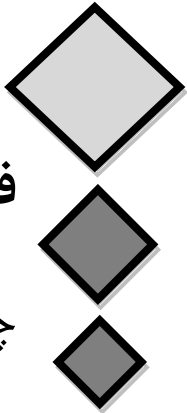
به دلیل آن که در حوزه فساد و ضدفساد مورد استفاده قرار گرفته است در دولایه تعریف می‌شود. درستکاری در سطح ملی به قدرت و اثربخشی چندین رکن از سیستم حکمرانی کشور اشاره دارد. این ارکان با یکدیگر خطرات فساد را مدیریت و در مبارزه با آن با یکدیگر همکاری می‌کنند: سه قوه مقننه، مجریه و قضاییه، بخش دولتی، سیستم اجرای قانون، سازمان‌دهندگان پروسه انتخابات، آموذمان، نهاد ممیزی، سازمان‌های ضدفساد، احزاب سیاسی، رسانه‌ها، جامعه مدنی و کسب‌وکارها^۱. علاوه بر درستکاری در سطح ملی، متخصصان اغلب از مفهوم درستکاری نهادی نظیر درستکاری قضایی برای اشاره به درستکاری یک نهاد و یا بخش خاص استفاده می‌کنند.

درستکاری در سطح فردی به اخلاق‌مداری و مسئولیت‌پذیری فردی اشاره دارد که همه مقامات دولتی می‌بایست از آن‌ها برخوردار باشند. این مدل‌ها در محدودیت‌های تعارض منافع منعکس می‌شوند که براساس آن سازمان‌های دولتی می‌توانند کارمندان خود را موظف به رعایت استانداردهای مشخصی که از یک کارمند بخش دولتی انتظار می‌رود، کنند. به‌طور مشابه، سیستم‌های افشای مالی رفتار مقامات را از نظر تعارضاتی که ممکن است باعث به خطر افتادن درستکاری آن‌ها شوند و یا فرصت کسب درآمد غیرقانونی را برای آن‌ها فراهم آورند، تحت نظارت قرار می‌دهند. اندازه‌گیری درستکاری از قوانینی نشأت می‌گیرد که تبیین‌گر اصول اخلاقی آن دسته از قوانینی هستند که فساد خرد آن‌ها را نقض کرده است.

1- National Integrity System(NIS) Assessment, Transparency International, <http://www.transparency.org/whatwedo/nis>

جدول ۸: مثال‌های انتخاب‌شده از اندازه‌گیری درستکاری

مجموعه داده‌ای	روش	نوع داده تولیدشده	چه چیزی اندازه‌گیری می‌شود؟
گزارش درستکاری جهانی (ملی و محلی)	نظرسنجی از متخصصان	ارزیابی	چارچوب قانونی و اقدامات اجرایی مرتبط با تعارض منافع، افشای مالی - اقدامات مرتبط با پاسخ‌گویی سه قوه مقننه، مجریه و قضاییه
سازوکارهای پاسخ‌گویی بانک جهانی	نظرسنجی از متخصصان	داده‌های ارزیابی و اداری	چارچوب قانونی عاملان حمایت‌کننده از تعارض منافع، مصونیت و افشای مالیات - ترتیبات نظارت و کنترل - تحریم‌ها
دولت در یک نگاه OECD، شفافیت در حکمرانی	نظرسنجی از مقامات دولتی	داده‌های اداری	چارچوب قانونی عاملان حمایت‌کننده از تعارض منافع و افشای مالی
گزارش‌های کشوری درستکاری قضایی	متغیر است	متغیر است	ابعاد مختلف درستکاری قضایی، بی‌طرفی، دسترسی به عدالت و اثربخشی دادگاه‌ها
ارزیابی درستکاری در سطح سازمان	متغیر است	متغیر است	ابعاد مختلف آسیب‌پذیری در برابر فساد-سطوح مختلف فساد- تخلف سازمانی و فرهنگ اداری
ارزیابی سیستم‌های درستکاری ملی؛ سازمان شفافیت	مطالعات موردی مبتنی بر شاخص	داده‌های ارزیابی و اداری	سه قوه مقننه، مجریه، قضاییه، بخش دولتی، اجرای قانون، سازمان دهندگان پروسه انتخابات، آمبودزمان، نهاد ممیزی، سازمان‌های ضدفساد، احزاب سیاسی، رسانه‌ها، جامعه مدنی، کسب‌وکارها
کمیسیون حقوق مدنی و ضدفساد کره (ACRC)، برنامه ارزیابی ضدفساد (AIA) در سطح نهادی	نظرات متخصصان و نمره‌دهی	ارزیابی اندازه‌گیری نهادی، ارزیابی برنامه‌ها	تلاش و اراده ضدفساد (برای مثال برقراری سیستم‌های ضدفساد، تقویت شفافیت و پایداری سیاست‌ها، کاهش ریسک فساد، ارتقای فرهنگ درستکاری در بخش دولتی) و دستوردهای فعالیت‌های ضدفساد

فصل دوم:

چرخه نظارت و ارزیابی^۱ و اندازه‌گیری آن

این فصل به نقش اندازه‌گیری در چرخه نظارت و ارزیابی و به‌ویژه در پایه‌ریزی تئوری‌های تغییر، طراحی شاخص‌ها، یافتن و یا جمع‌آوری داده‌ها می‌پردازد. این فصل همچنین تفاوت بین مدل‌های جمع‌آوری داده و روش‌های (فعالیت‌هایی که یک برنامه اندازه‌گیری را به سمت اهداف آن هدایت می‌کند) را مشخص می‌سازد. نمودار اندازه‌گیری اطلاعاتی درباره ماهیت و هدف رویکردهای مختلف اندازه‌گیری ارایه می‌دهد که می‌توانند در چرخه نظارت و ارزیابی استفاده شوند. در این فصل همچنین بحثی پیرامون محدودیت‌های متعددی که پیش‌روی برنامه‌ریزی طرح‌های اندازه‌گیری وجود دارند ارایه شده است.

همان‌گونه که در فصل گذشته توضیح داده شد، اندازه‌گیری مداخلات ضدفساد ممکن است دربرگیرنده اندازه‌گیری سطوح فساد و یا ابعاد ضدفساد باشد. با این‌وجود اندازه‌گیری پروژه‌ها و یا فعالیت‌ها در درجه اول با سه فرایند کلیدی در ارتباط است: ارزیابی این‌که آیا اهداف پروژه محقق شده‌اند، ارزیابی کیفیت عملکرد و تخمین میزان تأثیر اهداف محقق شده بر پیامدهای بیرونی^۱ [نظیر پاسخ‌گویی، درستکاری و شفافیت]. در ارتباط با این فرایندها سؤالاتی پیرامون زمان‌سنجی، علل، عامل‌ها (agents)، مکان‌ها و سازوکارهای تغییر مطرح می‌شود. رویکردهای نظارت و ارزیابی با استفاده از روش‌هایی دقیق و عملی درصدد پاسخ‌گویی به این سؤالات هستند تا از داده‌ها به‌صورتی اثربخش در پروژه‌ها استفاده نمایند. علاوه بر آنچه ذکر گردید، گستره نظارت و ارزیابی می‌تواند تغییر یابد و این بستگی به این دارد که شخص چه چیزی را ارزیابی می‌کند برای مثال ارزیابی یک برنامه/ پروژه، ظرفیت و عملکرد یک‌نهاد، اثربخشی سیستم کلی درستکاری ملی و یا پیامد استراتژی‌ها و سیاست‌های ملی ضدفساد.

نظارت و ارزیابی (M&E) اغلب در برهه‌های متفاوتی از چرخه پروژه انجام می‌شوند اما در سال‌های اخیر و در رویکردهای جدید این دو باهم ترکیب شده‌اند که به این طریق مداخلات پیچیده‌تر و بازیگرمحور را امکان‌پذیر ساخته‌اند.

نظارت، یک فرایند مستمر برای دریافت بازخورد از عملکرد و فعالیت‌های یک پروژه است تا سیر پیشرفت پروژه در نیل به هدف مشخص و تبیین شود.

فرایند نظارت می‌تواند بر تطابق، فعالیت‌ها، امور مالی، ظرفیت‌های سازمانی، ذی‌نفعان و به‌طورمعمول‌تر، بر نتایج متمرکز شود.

ارزیابی، ابزاری است برای پایه‌ریزی کارایی، پایداری، ارزش و پیوستگی یک پروژه ارزیابی جامع از عملکرد پروژه اغلب در اواسط و یا پایان چرخه پروژه انجام می‌شود این درحالی است که نظارت تا پایان چرخه حیات پروژه به‌صورت مستمر انجام می‌شود.

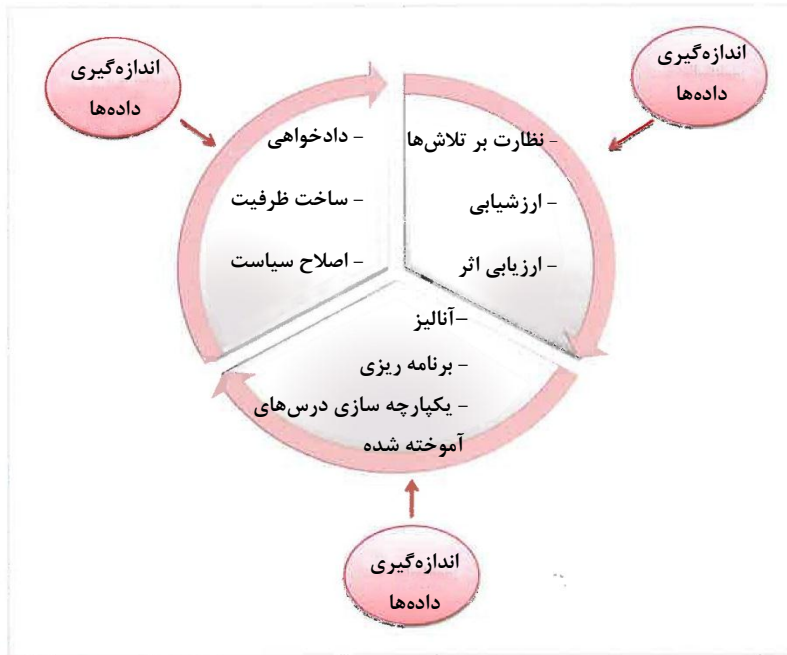
ارزیابی اثرات^۲ نوعی از ارزیابی است که شامل درک ماهیت تغییر است که رخ داده است. این تغییر می‌تواند شامل هرگونه نتیجه منفی و یا ناخواسته باشد.

ارزیابی اثرات، ارزیابی فعالیت‌های به اتمام رسیده است تا از این طریق رابطه علیت مشخص شود و یا وسعت نقش یک فعالیت در پیامدهای خارجی تعیین گردد. برای مثال تأثیر یک فعالیت یا پروژه در کاهش فساد و تقویت شفافیت، پاسخ‌گویی و درستکاری.

1-External outcomes

2-Impact evaluation(assessment)

شکل ۴: رابطه بین اندازه‌گیری / داده و فرایندهای نظارت و ارزیابی M&E

فرایند اندازه‌گیری و نیز ورود داده‌ها در تمام مراحل چرخه نظارت و ارزیابی M&E از برنامه‌ریزی فعالیت‌ها تا نظارت و ارزیابی حضور دارند. درحقیقت به‌دلیل ارتباط نزدیک میان پروژه و اهداف نظارت و ارزیابی M&E، طراحی رویکردهای نظارت و ارزیابی در طول فرایند برنامه‌ریزی پروژه از اهمیت بسیاری برخوردار است. هدف نظارت و ارزیابی M&E، ردیابی پیشرفت‌های اهداف پروژه و نیز ارزیابی تأثیر نتایج پروژه بر پیامدهای خارجی و دیگر عناصر کنترل کیفیت است. ازاین‌رو فرایند برنامه‌ریزی شامل اجرای تحلیل‌ها، توسعه منطق نتایج، تعریف شفاف نتایج و شاخص‌ها، اندازه‌گیری مقادیر پایه و تبیین اهداف است.^۱

1- UNDP Handbook on Planning, Monitoring And Evaluating For Development Results, 2009

مدل‌های منطقی

مدل‌های منطقی اجزای برنامه را نشان می‌دهند و به ذی‌نفعان در تشخیص دقیق ورودی، خروجی و پیامدها کمک می‌کنند. این مدل‌ها بر «منطق برنامه» و یا همان ارتباطات علی مورد انتظار بین ورودی، خروجی و تأثیرات (نظیر نتایج بلندمدت)^۱ که در زنجیره نتایج زیر نشان داده شده است تمرکز دارند.

شکل ۵: زنجیره نتایج برای مداخلات فساد و ضدفساد

مؤلفه‌های متعددی در سطح، ماهیت، میزان و یا وسعت فساد دخالت دارند به همین دلیل برای نشان دادن تغییر و یا تأثیر شاخص‌های موجود در زنجیره نتایج نمی‌توان تنها بر سطوح فساد

1- World Bank, Monitoring and Evaluating: some tools, Methods and Approaches, 2004

تکیه نمود. گفتنی است امکان تشخیص روابط علی از اقدام اصلاحی تا اندازه‌گیری کلان فساد تقریباً غیرممکن است. از این رو ردیابی پیشرفت شاخص‌ها در سطوح پایین‌تر تحلیل و به عبارتی در هر جایی که بتوان علت وقوع تغییر را درک نمود حائز اهمیت است.

تعیین مقیاس و اندازه‌گیری اثر تنها محدود به فساد نیست بلکه اندازه‌گیری مؤلفه‌های مخدوش‌کننده^۱ را نیز شامل می‌شود. ما می‌توانیم فساد را اندازه‌گیری کنیم اما آنچه چیزی را نتیجه می‌دهد؟ این درواقع مشکلی است که پیش‌روی تحقیق قرار دارد. اندازه‌گیری اثر در بسیاری از مراحل اندازه‌گیری فساد حذف می‌شود.^۲

راه‌حل، تمرکز بر رویکردهایی است که ردیابی تغییرات را ممکن می‌سازند. پس از این که داده‌ها جمع‌آوری شدند باید تأثیر تلاش‌های اصلاحی بر پیشرفت‌هایی که قابل اندازه‌گیری هستند موردبررسی قرار گیرد.

تئوری‌های تغییر

مدل‌ها و یا چارچوب‌های منطقی، بر صراحت زنجیره نتایج از ورودی تا پیامد (و اثرات) تمرکز دارند. این مدل‌ها قادر به بررسی مؤلفه‌های خارجی نیستند؛ مؤلفه‌هایی که ممکن است نتایج را تحت تأثیر قرار دهند و یا خارج از کنترل پارامترهای پروژه باشند.

تئوری‌های تغییر عناصری که قادر به توضیح و بررسی تأثیرات خارجی هستند را به زنجیره نتایج اضافه می‌کنند. این تئوری‌ها پیامدها و فعالیت‌ها را به یکدیگر مرتبط می‌سازند تا توضیحی را درمورد این که چرا و چگونه انتظار می‌رود تغییر موردنظر به وقوع بپیوندد، ارائه دهند. تئوری‌های تغییر همچنین فرایندهای سیاسی و اقتصادی را شفاف می‌سازند؛ فرایندهایی که به عنوان پیش شرط فعالیت‌های پروژه و نیز به عنوان مؤلفه‌های مخدوش‌کننده در فرایند تغییر عمل می‌کنند.

1- Confounding factors

2- Interview with Mihaly Fazekas, University of Cambridge, 2014

مدل «تئوری‌های بزرگ تغییر»^۱ با الگوی مدیر-عامل^۲ که از نظر تاریخی یک مدل غالب شناخته شده است^۳ به بررسی روابط از نظر کنترل، محرک‌ها و توضیحات می‌پردازد: آیا یک عامل (دولت) به گونه‌ای عمل می‌کند که منافع مدیری (شهروند) که به او اختیار تصمیم‌گیری اعطا کرده است، به بهترین شکل تأمین شود؟ در مقابل مدل اقدام جمعی^۴ مشکل پیش‌روی پاسخ‌گویی را عدم اقدام گروهی از افراد می‌داند که دارای منافع مشترک هستند.

برای مقابله نظام‌مند با فساد تمرکز بر یک جنبه از مشکل کافی نخواهد بود و گستره‌ای از اقدامات بایستی پیگیری شوند تا امکان پاسخ‌گویی فراهم شود.

تئوری تغییر، شبکه‌ای از بازیگران، سازمان‌ها و افراد است و تمرکز بر یک مدل نمی‌تواند منجر به تغییر در کل ساختار و یا تغییر عملکرد آن شود. اگر شما می‌خواهید منطق سیستم را تغییر دهید، اعمال مداخلات پراکنده نتیجه‌بخش نخواهند بود. شما می‌بایست در کل شبکه تغییر ایجاد کنید.^۵

در حقیقت این مدل‌ها با توجه به زمینه، مکمل یکدیگر محسوب می‌شوند. بسیج شهروندان و بازسازی تمام ساختارهای قدرت را نمی‌توان جایگزینی برای پایه‌ریزی مسیرهای شفاف پاسخ‌گویی افقی و عمودی در داخل دولت در نظر گرفت. مطالعه اخیر پروژه‌های پاسخ‌گویی اجتماعی نشان می‌دهد اصلاحات حکمرانی که صدای شهروندان را با ظرفیت دولت هماهنگ می‌سازند ظاهراً از اثربخشی بیشتری برخوردار هستند. رویکردهای استراتژیک پاسخ‌گویی، برنامه‌های مرتبط به صدای شهروندان را با اصلاحات دولتی هماهنگ خواهند ساخت به طوری که تقویت واکنش‌پذیری بخش دولتی را به همراه خواهد داشت.^۶

مقابله با فساد، تغییر دادن رفتارها، نگرش‌ها و ساختارهای مرتبط با پاسخ‌گویی، شفافیت و درستکاری است. این نوع از تغییر، یک فرایند ستیزه‌جویانه و سیاسی را به دنبال خواهد داشت. مدل‌های خطی تغییر که تکیه بر مجموعه پایداری از خروجی‌ها دارند برای جمع‌آوری اطلاعات مرتبط با بازیگران متعدد، روابط و رفتارهایی که مشخصه تلاش‌های ضدفساد هستند کافی نخواهند بود. جاناتان فاکس اظهار می‌دارد «اگر برخی از تلاش‌های مرتبط به پاسخ‌گویی به نتیجه می‌رسند، اغلب به این دلیل است که برنامه‌های مربوط به یک حوزه منجر به راه‌اندازی و

1- Grand theories of change

2- Principal-agent

3- Jesper Johnson. Theories of change in anti-corruption work: A tool for programme design and evaluation. Chir. Michelsen Institute(CMI), 2012

4- Collective-action modal

5- Interview with Mihaly Fazekas, University of Cambridge, 2014

6- Jonathan Fox, Social accountability: what does the evidence really say? World bank, 2014

تحریک اقدامات حامی پاسخ‌گویی در حوزه‌های دیگر می‌شود (مانند زمانی که فشار رأی‌دهندگان و یا اقدام شهروندان منجر به واکنش دولت در جهت بررسی و ایجاد تعادل می‌شود).^۱ مفاهیم ضدفساد بسیار گسترده هستند؛ تلاش‌های ضدفساد، محدود به زمان، مکان و یا بازیگر [اقدام کننده] نیست و علاوه بر این فساد می‌تواند به دلایل متعددی رخ دهد (مستقیم یا غیرمستقیم) و نحوه ظهور آن براساس زمینه تغییر می‌کند. در نظرگیری این پیچیدگی‌ها برای شناسایی یک فرایند علی و دستیابی به یک تئوری سازگار از تغییر، الزامی است.

تئوری تغییر، یک روش برای تحقق مدل اقدام جمعی به‌شمار می‌رود اما بسیاری از مداخلات ضدفساد فاقد یک تئوری تبیین شده برای هدایت زنجیره نتایج هستند و این اندازه‌گیری نتایج موردنظر و ردیابی سیر پیشرفت آن‌ها را با مشکل مواجه می‌سازد. تئوری تغییر همانند یک نقشه مفهومی است که فرایند تغییر را از آغاز تا انتها تبیین می‌کند و فرضیه‌های اساسی مرتبط با چرایی و چگونگی موفقیت یک پروژه را مشخص می‌سازد و نیز نقشه‌ای برای گام‌های میانی است که باید برای دستیابی به نتایج بلندمدت برداشته شوند. یک تئوری صریح تغییر، چارچوب دقیق فرایند نظارت را شرح می‌دهد و از آن مهم‌تر مسیری از شواهد را در جهت اهداف ارزیابی بر جای می‌گذارد.

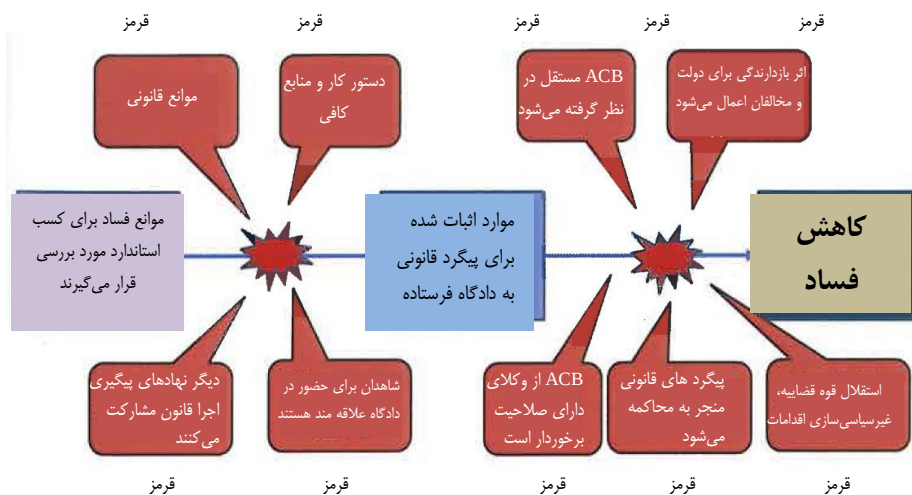
شکل ۶: یک رویکرد ۵ مرحله‌ای در پایه‌ریزی تئوری تغییر در مداخلات ضدفساد

قرمز

فرایند تئوری تغییر در مداخلات ضدفساد از تحلیل فرایندهای سیاسی و اقتصادی حاکم بر زمینه پروژه، نظیر محرک‌ها، روابط، توزیع و تعارضات قدرت میان ذی‌نفعان آغاز می‌شود. پس از این مرحله، فرایند وارد شناسایی اهداف بلندمدت و مراحل موردنیاز برای تحقق آن‌ها می‌شود. بررسی واقعیت^۱ به بررسی منطق درونی زنجیره نتایج و نیز مؤلفه‌های بیرونی که ممکن است بر پیامدها تأثیرگذار باشند، می‌پردازد. پایه‌ریزی تئوری تغییر نیازمند شناسایی شرایط اولیه‌ای است که برای وقوع مسیرهای علی محتمل الزامی هستند و نیز نیازمند شناسایی چالش‌هایی است که ممکن است مانع دستیابی به اهداف شوند (بارنگ قرمز در شکل ۵ نشان داده شده‌اند). براساس پیامدهای شناسایی شده و با توجه به محدودیت‌های سیاسی و اقتصادی حاکم، شاخص‌ها و اهداف به‌منظور نظارت بر عملکرد، توسعه خواهند یافت و فرایند ارزیابی یک نقش حمایتی را در این راستا ایفا می‌کند.

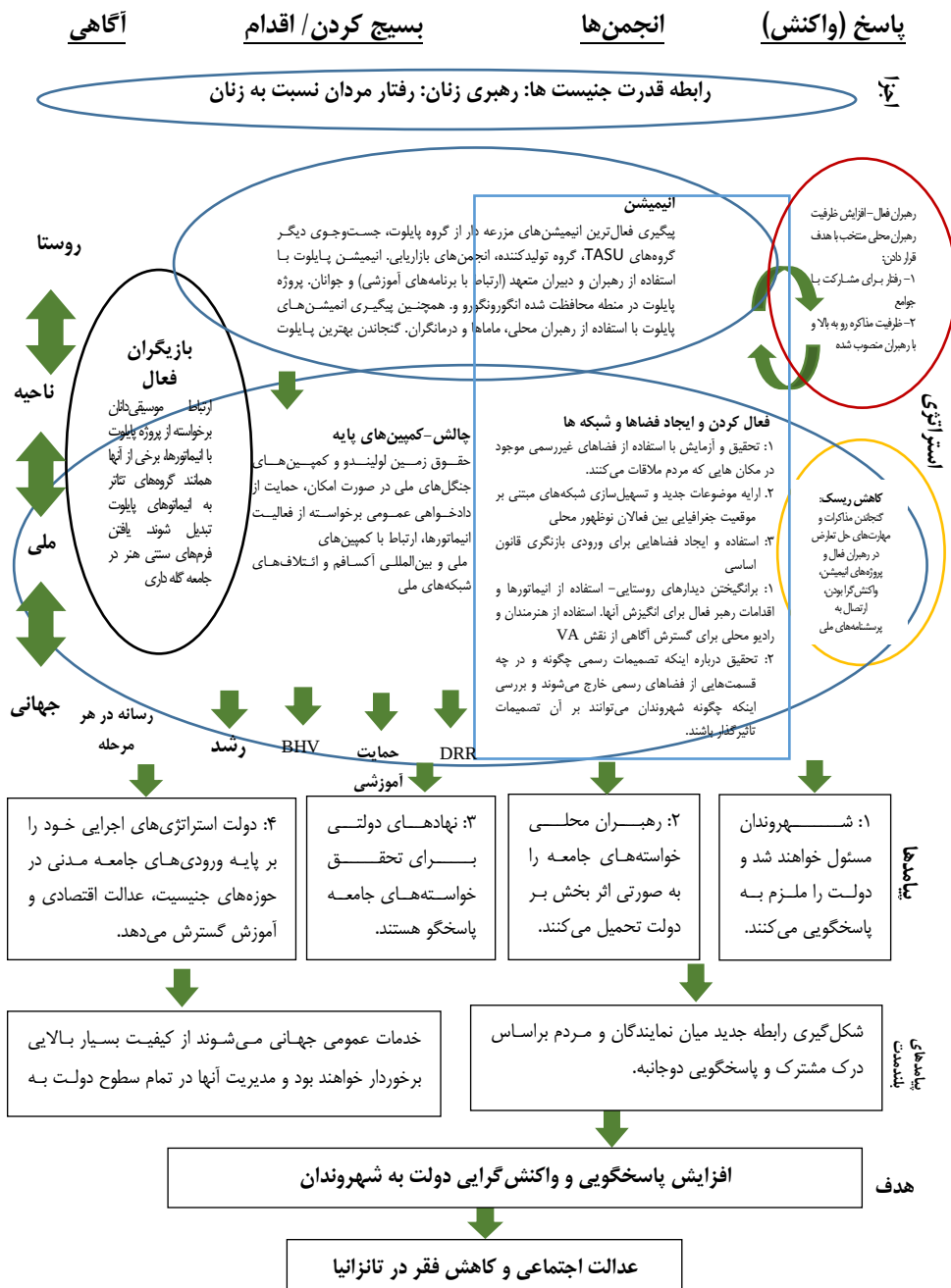
شکل ۷: تحلیل تئوری تغییر در پیگیری اقدامات ضدفساد

مدل‌های منطقی اغلب در تئوری‌های تغییر گنجانده می‌شوند و این امکان توسعه شاخصه‌ها را در جهت ردیابی پیشرفت میسر می‌سازد. شاخص‌هایی که از مسیر تئوری تغییر توسعه می‌یابند برای دستیابی به نتایج اثربخش در اندازه‌گیری باید از ویژگی‌های SMART برخوردار باشند.

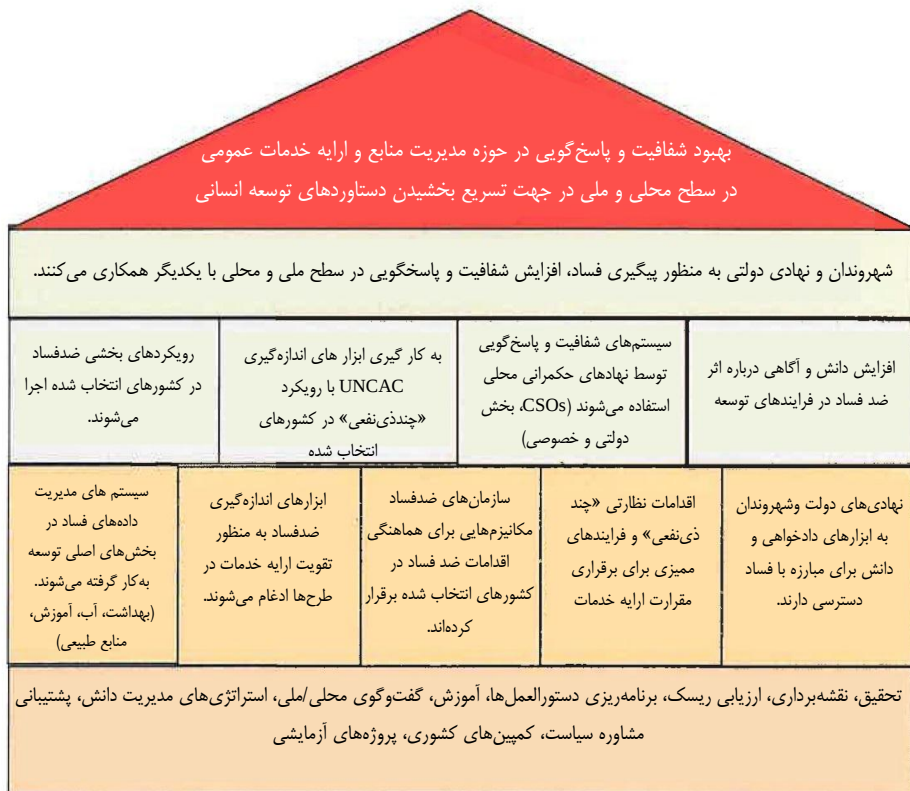
- خاص بودن (Specific): آیا شاخص‌ها برای اندازه‌گیری پیشرفت به‌سوی نتایج به میزان کافی خاص هستند؟
- قابل اندازه‌گیری بودن (Measurable): آیا شاخص برای نتایج به‌دست‌آمده یک مقیاس قابل اعتماد و شفاف است؟
- دست‌یافتنی بودن (Attainable): آیا نتایجی که از شاخص‌ها به‌دست می‌آیند واقع‌گرایانه هستند؟
- مرتبط بودن (Relevant): آیا شاخص به خروجی و یا پیامد موردنظر ارتباط دارد؟
- محدودیت زمانی داشتن (Time-bound): آیا هزینه و تلاشی که برای دسترسی به داده‌ها صرف می‌شود معقول است؟

شکل ۸۸ مدل منطقی با استفاده از تئوری تغییر

مثال گویای زیر نشان می‌دهد تمام تلاش‌ها و اقدامات مرتبط با ضدفساد باید با استفاده از یک تئوری تغییر، بر بهبود شفافیت و پاسخ‌گویی متمرکز شوند

شکل ۸: مدل منطقی با استفاده از تئوری تغییر (یک مثال از برنامه ضد فساد UNDP)

فرایند تدوین شاخص‌ها با سؤالات زیر آغاز می‌شود:

- چطور می‌توان نتایجی که انتظار دستیابی به آن‌ها وجود دارد را اندازه‌گیری و ردیابی کرد؟
- چه نوع اطلاعاتی بیانگر یک تغییر مثبت هستند؟
- با توجه به محدودیت منابع و ظرفیت‌ها چه چیزی را می‌توان به شکلی عملی تحت نظارت قرار داد؟

- آیا با استفاده از اقدامات نظارتی متفاوت می‌توان به اطلاعات به هنگام دسترسی یافت؟
- برای جمع‌آوری داده از چه نوع سیستمی استفاده خواهد شد و چه کسی مسئول آن خواهد بود؟
- آیا می‌توان از سیستم‌های ملی استفاده کرد و یا سیستم‌های مکمل را می‌بایست به آن‌ها اضافه نمود؟
- آیا می‌توان از شاخص‌های دولت استفاده کرد؟

لازم است تا قبل از انتخاب شاخص‌ها از لیست‌ها و یا دیگر پروژه‌ها، در دسترس بودن داده‌ها و نیز مرتبط بودن شاخص‌ها با اهداف تعیین‌شده تحت بررسی قرار گیرند. جدول زیر، شاخص‌های ممکن با منابع داده‌ای مرتبط را نشان می‌دهد، اما لازم به ذکر است که هیچ شاخصی وجود ندارد که از آن بتوان برای همه اهداف استفاده نمود. علاوه بر این استفاده از منابع داده‌ای متعدد برای درک متعادل‌تری از شرایط پیرامون یک نقطه داده مناسب‌تر است.

جدول ۹: شاخص‌ها و منابع داده‌ای ممکن برای هدف قرار دادن فساد^۱

هدف	شاخص پیشنهادشده	زنجیره نتایج	منابع داده‌ای ممکن	نوع داده	جهانی یا ملی
تصویب یک قانون تشخیصی برای محدود کردن فساد	افزایش قوانین مطابق با UNCAC	ورودی	تحلیل شکاف UNCAC گزارش‌های خود ارزیاب توسط خود دولت‌ها	اداری، ارزیابی	ملی، امکان مقایسه جهانی در برخی از ابعاد وجود دارد.
کاهش موارد پرداخت رشوه تا %X تا سال Y	تعداد افرادی که پرداخت رشوه در زمان تعامل با مقامات دولتی را گزارش می‌کنند.	پیامد	نظرسنجی بزه‌دگی جرم، بارومتر جهانی رشوه TI، نظرسنجی افکار عمومی در سطح منطقه، نظرسنجی محیط کسب‌وکار و عملکرد بنگاه‌ها (BEEPS)	ادراک، تجربه	جهانی، منطقه‌ای، ملی
کشورها برای ریشه‌کنی و پیشگیری از جریان‌های غیرقانونی قوانین کافی وضع می‌کنند.	افزایش قوانین مطابق با UNCAC باشند.	ورودی	تحلیل شکاف UNCAC و ارایه گزارش‌های خودارزیابی	اداری، ارزیابی	ملی، امکان مقایسه جهانی در برخی از ابعاد وجود دارد.
نصف شدن جریان‌های مالی غیرقانونی تا سال Y	حجم جریان‌های مالی غیرقانونی	پیامد	سلامت مالی جهانی	اداری	ملی، جهانی

۱- برای شاخص‌های بیشتر به بخش ارگان‌های ضدفساد مراجعه شود.

جدول ۱۰: شاخص‌ها و منابع داده‌ای ممکن برای بهبود شفافیت دولت

هدف	شاخص	زنجیره نتایج	منابع داده‌ای ممکن	نوع داده	بین‌المللی یا ملی
تمام دولت‌های ملی و محلی اطلاعات مرتبط با بودجه‌بندی، درآمد و هزینه را افشا می‌کنند	دسترسی عموم مردم به اطلاعات بودجه دولت	پیامد	گزارش‌های سازمانی، آزمون تطابق	اداری	ملی
		پیامد	سازوکار مستقل گزارش‌دهی جنبش OGP ^۲ ، گزارش‌های دوسالانه ارزیابی	ارزیابی، اداری	ملی
	کیفیت و تداوم داده‌های ارایه‌شده توسط دولت	پیامد	ریزنمرات شاخص شفافیت بودجه	ارزیابی	ملی
قانونی که شفافیت و پاسخ‌گویی را در حکمرانی شرکتی فراهم می‌سازد	قانون گزارش‌دهی شرکت‌های بزرگ از تأثیرات اجتماعی و محیطی	ورودی	اسناد ملی، گزارش‌های سازمانی	اداری	ملی
تقویت ظرفیت کنترل منابع ملی توسط دولت	عملیات صنایع استخراجی به‌صورت شفاف	پیامد	برنامه شفافیت صنایع استخراجی (EITI)	اداری	ملی، جهانی
حصول اطمینان از فرایند باز و شفاف برای اعطای قراردادهای دولتی	وجود فرایند باز و شفاف برای اعطای قراردادهای دولتی	ورودی	مؤسسه عدالت ورا ^۲ ، معاهده جهانی سازمان ملل ^۳ ، ارزیابی نهادی و سیاستی کشورها توسط بانک جهانی (CPIA)	ارزیابی، اداری	ملی، جهانی

Iva Bozovic, UNDP Global Initiative on Anti-corruption (GAIN), 2014

جدول ۱۱: شاخص‌ها و منابع داده‌ای ممکن برای تقویت پاسخ‌گویی دولت

هدف	شاخص	زنجیره نتایج	منابع داده‌ای ممکن	نوع داده	جهانی یا ملی
پاسخ‌گویی مقامات دولتی در برابر سوءاستفاده از قدرت	وجود قانون گزارش‌دهنده تخلفات	ورودی	اسناد ملی، گزارش‌های سازمان	اداری	ملی
			تحلیل شکاف UNCAC و گزارش‌های خود ارزیاب	اداری، ارزیابی	ملی، در برخی ابعاد امکان مقایسه جهانی وجود دارد
	وجود رویه‌هایی که پاسخ‌گویی مقامات دولتی را ممکن می‌سازند.	ورودی	ارزیابی نهادی و سیاستی کشورها توسط بانک جهانی (CPIA)	ارزیابی	ملی، جهانی
	تعداد پرونده‌هایی که در دادگاه‌ها به اتهامات فساد/رشوه پرداخته می‌شود.	پیامد	اسناد اداری، گزارش‌های سازمانی	اداری	ملی
تمام کشورها از ابزارهایی قانونی برخوردار هستند که به موجب آن‌ها مقامات دولتی ملزم به افشای اطلاعات مرتبط به درآمد، دارایی و تعارض منافع هستند.	شهروندان از حق دسترسی به اسناد افشا توسط اعضای مجلس قانون‌گذاری، کارمندان دولت، وزرا و قوه مجریه برخوردار هستند.	خروجی	گزارش درستکاری جهانی، سازوکارهای پاسخ‌گویی به افکار عمومی توسط بانک جهانی	ارزیابی، اداری	ملی
	شهروندان به اسناد افشاشده توسط اعضای مجلس قانون‌گذاری، کارمندان دولت، وزرا و قوه مجریه دسترسی دارند.	پیامد	گزارش درستکاری جهانی	ارزیابی	ملی
افزایش مشارکت شهروندان در ارایه ورودی به سیاست‌گذاران	شهروندان از مکان، زمان و موضوع گفت‌وگوهای عمومی مطلع می‌شوند.	پیامد	اسناد ملی، اسناد سازمان	اداری	ملی
	رضایت‌مندی شهروندان از خدمات ارایه‌شده در بخش عمومی	پیامد	کارت‌های گزارش شهروندان، گروه کانون ^۱	ادراک، تجربه	ملی

Iva Bozovic, UNDP Global Initiative on Anti-corruption (GAIN), 2014

برنامه‌ریزی برای اندازه‌گیری

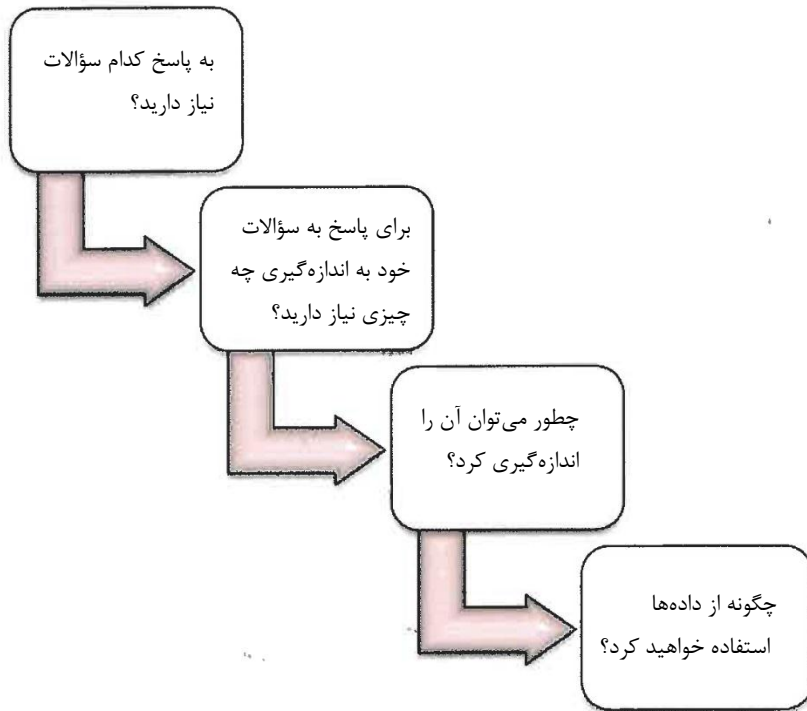
چرا به این داده نیاز دارید؟ این مهم‌ترین سؤالی است که هنگام بررسی اندازه‌گیری باید قبل از هر چیزی پرسیده شود. تعیین هدف، محدوده، ذی‌نفعان، نتایج و ثبات داده‌های شما مهم‌ترین قسمت یک پروژه است. سؤالات زیر برای هرگونه برنامه‌ریزی برای اندازه‌گیری حائز اهمیت هستند:

- برنامه‌ریزی شما برای استفاده از داده چیست: اصلاح سیاست، توسعه دانش و یا نظارت بر برنامه؟
- اولویت شما برای محدوده نظارت چیست: سراسر کشور، استان‌ها، سازمان‌ها و یا جوامع؟ و یا نیاز به داده‌هایی دارید که منحصر به یک موضوع و مکان باشند؟
- آیا شما تلاش می‌کنید چیزی را که درحال وقوع است توصیف کنید؟ توضیح دهید؟ آیا می‌خواهید از مسیری که داده‌ها شمارا هدایت می‌کنند دنبال کنید و یا فرضیه‌های تبیین شده را آزمایش کنید؟
- آیا شما می‌خواهید خروجی سازمان‌ها، پروژه‌ها و یا مداخلات را جمع‌آوری کنید و یا تأثیر آن‌ها در یک حوزه وسیع‌تر را؟
- آیا شما تلاش می‌کنید سطح، وسعت و یا ماهیت فساد واقعی را ارزیابی کنید؟ و یا تلاش می‌کنید ریسک‌های موجود (ضعف‌ها، شکست‌ها) در سیستمی که ممکن است رفتار مفسدانه را تسهیل بخشند موردبررسی قرار دهید؟

لزوماً نباید تنها یکی از این اهداف را انتخاب نمود و قطعاً امکان انتخاب بیش از یک هدف وجود دارد اما می‌بایست میان اهداف، بده و بستان (trade-off) وجود داشته باشد. برای مثال مقایسه‌های کشوری (cross-country) اغلب به این معنا هستند که دسترسی به داده‌های مشروح محلی پیرامون یک موضوع خاص امکان‌پذیر نخواهند بود. هرچه بررسی زمینه‌های یک کشور عمیق‌تر می‌شود امکان مقایسه دشوارتر خواهد شد. همه جوامع از یک سیستم عدالت رسمی برخوردار نیستند؛ همه شهرها از سرویس بهداشت عمومی برخوردار نیستند؛ هر وزارت آموزش پرورشی بر فرایند استخدام دبیران نظارت ندارد.

داده‌هایی که هدف آن‌ها کمک به تغییر سیاست‌های مرتبط به بودجه است ممکن است برای متخصص حوزه‌ی مربوطه و یا توسعه‌ی دانش در دیگر نقاط دنیا نیز کارایی نداشته باشند. این داده‌ها ممکن است به مقامات دولتی در تخصیص بهتر منابع به جوامعی که داده‌ها در آنجا جمع‌آوری شده است کمک کنند. پس از تعیین هدف خود از جمع‌آوری داده، شما می‌توانید سؤالات مربوط به خود تحقیق را مطرح نمایید.

شکل ۹: چهار سؤال استراتژیک برای هدایت برنامه‌ریزی اندازه‌گیری

به پاسخ کدام سؤالات نیاز دارید؟

مطمئن شوید حوزه مطالعه خود را به‌دقت تعیین کرده‌اید.

برای پاسخ به سؤالات خود به اندازه‌گیری چه چیزی نیاز دارید؟

آنچه را که می‌خواهید اندازه‌گیری کنید در قالب مفاهیم مجزا مشخص سازید. نوعی از زنجیره نتایج (ورودی، خروجی، فرایند، پیامد) و داده (تجربی، ادراکی، اداری) را انتخاب کنید که به بهترین شکل ممکن به سؤالات شما پاسخ دهند. مقادیر زیاد داده همانند مقادیر اندک آن می‌تواند مشکل‌ساز باشد. تلاش کنید با طراحی شاخص‌هایی شفاف، منابع و انرژی را حفظ کنید. آیا داده‌ها آن چیزی را در اختیار شما قرار می‌دهند که شما به آن‌ها نیاز دارید؟ آیا داده‌ها به شما در اتخاذ تصمیمات مرتبط به مداخلات کمک می‌کنند؟ آیا شما می‌توانید آن تغییرات را اعمال کنید؟

چطور می‌توان آن را اندازه‌گیری کرد؟

این مرحله شامل توسعه رویکردهای اندازه‌گیری و شاخص‌هایی است که منجر به جمع‌آوری داده‌های مرتبط می‌شوند. چه نوع از داده نیاز شمارا به بهترین شکل پاسخ می‌دهد؟ با توجه به اعتبار و پایایی موردنیاز برای داده‌ها و نیز هدف تعیین‌شده، چه کسی برای جمع‌آوری داده‌ها مناسب‌تر است؟

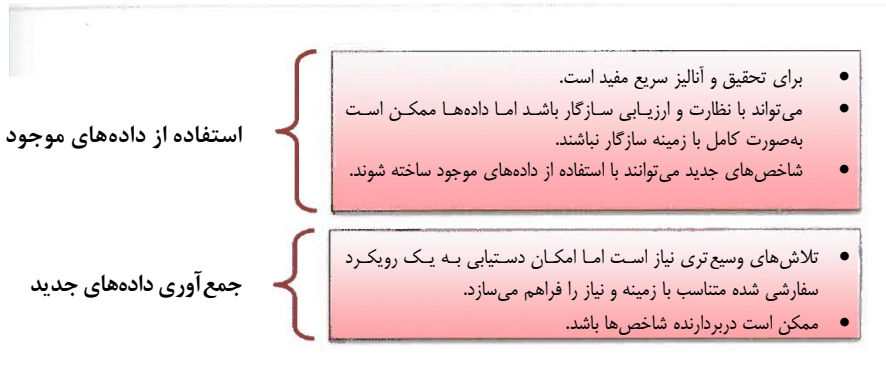
چگونه از داده‌ها استفاده خواهید کرد؟

برنامه‌های بعدی شما پس از دستیابی به نتایج چیست؟ کدام گروه از ذی‌نفعان را برای انتشار داده‌ها انتخاب خواهید کرد و چه نوع فعالیت‌هایی داده‌های شما را به بهترین شکل ارتقا خواهند بخشید؟

چطور می‌توان آن را اندازه‌گیری کرد؟

با استفاده از داده‌های موجود و یا جمع‌آوری داده‌های جدید می‌توان به پاسخ سومین گام استراتژیک در مرحله برنامه اندازه‌گیری دست‌یافت. فرایند استفاده از داده‌های موجود عبارت‌اند از: شناسایی مجموعه‌های داده‌ای مرتبط، انتخاب شاخص‌های کلیدی، ترکیب و یا تفکیک شاخص‌های موجود. برای جمع‌آوری داده‌های جدید به منابع اضافی نیاز است تا کنترل کیفیت و نیز جمع‌آوری آن‌ها امکان‌پذیر شود که در این مورد به تفصیل در بخش روش‌شناسی پرداخته خواهد شد. اگرچه جمع‌آوری داده‌های ثانویه هزینه بسیار کمتری را به همراه خواهد داشت اما یافتن و یا ایجاد ابزارهای اندازه‌گیری‌های مناسب با استفاده از داده‌های موجود که ممکن است برای اهداف متفاوتی جمع‌آوری شده باشند بسیار دشوارتر است.

شکل ۱۰: یافتن داده‌های مرتبط برای پاسخ‌گویی به نیازها

مقادیر بسیار زیادی از داده وجود دارد که در طول زمان از سراسر کشورها به‌دست‌آمده است که می‌توانند برای دستیابی به اهداف متنوع اندازه‌گیری مورد استفاده قرار گیرند. همیشه نیاز به تنظیم داده‌ها در قالب مدل‌های آماری پیچیده وجود ندارد. بسیاری از ارزیابی‌های خارجی ممکن است دربرگیرنده تجارب گروه‌هایی نظیر فقیرترین و به حاشیه رانده‌ترین افراد یک جامعه باشد که بیش از سایرین تحت تأثیر آثار مخرب فساد قرار گرفته‌اند. تجارب این جوامع به حاشیه رانده‌شده را می‌توان از طریق تفکیک داده‌های نظرسنجی براساس چندین مؤلفه به‌صورت مشخص شناسایی نمود:

- فقر
- جنسیت
- جغرافیا: منطقه،
- بخش شهری/روستایی
- وضعیت سلامت
- سطح دانش
- نژاد

روش‌های متنوعی برای تولید شاخص‌های حساس به جنسیت و حامی فقرا وجود دارد نظیر داده‌های نظرسنجی از خانوارها، داده‌های اداری و داده‌های بارومتر. اغلب شاخص‌های فساد و ضدفساد به‌ندرت اطلاعاتی در ارتباط با جنسیت، فقر و دیگر سطوح تفکیک ارایه می‌دهند. این

محدودیت نشان می‌دهد استفاده از داده‌های جدید مطلوب‌تر از به‌کارگیری داده‌های موجود است. با این حال جمع‌آوری داده‌های جدید می‌تواند زمان‌بر و پرهزینه باشد. در هنگام انتخاب مناسب‌ترین گزینه از بین داده‌های موجود و یا جمع‌آوری داده‌های جدید می‌بایست مؤلفه‌های اساسی مانند کیفیت داده‌های موجود، هدف استفاده از داده‌ها و هزینه جمع‌آوری داده‌های جدید را در نظر گرفت.

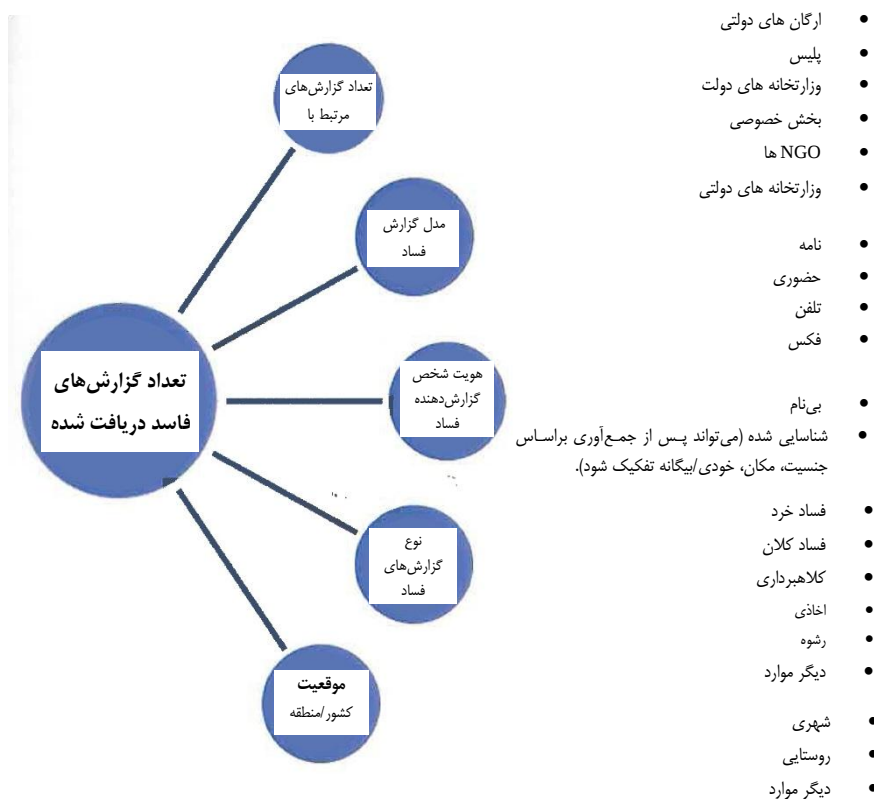
جدول ۱۲: مثال‌هایی از شاخص‌های حامی فقرا و حساس به جنسیت فساد

شاخص‌های شفاف حامی فقرا		منابع داده‌ای ممکن
تفکیک وضعیت فقر	درصد خانواده‌های فقیر استفاده‌کننده از خدمات عمومی که در ۱۲ ماه گذشته فساد را به‌صورت مستقیم تجربه کرده‌اند.	داده‌های نظرسنجی
خاص فقرا	درصد گزارش‌های فساد در سازمان‌های دولتی که به‌طور خاص در ارتباط با فقرا هستند مانند آموزش و پرورش، بهداشت و درمان، پلیس	داده‌های نظرسنجی
به‌طور ضمنی حامی فقرا	تعداد سازمان‌های دولتی که نظرسنجی‌های ردیابی هزینه‌های عمومی در آن‌ها به‌صورت منظم انجام می‌شود.	داده‌های اداری
انتخاب‌شده توسط فقرا	درصدی از خانواده‌های فقیر که اعتقاد بر این دارند وضعیت فساد تغییر نیافته و یا در حال افزایش است.	داده‌های نظرسنجی
شاخص‌های شفاف حساس به جنسیت		منابع داده‌ای ممکن
تفکیک‌شده براساس جنسیت	نسبت استخدام زنان به مردان در بخش خدمات مدنی	داده‌های اداری
	تحلیل سود ناشی از تفکیک جنسیت در هزینه‌های عمومی آموزش و درمان	تحلیل حساس به جنسیت بودجه
	درصد زنانی از خانواده‌های فقیر که در ۱۲ ماه گذشته با دولت ارتباط داشته و فساد را به‌صورت مستقیم تجربه کرده‌اند، مقایسه این درصد با مردانی که در شرایط یکسانی قرار دارند.	داده‌های نظرسنجی
خاص جنسیتی	وجود طرح‌هایی برای ایجاد فرصت‌های شغلی برابر توسط دولت و مقامات عالی‌رتبه دولتی	داده‌های نظرسنجی
	وجود قوانین ضد تبعیض جنسیتی، سیاست‌های فرصت برابر در بخش خدمات مدنی و نیز وجود اسناد دال بر نظارت و اجرای قوانین	تحلیل حساس به جنسیت بودجه
	هزینه‌های سالانه مربوط به قوانین ضد تبعیض / سیاست‌های فرصت برابر	تحلیل قانون و اجرای آن
به‌طور ضمنی جنسیتی	میزان گزارش‌های فساد در سازمان‌های دولتی که به‌طور خاص در ارتباط با زنان هستند مانند دسترسی به آب آشامیدنی سالم، بهداشت و کشاورزی	داده‌های نظرسنجی
انتخاب‌شده توسط زنان	میزان رضایت‌مندی زنان خانواده‌های فقیر از خدمات عمومی	داده‌های نظرسنجی و اداری

Adapted from Christopher Scott and Alexandra Wide, Measuring democratic Governance

داده‌ها را می‌توان براساس نوع شاخص، تفکیک ساخت تا از این طریق به داده‌های مربوط به نوع نهاد شکایات، مدل گزارش‌دهی، نوع فساد گزارش‌شده و نیز نقاط داده‌ای مرتبط به جوامع به حاشیه رانده‌شده دست‌یافت.

شکل ۱۱: تفکیک شاخص نمونه فساد

Jesper Johnson, *Theories of change in anti-corruption work*
A tool for programme design and evaluation, Chr. Michelsen Institute (CMI), 2012

هنگامی که استفاده از داده‌های موجود را موردبررسی قرار می‌دهید درک شاخص‌های زمینه‌ای [براساس تفکیک] و روش‌شناسی از اهمیت بسیاری برخوردار است. لازم است ارتباط میان شاخص و هدف تعیین‌شده را مشخص نمود و از نقاط قوت و ضعف شاخص آگاهی یافت.

به‌منظور تفسیر صحیح داده‌ها و نیز پیشگیری از استفاده نادرست آن‌ها، نیاز است سؤالات بیان‌شده در شکل ۱۲ برای هر شاخصی که موردبررسی قرار می‌گیرد مطرح شود.

شکل ۱۲: ملاحظات‌ی که باید در زمان استفاده از داده‌های موجود رعایت شوند.

روش‌شناسی‌ها (متدولوژی): ملاحظات و محدودیت‌ها

از آنجایی که روش‌شناسی^۱ و مدل^۲ برای توصیف مفاهیم گوناگون به‌جای یکدیگر مورد استفاده قرار می‌گیرند تفاوتی که در تعاریف آن‌ها وجود دارد می‌تواند گیج‌کننده باشد. مدل‌ها به‌طور خاص، ابزارهایی هستند که برای جمع‌آوری داده‌ها استفاده می‌شوند. نظرسنجی، یک مثال معمول از مدل به‌شمار می‌رود که می‌تواند در زمینه‌های متنوعی به کار گرفته شود. روش‌شناسی فعالیتی است که برای تحقق اهداف تحقیق انجام می‌شود برای مثال فعالیت‌هایی که برای تحقق اهداف تبیین شده در آغاز پروژه‌ی اندازه‌گیری انجام می‌شوند.

1- Methodology

2- Methods

برای مثال در مدل برون‌سپاری داده‌های مرتبط به موضوعات مختلف را می‌توان با استفاده از اینترنت جمع‌آوری نمود اما به‌منظور دستیابی به اهداف پروژه این مدل به یک روش‌شناسی نیاز دارد. روش‌شناسی شامل فعالیت‌هایی است که قالب پروژه را از آغاز تا انتها تبیین می‌کند و همیشه به سمت هدف پروژه پیش می‌رود. در زیر یکی از روش‌شناسی‌های برون‌سپاری به‌عنوان مثال بیان شده است که با تحت تأثیر قرار دادن گروه‌های خاصی از مردم، تغییر سیاست‌های دولت را مورد هدف قرار داده است:

- (۱) مشارکت با ذی‌نفعان درجهت تعیین بهترین پارامترها برای پروژه (مانند زمان‌سنجی، موضوعات، شاخص‌ها، خدمات میزبانی وب، زبان و غیره)
 - (۲) ساخت یک وب‌سایت کاربرپسند با آن پارامترها
 - (۳) حصول اطمینان از تبلیغات مناسب وب‌سایت به‌طوری‌که بیشترین تعداد از گروه‌های هدف پاسخ‌دهنده با آن آشنایی یابند.
 - (۴) شناسایی روش‌هایی برای اعتبارسنجی داده‌ها مانند چگونه می‌توان تعیین کرد که داده‌ها مرتبط به سوء مدیریت هستند و یا رفتار مفسدانه؟
 - (۵) تجمیع و یا تحلیل داده‌ها به‌گونه‌ای که پاسخ‌گوی سؤالات شما باشند
 - (۶) انتشار نتایج به مخاطبان ذی‌صلاح (نظیر رسانه‌ها، سمن‌ها NGO، خیرین، مقامات دولتی، اعضای جوامع، تمام کسانی که به شیوه‌های گوناگون پاسخ خواهند داد)
 - (۷) مشارکت با مقامات دولتی و ذی‌نفعان جامعه درجهت اصلاح سیاست‌ها و یا رویه‌ها
- روش‌شناسی‌های بسیاری وجود دارند که از آن‌ها می‌توان برای مدل برون‌سپاری و یا هر مدل دیگری و نیز برای ترکیب مدل‌ها به‌صورت متنوع به‌کار گرفته شوند. با این حال پیش از انتخاب و یا پیاده‌سازی یک روش‌شناسی شما می‌بایست آنچه را که می‌خواهید اندازه‌گیری کنید و نیز هدف خود از اندازه‌گیری را تعیین نمایید.
- پس از دستیابی به پاسخ اولیه این سؤالات، شما می‌توانید روش‌شناسی‌هایی که برای پروژه‌های مشابه به‌کار گرفته شده‌اند را موردبررسی قرار دهید. جدول زیر شامل رویکردهای متداولی است که برای اندازه‌گیری فساد، شفافیت، پاسخ‌گویی و درستکاری استفاده می‌شوند و نیز شامل مؤلفه‌های مهمی است که می‌بایست هنگام طراحی و یا اجرای یک روش‌شناسی به آن‌ها توجه شود.

مشارکت ذی‌نفعان	تخصص	جمع‌آوری داده	استفاده/هدف	توصیحات	
(الف) در طراحی پرسشنامه‌ها زمانی‌که شاخص‌های عملکرد و موضوعات کلیدی از طریق گفت‌وگوهای گروه کانون با شهروندان توسعه می‌یابند (ب) در زمان اجرای نظرسنجی زمانی‌که مصاحبه‌های کیفی برای پشتیبانی داده‌های پرسشنامه استفاده می‌شوند (پ) در زمان انتشار داده‌ها هنگامی‌که NGO های متنوعی برای استفاده از داده در جهت اصلاح و یا دادخواهی به‌کار گرفته می‌شوند	صلاحیت فنی در طراحی، اجرا و تحلیل نظرسنجی به‌صورت علمی	نظرسنجی از نمونه انتخاب‌شده از کاربران (نمونه‌گیری تصادفی آسانی) در سطح شهر، ایالت و یا ملی	در موقعیت‌هایی استفاده می‌شود که داده‌های طرف تقاضا وجود ندارند مانند بازخورد و رضایت‌مندی کاربران از خدمات عمومی، موارد رشوه یا فساد خرد از خروجی‌ها می‌توان به‌عنوان پایه برای مقایسه اختصاصی بودجه، کیفیت خدمات عمومی در سطح کشور استفاده کرد همچنین از خروجی‌های می‌توان به‌عنوان ممکن نظرسنجی‌های ارایه خدمات در سطح ملی استفاده کرد	نظرسنجی‌هایی که از مقیاس‌های کمی برای ارایه بازخورد کاربران از کیفیت، کارآمدی و کفایت خدمات عمومی استفاده می‌کنند	کارت گزارش شهروندان
در صورتی‌که مقامات دولتی مایل به مشارکت باشند و به جامعه مدنی اجازه جمع‌آوری بازخورد و اطلاعات از فعالیت‌های دولت داده شود، میزبانی اجتماعی اثر بخشی حداکثری را خواهد داشت. ذی‌نفعان می‌بایست شناسایی شوند و در تمام فرایند گنجانده شوند. ذی‌نفعان باید ترکیبی از بازیگران دولتی از سطوح مختلف باشند: ارایه‌کنندگان خدمات و پیمانکاران، نمایندگان سازمان‌های جامعه مدنی، ذی‌نفعان و کارگران پیمانکاران و یا ارایه‌دهندگان خدمت	صلاحیت فنی در طراحی و استخراج مدل‌های مختلف جمع‌آوری داده و نیز تحلیل انواع مختلف داده‌ها	ممیزی اجتماعی ترکیبی از مدل‌های مختلفی تشکیل شده است که برای جمع‌آوری داده‌های مرتبط مورد استفاده قرار می‌گیرند مدل‌هایی نظیر مصاحبه، نظرسنجی، آزمون‌های کیفیت، تطابق آسانی، مطالعات موردی، مشاهده شرکت کننده، پل‌های ارزیابی، جمع‌آوری اسناد رسمی مرتبط و استخراج داده‌های موجود در منابع مختلف	هدف محوری یک ممیزی اجتماعی نظارت، ردیابی، تحلیل و ارزیابی عملکرد دولت است. اطلاعات ارزیابی می‌شوند و به شکلی مشارکتی و سازنده در دسترس افکار عمومی قرار می‌گیرند	فرایند ممیزی مشارکتی که به جمع‌آوری اطلاعات مرتبط به منابع و عملکرد سازمان می‌پردازد	ممیزی اجتماعی
۱: شناسایی رهبران محلی برای جلب کمک و مشارکت آن‌ها ۲: توسعه کارت‌های امتیاز عملکرد جامعه از طریق گروه‌های کانون جامعه ۳: تولید کارت‌های امتیاز خود ارزیاب از طریق کارکنان بخش پروژه/ امکانات رفاهی گروه‌های کانون ۴: جلسه مرتبط دهنده برای پیوند عرضه‌کنندگان خدمت با جامعه	صلاحیت تسهیل‌سازی گروه‌های کانون و جلسات ارتباط‌دهنده	گروه‌های کانون در جوامع روستایی: ۱: شهروندان ۲: ارایه‌دهندگان خدمات	برای نظارت بر سازمان‌های بخش عمومی در سطوح محلی/ امکانات رفاهی استفاده می‌شود و با یک جلسه ارتباط‌دهنده برای پیوند کاربران و عرضه‌کنندگان، ترکیب شده است. آخر این جلسه، بازخوردهای مربوطه ارایه می‌شوند و یک برنامه کار اصلاحی با توافق دوجانبه معرفی می‌شود. توانمندسازی جامعه و شفافیت سازمانی را تسهیل می‌بخشد	یک ابزار نظارتی بر پایه جامعه است که ترکیبی از تکنیک‌های ممیزی اجتماعی، ردیابی هزینه‌های عمومی و کارت‌های گزارش‌دهی شهروندان می‌باشد	کارت امتیاز شهروندان امتیاز جامعه
با نگاه به ادبیات تحقیق می‌توان گفت ارزیابی ریسک دارای سازوکار مشارکتی نبوده است اما از نظرات مدیران و کارمندان و نیز شهروندان برای اطلاع از دریافت‌کنندگان نهایی خدمات دولتی استفاده می‌کند. این داده‌ها از طریق نظرسنجی از خانوارها، پرسشنامه‌ها، گروه‌های کانون و مصاحبه‌های اطلاعات کلیدی جمع‌آوری می‌شوند.	صلاحیت فنی در طراحی و اجرای مدل‌های مختلف جمع‌آوری داده و نیز تحلیل انواع مختلفی از داده‌ها	ترکیب منابع ثانویه (تحلیل قانونی-نهادی و تحقیقات پشت میزی) با منابع اولیه (نظرسنجی‌ها خانوارها، پرسشنامه‌ها، گروه‌های کانون، مصاحبه اطلاعات کلیدی، بازیبنه‌ها)	به‌منظور تقویت اقدامات دولتی و ترتیبات نظارتی در ارزیابی‌های نهادی و بخشی مورد استفاده قرار می‌گیرد	یک ابزار تشخیصی برای شناسایی ضعف‌های موجود در سیستمی است که ممکن است منجر به تسهیل اقدامات مرتبط با فساد شود. ارزیابی ریسک بر پتانسیل فساد تمرکز دارد و نه بر ادراک، وجود و یا وسعت آن	ارزیابی ریسک (مراجعه به ارزیابی ریسک فساد TI: راهنمای موضوع)

فصل دوم: چرخه نظارت و ارزیابی و اندازه‌گیری آن □ ۷۱

مشارکت ذی‌نفعان	تخصص	جمع‌آوری داده	استفاده/هدف	توصیحات	
دیدگاه کارمندان و مدیران در ارزیابی‌های درستی‌کاری مفید خواهند بود. داده‌ها از طریق پرسشنامه، گروه‌های کانون و مصاحبه‌های اطلاعات کلیدی جمع‌آوری می‌شوند.	صلاحیت فنی در طراحی و اجرای مدل‌های مختلف جمع‌آوری داده و نیز تحلیل انواع مختلفی از داده‌ها	ترکیب منابع ثانویه (تحلیل قانونی-نهادی و تحقیقات پشت میزی) با منابع اولیه (نظرسنجی‌ها خانوارها و پرسشنامه‌ها، گروه‌های کانون، مصاحبه اطلاعات کلیدی، بازبینی‌ها)	به منظور تقویت اقدامات دولتی و ترتیبات نظارتی در ارزیابی‌های نهادی و بخشی مورد استفاده قرار می‌گیرد	مشابه ارزیابی ریسک است و در آن هدف شناسایی سطوح واقعی فساد و آسپجندیز در برابر فساد است. ارزیابی‌های درستی‌کاری فراتر از آنچه گفته شد عمل می‌کند و به بررسی اخلاق سازمانی و فرهنگ کاری می‌پردازد که در این حوزه نیاز است ارزش‌ها و رفتارهای مقلات دولتی و نیز قوانین محدودکننده‌ای که منجر به کاهش ریسک و یا تمارض منابع می‌شوند موردنظر باشد.	ارزیابی دست‌کاری
جامع مدنی اغلب این نظرسنجی (PETS) را پایه‌ریزی و اجرا می‌کنند و در برخی اوقات تخصص خیرین به آن‌ها کمک می‌کنند. طراحی نظرسنجی‌ها به منظور شناسایی متغیرهای مورد نیاز می‌بایست دربرگیرنده دیدگاه گروه‌هایی از شهروندان باشد. تعامل با مقامات دولتی و گروه‌های کاربران در مراحل انتشار و پیگیری داده‌ها حائز اهمیت هستند.	به‌منظور ردیابی جریان‌های بودجه از مرکز دولت تا سطوح محلی	یک نظرسنجی از نمونه کاربران از سطوح مختلف (نمونه‌گیری رسمی تصادفی) و داده‌های اداری	در یک زمینه در سطح جامعه مورد استفاده قرار می‌گیرد و جریان‌های بودجه از مرکز دولت تا سطوح محلی را ردیابی کند.	یک ابزار تشخیصی و یا نظارتی است که برای درک مشکلات موجود در اجرای بودجه مورد استفاده قرار می‌گیرد. این نوع از نظرسنجی بر شناسایی تأخیرها و عدم امکان پیش‌بینی تأمین بودجه عمومی - ریزش ۱ و کسری در تأمین بودجه عمومی و یا سوءاستفاده از اختیار توفیق شده برای تخصیص منابع تمرکز دارد.	نظرسنجی ردیابی هزینه‌های عمومی
به منظور شناسایی متغیرهای موردنظر و نیز در مرحله انتشار داده‌ها، نظرسنجی‌ها می‌بایست دربرگیرنده گروه‌هایی از شهروندان باشند. تعامل با مقامات دولتی برای حصول اطمینان از عملکرد سازوکارهای پاسخ‌گویی حائز اهمیت هستند.	صلاحیت فنی حداقلی برای طراحی، اجرا و تحلیل نظرسنجی	مصاحبه‌های مختصر حضوری و یا نظرسنجی‌های برخط	برای دریافت بازخورد کوتاه‌مدت از کاربران درباره کیفیت و میزان رضایت‌مندی آن‌ها از خدمات عمومی استفاده می‌شوند. این نظرسنجی‌ها همچنین تجربه کاربران از رشوه و یا فساد خرد را جمع‌آوری می‌کنند.	نظرسنجی‌هایی که بلافاصله پس از دریافت خدمت از کاربران به‌دست می‌آیند	نظرسنجی قسطی دریافت خدمت / کاربر
برای شناسایی متغیرهای موردنظر و نیز در مرحله انتشار داده‌ها، نظرسنجی‌ها می‌بایست دربرگیرنده گروه‌هایی از شهروندان باشند. تعامل با مقامات دولتی برای حصول اطمینان از عملکرد سازوکارهای پاسخ‌گویی حائز اهمیت هستند.	صلاحیت فنی در طراحی، اجرا و تحلیل نظرسنجی به‌صورت علمی	نظرسنجی از نمونه کاربران (نمونه‌گیری رسمی آماری تصادفی شده) در سطوح شهری، ایالتی و ملی - تلفن و یا پرسشنامه‌های نظرسنجی حضوری	برای جمع‌آوری اطلاعات جامع درباره تجارب و یا بزه‌دیدی استفاده می‌شود و اغلب مکمل داده‌های اداری و یا نظرسنجی‌های ملی آرایه خدمات محسوب می‌شوند. این نوع از نظرسنجی همچنین هنگامی که داده‌های اداری در دسترس نباشند به جای آن‌ها مورد استفاده قرار می‌گیرند.	نظرسنجی‌هایی که به جمع‌آوری تجارب رضایت‌مندی، دانش و یا «هزه دیده جرم» افراد می‌پردازند. این نظرسنجی‌ها همچنین ممکن است به جمع‌آوری اطلاعات از مقامات دولتی و یا نمایندگان دولت بپردازند که اغلب به این نوع از نظرسنجی‌ها «خود اظهاری» گفته می‌شود.	نظرسنجی شهروندان / مقامات دولتی

1- Leakag

صرف بودجه در قسمت‌هایی خارج از هدف تعیین‌شده و یا استفاده از آن به‌منظور دستیابی به منافع شخصی

مشارکت ذی‌نفعان	تخصص	جمع‌آوری داده	استفاده/هدف	توصیحات	
مشارکت NGO ها در توسعه نظرسنجی خانوارها به شدت در حال گسترش است و به این طریق اعضای جوامع محلی و سازمان‌ها قادر به ارائه دیدگاه‌های متنوعانه پیرامون حکمرانی و فساد خواهند بود. یکی از اهداف SHASA "گردم" آوردن دفاتر آمار ملی و NGO های محلی به منظور بهبود جمع‌آوری این نوع از داده‌ها در نظرسنجی از خانوارها است.	صلاحیت فنی در طراحی، اجرا و تحلیل نظرسنجی به‌صورت علمی	نظرسنجی از نمونه کاربران (نمونه‌گیری رسمی آماری تصادفی شده) در سطوح شهری، ایالتی و ملی -	برای جمع‌آوری اطلاعات از خانواده‌ها استفاده می‌شود. نظرسنجی از خانوارها اغلب به‌صورت منظم توسط سازمان ملی آمار انجام می‌شود و موضوعات بسیار گسترده‌ای را شامل می‌شود. این نوع نظرسنجی خانواده را به‌عنوان یک واحد تحلیل در نظر می‌گیرد (و نه تک‌تک شهروندان، مقامات دولتی و یا کاربران را)	این نظرسنجی در سطح خانوار اجرا می‌شود همانند نظرسنجی شهروندان است اما اغلب تعداد سوالات بسیار بیشتری دارد و داده‌ها از طریق یک مصاحبه چهره به چهره جمع‌آوری می‌شوند	نظرسنجی از خانوارها
برای برقراری روایی شاخص‌ها (برای مثال آیا شواهد کافی برای ارزیابی شاخص وجود دارد؟) و نیز پایایی داده‌ها (برای مثال آیا تمام متخصصانی که شاخص را ارزیابی کرده‌اند درباره نتایج اتفاق دارند؟)، ذی‌نفعان اغلب وارد نظرسنجی متخصصان می‌شوند. ذی‌نفعان NGO ها و جوامع نیز می‌بایست در طراحی پروژه وارد شوند تا از انعکاس هدف پروژه در فرایند توسعه شاخص اطمینان حاصل شود. برای مثال اگر از جوامع کاربر پیرامون موضوعاتی که در ارتباط با آن‌ها نیست سؤال شود ترغیب اصلاح سیاست در طرف تقاضا با دشواری بیشتری همراه خواهد شد.	صلاحیت فنی در طراحی، اجرا و تحلیل نظرسنجی به‌صورت علمی - در صورت تولید یک شاخص وزن‌دار، آگاهی از تکنیک مدل‌ها ضروری خواهد بود به‌ویژه در حوزه حاشیه خطا.	نظرسنجی غیر نماینده ^۲ توسط متخصصان (۵-۱ هر کشور) با استفاده از داوری همتا/متخصص ^۳ که به عنوان یک بازرسی برای پایایی عمل می‌کند.	برای جمع‌آوری داده موضوعاتی که اندازه‌گیری آن‌ها دشوار است مورد استفاده قرار می‌گیرد مانند زمانی که داده‌های آثاری و یا محلی در دسترس نیستند و یا امکان مقایسه آن‌ها در سراسر کشور وجود ندارد.	ارزیابی متخصصان از حوزه‌های مشخصی از فساد و ضدفساد. حوزه این نوع از نظرسنجی اغلب منطقه‌ای و یا جهانی است.	نظرسنجی از متخصصان
مشارکت ذی‌نفعان برای اجرای موفق سکوی برون‌سپاری که برای اهداف ضدفساد طراحی شده‌اند ضروری است. به دلیل آنکه برون‌سپاری یک رویکرد طرف تقاضا است، انتشار اطلاعات برای جلب مشارکت پاسخ‌دهندگان به امر حیاتی است. همچنین استفاده از داده‌ها در جهت اهداف اصلاحی ضروری می‌باشد و به‌عنوان یک عامل انگیزشی برای مشارکت پاسخ‌دهندگان به‌شمار می‌رود. NGO ها و سازمان‌های اجتماعی تسهیل همه موارد مذکور را ممکن می‌سازند	صلاحیت فنی در طراحی وب‌سایت و مدل‌های تحلیلی	سکوی بر خط و یا پیامکی. اعتبار سنجی داده‌های ارسالی هنوز به عنوان یک چالش باقی‌مانده است.	برای تجمع دیدگاه بسیاری از افراد در ارتباط با موضوعی استفاده می‌شود که ممکن است در نظرسنجی‌های سنتی از آن غفلت شود، در این نظرسنجی توجه ویژه‌ای به جمع‌آوری داده‌های Real-time می‌شود.	اقدام جمع‌آوری داده از طریق درخواست از گروه‌هایی از مردم، به‌ویژه به‌صورت بر خط (به‌جای نظرسنجی‌های سنتی)	برون‌سپاری

۱- استراتژی هماهنگ‌سازی آمارها در آفریقا از طریق کمیسیون اتحادیه آفریقایی، بانک توسعه آفریقا و کمیسیون اقتصادی ملل متحد برای آفریقا

2- Non-representative
3- Peer/expert review

مشارکت ذی‌نفعان	تخصص	جمع‌آوری داده	استفاده/هدف	توصیحات	آزمون تطابق/ تحت شرایط واقعی
حضور شهروندان به صورت انفرادی و یا گروهی برای تضمین موفقیت آزمون تطابق ضروری است زیرا در این آزمون از آن‌ها درخواست می‌شود به مراکز ارائه‌دهنده خدمت مراجعه کنند و با دولت تعامل داشته باشند.	صلاحیت در طراحی استراتژی‌های آزمون و تحلیل نتایج	استفاده از خدمت برای مقاصد آزمایشی. این آزمون ممکن است شامل مراجعه حضوری به مکان ارائه خدمت و نیز مراجعه به دفاتر دولتی باشد.	شهروندان از این آزمون برای بررسی کیفیت ارائه خدماتی که توسط دولت وعده داده شده است استفاده می‌کنند	آزمون تطابق خدمت ارائه شده با استانداردها و قوانین	

ملاحظات طراحی اندازه‌گیری

پس از تبیین تئوری تغییر و شناسایی شاخص‌ها و اهداف، به منظور طراحی پروژه‌ی اندازه‌گیری برای اهداف تعیین شده، نیاز است مؤلفه‌های کلیدی موردبررسی قرار گیرند. ذی‌نفعان در طراحی و اجرا پروژه نقش بسیاری دارند و می‌بایست از آن‌ها در هرجایی که مناسب باشد همانند شرکایی یکسان در رویکردهای اندازه‌گیری استفاده شود. در برخی موارد می‌توان فرایند ظرفیت‌سازی را به‌طور هم‌زمان با اجرای پروژه پیش برد؛ این یک روش مؤثر برای القای قواعد نظارت و اندازه‌گیری به سازمان‌ها به‌شمار می‌رود. کنترل کیفیت در همه رویکردهای اندازه‌گیری یک امر ضروری به‌شمار می‌رود به‌طوری‌که آن به همراه دیگر مؤلفه‌ها به پایداری تلاش‌هایی که برای جمع‌آوری داده‌ها انجام می‌شود کمک می‌کند. در حقیقت اعتبارسازی^۱ از طریق کنترل کیفیت دقیق و یا مشارکت کارآمد ذی‌نفعان امکان‌پذیر خواهد بود زیرا هیچ مدلی را نمی‌توان استاندارد در نظر گرفت مگر این‌که ذی‌نفعان اصلی درباره آن توافق داشته باشند. به‌طور مشابه لازم به ذکر است با توجه به ابعاد متعدد ماهیت فساد و ضدفساد هیچ مدلی را نمی‌توان اجرا کرد که به‌طور کامل منعکس‌کننده واقعیات باشد.

ذی‌نفعان^۲

نقش ذی‌نفعان مهم‌ترین ملاحظه‌ای است که می‌بایست در زمان طراحی پروژه در نظر گرفته شود. ذی‌نفعان شامل دولت‌ها، مقامات رسمی، اعضای جامعه، کاربران داده‌ها و نیز خیرین و متخصصان هستند. با توجه به ماهیت پروژه، ذی‌نفعان مختلفی می‌توانند بر داده‌های به‌دست‌آمده نظارت کنند و دیدگاه‌های خود را ارائه دهند و اعتبار سازی (روایی) داده‌ها را که اهمیت بسیار بیشتری از سایر موارد دارد، ممکن سازند. صرف‌نظر از پیچیدگی‌های بالقوه موجود در طراحی

1-Credibility

2- Stakeholders

پروژه و مدل‌های تفکیک‌سازی یا فرایند جمع‌آوری داده، ذی‌نفعان یک عامل حیاتی در موفقیت پروژه به‌شمار می‌روند. ذی‌نفعان متنوعی را می‌توان در تمام مراحل فرایند طراحی نظیر طراحی پروژه، توسعه شاخص، جمع‌آوری داده، تحلیل داده و انتشار داده‌ها وارد نمود.

کاربران خدمات و اعضای جامعه ذی‌نفعانی هستند که بیش از سایرین از آن‌ها غفلت شده است. با این وجود آن‌ها در مقایسه با دیگران بیشتر تحت تأثیر آثار سوء فساد و لغزش‌های شفافیت، پاسخ‌گویی و درستکاری قرار می‌گیرند. اگرچه کاربران خدمات و اعضای جامعه ممکن است دارای تخصص تحقیقاتی نباشند اما آن‌ها اطلاعات و تجارب بسیار و ارزشمندی از مواردی دارند که بیانگر عدم موفقیت دولت در رعایت استانداردها است. اگر هدف شما ملزم کردن سازمان‌ها به پاسخ‌گویی در برابر مشکلات موجود در ارایه خدمات است، مشاوره با اعضای جامعه که بیش از سایرین در معرض تأثیرات این خدمات قرار دارند ایده خوبی است. کاربران و اعضای جامعه می‌توانند نظرات خود را پیرامون مشکلاتی که دائماً در معرض آن‌ها قرار می‌گیرند ارایه دهند و این به فرایند جمع‌آوری داده‌ها کمک می‌کند. در برخی از روش‌شناسی‌های مربوط به پاسخ‌گویی، کاربران خدمات بخش جدایی‌ناپذیری برای الزام دولت به پاسخ‌گویی در برابر نتایج به‌دست‌آمده به‌شمار می‌رود. تلاش‌های دادخواهی یکی از کاربردهای مهم داده‌های به‌دست‌آمده است که در قالب کمپین‌های اصلاحی از طرف تقاضا پیگیری می‌شوند.

سازمان‌های غیردولتی (سمن NGO) اغلب نقش اجراکننده پروژه را برای خیرین ایفا می‌کنند و دارای ظرفیت‌های محدود و یا حمایت‌گر می‌باشند. با وجود این NGOها بسیار ارزشمندتر از آن هستند که آن‌ها را از گروه ذی‌نفعان اصلی خارج نمود. در مواردی که NGOها به‌خوبی با جوامع خود ارتباط داشته باشند و یا به‌طور شایسته موردتوجه مقامات دولتی قرار گیرند در این صورت آن‌ها را می‌توان «کارآفرین سیاسی»^۱ در نظر گرفت و در این صورت برای اعتمادسازی و برقراری روابط دوجانبه با بازیگران مختلف از اعتبار و ظرفیت‌های لازم برخوردار

1- political entrepreneure

خواهند بود. با این حال اگر NGOها بخواهند به عنوان همکار و یا مجری در پروژه‌های وسیع اندازه‌گیری حضور داشته باشند لازم است ظرفیت‌های خود را گسترش دهند.^۱

نظارت و ارزیابی مشارکتی^۲

نظارت و ارزیابی (M&E) که ابزاری برای برقراری پاسخ‌گویی رو به بالا^۳ و اطلاع‌رسانی فرایندهای تصمیم‌گیری در پروژه‌های مشابه است اغلب توسط خیرین^۴ (و یا برای آنها) ارتقا داده می‌شود. با این وجود نیاز به ارتقا چند عنصر کلیدی در فرایند اندازه‌گیری نیز وجود دارد:

- ارتقای مالکیت محلی از طریق سازوکارهای مشارکتی در صورت نیاز
- توسعه ظرفیت سیستم‌های ملی
- در نظر گرفتن گروه‌های به حاشیه رانده شده

نظارت و ارزیابی مشارکتی (PM&E) رویکردی است که دربرگیرنده ذی‌نفعان محلی در مراحل مختلف طراحی، جمع‌آوری داده‌ها و تجزیه و تحلیل می‌باشد. PM&E از دانش محلی در جهت ارتقا مالکیت محلی فرایند استفاده می‌کند و امکان مشارکت و بهره‌مندی از داده‌های جمع‌آوری شده را برای افراد و جوامع تحت تأثیر آن ممکن می‌سازد. PM&E با استفاده از دانش محلی اثربخشی و درست سنجی^۵ داده‌ها را بهبود می‌بخشد. در مناطق غیرمتمرکز، دورافتاده و یا مناطقی که سازمان‌های دولتی در آنها فاقد ظرفیت نظارتی هستند، PM&E یک مکمل نظارتی شناخته می‌شود.^۶ با این حال محدودیت‌هایی برای PM&E وجود دارد به خصوص که آن به نیروی انسانی بسیاری نیاز دارد، پرهزینه است و احتمال دارد دقت^۷ و پایایی^۸ داده‌های تولیدشده با آن در مقایسه با پروژه‌ای از M&E که تحت نظر خیرین انجام می‌شود یکسان نباشد.

1- Brenden Halloran, Thinking and Working politically in the Transparency and Accountability Field. Transparency and Accountability Initiative, 2014

2- participatory monitoring and evaluation

۳- Upward accountability: پاسخ‌گویی سازمانی مدیران ارشد

۴- تمویل کنندگان

5- Verification

6-Warren A. van Wicklin III and Asli Gurkan, How-to notes: Participatory and third party monitoring in World Bank projects – what can non-state actors do? World Bank, 2013

7-accuracy

8- reliability

دولت‌ها و مقامات دولتی نقشی کلیدی را در تغییر فرایندها و خدماتی که به شکل ضعیفی اداره می‌شوند ایفا می‌کنند. در صورتی که آنان از فرایند کنار گذاشته شوند به احتمال کمتری یافته‌های پروژه را تأیید خواهند کرد و نیز در برابر تغییر مقاومت بیشتری را نشان خواهند داد. به‌وضوح دولت‌ها کاربران نهایی^۱ مهمی محسوب می‌شوند زیرا هدف داده‌های مرتبط با سیاست، تسریع بهبودی بخش عمومی و فرایندهای راهبردی است. مقامات دولتی ممکن است برای حضور در طراحی تنها بخشی از پروژه‌ها بی‌میل باشند و درک این موضوع از اهمیت برخوردار است. حفظ مجاری ارتباطی باز در تمام فرایند، امکان حضور مقامات را در مراحل بعدی ممکن می‌سازد. گاهی اوقات لازم است در برابر مقامات دولتی تعامل خصمانه و ستیزه‌جویانه (به‌جای همکاری) را به‌کار گرفت اما این لزوماً اولین و یا بهترین گزینه نیست.

خیرین به‌وضوح منابعی برای مساعدت در ایجاد هماهنگی میان ذی‌نفعان، تأمین بودجه و انتشار اطلاعات می‌باشند. آن‌ها همچنین می‌توانند برای نهادینه کردن اعتبار میان دولت‌ها و جوامع، ایجاد مجاری ارتباطی با مقامات دولتی و دیگر سازمان‌هایی که پیرامون موضوع واحدی کار می‌کنند حائز اهمیت باشند.

متخصصان می‌توانند در تمام مراحل طراحی پروژه به ارایه مشاوره بپردازند و مشارکت آن‌ها در نقاط کلیدی پروژه می‌تواند سیر پیشرفت پروژه را در هنگام رویارویی با مشکلات حفظ کند. در مرحله طراحی می‌بایست اطمینان حاصل شود که شاخص‌ها، داده‌های صحیحی را برای پاسخ‌گویی به سؤالات شما جمع‌آوری کنند. متخصصان می‌توانند دریافتن بهترین نوع داده و اثربخش‌ترین ابزار جمع‌آوری آن^۲ در مسیر تحقق اهداف پروژه مؤثر باشند.

ملاحظات کاربران داده را می‌بایست تا انتهای پروژه در نظر گرفت. طراحی‌های پروژه را به‌گونه‌ای می‌توان انجام داد که قادر به جمع‌آوری داده‌های مربوط به بازیگران متفاوت باشند زیرا گروه‌های متفاوتی از افراد با اهداف گوناگون ممکن است از این داده‌ها استفاده کنند. NGO ها از داده‌ها برای هر دو منظور رویارویی و همکاری با مقامات دولتی استفاده می‌کنند. روزنامه‌نگاران از داده‌ها به‌منظور مطرح کردن مباحثی پیرامون فساد، ارایه خدمت و دسترسی به

1-End-users

2- Data capturing

اطلاعات استفاده می‌کنند. مقامات دولتی از داده‌ها برای بهبود فرایندهای اداری در داخل واحدهای مربوط و نیز پیاده‌سازی سیستم حفاظتی برای پیشگیری از رفتار مفسدانه استفاده می‌کنند. بخش خصوصی از داده‌ها به شیوه‌های متنوعی در جهت تعیین مکان سرمایه‌گذاری و فعالیت‌های کسب‌وکار فراملی استفاده می‌کنند. از شیوه‌هایی که بخش خصوصی برای استفاده از داده‌ها استفاده می‌کند اغلب غفلت شده است درحالی‌که آنان شیوه‌هایی قدرتمندی را برای استفاده از داده‌های بخش عمومی و حکومتی به کار می‌گیرند.

اندازه‌گیری‌های دوزوره^۱ و دوفاکتو^۲

چارچوب نهادی دوزوره (de jure) شامل قواعدی رسمی است که حاکم بر اقدامات افراد و یا سازمان‌ها می‌باشند و شامل سیاست‌ها، قوانین، رویه‌های عملیاتی و یا مقررات اداری هستند که براساس آن‌ها اختیارات و مسئولیت‌های تفویض شده می‌بایست به کار گرفته شوند.

رابطه با پیامدها: همه این قواعد در قالب یک سیستم، بخش جدایی‌ناپذیر پیامدها به‌شمار می‌روند. به همین دلیل سازمان‌ها به‌منظور دستیابی به اهداف خود به قواعد و رویه نیاز دارند. اگرچه رابطه بین چارچوب دوزوره و پیامدها شفاف نیست بااین‌حال تبیین قواعد و مقررات شفافیتی که هدایت‌گر تعهد دولت به سمت اهداف ضدفساد باشند از اهمیت بسیاری برخوردار است.

ظرفیت‌های سازمانی منابعی هستند که افراد و یا سازمان‌ها به‌منظور دستیابی به اهداف خود از آن‌ها استفاده می‌کنند. این ظرفیت‌ها شامل وجود، مقدار و یا تعداد منابع ویژه‌ای مانند پول، کارکنان، تجهیزات، ساختمان‌ها/امکانات و غیره می‌باشند. ظرفیت‌های سازمانی همچنین دربرگیرنده کیفیت منابع مذکور می‌باشند که آن شامل قدمت فناوری، صلاحیت کارکنان، کیفیت اسناد و مدیریت اطلاعات و غیره است.

۱- اصطلاح دوزوره به فرانسوی (de jure) که از نظر لغوی در علم نظری و در عالم فرض است، معادل رسمی، قانونی و مشروع به کار می‌رود.

۲- اصطلاحی به زبان لاتین هم‌معنای «در واقع» در زبان فارسی است. در ادبیات بین‌المللی و در سازمان ملل متحد از این لغت به‌طور رسمی استفاده می‌شود. در اصطلاح حقوقی، معادل غیررسمی و آنچه عملاً وجود دارد به کار می‌رود.

رابطه با پیامدها: ظرفیت‌های سازمانی عناصری اساسی هستند که تولید خروجی و پیامدها را به ارمغان می‌آورند و بهبود آن‌ها می‌تواند باعث پیشرفت قابل توجهی در فرایندهای اصلاحی شود. با این حال اغلب در رویکردهای اندازه‌گیری از آن‌ها غفلت می‌شود. در فرایند ارزیابی ظرفیت هر سازمانی می‌بایست شرایط مختلف سیاسی، فرهنگی، قانونی و اداری که براساس آن‌ها سازمان‌های مختلف نظیر سازمان‌های ضدفساد فعالیت می‌کنند را مورد توجه قرار داد^۱.

واژه دوفاکتو اشاره به اجرای چارچوب دوزوره دارد و از نظر اندازه‌گیری می‌تواند اشاره به چندین عنصر متفاوت در زنجیره نتایج داشته باشد.

ارتباط با پیامدها: دوفاکتو می‌تواند شامل پیامدهای کوتاه‌مدت باشد نظیر تأسیس ادارات و یا می‌تواند منعکس‌کننده نتایج میان‌مدت باشد که اشاره به تغییرهای رفتاری دارد مانند افزایش میزان رسیدگی به اعتراضات و شکایات، تأمین مالی نهادهای نظارتی به صورت پایدار و یا افزایش مشارکت جامعه مدنی در نظارت مشارکتی. دوفاکتو همچنین می‌تواند اشاره به پیامدهای (و یا اثرات) بلندمدت داشته باشد نظیر بهبود آرایه خدمات و یا کاهش تعداد قربانیان و جنایات به دلیل بهبود عملکرد که خود [بهبود عملکرد] به موجب تغییر در رفتار نهادهای و یا بازیگران حاصل می‌شود.

با وجود آنچه ذکر گردید اندازه‌گیری اثرات (Impacts) به شکلی کارآمد بسیار دشوار است و مهم‌تر از آن دقت در اندازه‌گیری با چالش‌های بسیاری همراه است. آن‌ها اغلب برای مدتی طولانی پنهان می‌مانند. اثرات فساد و ضدفساد اغلب نتیجه تعامل پیچیده میان مؤلفه‌های متفاوتی است به همین دلیل پیش‌بینی و یا نسبت دادن آن‌ها به مؤلفه‌های مشخصی که در اندازه‌گیری فساد و ضدفساد نقش دارند می‌تواند دشوار باشد. این یادآوری حائز اهمیت است که ادراک شما از تأثیرات فساد با سطح و یا گستره حقیقی فساد برابر نیست. تولید داده‌های دقیق دشوار است زیرا فعالیت‌های مفسدانه ماهیتی پنهان دارند و این شناسایی آن‌ها را بدون استفاده از داده‌های اداری قابل اعتماد، مدل‌های پیچیده تشخیصی و تحلیل‌ها تقریباً غیرممکن می‌سازد.

1-UNDP, Participation's Guide Capacity Assessment of Anti-Corruption Agencies, 2011.

دوفاکتو در اندازه‌گیری فساد اغلب به معنای «تأثیر فساد بر کیفیت زندگی و آرایه خدمات عمومی» است.^۱ این تعریف را می‌توان تجارب کاربران یا شهروندان و نیز کیفیت عملکرد دولت تفسیر نمود. این دو بُعد از ماهیت دوفاکتو مکمل یکدیگر محسوب می‌شوند: تجارب منعکس‌کننده مشکلات موجود در طرف تقاضا است و عملکرد چالش‌های پیش‌روی طرف عرضه را نشان می‌دهد. عملکرد شامل فعالیت‌های مختلفی نظیر آرایه خدمت، پیگیری اجرای قواعد و قوانین، تولید اسناد اساسی بودجه و غیره است. اندازه‌گیری عملکرد مقیاسی است که به‌وسیله آن سازمان می‌تواند میزان پیشبرد اهداف را تعیین کند و این شیوه دیگری است که برای بیان میزان موفقیت سازمان در اجرای قوانین و یا پیروی کلی آن از قوانین استفاده می‌شود. عملکرد مطلوب در فضایی حاصل می‌شود که چارچوب شفافیت، پاسخ‌گویی و درستکاری در آن‌ها حاکم است. از این‌رو در سطوح بخشی، نهادی و اجتماعی می‌توان از اندازه‌گیری عملکرد دوفاکتو برای اندازه‌گیری وسعت و ماهیت پیامدهای شفافیت، پاسخ‌گویی و درستکاری در داخل دولت (و یا بخش خصوصی) استفاده کرد.

شکاف اجرایی^۲ چیست؟

به‌طور کلی شکاف اجرایی بین دوژوره و دوفاکتو به «تفاوت بین چارچوب قانونی تعریف‌شده برای ضدفساد و حکمرانی مطلوب و اجرا و پیگیری همان چارچوب قانونی در شرایط واقعی» اشاره دارد.^۳ اندازه‌گیری جنبه‌های مختلف هر دو (دوژوره و دوفاکتو) امکان مقایسه بین اجرای سیاست‌ها و پیامدهای ناشی از آن‌ها را فراهم می‌سازد. میزان تعهد دولت به اجرای اصلاحات را می‌توان در برخی از حوزه‌ها به‌صورت منظم ارزیابی نمود و این امکان مقایسه در تمام بخش‌ها و کشورها را فراهم می‌سازد. حوزه ارزیابی‌ها به‌طور ویژه با کنوانسیون‌ها و یا طرح‌های جهانی که بسیاری از کشورها آن‌ها را به تصویب رسانده‌اند ارتباط دارد. با این‌وجود درک شکاف اجرایی در سطح سازمانی و نهادی درجایی که آرایه خدمات رخ می‌دهد نیز حائز اهمیت است. دسترسی جوامع به مراکز تصمیم‌گیری اغلب محدود است اما پیامدهای ناشی از آرایه ضعیف خدمات به آن‌ها بیش از سایر ذی‌نفعان تحمیل می‌شود.

1-Nadgrodkiewics et al, Improving Public Governance: Closing the Implementation Gap Between Law and Practice, Center for International Private Enterprise(CIPE)and Global Integrity,2012

2-Implementation Gap

3-Nadgrodkiewics et all, 2012

کنترل کیفیت

داده‌ها باید از نظر ذی‌نفعان دارای اعتبار باشند به همین دلیل کنترل کیفیت داده‌ها حائز اهمیت است. بدون داده‌های دقیق، معتبر و قابل‌اعتماد احتمال این‌که داده‌ها به‌آسانی انتشار یابند و یا این‌که از آن‌ها برای اهداف تعیین‌شده استفاده شود، بسیار کم خواهد بود. مدل‌های شناخته‌شده‌ای برای روایی‌سازی و پایایی‌سازی داده‌های نظرسنجی وجود دارد، به‌ویژه مدل‌هایی که در آن‌ها حاشیه خطا موردمحاسبه قرار می‌گیرد^۱. به‌منظور پایایی‌سازی داده‌ها همچنین می‌توان از داده‌ها و یا ارزیابی‌های کیفی که شامل فرایندهای داوری دقیق هستند، استفاده نمود. سه سویه‌سازی^۲ رویکرد جایگزینی است که در آن برای اندازه‌گیری یک پدیده یکسان از منابع متعدد و انواع داده‌های مختلف استفاده می‌شود. به‌طور مشابه فرایندهای داوری دقیق توسط متخصصان اغلب به‌منظور کنترل کیفیت و یکپارچگی فرایندهای جمع‌آوری داده مورداستفاده قرار می‌گیرد.

روایی

روایی داده‌ها نشان می‌دهد ابزار اندازه‌گیری داده‌ها تا چه حد به پدیده مورد مطالعه نزدیک است و اغلب قضاوت ذهنی متخصصان و یا گروهی از ذی‌نفعان می‌باشد. روایی سنجی ادراک فساد (که به‌عنوان یکی از ابزارهای اندازه‌گیری فساد واقعی مورد استفاده قرار می‌گیرند) به یکی از چالش‌های شایع در اندازه‌گیری فساد تبدیل شده است. به عبارت دیگر آیا ادراک فساد شهادی بر وسعت فساد در یک کشور است؟ خیر. داده‌های ادراکی منعکس‌کننده نظرات افراد هستند و می‌توانند به‌صورت مستقل با افزایش و یا کاهش همراه باشند و سطوح و یا گستره متفاوتی از فساد در کشور را نشان دهند. ادراک شاهد و یا مدرکی دال بر فساد نیستند بلکه آن‌ها تفکر و احساس مردم را در ارتباط با فساد نشان می‌دهند به همین دلیل ادراک لزوماً یک ابزار اندازه‌گیری دقیق برای سنجش فساد واقعی به‌شمار نمی‌روند. بااین‌حال به‌دلیل آن‌که ادراک اغلب بر خواسته از تجربیات افراد هستند، اگر درصد بالایی از نمونه مورد مطالعه‌ی فساد بر این

۱- مثال‌های پایایی این مورد عبارت‌اند از: آزمون مجدد، فرم‌های موازی، سازگار درونی (برای مثال، میانگین همبستگی درونی عبارات، روش دومینم کردن). مثال‌های روایی عبارت‌اند از: روایی وابسته به معیار، روایی تکوینی، روایی نمونه‌گیری، روایی پیش‌بینی، روایی هم‌زمان، روایی سازه، روایی همگرا، روایی تفکیک‌کننده، روایی پیامدی. مطالعه بیشتر در این مورد در متون آماری موجود است.

باور باشند که فساد در کشور آن‌ها یک مشکل جدی به‌شمار می‌رود این ادراک به‌احتمال‌زیاد صحیح در نظر گرفته خواهند شد باین‌وجود این نوع از داده‌ها اطلاعات کمی از ماهیت و یا وسعت فساد موجود ارائه می‌دهند.

ادراک فساد به‌عنوان یک شاخص غیرمستقیم^۱ برای فساد در نظر گرفته می‌شوند. اندازه‌گیری سطوح واقعی فساد و یا وسعت اقدامات مفسدانه بسیار دشوار است. بسیاری از مجموعه‌های داده‌ای از شاخص‌های غیرمستقیم استفاده می‌کنند که جایگزین ابزارهایی از اندازه‌گیری به‌شمار می‌روند که مستقیم‌تر اما غیرقابل‌دسترس می‌باشند. شاخص‌های غیرمستقیم اغلب بسیار حساس به زمینه^۲ هستند زیرا زمینه‌های متفاوت دارای سنت‌ها، ساختارها و ارزش‌های اجتماعی متفاوتی هستند. شاخص‌های غیرمستقیم برای فساد خرد ممکن است این موارد را در برگیرد: تعداد مراحل موردنیاز برای کسب پروانه ساخت، میزان توقف خودرو توسط مجریان قانون برای بازرسی و یا تأخیر غیرقابل‌توجیه در فرایند رسیدگی به پرونده‌های جرایم مشابه در دادگاه؛ اما این نکته را می‌بایست به‌دقت در نظر داشت که شاخص غیرمستقیم با پدیده ایجادشده دقیقاً یکسان نیست، آن‌ها متفاوت اما در ابزارهای اندازه‌گیری مرتبط هستند. گاه می‌توان برخی از فسادهای خرد مانند رشوه و کلاهبرداری را به‌صورت مستقیم و با یک دقت مناسب اندازه‌گیری نمود اما در دیگر موارد و در دیگرگونه‌های فساد مانند ارباب‌سالاری، تعارض منافع، سوءاستفاده از قدرت و غیره، اندازه‌گیری فساد به‌صورت مستقیم امکان‌پذیر نخواهد بود.

پایایی

هیچ نقطه داده‌ای وجود ندارد که عاری از انحراف^۳ و یا خطا باشد. پایایی مشخص می‌سازد تا چه اندازه می‌توان به‌دقت داده‌ها اتکا کرد. در حقیقت «سازگاری»^۴ مهم‌ترین ابزار اندازه‌گیری پایایی به‌شمار می‌رود. پایایی سؤالات نظرسنجی را می‌توان ازطریق تعدادی از مدل‌های طراحی و آزمون‌های آماری آزمایش کرد. برای داده‌های کیفی می‌توان از پایایی بین ارزیابان^۵ استفاده نمود. به‌منظور بررسی میزان توافق ارزیابان (rater) درمورد تصمیماتی که آن‌ها در ارتباط با ارزیابی اتخاذ می‌کنند از پایایی بین ارزیاب استفاده می‌شود. پایایی بین ارزیاب به این جهت مفید است که مردم شاخص‌ها را لزوماً به یک روش مشابه تفسیر نخواهند کرد و میزان دقت

1-Proxy indicator

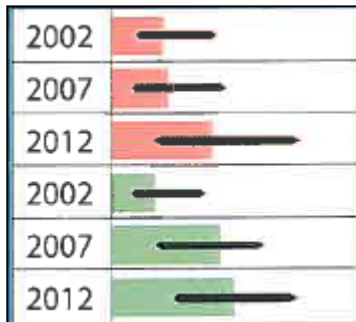
2- Context-specific

3-Bias

4-Consistency

5-Inter-rater reliability

به‌کاررفته در برخی از پاسخ‌ها و یا اطلاعاتی که از ارزیابی موضوع مورد مطالعه به‌دست می‌آید ممکن است موردپذیرش ارزیابان قرار نگیرد. نسخه جدیدی از پایایی بین ارزیاب که در نظرسنجی متخصصان مورد استفاده قرار می‌گیرد «دوری دقیق/ متخصص^۱» نام دارد.^۲

حاشیه خطا چیست؟^۳

حاشیه خطا براساس داده‌های نمونه از جمعیت مورد مطالعه به شما در تخمین میزان دقتی که در توصیف یک موضوع به کار گرفته‌اید کمک می‌کند. نظرسنجی‌ها قادر به پوشش تمام جمعیت یک اجتماع و یا شهر نیستند اما متخصصان می‌توانند فن‌هایی را به‌کارگیرند که با

استفاده از آن‌ها نمونه‌ای به‌دست آورند که نماینده جمعیت مورد نظر باشد. این بدین معناست که آن‌ها می‌توانند بدون آن‌که نیاز به دریافت پاسخ از همه افراد جمعیت باشد ادعایی را به‌کل جمعیت نسبت دهند. حاشیه خطا میزان تفاوت داده‌های نمونه را با پاسخ تمام افراد جمعیت در زمانی که همه داده‌ها جمع‌آوری شده‌اند نشان می‌دهد. این مثال را در نظر بگیرید: یک نظرسنجی گزارش می‌کند که ۴۵٪ افراد نمونه با حاشیه خطای مثبت و منفی ۳ درصد در سال گذشته رشوه پرداخت کرده‌اند، این بدین معناست که بین ۴۱٪ و ۴۸٪ افراد جمعیت رشوه را گزارش کرده‌اند. به همین سبب در نظر گرفتن حاشیه خطا هنگامی که داده‌های به‌دست‌آمده را مورد مقایسه قرار می‌دهیم از اهمیت بسیاری برخوردار است.

به این مثال توجه کنید: شاخص‌های ترکیبی معمولاً حاشیه خطا را به‌صورت خطوط باریکی در یک ستون از نمودار نشان می‌دهند. این نوع از حاشیه خطا میزان توافق (هماهنگی) بین منابع اساسی داده‌ها را نشان می‌دهد: در زمان توافق میان منابع داده‌ای، حاشیه خطا اغلب کوچک‌تر است و در صورت عدم توافق حاشیه‌های خطا بزرگ‌تر هستند. به همین دلیل به‌منظور

1- Peer/expert review

2- Roger Pierce, Research Methods in Politics, 2008

3- Margins of error

دستیابی به حاشیه خطای کوچک‌تر نیاز است نمونه بزرگ‌تری را انتخاب نمود.^۱ در صورت هم‌پوشانی حاشیه‌های خطا به احتمال بسیار زیاد امکان مقایسه مستقیم میان نمره‌ها امکان‌پذیر نخواهد بود. در این مثال هیچ‌یک از نمره‌ها را نمی‌توان به صورت معناداری مورد مقایسه قرار داد زیرا تمام حاشیه‌های خطا هم‌پوشانی دارند. در این مثال امکان دستیابی به یک ایده کلی از نمره‌ها در تمام کشورها و یا براساس سال آن‌ها وجود دارد اما امکان مقایسه نمره‌ها با اطمینان کامل وجود ندارد.

سه سویه سازی

سه سویه سازی یک مدل جایگزین برای روایی سازی و بررسی پایایی پروژه‌های اندازه‌گیری است که برای این منظور سؤال تحقیق را از ابعاد مختلف مورد تجزیه و تحلیل قرار می‌دهد.

- سه سویه سازی روش‌شناسی: بیش از یک مدل را برای جمع‌آوری داده شامل می‌شود نظیر مصاحبه، مشاهدات، نظرسنجی، برون‌سپاری و یا تحقیقات پشت میزی
- در سه سویه‌سازی داده‌ها از منابع اطلاعاتی متفاوت و انواع مختلف داده‌ها استفاده می‌شود. برای مثال می‌توان نظرسنجی‌ها را به شهروندان، مقامات دولتی و یا خانوارها ارسال نمود و نیز طیف داده‌های جمع‌آوری شده می‌تواند داده‌های ادراکی تا داده‌های اداری را در برگیرد.

سه سویه‌سازی مدل‌های تحقیق اغلب به منظور دستیابی به یک نتیجه‌گیری معنادار از داده‌ها الزامی است به‌ویژه زمانی که مفاهیم فازی هستند^۲ و یا جمع‌آوری داده‌ها دشوار باشد. در سه سویی سازی روایی داده‌ها از طریق بیش از دو منبع سنجیده می‌شود و این منجر به درک بهتری از پدیده مورد مطالعه می‌شود.

پایداری^۳

پایداری باید در زمان جمع‌آوری داده قسمت‌های مختلفی از پروژه لحاظ نمود و این امر تنها محدود به طراحی پروژه نیست. از دیگر قسمت‌های پروژه که باید به پایداری تلاش‌های آن‌ها

۱- برای دستیابی به فاصله اطمینان مناسب‌تر نیز می‌بایست اندازه نمونه بزرگ‌تر باشد. حاشیه خطا مقدار خطای مجاز است. درحالی‌که فاصله اطمینان میزان عدم قطعیت مجاز را نشان می‌دهد.

توجه شود می‌توان به تعداد کشورهایی که پوشش داده‌شده‌اند و نیز تداوم فرایند جمع‌آوری داده‌ها اشاره نمود. پایداری همچنین تحت تأثیر عواملی نظیر سطوح تحلیل، اختصاصی بودن شاخص‌ها و نیز فازی بودن مفاهیم هدف^۱ مطالعه قرار دارد.

تلاش‌هایی که به منظور گنجاندن روش‌شناسی‌ها و شاخص‌ها در سیستم‌های اداری فعلی دولت‌ها پیگیری می‌شوند، یک روش بسیار مناسب برای تضمین پایداری به‌شمار می‌روند مانند استفاده از شاخص‌های ارزیابی عملکرد در سیستم‌های منابع انسانی و یا استفاده از شاخص‌های مرتبط با سیاست در سیستم‌های نظارتی و ارزیابی در بخش‌ها و یا دپارتمان‌های بخش دولتی. افزودن سیستم‌های جدید به سیستم‌های موجود نه تنها باعث ارتقای پایداری می‌شود بلکه این امکان را برای مدیران بخش دولتی فراهم می‌سازد تا از موفقیت‌های اجرایی کسب اعتبار نمایند و به جامعه مدنی خاطرنشان شوند که مشارکت از اهمیت بسیاری برخوردار است.

محدودیت‌ها

هریک از رویکردهای اندازه‌گیری دارای نقاط قوت و نقاط ضعف خاص خود هستند زیرا همیشه ریسک‌ها و محدودیت‌هایی در این مسیر وجود دارد. در زمان تصمیم‌گیری پیرامون پارامترهای پروژه جمع‌آوری داده شما می‌بایست برخی از مهم‌ترین محدودیت‌ها را موردبررسی قرار دهید. در بسیاری از موارد با استفاده از تمرین‌های آزمایشی کوچک که برای آزمون طرح پروژه انجام می‌شوند می‌توان آمادگی بهتری را در برابر محدودیت‌ها به‌دست آورد. پروژه‌های آزمایشی به برآورد احتمالات پروژه در مقیاس واقعی کمک می‌کنند و نیز می‌توانند در تعیین این‌که آیا طرح پروژه شما می‌تواند منجر به نتایجی شود که به سؤالات تحقیق پاسخ دهد، کمک‌کننده باشند.

هزینه‌ها به چندین مؤلفه مرتبط بستگی دارند. هزینه جمع‌آوری داده بیشترین سهم بودجه را در بسیاری از پروژه‌های اندازه‌گیری به خود اختصاص می‌دهد زیرا در این مرحله بیشترین زمان و منابع مصرف می‌شود. پروژه‌های در جریانی که جمع‌آوری داده در آن‌ها هر شش ماه یا هر سال تکرار شود در مقایسه با پروژه‌هایی که داده‌های آن‌ها هر ۲ سال و یا ۵ سال جمع‌آوری می‌شوند بسیار پرهزینه‌تر هستند. پروژه‌هایی که در آن‌ها از پرسش‌نامه‌های نظرسنجی مشروح با چندین

هزار پاسخ‌دهنده استفاده‌شده است می‌تواند هزینه بسیار بیشتری را در مقایسه با نظرسنجی‌های کوتاه‌مدت متخصصان، به همراه داشته باشند. با این وجود اگر نظرسنجی متخصصان در سطح جهانی و با استفاده از شاخص‌های پیچیده انجام پذیرد ممکن است در مقایسه با نظرسنجی‌هایی که تنها در یک کشور به صورت گسترده و با استفاده از پرسشنامه‌های کوتاه و ساده انجام‌شده‌اند، هزینه‌های بسیار بیشتری را منجر شود. نیروهای کار که هزینه حقوق آن‌ها باید در نظر گرفته شود عبارت‌اند از: رهبران پروژه، کارکنان کنترل کیفیت، تحلیلگران داده و کارکنانی که در فرایند انتشار داده‌ها فعالیت دارند. در پروژه‌های نظرسنجی از متخصصان، محققان کشور ممکن است به ازای مشارکت در فرایند ارزیابی دستمزد دریافت نمایند اما در نظرسنجی گسترده از شهروندان، اغلب به شهروندان هیچ دستمزدی پرداخت نمی‌شود.

تخصص در تعیین این که کدام یک از روش‌شناسی‌ها را می‌توان به صورت اثربخش مورد استفاده قرار داد نقش دارد. یادگیری این مهارت‌ها در حین کار و بدون هیچ‌گونه تجربه تحقیقاتی و یا تجربه قبلی بسیار دشوار است. در نظرسنجی‌های ساده که تعداد پاسخ‌دهندگان آن‌ها محدود است ممکن است نیازی به تخصص آماری وجود نداشته باشد اما در نظرسنجی‌های گسترده و یا شاخص‌های ترکیبی به منظور حذف جانب‌داری و نیز محاسبه حاشیه خطا فرد نیاز است به مدل‌های آماری آشنایی داشته باشد. کنترل کیفیت جمع‌آوری داده‌هایی که در آن‌ها از شاخص‌های زیادی استفاده‌شده است بدون به کارگیری محقق باتجربه که قادر به ارایه نظارت و رویه‌هایی شفاف است امکان‌پذیر نخواهد نبود. مطالعات مبتنی بر شاخص، ممیزی‌ها و ارزیابی‌های ریسک نیازمند آشنایی با چندین مدل تحقیقاتی کیفی مانند مصاحبه، گروه کانون، بررسی اسناد و آزمون تطابق می‌باشند.

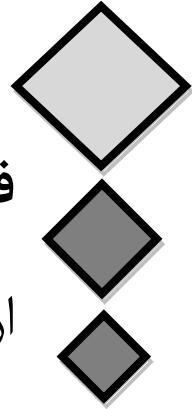
اراده سیاسی / محیط توانمندساز: نوع رویکرد و مدل‌هایی که در اندازه‌گیری به کار گرفته خواهند شد به شدت تحت تأثیر زمینه‌ای هستند که طرح‌های اندازه‌گیری در آن اجرا می‌شوند. با این حال زمینه‌ای عظیم‌تر همچون روابط قدرت^۱ [نظام قدرت] بین عامل‌ها (agents)، ساختارها و فرایندها، اثر انتشار داده‌ها را تحت تأثیر خود قرار خواهد داد. متخصصان قبل از برنامه‌ریزی برای استفاده از داده‌ها و یا تولید آن‌ها بایستی فضای مدنی در دسترس برای اجرای پاسخ‌گویی و اندازه‌گیری را مورد ارزیابی قرار دهند و انتظارات خود را با آن منطبق سازند. به طور ویژه

ریسک‌های ناشی از مشارکت شرکای محلی را می‌بایست یک محدودیت جدی در مسیر توسعه استراتژی‌های اندازه‌گیری در نظر گرفت.

کسانی که از کمترین نفوذ برخوردار هستند در به چالش کشیدن مصونیت با مخاطره بیشتری روبه‌رو خواهند شد

مداخلات اطلاعات تاکتیکی اغلب بر پایه این فرضیه ضمنی استوار هستند که منافع ناشی از مشارکت از هزینه آن بیشتر است به شرطی که هزینه‌ها به‌طور کامل شناسایی شوند و افرادی که برای تشویق مشارکت مورد هدف هستند منافع آن را بیش از هزینه‌های ناشی از آن در نظر بگیرند. این یکی از دلایلی است که نشان می‌دهد نقش متحدان خارجی بسیار حائز اهمیت است تا جایی که آن‌ها می‌توانند ریسک ذاتی موجود در به چالش کشیدن مصونیت را کاهش دهند. متحدان خارجی همچنین می‌توانند با استفاده از ظرفیت خود به شناسایی مسیرهای عملی کمک نمایند به‌صورتی که اقدام جمعی با استفاده از آن‌ها می‌تواند واکنش صاحبان قدرت را تحت تأثیر قرار دهد. این معنایی ماهوی است که پشت واژه فن‌سالارانه «محیط توانمندی ساز» وجود دارد. این داستان در ارتباط با واقعه اخیری است که در آن یک شریک NGO مکزیکی، جامعه بومی در ارتفاعات چیپاس را تحت آموزش قرار داد تا به این طریق آن‌ها به ترویج‌دهندگان پاسخ‌گویی محلی مبدل شوند. شهروندان محلی در کارگاه‌های متناسب بافرهنگ و زبان خود نحوه استفاده از قدرت قانونی خود در جهت ملزم ساختن شهردار به افشای چگونگی صرف بودجه را آموختند. آن‌ها می‌دانند که شهردارها رؤسای هستند که رفتاری بسیار مقابله‌ای و سرسختانه‌ای دارند. گزارش NGO محلی: *بله ما می‌دانیم که این کار مخاطره‌آمیزی است اما ما فکر می‌کنیم از قدرت و حمایت اجتماعی لازم برای کسب موفقیت برخوردار هستیم. از این رو آن‌ها با استفاده از شبکه‌های اجتماعی سنتی تعداد بسیاری از فعالان محلی را آموزش دادند و کمپین مردمی خود را با رویکرد «پایین به بالا»^۱ برای ملزم ساختن دولت محلی به پاسخ‌گویی راه‌اندازی کردند. عکس‌العمل دولت محلی بسیار سخت و سریع بود. فعالیت NGO مذکور در منطقه ممنوع شد و اعضای آن به پایگاه‌های خود در یک شهر منطقه‌ای بازگشتند؛ اما پیامد آن برای*

سازمان‌دهندگان محلی به این سادگی نبود و حداقل یکی از آن‌ها با تهدید به اعمال خشونت از روستای خود اخراج گردید. پوشش رادیو محلی از این رسوایی مناسب بود و اخبار ملی نیز آن را به‌خوبی پوشش داد. با این حال شهردارهای محلی به آنچه در حال رخ دادن بود اعتنایی ننمودند. این اقدامات تأثیری بر رویکرد بی‌شرمانه شهرداران نداشت. یکی از NGOهای ملی پیشگام در وبلاگ خود در این باره اطلاع‌رسانی نمود. گزارش این وبلاگ اگرچه بر اهمیت این کمپین مردمی تأکید داشت با این وجود به سرانجام ناظران جامعه محلی تنها اشاره‌ای گذرا شده بود و این گرایش موجود در جامعه ما را نشان می‌دهد که تا حد امکان نیمه‌پر لیوان می‌بایست به همگان نشان داده شود حال آن‌که از آن چیزی باقی نمانده باشد. این NGO پیشگام که به شدت احساس مسئولیت و نگرانی می‌کرد با دولت مرکزی جلسه‌ای را تشکیل داد و در آن دولت متعهد به آموزش شهرداران محلی در جهت افزایش آگاهی آنان از حق دسترسی به اطلاعات گردید اما مقامات دولتی خود در کارگاه‌هایی که برای این منظور دایر کرده بودند حضور نیافتند. به نظر می‌رسد اصلاحات نهادی حق دسترسی به اطلاعات که در مکزیکوسیتی در حال نقد و مناظره است در سیاره دیگری در حال وقوع باشد. شهرداران مصونیت خود را حفظ کردند.

فصل سوم:

ارزشیابی^۱ و ارزیابی^۲ اثربخشی

این فصل رویکردهای متفاوتی را برای ارزشیابی اثربخشی پروژه‌ها، برنامه‌ها و فعالیت‌های فساد و ضدفساد ارائه می‌دهد. در این فصل هم ارزشیابی تجربی اثر و هم ارزشیابی‌های مبتنی بر تئوری موردبحث قرار گرفته‌اند. در بخش دوم این فصل مثال‌های متنوعی از اندازه‌گیری اثربخشی در سطح پروژه/بخش، نهادی/سازمانی و ملی/بین‌المللی ارائه شده است.

اندازه‌گیری فساد و اندازه‌گیری اثربخشی مداخلات ضدفساد دو پرسشی هستند که باید به آن‌ها پاسخ داده شود. این دو سؤال اغلب باهم درآمیخته می‌شوند ولی در هر حقیقت دو مفهوم کاملاً متفاوت می‌باشند. (جاسپر جانسون)

ارزشیابی اثر، ارزیابی فعالیت‌های به اتمام رسیده به منظور تعیین رابطه علی و یا تعیین وسعت تأثیر فساد بر پیامدهای بیرونی است. هدف ارزشیابی اثر در شاخه فساد و ضدفساد ارزشیابی اثربخشی یک فعالیت یا پروژه در کاهش فساد و یا تقویت شفافیت، پاسخ‌گویی و درستکاری است.

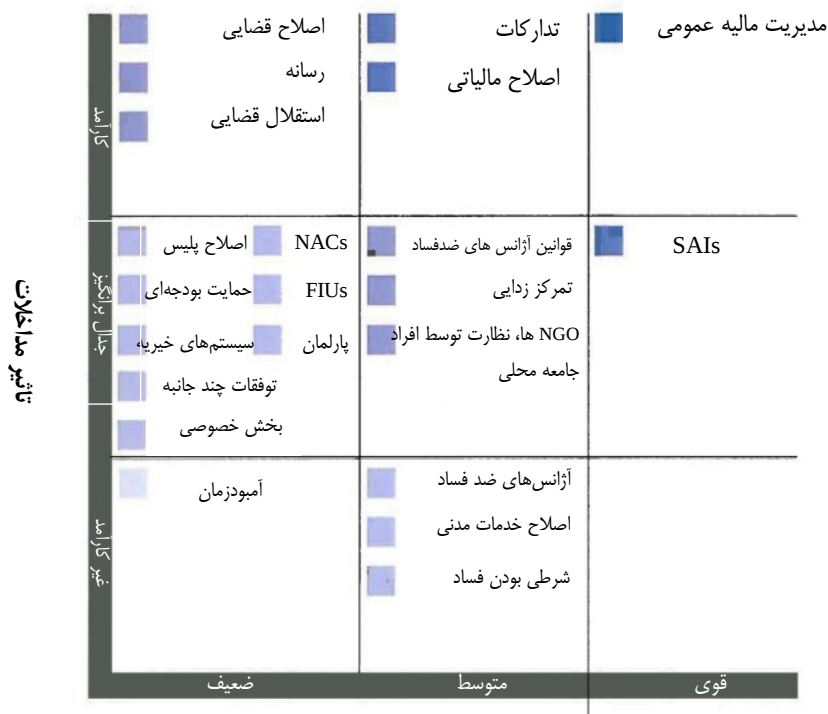
ارزشیابی، ارزیابی یک فعالیت، پروژه، برنامه، استراتژی، سیاست، موضوع، زمینه، بخش، حوزه‌های عملیاتی، عملکرد نهادی و غیره است که به صورت کاملاً سامانمند و بی‌طرفانه انجام می‌شود. ارزشیابی بر دستاوردهایی که به دست آمده‌اند و یا مورد انتظار هستند، بر زنجیره نتایج، فرایندها و نیز بر مؤلفه‌های زمینه‌ای علیت تمرکز دارد تا از این طریق امکان درک دستاوردها و شکست‌ها را امکان‌پذیر سازد.^۱

به دلیل وجود استانداردهای ضعیف گزارش‌دهی و ارزشیابی، دانش بسیار اندکی در ارتباط با اندازه‌گیری اثربخشی مداخلات ضدفساد وجود دارد... با این وجود براساس برخی از شواهد و اسناد، مداخلات ضدفساد در برخی از بخش‌های خاص نظیر مدیریت مالیه عمومی، تدارکات و اصلاح مالیاتی از اثربخشی بیشتری در مقایسه با دیگر بخش‌ها برخوردار هستند. فقدان شواهد قوی در دیگر حوزه‌های تحت تمرکز لزوماً به دلیل ناکارآمدی سیاست‌ها نیست بلکه آن می‌تواند ناشی از عدم وجود یک نظارت اثربخش بر پیشرفت مداخله و یا فرایند ارزشیابی اثر مداخله باشد.^۲

1-UNDG, Results-Based Management Handbook, 2011 (page 34)

2- Johnson et al, Mapping evidence gaps in anti-corruption: Assessing the state of the operationally relevant evidence on donors' actions and approaches to reducing corruption, Chr. Michelsen Institute (CMI), 2012

شکل ۱۳: خلاصه شواهد حاصل از بررسی سامانمند مداخلات ضدفساد

قدرت شواهد

ارزشیابی تجربی اثر

آیا یک پروژه به اثر موردنظر خود دست‌یافته است؟ و به‌طور ویژه‌تر آیا می‌توان اثر را به‌صورت کمی بیان نمود؟ پاسخ به این دو سؤال هدف اصلی ارزشیابی تجربی اثر را تشکیل می‌دهند. برقراری یک رابطه علی بین مداخلات و اثر نیز از اهداف ارزشیابی تجربی اثر به‌شمار می‌رود. این نوع از ارزشیابی اغلب اشاره به تحلیل خلاف واقع^۱ دارد زیرا در غیاب

1-Counterfactual analysis

مداخله به برآورد پیامدها می‌پردازد و از طریق مقایسه پیامدهای خلاف واقع با پیامدهای مشاهده‌شده در مداخله به برآورد اثر می‌پردازد.

این کار آزمایشی‌های تصادفی شده و تحت کنترل همچنین به ارزشیابی‌های تجربی و شبه تجربی^۱ اثر که در مداخلات فساد و حکمرانی مورد استفاده قرار گرفته‌اند اشاره دارند اما یافته‌های کار آزمایشی‌های مذکور به هم آمیخته‌اند و این به احتمال زیاد به این دلیل است که ارزشیابی اثر، تغییرات نتایج را به صورت کوتاه‌مدت، خطی و بسیار غیر منعطف فرض می‌کند. مداخلات فساد بسیار پیچیده هستند و مؤلفه‌های مختلفی در پیامدهای آن‌ها نقش دارند برای مثال ملاحظات اقتصاد سیاسی (برای مثال ملاحظات ذی‌نفعان، اعتبارسنجی) و محیط توانمند ساز (برای مثال انتخابات، خشونت، پایداری اقتصاد کلان) به شدت آن‌ها را تحت تأثیر قرار می‌دهند. این نوع از ارزشیابی به نظر می‌رسد برای فرایندهای غیرخطی پیچیده که مشخصه مداخلات شفافیت و پاسخ‌گویی هستند از کارایی مناسبی برخوردار نباشد.^۲

آشکارسازی سیاستمداران فاسد: تأثیر افشای اطلاعات ممیزی بر نتایج انتخابات در برزیل^۳

موضوع تحقیق محققان برزیلی: قرار دادن اطلاعات ممیزی مرتبط با فساد سیاسی در اختیار افکار عمومی بر نتیجه انتخابات شهرداری‌های فعلی تأثیر خواهد گذاشت. اطلاعات به صورت تصادفی در اختیار مردم قرار داده شد و به این طریق فرصتی به وجود آمد تا مشخص شود اگر اطلاعات مربوط به سطح فساد سیاستمداران، قبل از انتخابات در اختیار افکار عمومی قرار بگیرد، سهم رأی و نیز احتمال انتخاب شهرداری‌های فعلی به چه میزان تغییر خواهند یافت. به ازای انتشار هریک از گزارش‌های ممیزی از فساد مقامات، احتمال انتخاب مجدد آن‌ها در انتخابات ۲۰ درصد کاهش یافت. افشاسازی سیاست آن‌ها نیز تأثیر مشابهی بر دیگر

1-Quasi-experimental

2- For More detailed explanation of the weaknesses in randomized controlled trials(RCTs) in the area of human affairs, see Micheal Scriven, A Summative Evaluation of RCT Methodology: & An Alternative Apporch to Causal Research" Journal of MultiDisciplinary Evaluation, 2008

3-Ferraz & Finan, 2008

مؤلفه‌های عملکرد انتخاباتی نظیر تغییر در سهم رأی و حاشیه پیروزی داشت. این نتایج حاکی از این بود که رأی‌دهندگان نه تنها به فساد اهمیت می‌دهند بلکه در صورت دسترسی به اطلاعات، نگرش آن‌ها تغییر خواهد یافت و سیاستمدار فاسد را در زمان انتخابات تنبیه خواهند کرد.

در شهرداری‌هایی که ایستگاه‌های رادیو محلی در آنجا حضور داشتند، افشای اطلاعات مربوط به فساد شهردار فعلی انتخاب مجدد وی را بیشتر تحت تأثیر قرار داد. این نتایج نشان داد شهرداری‌هایی که اطلاعات ممیزی آن‌ها قبل از انتخابات انتشار یافت و به موجب آن حداقل یک مورد فساد از آن‌ها آشکار گردید، با افزودن یک شبکه رادیویی در شهرداری احتمال انتخاب مجدد شهردار فعلی تا ۱۰/۷٪ کاهش یافت. ایستگاه‌های رادیویی نه تنها تأثیر اطلاعات ممیزی را در زمان افشا افزایش دادند بلکه انتخاب مجدد شهردارهایی را که گزارشی مبنی بر فساد آن‌ها منتشر نشده بود را نیز افزایش دادند. در صورتی که ایستگاه رادیویی محلی در یک شهرداری مستقر باشد و فساد در آن یافت نشود، احتمال انتخاب مجدد شهردار در گزارش‌های ممیزی تا ۲۰٪ افزایش خواهد یافت.

این نتایج نشان می‌دهند افشای اطلاعات منجر به تقویت پاسخ‌گویی سیاسی در زمینه‌ای بسیار خاص همچون رأی‌گیری می‌شود.

گزارش ارزشیابی پروژه GoBifo: ارزیابی تأثیرات توسعه محله‌ای در سیرالئون^۱

به منظور به کاراندازی توسعه اقتصادی و نیز پیشگیری از بازگشت به خشونت، دولت سیرالئون اصلاحات بسیاری را اجرا نمود تا محله‌ها و گروه‌های آسیب‌پذیر موجود در آن‌ها در تصمیم‌گیری‌های محلی از قدرت بیشتری برخوردار باشند. علاوه بر این با استفاده از یک برنامه تمرکززدایی ملی شوراهای منطقه‌ای بازسازی شدند و دولت یک پروژه توسعه محلی را به صورت آزمایشی اجرا نمود و پس از آن با ارایه کمک‌های مالی کوچک اجرای پروژه را به کمیته‌های توسعه روستایی واگذار کرد. این توسعه که گستره آن تا سطح روستا تصمیم‌یافته بود با اهداف ذیل پیگیری شدند: ایجاد زیرساخت‌های جامع‌تر و پاسخگوتر برای

1-Casey, Glennerster, Miguel, 2013

تصمیم‌گیری محلی، بازسازی اعتماد، تسهیل اقدام جمعی و آرایه تجارب به گروه‌های اقلیت (به‌ویژه زنان و جوانان) در حوزه‌های مدیریت پروژه و تصمیم‌گیری در داخل جوامع خود. نظرسنجی از خانوارها که میزان مشارکت در تصمیم‌گیری محلی، نحوه برخورد با اقلیت‌ها، مشارکت در اقدام جمعی و نیز اطلاعات اجتماعی-اقتصادی و جمعیت شناختی را تحت پوشش قرار داده بودند در اواخر سال ۲۰۰۵ اجرا گردید و در سال ۲۰۰۹ به همراه گفت‌وگوی گروه‌های کانون مجدداً تکرار شد. به‌علاوه سه فعالیت ساختاریافته محلی (SCAs)^۱ در اواخر سال ۲۰۰۹ پس از گذشت مدت کوتاهی از اتمام فعالیت‌های GoBifo اجرا شدند و هدف آن‌ها شناسایی اثرات پایدار فعالیت‌های GoBifo بر اقدام جمعی، مشارکت اقلیت‌ها و آشکارسازی سوءاستفاده نخبگان (سیاسی، اقتصادی و غیره) از منافع تخصیص داده‌شده برای منافع عمومی^۲ بود. هدف از طراحی SCAs اندازه‌گیری چگونگی واکنش جوامع در موقعیت‌های شفاف و حقیقی سه حوزه‌ای بود که GoBifo درصدد تغییر رفتار آن‌ها برآمد: ۱. افزایش گردآوری اعانه^۳ (کمک‌های مالی) تنها در صورت دریافت یک امتیاز یکسان ۲. تصمیم‌گیری اجتماعی بین دو گزینه قابل مقایسه ۳. تخصیص و مدیریت یک دارایی که به‌صورت رایگان آرایه‌شده بود.

تغییر نهادی و اقدام جمعی: هیچ‌گونه شواهدی حاکی از این وجود ندارد که این برنامه منجر به بروز تغییرات اساسی در نهادهای محلی و تصمیم‌گیری شده باشد. به‌رغم این حقیقت که بسیاری از زنان روستاهای هدف در تصمیمات GoBifo شرکت کردند اما این احتمال وجود نداشت که آنان پس از پایان پروژه در جلسات اجتماعی نظرات خود را آرایه دهند و یا در دیگر نواحی به‌عنوان یک رهبر به ایفای نقش بپردازند. به‌طور مشابه کمیته توسعه روستا که به‌صورت دموکراتیک به‌منظور اجرای پروژه‌های متعدد منصوب‌شده بود در روستاهای هدف موفقیت قابل‌توجهی را کسب نکرد به‌صورتی که روستاها تنها در مقابل دریافت یک امتیاز یکسان آتی، حاضر به گردآوری اعانه شدند. در انتها اگرچه سطح

1- Structured community activities

2- Elit capture

3- Fund raising

سوءاستفاده در جوامع مورد مطالعه پایین بود (حداقل در اندازه‌گیری‌های سوم SCA) با این حال برنامه هیچ تأثیری در شناسایی سوءاستفاده نخبگان نداشت.

برخی از بارزترین نتایج اندازه‌گیری، مربوط به رویدادهای یک‌باره^۱ می‌باشند که به صورت آزمایشی برای آزمون تئوری‌های فساد انجام شده‌اند. این مطالعات بر پایه روش‌شناسی‌هایی هستند که به دقت طراحی شده‌اند، به جزئیات بسیاری پرداخته‌اند، محدود به حوزه‌های محلی می‌شوند و به ندرت در طول زمان پایدار باقی می‌مانند و یا تکرار می‌شوند. هدف این مطالعات آزمایش تئوری‌های مربوط به رفتار و نیز برقراری یک همبستگی قوی بین مداخله و پیامد است. آن‌ها می‌توانند به رشته اندازه‌گیری فساد دریافتن مناسب‌ترین ابزار در هر زمینه خاص کمک کنند با این وجود آن‌ها در مقیاس‌های گسترده و یا جمع‌آوری داده‌های قابل تکرار مفید نیستند.

شکل‌گیری تبانی سیاسی: شواهدی از مناقصات تدارکات^۲

محققان رابطه بین دوره‌ای که سیاستمداران در قدرت هستند را با نحوه عملکرد تدارکات عمومی مورد بررسی قرار دادند. داده‌ها از دولت‌های شهری^۳ ایتالیا جمع‌آوری شدند و تمام مناقصات تدارکات بین سال‌های ۲۰۰۰ و ۲۰۰۵ انجام گردیدند. یافته اولیه حاکی از این است که باقی ماندن در قدرت برای یک دوره دیگر منجر به کاهش اثربخشی هزینه‌های عمومی خواهد شد. در حقیقت آن منجر به کاهش در تعداد پیشنهادکنندگان مناقصه و مهم‌تر از آن کاهش تخفیف برنده مناقصه^۴ خواهد شد. شایان ذکر است که محققان همچنین دریافتند در زمان قدرت، احتمال این که یک شرکت مناقصه‌های متعددی را پیروز شود و یا برنده مناقصه

1-One-time events

2-Coviello and Gagliarducci, 2010

3-municipal governments

۴-Winning rebate: تخفیفی که توسط اجراکننده مناقصه به برنده داده می‌شود (این تخفیف در شروع مناقصه اعلام می‌شود)

یک شرکت محلی باشد افزایش خواهد یافت. این نتایج با پیش‌بینی‌هایی که به‌وسیله یک مدل جانب‌داری^۱ برای مناقصات مکرر تدارکات به عمل آمدند سازگار است؛ این نتایج نوعی از تبانی در دوره قدرت را آشکار می‌سازند که به سبب آن ارتباطات غیرقانونی به بهای واگذاری مناقصات تدارکات با ارزش پولی بیشتر افزایش می‌باید.

ارزشیابی مبتنی بر تئوری

برخلاف ارزشیابی تجربی اثر، ارزشیابی مبتنی بر تئوری براساس تئوری تغییری است که در طول فرایندهای برنامه‌ریزی نظارت و ارزیابی توسعه‌یافته‌اند. تئوری این ارزشیابی از مجموعه‌ای از فرضیه‌ها تشکیل شده است که شرایط و چگونگی دستیابی یک مداخله به اهداف تعیین شده را نشان می‌دهند.^۲ مدل‌های ارزشیابی از طریق آزمایش فرضیه (نظیر بررسی چرا و چگونه پروژه این نتایج را منجر شد) به ارزیابی ارزش و ارتباط پروژه می‌پردازند.^۳

این نوع از ارزشیابی برای مداخلات پیچیده و غیرخطی که مؤلفه‌های متعددی در پیامد آن‌ها نقش دارند، مفید است. هدف آن پشتیبانی بهبودی‌های حاصل در پروژه، توسعه دانش به‌منظور تعمیم بخشی و کاربرد وسیع‌تر و نیز حمایت پاسخ‌گویی است. روش‌شناسی‌های متنوع کیفی و کمی برای شکل‌گیری پیامدهای بیرونی یک پروژه مورد استفاده قرار می‌گیرند و بسیاری از آن‌ها برای اندازه‌گیری‌های فساد، شفافیت، پاسخ‌گویی و درستکاری نیز به کار گرفته می‌شوند.^۴

شش اصل کلیدی برای ارزشیابی مبتنی بر تئوری وجود دارد:^۵

۱. ترسیم نقشه زنجیره علیت (تئوری تغییر)

۲. درک زمینه

1-Model of Favoritism

2-Stern et al. Broadening the Range of Designs and Methods for Impact Evaluations, DFID, 2012.

3-European Commission, Evalsed Sourcebook: Methods and Techniques, 2013.

4-UNDP, Handbook On Planning, Monitoring And Evaluating For Development Results, 2009.

5-Adapted from Howard White, Theory-Based Impact Evaluation: Principles and Practice, International Initiative for Impact Evaluation Working Paper, 2009.

۳. پیش‌بینی پیامدهای متعدد
 ۴. ارزشیابی اثر با استفاده از تحلیل خلاف واقع معتبر
 ۵. استفاده از حقایق به‌عنوان پایه تحلیل
 ۶. استفاده از مدل‌های ترکیبی (کمی و کیفی)
- ارزشیابی مبتنی بر تئوری می‌تواند به‌منظور واسازی^۱ «جعبه سیاه» علیت در ارزشیابی‌های تجربی اثر گنجانده شود. علاوه بر این آن همچنین می‌تواند به‌عنوان پایه در ارزشیابی‌های غیرتجربی که هدف آن‌ها شناسایی فرایندهای علّی، مؤلفه‌های حمایت‌گر زمینه‌ای و سازوکارهای علّی که بر پیامدها تأثیرگذار هستند است، استفاده شود. این ارزشیابی‌های غیرتجربی به‌جای تبیین علت و معلول و برآورد اثرات قابل‌سنجش، به‌ارایه ادعای مشارکت (تأثیرگذاری)^۲ در فعالیتهای پروژه و پیامدهای حقیقی، تمرکز دارند.

یک مورد غیرواقعی: ادعای مشارکت کمپین‌های جلب حمایت

یک NGO برای کمپین‌های جلب حمایت که باهدف تأثیرگذاری بر هزینه بودجه فعالیت می‌کنند منابع مالی فراهم می‌کند. این کمپین‌ها به‌صورت مجزا فعالیت نمی‌کنند زیرا مؤلفه‌های زمینه‌ای دیگری وجود دارند که ممکن است در تحقق یک تأثیر محسوس بر بودجه نقش داشته باشند. سؤالات کلیدی برای ارزشیابی اثر عبارت‌اند از:

- آیا کمپین به همراه دیگر مؤلفه‌های زمینه‌ای مذکور منجر به تأثیر محسوس بر بودجه شده است؟
- آیا کمپین برای تحقق اثر از صلاحیت کافی برخوردار است؟
- آیا ترکیب دیگر مؤلفه‌های زمینه‌ای در غیاب کمپین برای تحقق تأثیر بر بودجه کافی بود؟

1-Deconstruction

۲- Contribution claim: ادعای تأثیرگذاری (مشارکت) مؤلفه‌های متفاوت اندازه‌گیری در فعالیت‌ها و یا پیامدهای یک پروژه

در صورت تأیید سؤالات بالا «ادعای مشارکت» کمپین در تأثیرگذاری محسوس بر هزینه‌های بودجه صحیح خواهد بود. تئوری تغییر در یک کمپین به ردیابی توالی منطقی زنجیره علی بین فعالیت‌های کمپین و تأثیرات محسوس بر بودجه می‌پردازد که به این طریق دیگر مؤلفه‌های زمینه‌ای که برای اتصال این زنجیره مورد نیاز هستند را شناسایی می‌کند. از این رو یک ادعای علی از دو مرحله تشکیل شده است:

- ابتدا می‌بایست نشان داد که اتصالات زنجیره علی رخ داده است و چرایی رخداد آن‌ها را توضیح داد که این فرایند می‌تواند شامل شناسایی و نیز بحث پیرامون مؤلفه‌های زمینه‌ای و دیگر علی که در تحقق هر نقطه از توالی دخیل هستند، باشد.
 - دوم، اجرای یک بررسی انتقادی از این که چرا یک اتصال در زنجیره علی رخ داده است و در ادامه نقش این اتصال در تحقق اثر، مورد بحث قرار گیرد.
- همه کمپین‌ها کارآمد نخواهند بود. تشریح (ساختار شکنی) توالی اثراتی که مورد انتظار هستند به شناسایی روش‌های اجرایی متفاوتی که می‌تواند در آینده به کار گرفته شوند کمک می‌کند.
- رویکردهای ارزشیابی که در زیر به آن‌ها پرداخته شده است این اصول را با درجات متفاوت در فرایند ارزیابی اثر خود گنجانده‌اند. این رویکردها چندان بر *اندازه‌گیری تمرکز* ندارند و بیشتر بر این حوزه‌ها متمرکز می‌باشند: *درک سازوکارهای تغییر، شناسایی پیامدهای منفی ناخواسته و ارتباط دوباره پیامدها با فعالیت‌های پروژه به شیوه‌ای بسیار دقیق*. یافته‌های این گونه تحلیل‌ها می‌تواند همانند یافته‌های قابل تعمیم ارزشیابی اثر به طراحی پروژه‌های آتی کمک کنند.

مهم‌ترین تغییر

استفاده از ابزار مشارکتی ارزشیابی به جای شاخص‌ها مهم‌ترین رویکرد تغییر است^۱ که از مجموعه‌ای از *داستان‌های تغییر* از اعضای جامعه، متخصصان و مدیریت سازمانی که تلاش‌های ضدفساد را پیگیری می‌کنند تشکیل شده است. همانند پیش‌نویس‌های اولیه، بیانیه‌های اثر هدف این داستان‌ها شناسایی تغییر در رفتار، سیاست و یا عملکرد است.

1-Rick Davies and Jess Dart. The Most Significant Change (MSC) Techniques: A Guide to Its Use, 2005.

از آنجایی که داستان‌ها از طریق سطوح مختلف مقامات سازمانی سانسور می‌شوند بیشتر این داستان‌ها از طریق گروه‌های ذی‌نفعان و کارمندان منصوب‌شده شناسایی و مورد بحث قرار می‌گیرند. اعتبار سنجی آن دسته از داستان‌های اثر که انتخاب می‌شوند از طریق مدل‌های استاندارد جمع‌آوری داده نظیر بازدید مکان، مصاحبه و اسناد پروژه انجام می‌شود.

ترسیم نقشه پیامدها^۱

ترسیم نقشه پیامدها یک رویکرد بازیگر محور^۲ است و بر روابط میان بازیگران پروژه و دولت تمرکز دارد تا از این طریق تغییر در رفتارهایی که می‌توانند بر پیامدها تأثیرگذار باشند را ردیابی نماید. پیامدها این‌گونه تعریف می‌شوند: تغییرات در رفتار، روابط، فعالیت‌ها و یا اقدامات افراد، گروه‌ها و سازمان‌هایی که پروژه تحت هدایت مستقیم آن‌ها فعالیت می‌کند.^۳ ترسیم نقشه پیامدها برای نظارت و ارزشیابی پیامدهای پروژه یک رویکرد انعطاف‌پذیر و خلاقانه به‌شمار می‌رود. این رویکرد در مقابل خطی بودن رویکرد چارچوب منطقی قرار دارد که در آن فرایند ترسیم نقشه پیامد شامل شناسایی فرصت‌ها (فرصت‌های غیرقابل پیش‌بینی)، نظارت بر فرایند و تحلیل تغییر است که می‌بایست در تمام طول چرخه پروژه پیگیری شوند. ترسیم نقشه پیامد، پیچیدگی پروژه‌ها را شناسایی می‌کند و اقدامات ارزشیابی و نظارت مشارکتی را در آن‌ها می‌گنجانند و تقویت ظرفیت تطبیقی ذی‌نفعان را به‌عنوان یک هدف دنبال می‌کند. با این حال این رویکرد به نیروی کار بسیار و ظرفیت‌سازی بنیادی و در مقایسه با مداخلات معمول به مدت زمان بسیار طولانی‌تری نیاز دارد.

ترسیم نقشه پیامد در شفافیت و پاسخ‌گویی

برنامه ACT در تانزانیا برای افزایش واکنش‌گرایی و پاسخ‌گویی دولت طراحی گردید و برای این منظور از یک جامعه مدنی تقویت‌شده، استفاده نمود. برای تغییر تمرکز سازمان‌های جامعه مدنی از سطح خروجی (آموزش، کارگاه، انجام تحقیقات) به تفکر درباره

1- Outcome Mapping

2- Actor-centered

3-Ead, S. Carden. F & Smutylo. T. Outcome Mapping Building learning and reflection into development program, International Development Research Centre (IDRC) 2001.

ایجاد تغییرات تحول آفرین از ابزار ترسیم نقشه پیامد (OM) استفاده گردید لازم به ذکر است برای تحقق این جابه‌جایی در تمرکز به درک دقیق‌تری از زمینه، یک تفکر استراتژیک شفاف و نیز ریسک‌پذیری محاسبه‌شده نیاز است. ترسیم نقشه پیامد یک رویکرد ایده آل برای شناسایی اثرات در یک محیط پیچیده چند ذی‌نفعی است که در آن دستیابی به نتایج با استفاده از رویکرد خطی غیرمحمول است.

نشان دادن تغییر به شیوه‌ای معتبر و پایدار در داخل یک چارچوب منطقی به یک چالش تبدیل‌شده است. شاخص‌های معمول برای گام‌های اصلی و شفاف نظیر سیستم‌های نظارتی ملی فقر مفید هستند اما این شاخص‌ها در ارتباط با ردیابی تغییراتی که در رفتار هریک از ذی‌نفعان رخ می‌دهند و یا گام‌های اولیه کوچک‌تر (مانند مشارکت معنادار با جامعه مدنی، ارایه اطلاعات) که منجر به دستیابی به نتایج سطوح بالادستی می‌شوند (عملکرد مناسب در تأمین آب، افزایش سطح سواد) جزئیات کافی ارایه نمی‌دهند. گروه تحقیق در میانه پروژه دریافت که به تبیین یک تئوری تغییر (TOC) نیاز دارد تا به‌وسیله آن نتایج موردنظر پروژه را به‌صورت شفاف تعیین نمایند و براساس آن مناسب‌ترین نوع شاخص را (کیفی و یا کمی) به‌کارگیرند.

گزارش‌ها روایی شرکا (CSOS) که هر شش ماه نوشته می‌شوند دربرگیرنده مطالعات موردی کوتاه، داستان‌های موفقیت و شاخص‌ترین داستان‌های تغییر می‌باشند. شرکا تغییرات را مشاهده می‌کنند و در صورتی که این تغییرات از نظر آن‌ها با ارزش در نظر گرفته شوند آن‌ها را در قالب حکایت در گزارش‌ها روایی خود به‌صورت مشروح‌تر نقل می‌کنند اما این گزارش‌ها ممکن است فقدان اعتبار و ارزش باشند زیرا آن‌ها ممکن است منحصر به فرد باشند، احتمال تکرار آن‌ها و یا این که نماینده وقوع یک تغییر باشند وجود نداشته باشد و یا با شاخص‌های معمول خودسازگاری نداشته باشند. با این وجود پس از این که تغییرات به همراه نتایج دیگر شرکا جمع‌آوری شدند، الگوهای تغییرات حکمرانی و پاسخ‌گویی (و نیز زیر لایه‌ها) ممکن است شناسایی شوند. به این طریق شاخص‌های معمول به «ظرفی» تبدیل می‌شوند که می‌توانند اطلاعات کیفی و کمی به‌دست‌آمده از هرگونه نظارت نظیر نظارت OM را در خود جای دهند.

OM برای کسانی که شجاع نیستند مناسب نیست زیرا به سرمایه‌گذاری و زمان بسیاری نیاز دارد، آموزش خیرین و شرکا و نیز یادگیری از آن‌ها را شامل می‌شود و نمی‌توان در آن از یک مدل واحد استفاده نمود. OM مقادیر قابل‌توجهی از داده‌های کیفی و کمی را تولید می‌کند که می‌بایست آن‌ها را به‌منظور دستیابی به الگوها و رویه‌ها مرتب‌سازی نمود. OM یک پایه مشروح و نظام‌مند از شواهد کیفی و کمی ارایه می‌دهد که ما را به فراسوی حکایات (مربوط به تغییر) و به سمت درک جامع از آنچه منجر به بروز تغییر می‌شود هدایت خواهد کرد.

ردیابی فرایند

ردیابی فرایند یک رویکرد تحقیقاتی کیفی است که به بررسی فرایندهای علی و سازوکارهای پروژه نظیر مداخلات ضدفساد می‌پردازد. ردیابی فرایند از طریق مدل مطالعات موردی از اصول ارزشیابی مبتنی بر تئوری به‌دقت پیروی می‌کند. ذی‌نفعان از ارزشیابی‌ها برای شناسایی پیامدهای میانی و نهایی استفاده خواهند کرد و پس از شناسایی پیامدها یک ارزیابی سیستماتیک برای تعیین نقش فعالیت‌ها در پیامدها پیگیری می‌شود که آن شامل یک مرحله «القای فرایند»^۱ است که به شناسایی علل جایگزین بالقوه می‌پردازند. سپس «درست‌سنجی فرایند»^۲ انجام می‌شود تا میزان حمایت شواهد موجود از ادعاهای علی یا مشارکت مورد ارزیابی قرار گیرد.

بازبینی سیاست‌های ضدفساد:

رویه‌های جهانی و واکنش اروپا به چالش فساد (ANTICORRP)

ANTICORRP یک پروژه تحقیقاتی در مقیاس وسیع است که تأمین مالی آن توسط چارچوب برنامه هفتم گروه اروپا^۳ صورت پذیرفته است. این پروژه در مارس سال ۲۰۱۲ آغاز و به مدت پنج سال ادامه خواهد یافت. تحقیقات پروژه توسط ۲۱ گروه تحقیقاتی در ۱۶ کشور انجام می‌گردد. درحالی‌که دانش مربوط به اثرات سوء فساد در ابعاد مختلف زندگی بشر (نظیر رفاه اقتصادی،

1-Process induction

2-Process verification

3-European Commission's Seventh Framework programme

بهداشت، رضایت از زندگی، برابری جنسیت، اعتماد اجتماعی، فقر و مشروعیت سیاسی) به‌خوبی توسعه‌یافته است اما دانش مرتبط با این‌که چگونه می‌توان با استفاده از ابزار سیاسی به‌صورت موفقیت‌انگیزی با فساد مبارزه کرد، با توسعه بسیار کمتری همراه بوده است و این حقیقت نقطه شروع پروژه در نظر گرفته خواهد شد. هدف اصلی ANTICORRP بررسی و توضیح مؤلفه‌هایی است که منجر به پیشرفت و یا مانع پیشرفت سیاست‌های ضدفساد و نهادهای بی‌طرف دولتی می‌شوند. چالش اصلی این است که چگونه می‌توان واکنش‌های سیاست را به‌گونه‌ای تبیین نمود که قادر به مقابله اثربخش با اشکال مختلف فساد باشند. با این رویکرد، توسعه دانش مربوط به این‌که چگونه می‌توان فساد در اروپا و دیگر نقاط جهان را کاهش داد به هدف اولیه تحقیق تبدیل شد و به سازمان‌های مرتبط با بازیگران دولتی و غیردولتی برای مشارکت در مبارزه با فساد توجه ویژه‌ای معطوف گردید.

یکی از اهداف اصلی پروژه ارایه توضیحات درباره تغییر رژیم حکمرانی پس از ثبت تغییرات توسط داده‌های سری زمانی است که برای این منظور از مدل‌های جهانی که از طریق تحلیل مقایسه‌ای کیفی توسعه‌یافته‌اند استفاده می‌شود. فرایند تغییر کشورها در انتقال آن‌ها از یک رژیم حکمرانی به رژیم حکمرانی دیگر از طریق طرح‌های مقایسه‌ای کیفی و ردیابی فرایند (علّی) به صورتی مشروح مورد تجزیه و تحلیل قرار می‌گیرد؛ این تحلیل نه تنها بر توسعه نهادی تمرکز دارد بلکه نحوه اجرا و کارآفرینی ضدفساد را نیز پوشش می‌دهد. مطالعات موردی به ردیابی فرایند، سازوکارهای تغییر، استراتژی‌های بازیگران و سازوکار تغییر توزیع قدرت در جوامع انحصارگرایانه که منجر به ایجاد یک تعادل جدید می‌شوند خواهند پرداخت.

دیگر مدل‌های ارزشیابی

دیگر گزینه‌های ارزشیابی ممکن است عناصر ارزشیابی مبتنی بر تئوری را شامل شوند و یا مرزهای خود را ورای استنباط علّی توسعه دهند تا از این طریق به درک هزینه‌ها و مزیت‌ها بپردازند و مطالعات موردی بسیاری را در خود جای دهند. لازم به ذکر است که هریک از این گزینه‌های طراحی احتمال دارد از رویکردهای مشارکتی استفاده نمایند و برخلاف ارزشیابی‌های سنتی آن‌ها می‌توانند هم در طول اجرای تئوری تغییر و هم پس‌از آن انجام شوند.

- **تحلیل مشارکت** ادعایی معتبر و قابل قبول را مبنی بر تأثیر یک اقدام اصلاحی در نتایج و یا اثر را ارایه می‌دهد. تحلیل مشارکت به منظور جمع‌آوری اطلاعات، بررسی شواهد و ارایه توضیحات از شش مرحله تکرارشونده تشکیل شده است: ۱. ترسیم نقشه زنجیره نتایج براساس فعالیت‌های پروژه ۲. توسعه تئوری تغییر ۳. جمع‌آوری شواهد و بررسی توضیحات جایگزین برای نتایج ۴. ارزیابی داستان مشارکت ۵: جست‌وجوی شواهد اضافی ۶. بازبینی داستان مشارکت^۱.
 - **تحلیل هزینه- فایده** به تلاش درجهت تعیین منافع مالی حاصل از پیامد و یا اثر حاصل از تلاش اصلاحی می‌پردازد. این تحلیل همچنین بر رفاه فردی و اجتماعی، عملکرد دولت و یا دیگر انواع تلاش‌های اصلاحی تمرکز دارد.^۲
 - **مطالعات موردی واحد و یا چندتایی** شامل تحلیل زمینه (شامل پویایی سیاسی و محیط‌های توانمندساز)، پیامدها، فرایندهای علی و نتایج ناخواسته است. مطالعات موردی از مدل‌های کیفی و کمی متنوعی برای جمع‌آوری اطلاعات استفاده می‌کنند از این رو می‌توانند درک جامعی از آنچه که اتفاق می‌افتد ارایه دهند.^۳
- یکی دیگر از جایگزین‌های ارزشیابی که از وسعت بیشتری برخوردار می‌باشد انجام فرا تحلیل مقایسه‌ای برای گروه‌های انتخاب‌شده از موارد می‌باشد. فرا تحلیل از مطالعات متفاوتی برای مقایسه نتایج استفاده می‌کند تا به وسیله آن‌ها به توضیح اختلاف موجود بین کشورها، در داخل کشورها و پویایی سیاسی که بر محیط توانمند ساز تأثیرگذار است بپردازد. این به معنای تغییر قالب سؤال است: یک عامل اغلب تا چه مدت به صورت اثربخش فعالیت می‌کند، معیارها و حوزه آن چیست؟ به علاوه چه کسی درباره آنچه اندازه‌گیری می‌شود تصمیم می‌گیرد؟ اگر یک مداخله مربوط به شفافیت، پاسخ‌گویی تنها در زمینه خاصی عمل

1-Julia Coffman, UNICEF Advocacy Toolkit Companion, 2010; Evalsed Sourcebook: Methods and Techniques, 2013.

2-Jesper Johnson, Cost-effectiveness and cost-benefit analysis of governance and anti-corruption activities, U4, 2014

3-Joachim Blatter and Markus Haverland, Designing Case Studies: Explanatory Approaches in Small-N Research, 2012

کند در این صورت باید برای مرتبه سوم بیان نمود: آیا این یک موفقیت است و یا یک شکست؟^۱

مطالعات تلفیقی و بررسی‌های نظام‌مند، تمام شواهدی از تحقیق که از کیفیت بالایی برخوردار هستند و در ارتباط با سؤال واحدی از تحقیق می‌باشند را مورد ارزشیابی قرار می‌دهند. آن‌ها با توجه به دیدگاه‌های مختلف (آماري، مبتنی بر تئوری، قوم‌نگاری و غیره) بر جمع‌آوری و تجمیع اطلاعات تمرکز دارند و می‌توانند یک تئوری قابل‌تعمیم را برای تلاش‌های ضدفساد ارایه دهند.^۲

بررسی نظام‌مند تلاش‌های ضدفساد^۳

در ارتباط با اثربخشی استراتژی‌های خرد و کلانی که در کشورهای در حال توسعه پیاده‌سازی شدند یک بررسی نظام‌مند انجام گردید. معیارهای خروج از مطالعه برای نزدیک به ۶۳۰۰ مقاله در نظر گرفته شد که منجر به انتخاب ۱۴ مقاله در ترکیب نتایج گردید. این یافته‌ها حاکی از این بودند که برنامه‌های اثربخش نظارتی از دو شرط مهم تشکیل شده‌اند: ابتدا برنامه‌ها می‌بایست توسط گروهی که علاقه‌مند به کاهش سطح فساد است اجرا و مورد نظارت قرار گیرند و دوم آن‌که برنامه‌های نظارتی باید با یک برنامه انگیزشی اقتصادی و یا غیراقتصادی ترکیب شوند. این بررسی هفت توصیه عملی مرتبط به سیاست را ارایه می‌دهد:

- نظارت و عوامل انگیزشی باید با یکدیگر ترکیب شوند.
- طرح مرتبط با نظارت و عوامل انگیزشی باید با عوامل انگیزشی تمام گروه‌ها و ساختارهای بازار محلی هماهنگ شود.
- نظارت در اجتماع سطح محلی می‌تواند موفقیت‌انگیز باشد اما این تنها در صورتی است که جامعه محلی قادر به مجازات فساد باشد.

1-Jonathan Fox, Think Piece: Speaking of International T/A Initiative And CSO researcher Dialouge, November 2013.

2- Stern et all, 2012

۳- بررسی‌های نظام‌مند تحقیقات کیفی به‌طور معمول شامل چهار مرحله دقیق می‌باشند: تبیین استراتژی تحقیق به‌منظور تعیین حوزه مطالعات، به‌کارگیری معیارهای ورود به/ خروج از مطالعه، ارزیابی اثربخشی مطالعات انتخاب‌شده و ترکیب (سنتر) یافته‌های مطالعه

- رسانه‌ها می‌توانند در تحقق کاهش فساد یک عامل انگیزشی مفید محسوب شوند.
 - تمرکززدایی می‌تواند درجایی که ظرفیت محلی و سطوح بالایی از مشارکت وجود دارد موفقیت‌انگیز باشد.
 - تمرکززدایی تنها در صورتی با موفقیت همراه خواهد بود که تصمیم‌گیرندگان و عرضه‌کنندگان خدمت توسط دریافت‌کنندگان برنامه ملزم به پاسخ‌گویی شوند.
 - NGOها در اجرای برنامه‌هایی که قادر به تغییر قواعد و یا تغییر طرح‌های نظارتی و انگیزشی هستند یک ابزار مفید به‌شمار می‌روند.
- موفق‌ترین استراتژی‌های کاهش فساد موقعیتی را به وجود می‌آورند که در آن مقاماتی که به‌صورت بالقوه فاسد هستند تصمیم به عدم مشارکت در فساد می‌نمایند زیرا هزینه فساد از منافع ناشی از آن بسیار بیشتر خواهد بود. این مهم می‌تواند از طریق افزایش احتمال دستگیر شدن و مجازات در صورت دستگیری تحقق یابد. واگذار کردن تصمیماتی که احتمال فساد در آن‌ها وجود دارد به کسانی که برای مشارکت در فساد معمولاً هزینه بیشتری را پرداخت خواهند کرد یکی دیگر از استراتژی‌های کاهش فساد است.

رویکردهای اندازه‌گیری اثربخشی در سطح پروژه/بخش

رویکردهای موجود در سطح پروژه از فن‌ها و ابزارهای متنوعی برای شناسایی و توضیح پیامدهای پروژه و نیز تعیین موفقیت پروژه‌ها در دستیابی به اهدافشان استفاده می‌کنند. نظارت و ارزیابی مشارکتی یک فن مرسوم در جمع‌آوری اطلاعاتی که در ارتباط با پروژه و نیز ذی‌نفعان هستند به‌شمار می‌رود. لازم به یادآوری است در مداخلات پیچیده که شامل جلب حمایت، سیاست‌های توانمندساز و ریسک فساد هستند امکان نسبت دادن پیامدها به داده‌های خاص اغلب غیرممکن است. هدف از ارزیابی‌ها توضیح نقش داده‌های جمع‌آوری شده در پیامدهای کوتاه‌مدت و میان‌مدت است.

کمپین‌های جلب حمایت^۱

کمپین‌های جلب حمایت تلاش می‌کنند از طریق ارایه توصیه‌های مبتنی بر شواهد و نیز تشویق تصمیم‌گیرندگان، ذی‌نفعان و دیگر مخاطبان به حمایت از تغییر، سیاست را تحت تأثیر قرار دهند. تلاش‌هایی که در راستای تغییر صورت می‌پذیرند تنها بر سیاست متمرکز نیستند و رفتارها، عملکرد نهادی، روابط قدرت و نابرابری اجتماعی را نیز دربر می‌گیرند. همانند اندازه‌گیری فساد و اثرات، ارزیابی و یا نظارت بر اثربخشی تلاش‌های جلب حمایت آسان نیست. تمرکز بر حوزه ارزیابی حائز اهمیت است و حوزه‌های بالقوه ارزیابی عبارت‌اند از: افزایش سطح آگاهی، تغییر رفتارها، اصلاح سیاست‌ها و قوانین، حمایت از ائتلاف‌سازی. چارچوب زمانی تغییر ممکن است فرای مدت پروژه باشد. زمینه از بیشترین اهمیت برخوردار است زیرا آن چگونگی، چرایی و زمان استفاده از فن‌ها را تعیین می‌نماید و این بدین معنا است که زمینه‌های پویا می‌توانند منجر به جنبش استراتژی‌های جلب حمایت و اهداف در طول اجرای پروژه شوند. به دلیل جابه‌جایی اولویت‌ها مدل‌های سنتی ارزشیابی همیشه مطلوب نخواهند بود. شناسایی تأثیرات بالقوه تلاش‌های جلب مشارکت بر پیامدها براساس شواهد معتبر و توضیحات شفاف از زمینه تمرکز اصلی پروژه است. در برخی از موارد نظارت و ارزیابی مشارکتی و نیز خودارزیابی اطلاعات ارزشمندی را در ارتباط با فرایندهای تغییر و پیامدهای سیاست ارایه می‌دهند.

رویکرد سازمان شفافیت در نظارت بر تأثیرات

در سال ۲۰۱۳ سازمان شفافیت رویکرد جدیدی را برای ارزشیابی اثر کمپین‌های جلب حمایت ضدفساد توسعه بخشید و آن را به صورت آزمایشی اجرا نمود. رویکرد نظارت بر تأثیرات، یک رویکرد ردیابی دوقلو است که شامل دو عنصر مکمل می‌باشد. ماتریس تأثیرات یک عینک تحلیلی است که به سازمان‌دهی و پی‌ریزی داده‌های اثر که از طریق TI (سازمان شفافیت) جمع‌آوری می‌شوند کمک می‌کند. این ماتریس پیرامون دو حوزه اصلی تغییر که انواع اصلی اثرات TI را شناسایی می‌کنند سازمان‌دهی می‌شود.

1-Advocacy efforts

- **تغییر سیاست:** تأثیر TI در تغییر سیاست در بخش دولتی، خصوصی و جامعه مدنی.
 - **تغییر رفتاری:** تأثیر TI در تغییرات رفتاری تک‌تک مردم و نهادها.
- برای هریک از حوزه‌های تغییر که در بالا ذکر شد پنج سطح بر پایه تئوری‌های اساسی تغییر تعریف گردید. این سطوح یک مسیر پیش‌رونده (اگرچه غیرخطی) به سمت سطوح بالاتری از اثر را منعکس خواهند کرد که بر پایه فرضیه‌های چگونگی وقوع نهایی تغییر در حوزه‌های خاص می‌باشد.
- بررسی تأثیرات ارزیابی جامع‌تر اثر پروژه‌ها و یا طرح‌های TI است که هرساله به‌منظور بررسی موارد زیر انجام می‌شود: ۱. شناسایی و تحلیل حوزه و سطح تأثیر پروژه‌ها و طرح‌های TI
۲. جمع‌آوری تجارب و رویکردهای مناسبی که امکان تکرار آن‌ها در جاهای دیگر وجود دارد.
- نوع فعالیت‌هایی که می‌توان در تلاش‌های مربوط به جلب حمایت بر آن‌ها نظارت کرد با توجه به ماهیت پروژه تغییر می‌یابند و از تنوع بسیاری برخوردار می‌باشند.
- توسعه دیجیتال
 - پوشش رسانه‌ای
 - مشارکت رسانه‌ای
 - ائتلاف‌سازی
 - سازمان‌دهی تجمعات و راهپیمایی‌ها
 - آموزش رأی‌دهندگان
 - جلسات توجیهی
 - نظرسنجی
 - پروژه‌های آزمایشی
 - تحلیل سیاست
 - توسعه سیاست
 - آموزش سیاست‌گذاران
 - پی‌ریزی روابط
 - شکایت قضایی
 - لابی‌گری

پروژه‌ها معمولاً دارای زنجیره نتایج غیرخطی هستند و در طول زمان تغییر و جریان می‌یابند از این رو ارزشیابی تلاش‌های جلب حمایت اغلب بر پایه طرح‌های غیرتجربی می‌باشد. مدل‌های جمع‌آوری داده، مواجهه مقامات دولتی با رسانه^۱ و نیز حمایت مردم از آنان را ردیابی می‌کنند با این وجود این مدل‌ها همچنین بر نظرسنجی‌ها، گروه‌های کانون و دیگر شاخص‌ها و ارزیابی‌های مبتنی بر کارت امتیاز اتکا دارند. این نوع از اندازه‌گیری‌ها که به پشتیبانی ارزشیابی‌های مبتنی بر شواهد می‌پردازند در جدول ۶ آورده شده‌اند:

جدول ۱۴: اندازه‌گیری پیامدهای خارجی در تلاش‌های جلب حمایت

پیامدهای بلندمدت‌تر	اهداف جلب حمایت	پیامدهای موقتی	
- بهبود خدمات و سیستم‌ها - شرایط مثبت اجتماعی و فیزیکی - بهبود رفتار ذی‌نفعان	- توسعه سیاست - ثبت در برنامه کاری سیاست - اتخاذ سیاست - ابطال سیاست - اجرای سیاست - سیاست M&E - حفظ سیاست - خیرین جدید - منابع تأمین مالی متنوع	- ظرفیت جلب حمایت سازمانی - شراکت‌ها - حامیان جدید - دید سازمانی و یا دید موضوع - آگاهی - برجستگی موضوع - رفتارها یا اعتقادات - اراده عمومی - اراده سیاسی - افزایش رأی‌دهندگان - پوشش رسانه‌ای - قالب‌بندی مجدد موضوع - مرجع کارشناسی موضوع	چه چیزی باید اندازه‌گیری شود؟

Adapted from UNICEF Advocacy Toolkit Companion, 2012

کاهش ریسک در بخش‌ها

رویکردهای نظارت و ارزیابی M&E در مداخلات ضدفساد بخش‌ها در درجه اول بر ارزیابی ریسک‌ها و نیز سازوکارهای نظارتی ریسک و اقدامات مفسدانه تمرکز دارند. ریسک از

احتمال وقوع یک اقدام مفسدانه و اثرات ناشی از آن تشکیل شده است. در فرایند ارزیابی ریسک‌ها بر طبق خصوصیات و آسیب‌پذیری بخش‌های خاص نظیر آموزش و پرورش، سلامت، کشاورزی، جنگلداری و غیره اولویت‌بندی می‌شوند و راه‌حل‌هایی درجهت کاهش و یا حذف آن‌ها ارایه می‌گردد.

ارزیابی بر شناسایی انواع ترتیبات و یا اقداماتی که احتمال دارد منجر به رفتار مفسدانه شوند تمرکز دارد و ممکن است در آن از نمره دهی و یا امتیازدهی استفاده شود. ارزیابی شامل ارزیابی داده‌ها از نظر رویه‌های سازمانی، زنجیره منابع و اقداماتی است که می‌توانند به سازمان‌ها در پیشگیری فساد یاری رسانند. یک گروه کوچک از متخصصان با استفاده از ابزارهای متنوعی نظیر مصاحبه، نظرسنجی و مشاهده به جمع‌آوری داده‌ها می‌پردازند و سپس در مرحله تحلیل آن‌ها را با داده‌های اداری ترکیب می‌کنند. داده‌های حاصل شده ابزار اندازه‌گیری فساد نیستند بلکه ابزاری برای مقایسه ریسک فساد به‌شمار می‌روند. این داده‌ها اساس برنامه عملیاتی مدیریت ریسک فساد می‌باشند. برنامه عملیاتی اولویت‌ها و شاخص‌های کوتاه‌مدت، میان‌مدت و بلندمدت موردنیاز برای مدیریت ریسک را شناسایی می‌کند. ثبت ریسک^۱ چارچوب اصلی نظارت و ارزیابی M&E برای ارزیابی تطابق و نیز ارزیابی اقداماتی است که درجهت پیشگیری فساد انجام شده‌اند

جدول ۱۵: احتمال و اثرات مؤلفه‌های ریسک: طبقه‌بندی ریسک

مؤلفه ریسک	آسیب‌پذیری	احتمال وقوع	تأثیرات اقتصادی	تأثیرات در شهرت (خوش‌نامی)	تأثیرات سازمانی
حاد	ابزارهای اندازه‌گیری موجود هیچ‌گونه حفاظتی را ارایه نمی‌دهند.	به‌احتمال بسیار زیاد رخ خواهد داد	هزینه‌های به‌شدت بالا	توجه منفی و مداوم از سوی رسانه، انتقاد خبرین و عموم مردم	تردید کارمندان به انگیزه پشت سیاست‌ها و مدیریت و استعفای چند نفر از آن‌ها
بالا	ابزارهای اندازه‌گیری ضعیف هستند و می‌توانند دور زده شوند.	به‌احتمال زیاد در چند نقطه رخ خواهد داد	هزینه‌های بالا	اعتماد به سازمان و مدیریت پایین است	اختلاف شدید درونی و کاهش روحیه کارمندان

متوسط	ابزارهای اندازه‌گیری خوب هستند اما در مقابل حملات استراتژیک آسیب‌پذیر می‌باشند.	احتمال دارد در چند نقطه رخ دهد	هزینه‌های متوسط	تردید درباره سازمان، سیاست‌ها و کارکنان	کاهش روحیه کارکنان در برخی از ادارها و دیپارتمان‌های خاص
پایین	ابزارهای اندازه‌گیری محافظت مطلوبی را ارائه می‌دهند.	احتمال وقوع کم است	هزینه‌های پایین	تأثیرات قابل توجهی بر شهرت ندارد	تأثیر قابل توجهی بر روحیه کارمندان ندارد

Global Advice Network APS, Creating a catalogue for risk management. An interactive approach

سازوکارهای نظارت و ارزیابی در رویکردهای مرتبط با بخش، شامل ابزارهای متنوعی است از جمله ابزارهای ضدفساد، مدل‌های جمع‌آوری داده، روش‌شناسی‌های اندازه‌گیری فساد/ضدفساد و ابزارهای مالی مرسوم در داخل بخش. همانند اندازه‌گیری فساد، انتخاب مناسب‌ترین سازوکارها به هدف مداخله و در دسترس بودن منابع بستگی دارد.

نظارت بر تدارکات عمومی در نیجریه

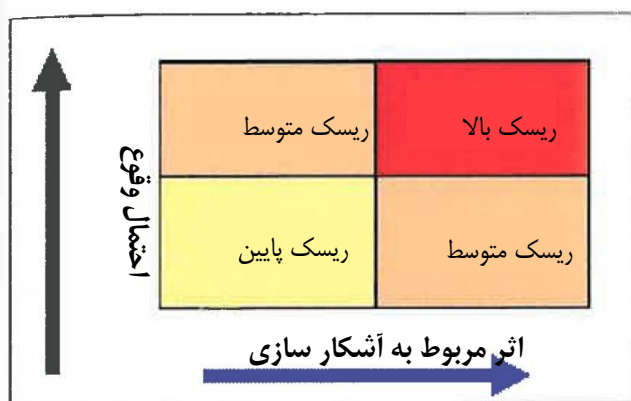
مرکز توسعه خصوصی و دولتی (PPDC) نیجریه یک رصدخانه پورتال نظارت بر تدارکات را به‌عنوان یک سازوکار مرکزی برای تلفیق، تحلیل و گزارش الکترونیک نظارت بر تدارکات مبتنی بر شهروند طراحی و اجرا نمود. این پورتال امکان دسترسی ۲۴ ساعته برای انتقال مجازی (ایتترنتی) و نیز تحلیل مشارکتی گزارش‌های مرتبط با نظارت بر تدارکات را از طریق ناظران ثبت‌شده فراهم ساخت. این پورتال دارای ابزار آموزشی برخط، وبسایت رایانه‌دهنده مشاوره حقوقی رایگان به روزنامه‌نگاران تحقیقی و ناظران و نیز شامل یک کتابخانه مجازی برای تدارکات عمومی بود. PPDC با ناظران آموزش‌دیده تدارکات که وابسته به NGO ها و یا نهادهای حرفه‌ای هستند همکاری می‌کند.

ناظران تدارکات با استفاده از چک‌لیست‌هایی مشاهدات خود حین نظارت بر تدارکات را ثبت می‌کنند و سپس آن را به‌عنوان یک گزارش ارائه می‌دهند. PPDC گزارش‌ها را با استفاده از سیستم خودکاری که بر روی پورتال نصب است تلفیق می‌کند و ازجمله مزایای

این روش می‌توان به موارد ذیل اشاره کرد: ارایه بازخورد آماری به تنظیم‌کنندگان، دفتر اداری تدارکات عمومی (BPP) به‌منظور نظارت بر سطح انطباق (تبعیت) وزارتخانه‌های فدرال و نیز دپارتمان‌های خارج از وزارتخانه‌ها با فرایند تدارکات عمومی. گزارش‌ها قبل از این‌که ارایه شوند به مفاهیم قابل‌درک تبدیل می‌شوند و از طریق فرایندهای تدارکات در داخل وزارتخانه‌ها به یکدیگر متصل می‌شوند و نیز امکان ارایه راه‌حل درجهایی که به مداخله نیاز است میسر می‌شود. این یک نقطه شروع بسیار مناسبی را برای BPP درجهت ملزم ساختن وزارتخانه‌ها به تبعیت از فرایند اصلاحی فراهم می‌سازد.

PPDC علاوه بر رصدخانه پورتال تدارکات دارای یک لیست ایمیل بسیار قوی است که از آن برای انتشار، به اشتراک‌گذاری و دریافت اطلاعات میان ذی‌نفعان در فرایند تدارکات استفاده می‌کند. این لیست ایمیل به‌طور متداول برای بسیج مردمی مورد استفاده قرار گرفته است مانند زمان حذف یارانه سوخت در نیجریه. با این حال تمام این ابزارها توانمند ساز به‌شمار می‌روند و به فعال بودن شهروندان که عاملان اصلی اصلاحات تدارکات محسوب می‌شوند بستگی دارند.

شکل ۱۴: ارزیابی ریسک به‌عنوان ترکیبی از احتمال و اثر

Arthur G Blundell and Emily E Harwell, *Analyzing Corruption in the Forestry Sector*, Transparency International, 2010

با استفاده از سازوکارها و ابزارهای متنوع ضدفساد می‌توان مداخلاتی که در ارتباط با حوزه‌های مشخصی از ریسک فساد هستند را مورد نظارت و ارزیابی قرار داد. پیامدهای بلندمدت در بخش سلامت را می‌توان به‌طور معمول با استفاده از شاخص‌های سلامت و رفاه ارزیابی کرد؛ اما پیامدهای میان‌مدت مربوط به فساد و حکمرانی ضعیف را می‌توان با هرگونه ترکیبی از ابزارها و روش‌شناسی‌ها شناسایی نمود. شاخص‌ها می‌توانند بر پایه حوزه موضوعات مرتبط با ریسک هر بخش توسعه یابند و ارزشیابی مبتنی بر تئوری را می‌توان به‌منظور تعیین فرایندهای علی و سازوکارهای تغییر به‌کار گرفت.

جدول ۱۵: ابزارهای کلیدی شناسایی، ردیابی و اندازه‌گیری ریسک فساد و فساد در بخش سلامت

حوزه	مسئله	ابزارهای شناسایی و ردیابی مشکلات
عمومی	برش متقاطع ^۱	• تحلیل اقتصاد سیاسی در بخش سلامت • آسیب‌پذیری در برابر ارزیابی‌های فساد • تحلیل زنجیره ارزش • ارزیابی پاسخ‌گویی بخش • ممیزی کارایی هزینه • تحلیل حکمرانی در سیستم‌های مراقبت‌های بهداشتی
بودجه	فرایندهای بودجه	• شاخص‌های پاسخ‌گویی مالی و هزینه‌های عمومی PEFA • گروه کانون و مصاحبه با مقامات رسمی، نهادهای دریافت‌کننده و جامعه مدنی
	نشت حقوق و دستمزد ^۲	• نظرسنجی‌ها و بررسی‌های ردیابی هزینه‌های عمومی (PETS, PERS) • نظرسنجی از خانوارها • گروه کانون برای مقامات دولتی و کارکنان بهداشت
	نشت کالاها و	• نظرسنجی‌های ردیابی هزینه‌های عمومی PETS

1-Cross-cutting

۲- هزینه‌های ناخواسته و یا غیرقابل انتظار در پرداخت حقوق و دستمزد.

حوزه	مسئله	ابزارهای شناسایی و ردیابی مشکلات
	خدمات ^۱	• نظرسنجی‌های کیفی ارائه خدمت • نظرسنجی‌های امکانات رفاهی • گروه‌های کانون برای مقامات دولتی، نهادهای دریافت‌کننده و کارکنان بهداشت
	عرضه‌کنندگان دارو	• حکمرانی مطلوب سازمان بهداشت جهانی در برنامه‌های دارویی • درجهت ارزیابی شفافیت در عرضه و مدیریت دارو • هدایت شاخص بین‌المللی قیمت دارو • پایگاه داده‌ای تدارکات دارو مبتنی بر اینترنت
عرضه‌کنندگان فردی	جست‌وجوی شغل	• اسناد اداری رسمی به همراه نظرسنجی‌های امکانات رفاهی • مصاحبه با مقامات دولتی و مقامات سابق • نظرسنجی‌های تشخیصی ضدفساد و حکمرانی کشور
	عدم وجود کارکنان بهداشت	• نظرسنجی‌های کمی ارائه خدمت • بازدیدهای بدون اطلاع • مشاهده مستقیم • اسناد مربوط به امکانات رفاهی • گروه‌های کانون و یا مصاحبه با بیماران و روسای امکانات رفاهی
پرداخت‌های غیررسمی	پرداخت‌های غیررسمی	نظرسنجی از خانوارها (برای مثال نظرسنجی اندازه‌گیری کیفیت زندگی بانک جهانی و نظرسنجی‌های جمعیت و سلامت (DHS)) • نظرسنجی وجود امکانات رفاهی و نظرسنجی کارت‌های امتیاز • گروه‌های کانون/مصاحبه‌ها با عرضه‌کنندگان/بیماران و کارکنان بخش سلامت • نظرسنجی‌های تشخیصی ضدفساد و حکمرانی کشور
تجربه فساد/ ادراک فساد	تجارب فساد	• بارومتر آفریقا، بارومتر آمریکای لاتین، بارومتر اروپایی، بارومتر جهانی • سازمان شفافیت • بارومتر فساد • نظرسنجی‌های مبتنی بر تجربه ملی

حوزه	مسأله	ابزارهای شناسایی و ردیابی مشکلات
		• نظرسنجی و کارت امتیاز رضایت بخشی بیمار • نظرسنجی/مطالعات گروه‌های کانون
	ادراک فساد	• شاخص‌های حکمرانی بانک جهانی (کنترل فساد)، شاخص ادراک فساد سازمان شفافیت • نظرسنجی‌های تشخیصی ضدفساد و حکمرانی کشور (بانک جهانی) • نظرسنجی‌های ادراک فساد در سطح ملی توسط CSO و دیگران

در بخش جنگلداری از طریق سازمان‌های مستقر در داخل و خارج از کشور که دارای مجموعه‌های داده‌ای در بسیاری از کشورها می‌باشند ریسک را می‌توان در سطوح خرد، کلان و سازمانی تحت نظارت قرار داد. شاخص‌هایی را می‌توان با اهداف ارزشیابی طراحی نمود تا تغییرات در ماهیت و یا وسعت ناحیه ریسک را شناسایی کند برای مثال میزان قطع درختان بدون رضایت جامعه محلی، میزان هزینه و یا مالیات پرداختی، میزان گزارش‌های درآمد و میزان جعل گزارش‌های ممیزی در یک منطقه. در تلاش‌های پایه و اولیه هر پروژه ضدفساد محاسبه تغییرات شاخص‌ها ضروری است. در انتخاب داده‌های مناسب می‌بایست احتیاط فراوانی را به کار گرفت برای مثال توجه به نوع ریسک و زمینه‌ای که منجر به غالب شدن آن می‌شود.

جدول ۱۶: سازوکارهای نظارتی ضدفساد برای بخش جنگلداری

ناحیه ریسک	ابزارهای ضدفساد	سازوکارهای نظارتی اضافی
تنظیم‌کننده		
اعمال نفوذ ناروا ^۱ بر قوانین و مقررات جنگل؛ منطقه‌بندی جنگل	گروه‌های کاری وزارت جنگلداری برای وضع مقررات، مقررات لابی‌گری، مقررات شفافیت برای پیش‌نویس لایحه‌ها، تصویب قانونی لایحه‌ها/مقررات اصلی، دوره‌های نظرسنجی افکار عمومی که به خوبی تبلیغ شده‌اند، آزادی بیان و آزادی مطبوعات، حفاظت از گزارش دهندگان تخلف، آمبودزمان	هیأت‌مدیره اخلاق ملی، خبرنگار/گزارش‌ها NGO درباره فرایند قانونی لایحه‌ها/مقرراتی که آن‌ها دنبال می‌کنند، چک‌لیست‌های سالیانه، شاخص سلامت (درستکاری) جهانی، حکمرانی در یک نگاه OECD.

شاخص حکمرانی بانک جهانی		
صدور مجوز		
شاخص ادراک فساد سازمان شفافیت، شاخص درستکاری جهانی، گزارش‌های گاه‌به‌گاه ناظران NGOها در محیط‌های محلی	وبسایت تدارکات، هیأت مناقصه دولت، دفتر تدارکات، توصیف دقیق و شفاف مفاد تدارکات و امتیاز، انتشار معیارهای مرتبط با پیشنهاد مناقصه و تصمیم‌گیری، منع فعالیت بازیگران فاسد، ممیزی‌های مستقل	اعطای ترجیحی امتیازات و مجوز
شاخص قطع غیرقانونی درختان مؤسسه منابع جهانی WRI، گزارش‌های موردی سازمان‌های استقرار یافته در جوامع محلی	کمپین‌های مشارکت و آگاهی توده مردم، هیأت رسیدگی به شکایات مردمی	قطع درختان جوامع محلی بدون کسب رضایت
تأمین الوار		
مؤسسه منابع جهانی، شاخص‌های قطع درخت چاتام هاوس، گزارش‌های موردی NGOهای حقوق بشر، آمار آینده‌ای ^۱ برای تولید/تجارت	زنجیره نگهداری مدارک مرتبط با ردیابی الوار، حضور ناظران مستقل در ایستگاه‌های بازرسی الوار، استفاده از نظارت GIS، نظارت میدانی مستقل، کانال‌های شکایت مردمی، قواعد رفتار حرفه‌ای صنعت، عوامل انگیزشی برای کارکنان وزارت جنگلداری	قطع غیرقانونی درختان
بررسی شکاف در حقوق کارگران سازمان جهانی کار (ILO)، گزارش‌های محلی NGOهای کارگری	کانال‌های شکایات مردمی، هیأت بررسی نیروی کار	استفاده غیرقانونی از نیروی کار
نظرسنجی آزادی در جهان، گزارش درستکاری جهانی، گزارش‌های موردی NGOها از حقوق بشر	کانال‌های شکایات مردمی، توافقات داوطلبانه بخش خصوصی درباره استفاده از امنیت، مشاهدات میدانی NGO و توده مردم، مشارکت با جوامع محلی	استفاده غیرقانونی از نیروهای امنیتی (غیر پاسخ‌گو/مسلح)

فصل سوم: ارزشیابی و ارزیابی اثربخشی □ ۱۱۷

استفاده مقامات از منابع طبیعی برای کمپین‌های برش چوب متعلق به خود	دسترسی عمومی به ممیزی سالانه مربوط به استفاده منابع دولتی، کانال‌های شکایات مردمی	ارزیابی‌های مرتبط با هزینه عمومی و پاسخ‌گویی مالی PEFA، گزارش‌های مرجع ملی ممیزی
جابه‌جایی چوب بدون اسناد معتبر	زنجیره نگهداری مدارک، ناظر مستقل در نقاط ورودی	مؤسسه منابع جهان، چاتام هاوس، NGO های محلی محیط‌زیست
استفاده از چوب قاچاق در صنعت فراورده سازی	زنجیره نگهداری مدارک، ناظر مستقل در نقاط ورودی	مؤسسه منابع جهان، چاتام هاوس، NGO های محلی محیط‌زیست
قاچاق	زنجیره نگهداری مدارک، تحقیقات مخفی NGO ها، تحلیل تعادل چوب، الزامات وارداتی FLEGT ^۱ و نظایر آن	مؤسسه منابع جهان، چاتام هاوس، NGO های محلی محیط‌زیست
گزارش‌دهی		
هزینه انتقال	آمار آینده‌ای، اصلاحات گزارش گمرک، آموزش کارکنان گمرک برای تشخیص گونه‌های گران‌قیمت	فائوستات ^۲ ، سیستم اطلاعات بازار سازمان بین‌المللی الوار گرمسیری (ITTO)
گزارش ناصحیح حجم و ارزش (فرار از مالیات داخلی)	زنجیره نگهداری مدارک	فائوستات، سیستم اطلاعات بازار سازمان بین‌المللی الوار گرمسیری (ITTO)
ورود منابع غیرقانونی چوب به زنجیره قانونی عرضه	گزارش شفاف سالیانه صنعت چوب	مؤسسه منابع جهانی، چارتام هاوس
عدم گزارش کامل و صحیح درآمد، اعمال هزینه و مالیات بیش‌ازاندازه	سیستم‌های شفاف بر خط پرداخت در وزارت جنگلداری	شاخص جهانی درستکاری، PEFA، گزارش‌های نهاد ملی ممیزی، (برای شرکت‌های تجاری عمومی) ممیزی داخلی شرکت.

۱- قانون حکمرانی، جنگل و تجارت

۲- FAOSTAT: پایگاه اطلاعات آماری جهانی کشاورزی و غذا

شاخص جهانی درستکاری، شاخص شفافیت بودجه، شاخص حکمرانی بانک جهانی، PEFA، گزارش‌های نهاد ملی ممیزی، ممیزی داخلی شرکت	گزارش‌های شفاف پرداخت، ممیزی سالیانه توسعه منابع مالی جامعه، کانال‌های شکایات مردمی	عدم اجرای تعهدات مالی جوامع
درآمد		
شاخص جهانی درستکاری، شاخص شفافیت بودجه، شاخص حکمرانی بانک جهانی، PEFA، گزارش‌های نهاد ملی ممیزی، ممیزی داخلی شرکت	سیستم‌های شفاف پرداخت برخط، ممیزی سالیانه حساب‌های وزارت جنگلداری	عدم پرداخت هزینه‌ها
PEFA، گزارش‌های نهاد ملی ممیزی	الزام پرداخت مستقیم به وزارت جنگلداری/بانک ملی، سیستم‌های شفاف پرداخت بر خط در وزارت جنگلداری و وزارت دارایی	استفاده از حساب سوئیپ (Sweep) برای دریافت وام یک‌روزه با استفاده از سپرده‌های مربوط به جنگلداری
PEFA، گزارش‌های نهاد ملی ممیزی	سیستم‌های شفاف پرداخت بر خط در وزارت جنگلداری، ممیزی سالیانه حساب‌های وزارت جنگلداری	فقدان نظارت، جریمه برای مالیات‌های پرداخت‌نشده، انتقال دیر هنگام درآمدهای جنگل
شاخص جهانی درستکاری، PEFA، گزارش‌های نهاد ملی ممیزی، (برای شرکت‌های تجاری عمومی) ممیزی داخلی شرکت.	دسترسی عموم مردم به ممیزی‌ها	ممیزی‌های نادرست (جعلی)، عدم موفقیت در گزارش تخلفات به مقامات مسئول
FATF, OECD (گروه اقدام مالی مبارزه با پولشویی)، نهاد ملی اطلاعات مالی	گزارش خلاصه STRs از هر مؤسسه (در دسترس عموم مردم)	غفلت از KYCD ^۱ ، گزارش معاملات مشکوک (STRs)
FATF, OECD، نظرسنجی‌های	مقررات و گزارش‌های افشای دارایی‌ها،	پولشویی درآمد حاصل از

۱- Know-your-costumer due diligence: (از مفاهیم مبارزه با پولشویی): «مشتري‌ات را خوب بشناس»

آزادی در جهان، گزارش سازمان درستکاری جهانی، نهاد ملی اطلاعات مالی، نهاد ملی ممیزی، نهاد ملی نظارت بر انتخابات، نهاد گزارش‌دهی وضعیت مالی کاندیدها	گزارش‌های مرتبط به تأمین مالی کمپین‌ها (در دسترس عموم مردم)	قطع غیرقانونی درختان به‌منظور حمایت از کمپین‌های سیاسی
---	--	--

توانمندسازی و ظرفیت‌سازی

توانمندسازی یک مفهوم دشوار است زیرا آن شامل یک ترکیب پیچیده از ارزش‌ها، دانش، اخلاق و روابط می‌باشد.^۱ توانمندسازی ممکن است بر پایه حقوق جهانی که در زمینه‌های بسیار متنوع قانونی و اجتماعی اجرا شده‌اند، قرار گرفته باشد و برای انتخاب کردن و یا تبدیل انتخاب‌ها به پیامدهای مطلوب می‌تواند به ظرفیت ارتباط داده شود.^۲ توانمندسازی را می‌توان با استفاده از شاخص‌های غیرمستقیم نظیر منابع (شرایطی که تحت آن‌ها انتخاب‌ها صورت می‌گیرند)، عامل^۳ (فرایندی که از طریق آن انتخاب صورت می‌گیرد) و دستاوردها (پیامدهای مربوط به انتخاب‌ها)^۴ اندازه‌گیری کرد. در پروژه‌های توسعه ظرفیت که باهدف ارتقا مشارکت و نظارت فعال در ارایه خدمات و سیاست‌گذاری دنبال می‌شوند توانمندسازی اغلب لحاظ می‌شود. این فعالیت‌ها به‌وسیله دانش، دسترسی و عامل سیاسی پشتیبانی می‌شوند.

نظارت بر توانمندسازی شامل ردیابی تغییرات در روابط است. یک مجموعه از شاخص‌های توانمند ساز «مناسب برای هدف» می‌تواند توصیف مطلوبی از تغییرات در روابط قدرت را به‌منظور تبیین و تسریع تحلیل مشروح تغییرات ارایه دهد به‌گونه‌ای که بهبودی توانمندسازی مداخلات را به همراه داشته باشد و تصمیم‌گیرندگان را به پاسخ‌گویی در برابر تأثیراتی که بر زندگی مردم دارند ملزم نماید.

توازن قدرت نقش مهمی در موفقیت برنامه‌هایی که هدف آن‌ها توانمندسازی گروه‌های به حاشیه رانده شده است، ایفا می‌کند. گروه‌های کنار گذاشته شده به‌طور معمول تنها در صورتی از مشارکت در فرایند تصمیم‌گیری بهره‌مند می‌شوند که شرایط مادی آن‌ها بهبود

1-Governance and Social Development Resource Center: <http://www.gsdr.org/go/voice-and-accountability>

2-Ruth Alsop and Nna Heinsohn, Monitoring Empowerment in Practice: Structuring Analysis and Framing Indicators, world Bank, 2005.

3-Agency

4-Naila Kabeer, Reversed Realities: Gender Hierarchies in Development Thought, 1994

یابد. به‌طور مشابه تغییر دادن جریان و مقدار منابع ممکن است منجر به تحریک مخالفت بازیگرانی شود که در گذشته از قدرت برخوردار بودند به‌صورتی که مانع اثربخشی تلاش‌های مردمی برای تحقق تغییر شوند. سازوکارهای مشارکتی مربوط به توانمندسازی باید در نظر داشته باشند که شرکت‌کنندگان را در موقعیت‌های نامطلوبی قرار ندهند که منجر به تهدید ابزار بقاء آن‌ها که به‌خودی‌خود شکننده است شوند.

شبکه ضدفساد جوانان تایلند

شبکه ضدفساد جوانان تایلند که با حمایت مالی برنامه توسعه سازمان ملل (UNDP) شکل گرفته است گروه فعالی است که از بیش از ۳۵۰۰ دانشجو تشکیل شده است. این دانشجویان از بیش از ۹۰ دانشگاه از سراسر تایلند با مأموریت حذف فساد در جامعه تایلند از طریق توانمندسازی جوانان انتخاب شده‌اند. این کمپین با سوگند شخصی دانشجویان به «عدم مشارکت در اقدام مفسدانه» توسط خود آنان ایجاد و اجرا گردید. ایده‌ها و افکار دانشجویان نتایج این کمپین را تشکیل می‌دهند.

استراتژی این شبکه شامل چندین فعالیت مختلف است:

- افزایش آگاهی جوانان درباره فساد و تأثیرات منفی آن
- تشکیل یک شبکه درون دانشگاهی (با استفاده از فیس‌بوک) به‌عنوان یک سکو برای همکاری و مشارکت فعال در ارتقا درستکاری و پیشگیری از فساد
- آموزش دانشجویان برای استفاده از رسانه‌های اجتماعی به‌عنوان یک ابزار جلب حمایت. آموزش روابط میان فردی موردنیاز به دانشجویان درجهت به اشتراک‌گذاری پیام‌های کلیدی با همسالان
- برقراری یک برند ملی، یک لوگو، سیستم پیام‌رسانی مطالب کلیدی که در سطح ملی قابل‌شناسایی باشند.
- مشارکت با دانشگاه‌های تایلند به‌منظور توسعه شبکه و نیز برنامه‌ریزی فعالیت‌های بین دانشگاهی و یا داخل محوطه دانشگاه برای ارتقا درستکاری و پیشگیری از فساد.

این یک طرح منحصر به فرد است زیرا رویکرد آن کاملاً «پایین به بالا» است و جهت برنامه به طور کامل توسط دانشجویان طراحی شده است. کمپین ضد فساد ابزار و ظرفیت مورد نیاز برای پایه ریزی شبکه متعلق به خود آن‌ها را فراهم آورد.

کمپین ضد فساد به جلب توجه دیگر نهادها و شبکه‌ها ادامه داده است که ویژه‌ترین آن‌ها شبکه ضد فساد بخش خصوصی تایلند (ACN) می‌باشد. در روز جهانی ضد فساد دو هزار دانشجوی از سراسر تایلند به بانکوک می‌آیند و در حالی که تی‌شرت‌های آبی‌رنگ با آرم تجاری «از فاسد شدن پرهیز کن» بر تن دارند از ایستگاه‌های سیستم حمل و نقل عمومی خارج می‌شوند. بیش از ۵۰۰ دانشجو از استان‌های جنوبی تایلند هستند. ۲۳ دانشگاه در نمایشگاه هنر نمایه‌ای در مرکز فرهنگ و هنر بانکوک با همکاری کمیسیون ملی فساد (NACC) حضور یافتند.

ظرفیت به این صورت تعریف می‌شود: «توانایی افراد، سازمان‌ها و جوامع در اجرای وظایف، حل مشکلات، تعیین اهداف و دستیابی به آن‌ها به شکلی پایدار»^۱. یک رویکرد مبتنی بر نتیجه برای ارزیابی ظرفیت‌سازی شامل سه سطح از اندازه‌گیری می‌باشد^۲:

۱. اثر: تغییر در رفاه مردم
 ۲. پیامد: تغییر در عملکرد نهادی، پایداری و سازگاری
 ۳. خروجی: تکمیل فعالیت‌ها و ارائه خدمات با توسعه ظرفیت در موضوعات اصلی (ترتیبات نهادی، رهبری، دانش و پاسخ‌گویی)
- هم‌نهادهای بخش عمومی و هم جوامع محلی می‌توانند در ظرفیت‌سازی فعالیت‌ها مشارکت داشته باشند و پیامدهای مشابهی را به همراه داشته باشند. با این حال نوع خروجی‌ها به نقش فعالیت‌های افراد در تلاش‌های مربوط به ضد فساد بستگی دارد.

1-UNDP, Capacity Development Practice Note, 2007

2-UNDP, Measuring Capacity, 2010

رویکردهای اندازه‌گیری اثربخشی در سطح سازمان/نهاد

از آنجایی که نظارت و ارزیابی در سطح نهادی با سازمان‌ها در ارتباط است یک تمرکز بسیار آشکار بر فرایندها و ظرفیت‌ها وجود دارد. از نظر مقامات ضدفساد اندازه‌گیری‌ها بیشتر بر خروجی‌ها یعنی افزایش ظرفیت تمرکز دارد و به دلیل آن که امکان یافتن پیامدها و اثر اندازه‌گیری با دشواری‌های بسیاری همراه است تمرکز کمتری بر پیامدها و اثر دارد. درستکاری نهادی از تمام سازمان‌ها و آژانس‌های بخش عمومی مطالبه می‌شود و تمرکز آن بر ریسک سازمانی، سطوح حقیقی فساد و اخلاق و یا اصول اخلاقی مقامات دولتی تمرکز دارد.

نهادی‌های ضدفساد

رویکردهای نظارت و ارزیابی که توسط نهادهای ضدفساد به کار گرفته می‌شوند می‌بایست منعکس‌کننده تعهدات سازمانی آن‌ها باشند و به‌طور معمول شامل ترکیبی از پیشگیری، بررسی و در صورت لزوم پیگرد قانونی باشند. نظارت دربرگیرنده فرایند رسمی نظارت بر عملکرد است که به منظور ردیابی تحقق اهداف و مقاصد در این حوزه‌ها (نظارت و ارزیابی) پیگیری می‌شود. ارزیابی حوزه‌ای است که از تمایز کمتری برخوردار است زیرا مؤلفه‌هایی که در پیامدهای مربوط به نهادهای ضدفساد نقش دارند در نهادهای متفاوتی نظیر نهاد نظارت بر اجرای قانون، قوه قضاییه، نهادهای عالی‌ه ممیزی، ارگان‌های بازرسی مالی و غیره پراکنده هستند. بسیاری از شکایات مرتبط با ناکارآمدی نهادهای ضدفساد ریشه در انتظار نادرست از اثربخشی این آژانس‌ها در کاهش سطح فساد دارد. پیشبرد فرایند ضدفساد از طریق اقدامات تنها یک نهاد دولتی تقریباً غیرممکن است.

در یک سطح اجرایی برای تحکیم ظرفیت نهادهای ضدفساد درجهت اجرای اختیارات خود به شکلی اثربخش‌تر، ابتدا لازم است ظرفیت موجود که از سه سطح تشکیل شده است مورد ارزیابی قرار گیرد: محیط توانمند ساز (زمینه اجتماعی، سیاسی، اقتصادی نظیر اراده سیاسی، ترتیبات نهادی و هماهنگی سازوکارها، چارچوب قانونی، شفافیت اختیارات، سطح استقلال، دسترسی به

منابع انسانی و مالی و نظارت بر آژانس‌های ضدفساد) سطح سازمانی (دید، سیاست‌ها، رویه‌ها، رهبری، برنامه‌ریزی، مدیریت، نظارت و ارزیابی و دیگر فرایندهای کسب‌وکار که برای عملکرد اثربخش آژانس‌ها ضروری می‌باشند) و سطح فردی (مهارت‌های کارکنان)^۱

شکل ۱۶: ارزیابی ظرفیت آژانس‌های ضدفساد (روشن‌شناسی UNDP)

نظارت بر عملکرد و ارزیابی پیامدها از دیگر جنبه‌های مهم ارزیابی نهاد در سطح سازمانی است.

جدول ۱۷: شاخص‌های انتخاب‌شده برای نظارت بر عملکرد و ارزیابی پیامد نهادهای ضدفساد

خروجی‌های ACA (آژانس‌های ضدفساد)	شکایات: تعداد شکایات منجر به بازرسی‌های اولیه و یا کامل که به‌صورت سالیانه انجام می‌شود، متوسط زمان پاسخ‌گویی به شکایات
	بازرسی‌ها: تعداد بازرسی‌هایی که هر سال به‌طور کامل انجام می‌شود، تعداد بررسی‌هایی که به اقدام انضباطی منجر می‌شود، تعداد بازرسی‌هایی که به اقدام قانونی منجر می‌شود، نسبت موارد دادگاهی رسیدگی شده به کل موارد، متوسط طول بازرسی

1-UNPD.(2011). Practitioners' Guide: Capacity Assessment of Anti-corruption Agencies. New York: UNDP.

پیگردهای قانونی (اقدام قانونی): تعداد اقدامات قانونی و تعداد ارجاعاتی که بدون پیگرد قانونی بسته می‌شوند، متوسط زمان رسیدگی، تعداد محاکمه، ارزش میانگین دارایی‌های بازگردانده شده و رضایتمندی حاصل شده، درصد موارد فساد به‌عنوان یک درصد از کل موارد کیفری، میزان محکومیت موارد فساد	
عملکرد آموزشی: تعداد آموزش‌ها، دسترسی به جمعیت بیشتر و کمپین‌های افزایش آگاهی	
عملکرد سیستم‌های بررسی: تعداد بررسی‌های انجام شده، تعداد توصیه‌های داده شده	
عملکرد آموزشی: درصد افزایش درک در نظرسنجی‌های دانش قبل و پس از آموزش، درصد پاسخ مثبت به آموزش‌ها، درصد افزایش آگاهی پاسخ‌دهندگان پس از کمپین‌های آگاهی، درصد اعتماد به ACA، تعداد درخواست از جانب شرکت‌های خصوصی برای مشاوره‌های رایگان پیشگیری از فساد.	پیامدها
پیگرد قانونی (اقدامات قانونی): تعداد اشخاصی که مورد پیگرد قانونی (فساد و یا تخلفات مشابه) قرار گرفتند، تعداد محاکمه.	

Francesca Recanatini, World Bank, 2014

سیستم‌های نظارت و ارزیابی می‌توانند منجر به بهبود عملکرد و افزایش پاسخ‌گویی گردند اما آن‌ها همچنین از نهادهای ضدفساد در برابر فشارها و مداخلات سیاسی محافظت می‌کنند.^۱ داده‌های نظارت و ارزیابی با ارایه یک تصویر واقع‌گرایانه از زمان انتشار داده‌ها به افکار عمومی و آنچه می‌توان انجام داد امکان مدیریت بر انتظارات را فراهم می‌کند. آن‌ها همچنین می‌توانند منجر به تبیین شفاف یک سیستم پاسخ‌گویی «به سمت پایین» به شهروندان و جامعه مدنی شوند.

1-Francesca Recanatini, Senior Economist, world Bank.

جدول ۱۸: مثالی از شاخص‌های مرتبط به نهادهای ضدفساد براساس کشور^۱

مغولستان	تعداد مواردی که براساس قانون بازرسی و حل شدند، درصدی از مقامات رسمی که دارایی‌ها و درآمد خود را از طریق فرم‌های افشاسازی آشکار ساخته‌اند. تعداد طرح‌های اقدام اجراشده توسط سازمان‌های عمومی و دولت‌های محلی
برزیل	تعداد بازرسی‌های داخلی تکمیل شده و مجازات اعمال شده، تعداد شرکت‌هایی که تعلیق و یا سلب امتیاز شدند، تعداد پورتال‌های داده وب و تعداد بازدیدکنندگان، تعداد آموزش‌ها ارائه شده و نیز تعداد شرکت کنندگان
اندونزی	تعداد موارد رسیدگی شده، میزان محاکمه به موجب پیگردهای قانونی

Francesca Recanatini, World Bank, 2014

از آنجایی که ظرفیت نامطلوب، چالش اصلی پیش‌روی نهادهای ضدفساد است، اقدامات مربوط به ارزیابی ظرفیت جزو جدایی‌ناپذیر اقدامات نظارت و ارزیابی به‌شمار می‌روند. با این وجود لازم به ذکر است که ارزیابی ظرفیت قسمتی از فرایند بلندمدت ظرفیت‌سازی محسوب می‌شود. همانند دیگر شکل‌های اندازه‌گیری، ارزیابی ظرفیت در مراحل پایانی فعالیت وارد می‌شود. تمرکز نهادهای ضدفساد بر عملکرد و یا ظرفیت‌های هسته‌ای موردنیاز برای مدیریت روزانه آژانس و ظرفیت‌های فنی مرتبط با تخصص حرفه‌ای ضدفساد نظیر مهارت‌های حسابداری قانونی، تخصص قانونی/حقوقی، بهترین اقدامات نظارتی با دوربین‌های مداربسته، دانش سیستم‌های مالی و تدارکاتی و آسیب‌پذیری‌ها و غیره می‌باشد.^۲

درستکاری (سلامت) نهادی

ارزیابی‌های درستکاری نهادی در سطح آژانس و یا سازمان به کار گرفته شده و معمولاً توسط نهادهای ویژه فساد انجام می‌شوند. این ارزیابی‌ها از آن جهت مشابه ارزیابی‌های ریسک هستند که هر دو به دنبال شناسایی آسیب‌پذیری در مقابل ریسک و سطوح واقعی فساد می‌باشند اما ارزیابی‌های مرتبط با درستکاری نهادی فراتر از این عمل می‌کنند و اخلاق

۱- برای اطلاع از دیگر شاخص‌های مرتبط با خروجی‌ها، پیامدها و اثر ACAS، به منبع زیر مراجعه نمایید:
Johnson et al: how to monitor and evaluate anti-corruption agencies: Guidelines for agencies, donors, and evaluations, Chir. Michelsen Institute (SMI), 2011
2- UNDP, Practicioners

سازمانی و فرهنگ اداری را مورد بررسی قرار می‌دهند که شامل مطالعه ارزش‌ها و رفتارهای مقامات دولتی و همچنین قواعد محدودکننده‌ای است که باعث کاهش ریسک و تعارض منافع می‌شوند.

پیمان‌های درستکاری

پیمان درستکاری (IP) ابزار قدرتمندی است که توسط سازمان بین‌المللی شفافیت (TI) به منظور کمک به دولت‌ها، کسب‌وکارها و جامعه مدنی برای مبارزه با فساد در قرارداد نویسی عمومی توسعه یافته است. پیمان درستکاری شامل فرایندی است که دربرگیرنده یک توافق میان دولت و یا سازمان‌های دولتی (صاحبان اختیار) و تمام پیشنهاددهندگان مناقصه در بخش قراردادهای دولتی است. در این توافق براساس قوانین و حقوق تبیین شده هیچ طرفی مجاز به پرداخت، پیشنهاد، درخواست و یا دریافت رشوه نیست و پیشنهاددهندگان مناقصه نیز نمی‌بایست به منظور دستیابی به قراردادها با رقبای خود تبانی کنند و یا به نمایندگان مقامات در زمان اجرای مناقصه رشوه پرداخت نمایند. یک سیستم نظارتی مستقل که بر اجرای IP نظارت دارد و از اجرای تعهدات پیمان توسط تمام اشخاص اطمینان حاصل می‌نماید، شفافیت و کنترل بسیار ارزشمندی را بر فعالیت تمام ذی‌نفعان داخل در فرایند قرارداد نویسی از صاحبان قدرت تا عموم مردم فراهم می‌آورد.

فرایند ارزیابی در سال ۲۰۱۱ در هند انجام گردید و در آن ذی‌نفعان مختلفی از طریق مصاحبه‌های حضوری، تلفن، ایمیل و پست تحت مشاوره قرار گرفتند. با استفاده از مطالعات موردی تلاش‌هایی به منظور شناسایی دستاوردهای مالی و داستان‌های موفقیت مرتبط با شرکت‌های مختلف بخش دولتی (PSUs) و نیز ارایه توصیه‌هایی برای بهبود اجرایی سازی انجام گردید.

براساس یافته‌ها تقریباً همه PSUs های نظارتی پیمان درستکاری، ناظران مستقل خارجی (IEMS) و تعداد قابل توجهی از پیشنهاددهندگان مناقصه احساس کردند که IP در کمک به شفاف‌سازی بیشتر فرایند تدارکات مفید بوده است با این وجود مواردی هم وجود

داشت که هیچ پاسخی مبنی بر اثربخشی IP اعلام نکردند. همچنین یافته‌ها نشان داد که آگاهی عمومی پیشنهاددهندگان مناقصه از IP اندک است و نیاز است سطح آگاهی پیشنهاددهندگان مناقصه از طریق سازمان‌دهی تعداد بیشتری از گروه‌های کانون، کارگاه‌ها و غیر افزایش یابد. اجرای مجدد مناقصه تحت IP تأثیرات قابل توجهی را از نظر مالی نشان داد.

رویکردهای اندازه‌گیری اثربخشی در سطح ملی

نظارت و ارزیابی در سطح ملی که دربرگیرنده طیف وسیعی از فرایندها، سازمان‌ها و انتظارات است در دوره‌های زمانی بلندمدت‌تر و توسط گروه‌های بزرگ‌تری از افراد انجام می‌شوند. با توجه به این که ارزیابی از نظر ماهوی از جایگاه بسیار بالایی برخوردار است و به صورت بالقوه امکان سیاسی شدن نتایج آن وجود دارد، از این رو «خودارزیابی» یک رویکرد معمول در این سطح به شمار می‌رود. با این وجود مواردی هم از انجام ارزیابی به صورت مشترک توسط دو کشور و یا بیشتر وجود دارد که این باعث افزایش امکان‌پذیری ساخت ظرفیت، دانش، انتقال و اعتبار نتایج می‌شود.

سیاست‌ها/ استراتژی‌های ضدفساد در سطح ملی

استراتژی‌های ملی ضدفساد طرح‌های جامعی برای دولت‌ها به منظور مبارزه با فساد و مشکلات بر خاسته از اقدامات مفسدانه به شمار می‌روند. استراتژی‌های قدرتمند ضدفساد شامل شاخص‌هایی از نظارت و ارزیابی M&E که از فرایند برنامه‌ریزی توسعه یافته‌اند هستند. نظارت و ارزیابی چنین استراتژی‌هایی به صورت غیرمستقیم به وسیله ارزیابی‌های نظام ملی درستکاری^۱ سازمان بین‌المللی شفافیت و نیز ارزیابی درستکاری بخش عمومی توسط سازمان همکاری اقتصادی و توسعه انجام می‌شوند. این ارزیابی‌ها توسط خیرین خارجی هدایت می‌شوند اما به صورت مشارکتی توسط شرکای داخلی انجام می‌شوند و آن‌ها از رویکردی که دربرگیرنده تمام سیستم‌ها است برای سازوکارهای ضدفساد داخل دولت استفاده می‌کنند.

ارزیابی‌های درستکاری بخش عمومی توسط سازمان همکاری اقتصادی و توسعه (OECD)

OECD از طریق ترسیم نقشه اقدامات مناسب و نیز توسعه اصول، دستورالعمل‌ها و ابزارها به کشورها در بررسی و به‌روزرسانی چارچوب‌های درستکاری آن‌ها کمک می‌کند. رویکرد OECD بر ترسیم نقشه مناطق «درخطر» که در برابر سوء رفتار، کلاهبرداری و فساد آسیب‌پذیر هستند تمرکز دارد. چارچوب درستکاری رویکرد جامعی است که برای نظارت بر مدیریت درستکاری در داخل دولت مورد استفاده قرار می‌گیرد. این چارچوب عوامل زیر را با یکدیگر ترکیب می‌کند:

- سیستم‌های مدیریت درستکاری: نهادها، فرایندها و بازیگران موجود در سازمان‌های بخش عمومی به منظور انگیزش و الزام درستکاری و پیشگیری از فساد.
- زمینه درستکاری (و یا محیط حمایت‌گر) که می‌تواند درستکاری اعضای سازمان‌های بخش عمومی را تحت تأثیر قرار دهد.

فرایند بررسی درستکاری بخش عمومی به فصل پیشگیری از فساد کنوانسیون علیه فساد سازمان ملل متحد (UNCAC) مرتبط می‌باشد. این فرایند یک ارزیابی نظام‌مند است که توسط متخصصان انجام می‌شود و با تجربیات همسان دیگر کشورها ترکیب می‌شود و طرح‌های اقدامی را که بر پایه یک دهه تجربه OECD در این زمینه می‌باشند به منظور اقدام مطلوب بین‌المللی ارائه می‌دهد. این فرایند یک حمایت مستقیم برای برنامه کاری ضدفساد دولت محسوب می‌شود.

یک فرایند بررسی که اخیراً در سال ۲۰۱۱ در تانزانیا انجام گردید به ارزیابی چارچوب‌های نهادی و حقوقی ضدفساد نظیر اقدامات ویژه پیشگیری‌کننده از فساد، آسیب‌پذیری‌های موجود در تدارکات عمومی و هماهنگی بین کنترل‌کنندگان پرداخت. نتایج این ارزیابی عبارت‌اند از: ارائه نقشه حوزه‌های اصلی ریسک، شناسایی اقدامات مقابله‌ای و

پیگیری اجرای آن‌ها در طول زمان (به‌منظور جلوگیری از لیست‌سازی اهداف غیرقابل دسترسی) و مشارکت ذی‌نفعان اصلی برای تسهیل‌سازی اجرا.

در مقابل حتی آژانس‌هایی که تخصص آن‌ها نظارت بر ضدفساد است برای استراتژی‌های ملی ضدفساد به‌ندرت از رویکردهای مستقیم نظارت و ارزیابی M&E استفاده می‌کنند. از گزارش‌های سالیانه این آژانس‌ها می‌توان به‌عنوان ابزاری برای گزارش‌دهی پیشرفت‌های میان‌مدت و سالیانه استفاده نمود با این‌وجود جمع‌آوری داده‌ها و تحلیل آن‌ها با یکدیگر ناسازگار هستند. داده‌ها را اغلب نمی‌توان از طریق سیستم‌های اداری که توسط آژانس‌های دولتی مورد استفاده قرار می‌گیرند جمع‌آوری نمود اما در صورتی که نهادهای نظارتی از منابع کافی برخوردار باشند، روش‌شناسی‌های کیفی می‌توانند برای اعتبار‌سازی نتایج مورد استفاده قرار گیرند. ارزیابی ریسک نهادی و نظارت بر فساد در داخل بخش‌های خاص رویکردی است که در مقایسه با استراتژی‌های نظارتی کشوری (در سطح کشور) بیشتر مورد استفاده قرار می‌گیرد.

بیانیه کوالالامپور برای استراتژی‌های ضدفساد

برای مقابله با ناکارآمدی عمومی سیستم نظارت بر تأثیرات استراتژی‌های ملی ضدفساد نمایندگان عالی‌رتبه نهادهای ضدفساد و نیز نهادهای ملی برنامه‌ریزی از جنوب، شرق و جنوب شرقی آسیا و متخصصان ضدفساد از سراسر دنیا در اکتبر سال ۲۰۱۳ در کوالالامپور گردهم آمدند تا مجموعه‌ای از دستورالعمل‌ها را برای هدایت فرایند توسعه، طراحی و پیاده‌سازی استراتژی‌های بادوام ضدفساد مورد بحث قرار دهند.

نتیجه اصلی جلسه مجموعه‌ای از دستورالعمل‌ها و یا شاخص‌ها است که در سه حوزه از طراحی و اجرا متمرکز می‌باشد:

- فرایند توسعه استراتژی ضدفساد
- طراحی و محتوای ضدفساد
- نظارت و ارزیابی بر استراتژی ضدفساد

کنوانسیون‌ها/ پیمان‌نامه‌های بین‌المللی و منطقه‌ای

ابزارهای نظارتی کنوانسیون، سازوکارهای هستند که به منظور نظارت بر میزان تعهد دولت‌های ملی از کنوانسیون‌ها و طرح‌های اقدام بین‌المللی، طراحی شده‌اند.^۱ آن‌ها می‌توانند از نظر قانونی الزام‌آور و یا داوطلبانه باشند و با استفاده از روش‌شناسی‌های متنوعی نظیر خودارزیابی، بررسی متخصصان، داوری دقیق، بازدید از مکان، نظارت جامعه مدنی و انتشار توصیه‌هایی برای بهبود دولت اجرایی شوند. نظارت بر تطابق [پیروی از کنوانسیون] یک سازوکار فشار بر دولت‌های ملی برای اجرای تعهدات و نهایتاً تحکیم سیستم‌های ضدفساد از طریق تصویب قانون‌های کارآمد در نظر گرفته می‌شود.

به‌علاوه از ارزیابی‌ها می‌توان برای موارد زیر استفاده کرد:

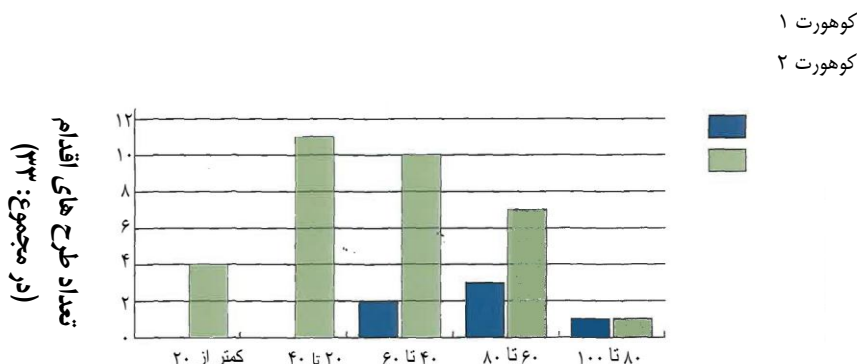
- برجسته‌سازی مشکلاتی که دولت‌ها در اجرای استانداردها با آن‌ها مواجه می‌شوند. تسهیل شناسایی نیازهای ویژه به‌منظور ارایه کمک‌های فنی.
- ارتقا همکاری بین‌المللی برای مبارزه با فساد.
- ارتقا تبادل اطلاعات در ارتباط با موفقیت‌ها، اقدامات مناسب و تجارب در اجرای استانداردها.

مشارکت دولت باز (OGP): یک سازوکار بررسی مستقل

مشارکت دولت باز یک تلاش جهانی جدید چند ذی‌نفعی برای بهبود دولت‌ها است. اهداف OGP محافظت از تعهدات واقع‌گرایانه دولت برای پیگیری اصطلاحات و نوآوری‌های مربوط به دولت باز در سطح کشوری است تا از این طریق سطح کشورها در شفافیت، پاسخ‌گویی و مشارکت شهروندان را افزایش دهد. سازوکار گزارش‌دهی مستقل (IRM) یک ابزار کلیدی برای ردیابی پیشرفت OGP توسط تمام ذی‌نفعان در کشورهای شرکت‌کننده به‌شمار می‌رود.

IRM برای هر کشور شرکت‌کننده در OGP گزارش‌های مستقل پیشرفت را به صورت دوسالانه منتشر می‌نماید. گزارش‌های پیشرفت به ارزیابی دولت‌ها در تحقق توسعه و اجرای طرح‌های اقدام OGP می‌پردازند، پیشرفت حاصل شده در تعهدات به اصول دولت باز را ردیابی می‌کنند و توصیه‌هایی فنی برای بهبود دولت ارایه می‌دهند.^۱

درصد تعهد به پیشرفت «معنی‌دار» و یا پیشرفت «کامل»

سازوکار بررسی UNCAC

UNCAC مجموعه‌ای از استانداردها، اقدامات و قواعد را ارایه می‌دهد که تمام کشورها می‌توانند از آن‌ها به منظور تقویت بخش‌های حقوقی و تنظیمی خود برای مبارزه با فساد استفاده کنند. UNCAC وجود اقدامات پیشگیری‌کننده و جرم‌انگاری اغلب شکل‌های شایع فساد در بخش عمومی و خصوصی‌سازی را الزامی دانست. UNCAC به منظور ارزیابی میزان تعهد کشورهای امضاکننده به مقررات کنوانسیون سازوکار بررسی خود را طراحی نموده است. فرایند بررسی، «خودارزیابی» انجام‌شده توسط کشور را با داوری هم‌تای دولتی که توسط نمایندگان دولتی دو کشور دیگر مورد بررسی قرار می‌گیرند ترکیب می‌سازد. بازدید

1-Open Government Partnership Independent Review Mechanism: <http://www.opengovernmentpartnership-reporting-mechanism>

از محل و مشارکت جامعه مدنی را می‌توان با صلاح‌دید کشورها به‌کار گرفت.^۱ در سپتامبر سال ۲۰۱۴ ارزیابی‌های بر خط بسیار متنوعی از ارزیابی‌های کشور انتشار یافت: چک‌لیست‌های خودارزیابی (۱۳) خلاصه موضوعات کلیدی (۷۰) و گزارش‌های کشور (۳۰).

تحلیل شکاف کنوانسیون ضدفساد سازمان ملل (UNCAC) و بنگلادش

تحلیل شکاف UNCAC تنها منجر به شفاف‌سازی قسمت‌هایی از برنامه کاری مربوط به اصلاحات که برای بهبود حکمرانی در بنگلادش مورد نیاز بود گردید. این تحلیل را می‌بایست یک قطعه از پازل در نظر گرفت. گام‌های بعدی برداشته‌شده توسط دولت موقت رویکرد استراتژیکی که در پشت اجرای UNCAC قرار دارد را آشکار ساخت. اولین تحلیل شکاف به دنبال نیازی که برای آماده‌سازی یک استراتژی برای اجرای UNCAC احساس گردید اجرا شد. این فرایند الزامات زیر را معرفی نمود: به‌روزرسانی و انتشار تحلیل اول (۱) ظرفیت‌سازی مقامات دولتی مربوطه (۲) تقویت فعالیت‌های گروه‌های کاری UNCAC بنگلادش در سطح بین‌المللی (۳) و تأکید بیشتر بر همکاری و هماهنگی حقوقی ذی‌نفعان. این الزامات تا حدودی با اجرای موارد زیر تحقق یافتند:

- دومین تحلیل شکاف
- تغییرات قانونی بیشتر
- آموزش‌های مرتبط با ظرفیت‌سازی
- پروژه ملی تدارکات عمومی
- طرح اقدام برای انطباق با UNCAC
- توسعه استراتژی درستکاری ملی

1-Comprehensive Self-Assessment Checklist on the Implemtation of the United Nations Convention Against Corruption: <http://www.unodc.org/unodc/en/treaties/CAC/self-assessment.html>

تمام این گام‌ها قابل ستایش هستند و علاقه‌مندی بسیار دولت به مبارزه با فساد به شیوه‌ای جامع را نشان می‌دهند. گفتنی است تأکید بر آموزش، قانون‌گذاری و طرح‌های اقدام (که بیشتر فنی هستند) را می‌توان به‌عنوان شاخصی در نظر گرفت که نشان می‌دهند یک فعالیت ضدفساد بر اصلاحات فنی تکیه دارد. لازم به ذکر است که اکنون مجموعه‌ای از مقالات در ارتباط با تعهدات اصلاحات وجود دارد که توسط UNCAC تا حدودی اطلاع‌رسانی شده‌اند. UNCAC می‌تواند به حفظ اصلاحات در چرخه دولت کمک کند. با این حال این درحالی محتمل خواهد بود که بازیگران اصلی در دولت و نهادهای دولتی تعهدات پذیرفته‌شده تحت کنوانسیون را درونی سازی کنند و ذی‌نفعان خارجی این تعهدات را به‌صورت مستمر به آن‌ها یادآور شوند. از این رو UNCAC را می‌توان به‌عنوان ابزاری برای تسهیل گفت‌وگو میان دولت و شهروندان درباره «دولت بهتر» در نظر گرفت. UNCAC به سبب تحکیم فرایند اصلاحات ارزشمند است و نه به سبب محتوای ویژه‌ای که آن ارائه می‌دهد که تنها تا حدودی با نیاز اصلاحات ملی سازگار می‌باشند. «بررسی واقعیات» می‌بایست به‌صورت مکرر انجام شود تا اطمینان حاصل شود نیازهای فنی که تحت UNCAC شناسایی می‌شوند به اولویت‌های اصلاحی پاسخ صحیح می‌دهند.

نظارت بر کنوانسیون مبارزه با رشوه‌خواری مقامات دولتی در معاملات بین‌المللی: کنوانسیون OECD

کنوانسیون ضد رشوه OECD استانداردهایی الزام‌آور و قانونی را به‌منظور جرم‌انگاری رشوه‌خواری مقامات دولتی خارجی^۱ تبیین نمود. فرایند نظارتی این کنوانسیون شامل خودارزیابی، بازدید از محل، داوری دقیق، جلسات عمومی و انتشار گزارش‌های عملکرد کشور است.^۲

عناصر فاز ۳ ارزیابی (۲۰۱۴)

1-Foreign Public Officials

2-Country Monitoring of the OECD Anti-Bribery Convention:

[http:// www.oecd.org/corruption/countrymonitoringoftheoecdanti-briberyconvention.htm](http://www.oecd.org/corruption/countrymonitoringoftheoecdanti-briberyconvention.htm)

- تعیین دو کشور به عنوان بررسی‌کنندگان پیشگام
- پاسخ به پرسشنامه ارزیابی توسط کشور مورد ارزیابی
- بازدید از محل در کشورهایی که مورد ارزیابی قرار می‌گیرند
- آماده‌سازی گزارش‌های اولیه از عملکرد کشور
- ارزیابی رشوه‌خواری در قالب گروه‌های کاری
- تصویب یک گزارش (نظیر توصیه‌ها) در ارتباط با عملکرد کشور توسط گروه کاری

نظارت گرکو^۱ توسط شورای اروپا

شورای اروپا چند ابزار قانونی را برای پرداختن به موضوعاتی نظیر جرم انگاری فساد در بخش‌های خصوصی و عمومی، بدهی‌های قانونی و جبران خسارت‌های ناشی از فساد، رفتار مقامات دولتی و تأمین مالی احزاب سیاسی توسعه داده است. گرکو مسئولیت نظارت بر مطابقت با این استانداردها را بر عهده دارد که برای این منظور از فرایند ارزیابی دوجانبه «بازدید از محل» کشور و ارایه پیشنویس‌های مربوط به گزارش‌های ارزیابی که در آن‌ها توصیه‌های ویژه‌ای گنجانده می‌شود، استفاده می‌کند. گرکو سپس با استفاده از یک‌رویه مجزا از مطابقت، اقداماتی که کشورها برای اجرایی‌سازی توصیه‌ها انجام می‌دهند را مورد ارزیابی قرار می‌دهد.^۲

جدول ۲۰: تعداد کشورهایی (جمع کلی: ۴۰) که توصیه‌ها و مشاهدات مربوط به سازوکارهای گزارش‌دهی گرکو منجر به شکل‌گیری چارچوب‌های ویژه‌ای در آن‌ها گردید.

مشاهدات	توصیه‌ها	
۱	۹	استراتژی ضدفساد
۲	۱۰	ارزیابی ریسک/پیشگیری

۱- GERCO: گروه کشورهای مبارز با فساد

- GRECO Evaluations http://www.coe.int/t/dgl/monitoring/greco/evaluations/index_en.asp

مشاهدات	توصیه‌ها	
۰	۱۳	شفافیت
۴	۷	کنترل‌کننده‌ها شامل آمبودزمان
۱	۱۶	قواعد قانونی / کدهای اخلاق حرفه‌ای
۰	۵	استخدام
۰	۵	ارزیابی / حرفه
۰	۲۰	آموزش / آگاهی
۲	۱۲	تعارض منافع، ناسازگاری، فعالیت‌های فرعی
۰	۴	شفاف‌سازی دارایی‌ها و منافع
۳	۸	چرخش کاری
۰	۱۴	پانتوفلاژ (اقدامات پس از استخدام)
۰	۹	هدایا
۰	۱۸	گزارش / حفاظت افشاگران تخلف
۱	۳	اقدامات انضباطی

*Athour, using data from Group of States against Corruption(GRECO):
Lessons Learnt from the three Evaluation Rounds (2000-2010),2012.*

سازوکار پیگیری اجرای کنوانسیون ضدفساد آمریکایی (MESICIC)

کنوانسیون سازمان کشورهای آمریکایی (OAS)، کشورهای عضو را ملزم به اجرای مجموعه‌ای از اقدامات برای پیشگیری، شناسایی، پیگیری قانونی و حذف فساد در بخش عمومی و نیز ارتقاء، تسهیل و تنظیم همکاری میان کشورهای عضو در ارتباط با این موضوعات می‌کند. فرایند نظارتی شامل خودارزیابی و حضور جامعه مدنی می‌باشد.

زیرگروه‌هایی از متخصصان به ارایه بررسی‌ها و نیز ارزیابی واکنش کشور می‌پردازند که این امر شامل برگزاری جلسات با دولت و جامعه مدنی خواهد بود.^۱

نظارت ADB/OECD^۲: طرح ضدفساد در آسیا-اقیانوسیه

طرح اقدام مجموعه‌ای از اهداف و استانداردها را برای مبارزه با فساد در بخش اقتصادی، سیاسی و اجتماعی کشورهای منطقه بیان می‌نماید. اصلاحات تحت این سازوکار در چرخه‌های مرحله اجرا انجام می‌شوند.

۱. در آغاز هریک از چرخه‌های اجرا، هر کشور سه اولویت برای اصلاحات را شناسایی می‌کند و پروژه‌های ویژه اصلاحی را به‌منظور مبارزه با ضعف‌های شناسایی‌شده توسعه می‌دهد.

۲. پروژه‌هایی که درحال اجرا هستند در طول جلسات «گروه رهبری» موردبحث قرار می‌گیرند تا از این طریق تبادل تجربیات با دیگر شرکایی که اصلاحات مشابهی را در گذشته اجرا کرده‌اند و یا به اجرای اصلاحاتی در حوزه‌های مرتبط پرداخته‌اند، میسر سازند.

۳. کشورها در پایان هریک از چرخه‌های اجرا به‌منظور ارایه بازخورد به دیگر اعضای طرح و نیز به‌منظور به اشتراک‌گذاری تجربیات به‌دست‌آمده در پیاده‌سازی پروژه‌ها به ارایه موفقیت‌ها و مشکلاتی که در چرخه‌های اجرای پروژه‌ها با آن‌ها مواجه شدند می‌پردازند.^۳

سازوکار آفریقایی داوری دقیق (APRM)

APRM برنامه‌ای است که به‌صورت دوجانبه به توافق رسیده است و به شکل داوطلبانه توسط اعضای اتحادیه کشورهای آفریقایی به‌منظور ارتقا و تقویت استانداردهای بالایی از

1-Mechanism for Follow-Up on the Implementation of the Inter-American Convention against Corruption: http://www.oas.org/juridico/english/mesicic_intro_en.htm

۲- بانک توسعه آسیایی / سازمان همکاری اقتصادی و توسعه

3- Implementation of the Anti-Corruption Action Plan: <http://www.oecd.org/site/adboecdanti-corruptioninitiative/implementationoftheanti-corruptionactionplan.htm>

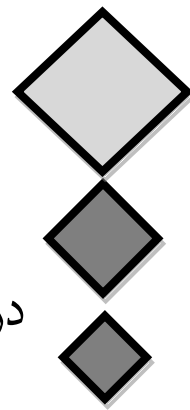
حکمرانی در حوزه‌های دموکراسی و حکمرانی سیاسی، حکمرانی اقتصادی، حکمرانی شرکتی و توسعه اجتماعی اقتصادی اجرا شده است. فرایند بررسی عبارت‌اند از: خودارزیابی کشور، گزارش‌ها و طرح‌های اقدام توسعه کشور، بازدید از محل توسط گروه‌های بررسی‌کننده از متخصصان که به مشاوره با نمایندگان دولت، بخش خصوصی و جامعه مدنی می‌پردازند.^۱

در اینجا چهار نوع بررسی وجود دارد:

- بررسی پایه که اولین بررسی کشور است و پس از گذشت ۱۸ ماه از عضویت کشور در APRM انجام می‌شود.
- بررسی دوره‌ای که هر دو یا چهار سال انجام می‌گردد.
- کشور عضو ممکن است با استناد به دلایل خود یک بررسی خارج از چارچوب دوره‌ای تعیین شده را درخواست نماید.
- همچنین علایم اولیه بحران اقتصادی و سیاسی در کشور عضو می‌تواند یک دلیل کافی برای اجرای بررسی در نظر گرفته شود.

فصل چهارم:

درس‌های آموخته شده از چالش‌ها (صدای متخصصان)

این فصل درس‌هایی در ارتباط با تجارب متخصصان رشته اندازه‌گیری فساد و ضدفساد ارائه می‌دهد و به‌ضرورت مکمل بودن رویکردها، انواع داده‌ها و سطوح تحلیل می‌پردازد. این فصل همچنین دربرگیرنده بحث‌هایی پیرامون هدف، زمینه و اعتبارسنجی برنامه‌های اندازه‌گیری است.

برنامه کاری «پیوستگی داده‌های اداری» به‌همراه گروهی از NGO ها، دولت‌ها، شرکت‌ها و خیرین که در حال تلاش برای بهبود کیفیت، در دسترس بودن، وسعت و نیز کاربرد داده‌های حکمرانی هستند، شرایط فعلی را برای تولید و کاربرد داده‌های حکمرانی که از کیفیت بالایی برخوردار باشند را بسیار نامطلوب می‌دانند: «تولیدکنندگان اغلب نمی‌دانند چه کسانی از داده‌های آن‌ها استفاده خواهد کرد، کاربران داده‌ها نمی‌توانند به هیچ طریقی تولیدکنندگان داده‌ها را از نیاز خودآگاه سازند و خیرین نمی‌دانند به ازای سرمایه‌گذاری چه چیزی به‌دست خواهند آورد». شکل ۱ درس‌های اصلی برگرفته از تجارب برخی از متخصصان را نشان می‌دهد. درس‌های آموخته‌شده در این فصل بر پایه مصاحبه‌هایی است که از متخصصان تمام کشورهای جهان در حوزه‌های فساد، شفافیت، پاسخ‌گویی و درستکاری به‌عمل‌آمده‌اند. بیش از ۲۵ نفر در طول مصاحبه‌های تلفنی نیمه ساختاریافته اطلاعات ارزشمند خود را ارائه نمودند. این افراد شامل دانشگاهیان، محققان، سیاست‌گذاران، خیرین و متخصصان رشته‌های مرتبط بودند. حوزه مصاحبه‌های انجام‌شده طیفی از کیفیت و ارتباط ابزارهای اندازه‌گیری فساد و مدل‌های متنوع جمع‌آوری و تحلیل داده‌ها و نیز اهمیت شناسایی اثر و استفاده از داده‌ها به‌منظور برقراری پاسخ‌گویی را شامل بود. دیدگاه مصاحبه‌شوندگان در طول فصل به‌صورت متن ایتالیک (مورب) و در داخل گیومه قرار داده‌شده است.

داده‌ها نباید به‌صورت مستقل تولید شوند

در طول دو دهه گذشته تولید و استفاده از داده‌های فساد و ضدفساد توسط سازمان‌های بزرگ خیرین و محققان دانشگاهی مستقل انجام‌شده است. داده‌ها به‌منظور ارزیابی پیشرفت، بررسی ایده‌ها، اختصاص کمک و ارزیابی اثربخشی تولیدشده‌اند و ذی‌نفعان محلی ممکن است در هیچ‌یک از موارد مذکور حضور نداشته باشند؛ اما داده‌ها نوعی از اطلاعات هستند که می‌توانند قدرت بسیاری را بر کسانی که مورد ارزیابی قرار می‌گیرند اعمال کنند. متخصصان بر این توافق هستند که به‌منظور بررسی این قدرت داده‌ها باید به اشتراک گذاشته شوند.

فرانسیسکا ریکاناتینی^۱ از بانک جهانی می‌گوید «به چنین رویکردی از داده‌ها می‌بایست پایان داده شود؛ مانند این است که آن‌ها که از یک حق انحصاری برخوردار هستند و به شما چیزی نخواهند گفت». بدون درک چگونگی و چرایی تولید داده‌ها نمی‌توان در مواجهه با نقص روش‌شناسی‌ها و یا اشتباهات بالقوه که ممکن است در تولید داده‌ها رخ‌دهند کار بسیاری را از پیش برد. همچنین برای کسانی که در خارج قرار دارند هیچ فرصتی برای یادگیری از نوآوری‌ها و یا تکرار رویکرد درجایی دیگر وجود نخواهد داشت.

اگرچه در اقدامات اخیر ضدفساد ذی‌نفعان محلی در قسمت‌های متنوع فرایند طراحی پروژه گنجانده شده‌اند اما در میان کشورهای ضعیف‌تر یک بی‌رغبتی در حال رشد نسبت به ارزیابی‌های خارجی به وجود آمده است. بنابر اظهار ماری لبرج^۲ در UNDP «تمایل کشورها برای این که از خارج مورد ارزیابی قرار بگیرند و در جدول جهانی طبقه‌بندی شوند به‌صورت روزافزونی در حال کاهش است و آن‌ها علاقه‌مند به حفظ استقلال خود در ارتباط با داده‌ها هستند». در یک واکنش به این شرایط چندین دفتر ملی آمار در آفریقا تحت استراتژی هماهنگ‌سازی آمار در آفریقا (SHaSA) از سراسر قاره گردهم آمدند تا یک روش‌شناسی استاندارد برای اندازه‌گیری حکمرانی، صلح و امنیت تبیین نمایند. در این استراتژی تقریباً هیچ دخالتی از سوی جامعه خیرین وجود ندارد و این حقیقتی است که شتاب قابل‌توجهی در دولت‌های آفریقایی به وجود آورده است.

شکل ۱: درس‌های اصلی که متخصصان از اندازه‌گیری فساد و ضدفساد آموخته‌اند (خلاصه مشاهدات فصل ۴):

۱. همیشه از هدف مجموعه داده و آن چیزی که مجموعه داده برای آن طراحی شده است اطمینان حاصل کنید.
۲. داده‌ها را نمی‌بایست به‌صورت مستقل جمع‌آوری کرد. مشارکت ذی‌نفعان ملی برای تولید داده‌های دقیق، کاربردی و قابل‌اعتماد ضروری است.

1- Francesca Recanatini

2- Marie Laberge

۳. جمع‌آوری داده پایان کار نیست. به‌منظور تحقق یک تأثیر معنی‌دار، داده‌ها باید برای ارتقای مشارکت شهروندان و پاسخ‌گویی دولت تولید شوند.

۴. هنوز هم برای ردیابی روندهای جهانی به داده‌های مقایسه‌ای جهانی (برای مثال داده‌های مربوط به تولید ناخالص ملی) نیاز است.

۵. با توجه به این‌که داده‌های مختلف برای اهداف متفاوتی تولید می‌شوند، می‌بایست مکمل بودن (و نه قابل مقایسه بودن) انواع مختلف اندازه‌گیری را شناسایی نمود.

۶. به‌منظور تسهیل تلاش‌های اصلاحات مطمئن شوید بدون آن‌که نیاز باشد از فن‌های آماری پیچیده استفاده شود می‌توان اعتبار داده‌ها را اندازه‌گیری نمود.

«این استراتژی به‌طور کامل در مالکیت آفریقا قرار دارد و توسط آن هدایت می‌شود. جامعه آمارگر آفریقا احساس می‌کند که این ابزارها برای او است و آن‌ها جمع‌آوری داده را تنها برای منفعت خود انجام می‌دهند و نه برای اطلاع‌رسانی به برنامه و یا گزارش‌های خیرین. این استراتژی واقعاً برای استفاده خود دولت‌های آفریقایی است»

ماری لابر، UNDP سنگال

داده‌ها چه به‌صورت ضمنی بیان شوند و یا شفاف، منجر به تولید استانداردها می‌شوند؛ اما همان‌گونه که آلخاندرو گونزالس ارولا^۱ از جامعه مدنی GESOC در مکزیک بیان می‌کند «هر کشوری معیارهای خود را دارد، کشورها برای اندازه‌گیری این معیارها و نیز اندازه‌گیری ابزارهای شفافیت و ضدفساد از ایده‌های خود استفاده می‌کند». این مسأله حائز اهمیت است که دولت‌ها و NGOها در کشورهای ضعیف‌تر برای تولید داده‌های دقیق و قابل‌اعتماد در زمینه‌های مرتبط با فعالیت خود از فضای لازم برخوردار باشند. علاوه بر این خارج کردن دولت‌ها، شهروندان و NGOها از مشارکت در بخش‌های «ایده‌پردازی» و «طراحی» مربوط به پروژه‌های خارجی جمع‌آوری داده منجر به بروز خلع قدرت در بخش اقدامات و ارایه راه‌حل‌ها می‌شود. کیت دیر^۲ مدیر برنامه پاسخ‌گویی در تانزانیا اظهار می‌دارد «این

1-Alejandro Gonzalez Areola

2-Kate Dyer

استراتژی ارتباطی با ساخت ظرفیت جامعه برای مواجهه با چالش‌های واقعی و تهدیدکننده پیرامون فساد ندارد» که می‌بایست هدف نهایی مشارکت خارجی‌ها در این مسایل باشد.

استراتژی هماهنگ‌سازی آمار در آفریقا (SHaSA)

SHaSA برنامه‌ای است که مالکیت و هدایت آن به‌صورت کامل آفریقایی است و باهدف هماهنگ‌سازی داده‌های آماری در سراسر قاره پیگیری شده است. داده‌های SHaSA ریشه در این باور دارند که یک پایگاه داده‌ای مشترک برای دستیابی به یکپارچه‌سازی آفریقا نیاز است و این مهم تنها از طریق تولید آمار هماهنگ تحقق می‌یابد. این برنامه توسط دفاتر ملی آمار آغاز گردید؛ این دفاتر رهبری تلاش‌های مرتبط با توسعه دو ابزار مجزا برای اندازه‌گیری ۱۴ حوزه در اولویت (مانند صلح، امنیت و حکمرانی) را بر عهده‌دارند. یکی از این ابزارها یک بسته نظرسنجی است که می‌تواند توسط دفاتر ملی آمار به هریک از نظرسنجی‌هایی که در جریان است الحاق شود و دیگری ابزاری است که آمارهای اداری را از وزارتخانه‌ها، مجلس، کمیسیون ملی ضدفساد و به‌طور کلی تمام نهادهای دولتی که می‌توانند در تولید داده در حوزه‌های مذکور مشارکت داشته باشند، به یکدیگر متصل می‌سازد.

اجزای معمول نظرسنجی از ادراک (معطوف به نهادهای مختلفی که در فساد مشارکت دارند)، تجربه پرداخت رشوه، اطلاع از وجود یک نهاد ملی ضدفساد، آگاهی از تلاش دولت برای مبارزه با این مشکلات تشکیل شده است.

اجزای معمول داده‌های اداری شامل تعداد موارد فساد گزارش شده توسط شهروندان به یک سازوکار تخصیص داده‌شده برای گزارش فساد، بودجه سرانه سالیانه نهاد ملی ضدفساد، تعداد موارد فساد که در دادگاه به آن‌ها رسیدگی شده است، تعداد بررسی‌های به اتمام رسیده توسط کمیسیون ملی ضدفساد.

کاربران بالقوه داده‌ها از آغاز فرایند ساخت این ابزارها حضورداشته‌اند. این برنامه از طریق کارگاه‌های ملی روایی هریک از کشورهای آزمایشی با مشارکت وزارتخانه‌ها و آژانس‌های مختلفی که تولیدکننده و یا کاربران بالقوه داده‌ها بودند انجام گردید. نمایندگان مختلف دولت‌ها در طول دو روز به بررسی سؤالات و شاخص‌های مرتبط با این ابزارها

پرداختند و به‌منظور سازگاری بهتر با کشور خود آن‌ها را تغییر دادند. شاخص‌هایی کلیدی وجود دارند که می‌بایست در تمام قاره‌ها حفظ شوند با این حال وزارتخانه‌ها اطلاعات و نیازهای خود که در اولویت قرار داشتند را به‌منظور تکمیل ابزارهای اصلی به آن‌ها افزودند. همچنین در ارتباط با کارایی پروژه در دنیای واقعی و نیز پایداری آن در غیاب مشارکت محلی در فرایند تولید داده‌ها، سؤالاتی وجود دارد. برندن هالوران^۱ از برنامه شفافیت و درستکاری اظهار می‌دارد «من درباره مالکیت و سازگاری پروژه در جامعه محلی مطمئن نیستم. این امکان وجود دارد که پروژه به‌گونه‌ای اجرا و سپس به‌صورت ناگهانی رها شود. آیا این واقعاً پایدار است؟» تقاضا برای اطلاعات برای موفقیت برنامه‌های اندازه‌گیری از اهمیت بسیاری برخوردار هستند. این احتمال وجود دارد که تقاضا برای اطلاعات با محدودیت‌های بسیاری همراه باشد و تولیدکنندگان خارجی داده می‌بایست از محدودیت‌های داده‌های خود در تحقق تغییر اجتماعی آگاه باشند و آن‌ها را شناسایی نمایند.

«چرا شما باید شاخصی را تولید کنید که هیچ‌کس از آن استفاده نخواهد کرد؟ هیچ‌کسی از فضای موردنیاز برای جلب حمایت (از تغییر) برخوردار نیست، هیچ‌کسی نمی‌تواند داده‌هایی که شما تولید می‌کنید را درک کند، اندازه‌گیری فقط برای خیرین و یا بوروکراسی بین‌المللی مفید خواهد بود»

به نظر می‌رسد ایجاد فضای مدنی اولین قدم برای کارآمد سازی این اندازه‌گیری‌ها باشد. ذی‌نفعان محلی نقش بسیار مهمی را در پایه‌ریزی کمپین‌ها، لابی‌گری و به‌طور کلی استفاده از داده‌ها در تلاش‌های اصلاحی ایفا می‌کنند. قبل از این که جامعه مدنی بتواند از داده‌ها استفاده کند و یا داده‌ها را تولید نمایند آن‌ها برای جلب حمایت از تغییر به آزادی و ایجاد علاقه‌مندی نیاز خواهند داشت. جاناتان فاکس از دانشگاه امریکن اشاره دارد که هم ارزیابی خارجی و هم ارزیابی داخلی «اطلاعات را به‌عنوان یک ابزار و یا اهرم برای جامعه مدنی ملی تولید می‌کنند تا جهت تلاش‌های آن‌ها را مشخص سازند». الخاندر گونزالس ارولا اظهار

می‌دارد که تولیدکنندگان ممکن است از خود بپرسند «چه کسانی درواقع از داده‌ها استفاده خواهند کرد؟ هدف آن‌ها چه خواهد بود؟ آن‌ها در پایان از داده‌ها چه چیزی را به‌دست خواهند آورد؟»

داده، پایان ماجرا نیست

برنامه‌های اندازه‌گیری فساد، شفافیت، پاسخ‌گویی و درستکاری تنها برای تولید داده انجام نمی‌شوند. متخصصان مکرراً اظهار می‌دارند که تحقق تغییر، حذف اقدامات غیرقانونی، ارتقای یادگیری سازمانی و یا بهبود زندگی شهروندان هدف انواع مختلف اندازه‌گیری‌ها را تشکیل می‌دهند.

«در سطح سوم تفکر، روندی مبنی بر این وجود دارد که همه ما درحال مدیریت پروژه‌ها هستیم. این‌گونه نیست. فعالیت‌های ما زندگی مردم را تحت تأثیر قرار می‌دهند؛ بنابراین شغل ما پشت میز رایانه نشستن و کنترل بودجه به‌صورت مجزا نیست. ما به‌عنوان سازمان‌های جامعه مدنی در قبال جامعه مسئول هستیم... ما باید اطمینان حاصل یابیم که برای انجام کارها به شکلی کارآمد نهایت تلاش خود را به‌کار گرفته‌ایم» (روت کالدريا).

با توجه به دیدگاه متخصصان این واضح است که «تولید داده‌ها برای تحقق پاسخ‌گویی» از بیشترین اهمیت در موفقیت برنامه‌های اندازه‌گیری برخوردار است.

سازوکار آفریقایی داوری دقیق APRIM

APRIM یک نمونه از برنامه‌ای است که موردتوافق دوجانبه قرار گرفت و به‌صورت داوطلبانه توسط کشورهای عضو اتحادیه آفریقا به‌منظور ارتقا و تقویت استانداردهای بالای حکمرانی اجرا گردید. اثر این برنامه ازطریق داوری دقیق موردبررسی قرار گرفت که عبارت‌اند از:

ارزش تشخیصی APRM

پیشرفت‌های اخیر در کشورهایی که مورد بررسی قرار گرفتند حاکی از قدرت این سازوکار به عنوان یک سیستم هشداردهنده زودهنگام برای مشکلات در حال وقوع و بحران‌های بالقوه بودند. دیگر گزارش‌هایی از کشور که در اختیار افکار عمومی قرار گرفتند نیز تأکید بر چالش‌های مشترکی داشتند که در سراسر قاره وجود دارند مانند مدیریت اختلاف، کاهش فساد و تقویت نهادهای پاسخ‌گویی. قدرت تشخیصی این سازوکار آن را یک ابزار نویدبخش برای شناسایی حوزه‌های کلیدی مداخله و اولویت‌بندی اصلاحات تبدیل کرده است.

دستاوردهای حکمرانی

به عنوان پیامد مستقیم فرایند بررسی، کشور غنا اندازه کابینه دولت خود را کاهش داد و لایحه ارتقای دسترسی به اطلاعات و حفاظت از گزارش دهندگان تخلف را که مدت‌ها انتظار آن می‌رفت تصویب نمود. جمهوری رواندا محیط کسب و کار خود را اصلاح کرد و شاخص‌های گوناگون حکمرانی حاکی از پیشرفت رواندا در کنترل فساد، اثربخشی دولت و شفافیت چارچوب‌های تنظیمی می‌باشند. کنیا به دنبال اتمام فرایند بررسی، قانونی را برای تدارکات عمومی و حفاظت از شاهدان تصویب کرد.

دستاوردهای توسعه

ارزیابی APRM برای مسایل مربوط به حکمرانی پیامدهای مثبتی را نشان می‌دهد که حاکی از دستیابی به اهداف توسعه هستند. این سازوکار نقش مفیدی را در کسب اطمینان از رعایت تعهدات بین‌المللی ایفا می‌کند. حتی اگر در عمل تمام اهداف مرتبط با این سازوکار تحقق نیافته باشد اما در مقایسه با دیگر سازوکارهای مشابه سطح مشارکت شهروندان در فرایند بررسی به ایده آل‌های توسعه بسیار نزدیک‌تر شده است.

به منظور ارتقای مشارکت شهروندان و نیز بهبود پاسخ‌گویی دولت اعتبار این رویکرد با استفاده از داده‌ها تعیین می‌گردد.

«ما برای تولید داده‌هایی که نواقص سیاست‌گذاری عمومی را نشان دهند و نیز برای ارایه این داده‌ها به مقامات، تلاش‌های بسیاری را انجام دادیم. ما دریافتیم که مسأله واقعاً تولید شواهد مربوط به درستی سیاست‌های عمومی نیست بلکه می‌بایست تلاش‌ها را به سمت مشارکت شهروندانی که تحت تأثیر این سیاست‌ها قرار گرفته‌اند معطوف نمود. مسأله این نبود که مقامات از نواقص بی‌اطلاع بودند بلکه آن‌ها درواقع بدون مشارکت شهروندان در پاسخ‌گویی هیچ اولوی را برای این موضوع در نظر نمی‌گرفتند» (والتر فلورز)

سکوه‌های (پلات فرم) جدید موبایل برای جمع‌آوری و تحلیل داده درحال تغییر روش‌های طراحی و اجرای اندازه‌گیری می‌باشند. با به‌کارگیری فناوری‌های موبایل و نفوذ زیاد اینترنت که با درک رو به گسترش از ارایه خدمات به‌عنوان یک تلاش مشارکتی همراه شده است سیاست‌گذاری‌ها بیش‌ازپیش بر شهروندان متمرکز شده‌اند. دولت‌ها درحال کسب این آگاهی هستند که گزارش‌دهی «مبتنی بر شبکه» شهروندان از سیاست‌ها و شکست‌های اجرایی می‌تواند باعث دستیابی به راه‌حل‌هایی شود که دستیابی به آن‌ها در صورت به‌کارگیری روش‌های معمول به زمان بسیار طولانی‌تر نیاز خواهد داشت.

مسئول باش!

ایده‌های آزاد برای منتنگرو یک مسابقه آزاد برای بهترین نرم‌افزار موبایل تحت وب بود که در آن به مسایل بسیار مهم اجتماعی پرداخته شد. این مسابقه یک آزمایش در بخش نوآوری اجتماعی بود که به‌منظور توسعه راه‌حل‌های مبتنی بر فناوری طراحی گردید. شهروندان در منتنگرو اکنون مجهز به ایده برنده هستند: نرم‌افزار جدید موبایل «مسئول باش» که در تبدیل آن‌ها به گزارشگرانی آگاه برای شناسایی محل‌های غیرقانونی انبار زباله، سوءاستفاده از خودروهای دولتی، پارک غیرقانونی، مسدود کردن مسیر و نقض قانون مالیاتی نقش مهمی را

ایفا کرده است. این نرم‌افزار توسط دانشجویان فعلی و اسبق مهندسی الکترونیک و نیز چندین استاد از هیأت علمی دانشگاه منتگرو توسعه یافت.

در طول اولین ماه از راه‌اندازی نرم‌افزار زمانی که وزارت اقتصاد به بخش خاکستری و غیررسمی اقتصاد می‌پرداخت بر اهمیت هزاران شهروندی که شکل‌های مختلفی از فرار مالیاتی را گزارش کردند پی برد. دولت متعهد گردید همه گزارش‌ها و نیز پیامد آن‌ها را در اینترنت منتشر کند و به این طریق اطلاعات آماری به‌روز به‌صورت روزانه در اختیار مراکز بررسی دعاوی قرار گرفت. دولت همچنین متعهد شد در صورتی براساس گزارش‌های شهروندان جریمه وضع شود (درجایی که تخلف از مقررات مالیاتی باشد و چه تخلف از دیگر قوانین) جریمه دیگری وضع شود و ۵۰٪ جریمه‌ها به پروژه‌های اجتماعی که شهروندان انتخاب می‌کنند اختصاص داده شود. این گروه همچنین موفق به همکاری با دفتر روابط عمومی دولت منتگرو گردید تا از این طریق به گزارش‌های شهروندان از سوءاستفاده از خودروهای دولتی پاسخ دهد.

فناوری می‌تواند به‌صورت موفقیت‌انگیزی در مناطق روستایی که به‌صورت مداوم در ارایه خدمات با شکست روبه‌رو هستند و نیز درجایی که نظارت شهروندان یکی از چند ابزار محدود حصول اطمینان از اثربخشی خدمات دولتی است، به کار گرفته شود.

ارسال پیام کوتاه درباره نقص ارایه خدمات در مناطق روستایی

در گواتمالا یک سکوی پیام کوتاه توسط سازمان جامعه مدنی CEGSS برای ارسال گزارش‌هایی که شهروندان در گذشته برای آن‌ها از کاغذ و خودکار استفاده می‌کردند (نظیر نبود دارو، عدم حضور شخص سالم در محل کار، فقدان تجهیزات پزشکی) اجرا خواهد شد. این یک سکو برای دسترسی عموم است که به ردیابی گزارش‌ها خواهد پرداخت و دارای اطلاعات مرجع جغرافیایی برای شناسایی محل دقیق گزارش‌ها می‌باشد. این سکو همچنین قادر به ثبت تعداد روزهایی است که برای پاسخ‌گویی مسئولان به یک شکایت به طول می‌انجامد. آن همچنین از ظرفیت ارسال سریع شکایات از طریق ایمیل به مسئولان سطح محلی، استانی و ملی برخوردار است.

یک کار آزمایشی کوتاه شش ماهه به منظور بررسی دو موضوع انجام خواهد شد: ۱. آیا مقامات ارشد در صورتی که مسئولان محلی از ارسال گزارش‌ها به آن‌ها آگاهی داشته باشند پاسخ متفاوتی را خواهند داد. ۲. آیا مقامات رفتار متفاوتی خواهند داشت در صورتی که بدانند این گزارش‌ها از یک سکوی عمومی ارسال می‌شود. با توجه به این که شکایات از مناطق روستایی ارسال می‌شوند، روزنامه‌نگاران برای نظارت بر عملکرد مقامات، آموزش داده خواهند شد و به سکوها دسترسی خواهند داشت.

حلقه‌های بازخورد بر نقش شهروندان در ارزیابی و نظارت بر فعالیت‌های دولت در سطح محلی تأکید دارند. بسیاری از این برنامه‌ها از فن‌آوری اینترنت در جهت ارتقای بازخورد real-time استفاده می‌کنند اما در مواردی که نفوذ اینترنت ضعیف باشد دیگر مدل‌ها نظیر ممیزی اجتماعی بیشتر به کار گرفته می‌شوند.

نوع A: سیستم‌های بازخوردی که توسط مقامات اجرا و مدیریت می‌شوند (مقامات انتخاب‌شده)

- دولت این پرسش را مطرح می‌کند «آیا یک سازوکار چند شبکه‌ای (وب، پیام کوتاه و آف‌لاین) که در ایالت ریوگران دو سول برزیل در حال استفاده است را می‌توان برای جمع‌سپاری راه‌حل‌های سیاست استفاده نمود؟». ۳۶۰ هزار شهروند در رأی‌گیری ۳۶۰ هزار طرح پیشنهادی سیاست که پیش‌نویس آن‌ها توسط خود شهروندان تهیه‌شده بود شرکت کردند.

- «مدل بازخورد شهروندان» در ایالت پنجاب پاکستان به صورت پیش‌کنشی از طریق پیام کوتاه پس از این که شهروندان از خدمات عمومی استفاده کردند با آن‌ها به منظور رتبه‌بندی میزان رضایت آن‌ها و نیز بررسی وقوع پرداخت رشوه ارتباط برقرار می‌کند (<http://www.punjabmodel.gov.pk/>). اطلاعات به واحدی که مستقیماً به نخست‌وزیر گزارش می‌کند ارایه می‌شود.

- «سلام سرکار (سلام دولت)» در نپال یک سازوکار واکنشی شکایت است که به‌منظور مطرح نمودن شکایات مردمی با دولت به‌صورت گسترده از خطوط تلفن فوری و داغ عمومی، شماره‌های پیام کوتاه و ایمیل استفاده می‌کند.
- «واحد توسعه ریاست جمهوری» در بانک جهانی اطلاعات عملکردی کلیدی را با تمام ذی‌نفعان بانک جهانی به اشتراک می‌گذارد:
- نوع B: سیستم‌های بازخوردی که مدیران مالک و اجراکننده آن‌ها هستند (مدیران پروژه) سکوی OnTrack بانک جهانی از حلقه‌های بازخورد و پیام کوتاه بین ذی‌نفعان ذیل پشتیبانی می‌کند: شهروندان، دولت، NGO ها، آژانس‌های اجرایی و کارکنانی از بانک جهانی که در پروژه‌هایی که توسط بانک جهانی تأمین مالی شده‌اند فعالیت می‌کنند. این سکو در حال حاضر در پروژه «اتحاد روستایی (PAR)» بولیوی در حال استفاده است.
- دپارتمان توسعه روستایی ایالت اندرا پرادش هند در حال اجرای یکی از بزرگ‌ترین و جامع‌ترین ممیزی‌های اجتماعی و سیستم‌های بازخورد است. در این ممیزی ۲۱ هزار روستا هرکدام شش بار از سال ۲۰۰۶ تحت ممیزی قرار گرفته‌اند.
- یونیسف سازوکار رأی‌گیری مبتنی بر پیام کوتاه U-report را در اوگاندا توسعه داد تا از طریق نظارت واقعی بر شاخص‌های اجتماعی تحقق یابد. بیش از ۲۰۰ هزار U-reporters از سراسر اوگاندا ثبت‌نام کرده‌اند.
- نوع C: سیستم‌های بازخوردی که شهروندان مالک و اجراکننده‌ی آن‌ها هستند
- برنامه «CheckMySchool» در فیلیپین نرخ پایدار ۸۵٪-۵۰٪ از حل معضلات شناسایی‌شده در سیستم مدارس را به ارمغان آورده است.)
- SeeClickFix نقش بسیاری را در حل بیش از یک‌میلیون مشکل شناسایی‌شده توسط شهروندان در بیش از ۲۰۰ شهر آمریکا و کانادا ایفا کرد.)
- DevelopmentCheck یک ابزار گزارش‌دهی و ردیابی برای رویکرد CBI (ساخت ظرفیت درستکاری اجتماعی) در برنامه درستکاری به‌شمار می‌رود.

متخصصان تأکید داشتند که سازوکارهای پاسخ‌گویی مبتنی بر شهروندان می‌توانند برای جوامع محلی به‌ویژه فقرا و گروه‌های به حاشیه رانده‌شده مشقت‌بار باشند و ممکن است ارزش تلاشی که می‌بایست برای پیاده‌سازی آن‌ها انجام شود را نداشته باشند. درجایی که ارباب سالاری و شبکه‌های غیررسمی در یک جامعه روش معمول انجام کارها به شمار می‌روند بسیاری از ابزارهایی که به‌طور متعدد مورد آزمایش قرار گرفته‌اند و «یک اقدام مطلوب» محسوب می‌شوند ناکارآمد باقی خواهند ماند. کارت‌های امتیاز ممکن است منجر به شکل‌گیری جلسات بحث میان مقامات دولتی و خیرین شوند اما همان‌گونه که امانوئل گیما بوآدی^۱ از مرکز توسعه دموکراتیک غنا می‌گوید «این احتمال وجود دارد که این جلسات در دسترس جوامعی که این کارت‌ها برای آن‌ها و درباره آن‌ها جمع‌آوری شده است و نیز در دسترس کسانی که شما واقعاً می‌خواهید این اطلاعات به آن‌ها منتقل یابد تا از آن‌ها در برابر مقامات دولتی استفاده کنند قرار نگیرند.» رویکردهای مبتنی بر تقاضا باید به‌منظور ایجاد فضای مدنی موردنیاز برای تبیین «پاسخ‌گویی مبتنی بر شهروندان» مدت‌زمانی را به همکاری با جوامع اختصاص دهند.

هنوز هم نیاز به داده‌های مقایسه‌ای جهانی وجود دارد

اندازه‌گیری فساد در ابتدا به‌دلیل حوزه جهانی آن و رتبه‌بندی کشور جلب‌توجه تیر رسانه‌ها را جلب نمود. این مجموعه‌های داده مقایسه‌ای جهانی نسبت به داده‌های زمینه‌ای و محلی از مزیت برخوردار هستند: آن‌ها یک ابزار مؤثر برای خلاصه‌سازی مقادیر بسیاری از داده را ارائه می‌دهند تا از این طریق نگاه کلان به یک پدیده امکان‌پذیر شود؛ اما تجمع داده‌ها می‌تواند منجر به مقایسه‌های نادرست و ناعادلانه بین کشورها شود و تفسیر داده‌ها به‌منظور اجرای اصلاحات مرتبط باسیاست را دشوار سازد. رشته اندازه‌گیری فساد به‌رغم وجود این اشکالات، به تولید شاخص‌های بیشتر درباره موضوعات متنوع ادامه می‌دهد و برای این منظور از طیف وسیعی از داده‌ها نظیر داده‌های فساد و عملکرد دولت، چالش‌های بخشی و

1- Emmanuel Gyimah-Boadi

نیز داده‌های مربوط به موضوعات عمومی شفافیت، پاسخ‌گویی و درستکاری استفاده می‌کند. آنچه پس از واکنش منفی به این داده‌ها به وقوع پیوسته است درواقع درک دقیق‌تری از داده‌های مقایسه‌ای تجمعی را نشان می‌دهد. متخصصان بیش‌ازپیش از خطر نتیجه‌گیری‌های بی‌جا که با استفاده از داده‌های اشتباه انجام می‌شود آگاه شده‌اند. بسیاری از تولیدکنندگان جهانی داده تلاش‌هایی جدی را در راستای توضیح ماهیت داده‌های خود، منابع و محدودیت‌های آن‌ها دنبال می‌کنند.

«آنچه تولیدکنندگان جهانی داده ادعا می‌کنند این است که آن‌ها برای عناصر پایه از معیارهای پایه استفاده می‌کنند؛ عناصر پایه‌ای که متغیرهایی را مشخص می‌سازند که تولیدکنندگان جهانی داده درصدد ارزیابی آن‌ها می‌باشند. هیچ‌کدام از آن‌ها این را بیان نمی‌کنند که معیارهای آن‌ها کامل‌ترین ابزار اندازه‌گیری می‌باشند که می‌توانند با تمام زمینه‌های محلی سازگار باشند و هر آنچه در هریک از کشورهای دنیا درحال وقوع را توضیح دهند». (آلجاندرو گنزالز)

متخصصان همچنین چندین کاربرد بسیار مفید از این نوع داده‌ها شناسایی کرده‌اند. داده‌هایی که از نظر زمینه‌ای به‌دقت تجمیع یافته‌اند (داده‌هایی که دارای زمینه مشابه هستند) یک چارچوب جامع برای بحث و تحقیق ارایه می‌دهند. وانسا تاکر^۱ از Freedom House اظهار می‌دارد که «تولیدکنندگان جهانی داده از جایگاه بسیار ویژه‌ای برخوردار هستند زیرا شما برای دستیابی به یک تصویر مطلوب از جهان نیاز به روش‌شناسی واحدی از تمام جهان دارید». مهم‌ترین نیاز داده‌های مقایسه‌ای جهانی اهداف مربوط به جلب حمایت (Advocacy) است. جواشیم ناهم^۲ از نهاد سیاست و قانون بین‌المللی نروژ می‌گوید «این به این دلیل است که داده‌های مقایسه جهانی با تمرکز بر جلب حمایت موفقیت بسیاری را کسب کرده‌اند». داده‌های مقایسه‌ای جهانی توجه مردم را به فساد جلب می‌کند و همان‌گونه که میشل جانستون^۳ از دانشگاه کولگیك بیان می‌کند «آن‌ها بدون شک در تنظیم و تبیین

1-Vanessa Tucker

2- Joachem Nahem

3- Michael Johnston

برنامه کاری مفید هستند». در حقیقت فین هنریچ^۱ از دبیرخانه سازمان شفافیت مشاهده کرده است که متخصصان شاخص‌های مقایسه‌ای جهانی را به‌دقت موردبررسی قرار می‌دهند «زیرا این داده‌ها موضوعات برنامه کاری را مشخص می‌سازند و توجه به موضوعات را در برنامه کاری حفظ می‌کنند، آگاهی عمومی را افزایش می‌دهند و دولت‌ها را علاقه‌مند به گشودن درهای گفت‌وگو می‌کنند». داده‌های مقایسه‌ای جهانی منجر به شکل‌گیری توجه به سمت آغاز گفت‌وگو پیرامون مشکلات فراگیر و غیرقابل‌حلی از فساد می‌شود که هنوز به قوت خود باقی مانده‌اند.

مکمل بودن اندازه‌گیری‌های مختلف (و نه قابل‌مقایسه بودن آن‌ها) را شناسایی کنید با توجه به این که داده‌های مقایسه‌ای جهانی در تلاش‌های جلب حمایت هنوز موردنیاز هستند بیان این حقیقت حائز اهمیت است که همه رویکردهای اندازه‌گیری و نیز نتایج آن‌ها به‌راحتی قابل‌مقایسه نیستند.

«اعداد و رتبه‌بندی برای درک فرایندهای بسیار پیچیده و نیز ساده‌سازی یک واقعیت پیچیده بسیار مفید هستند؛ اما این اعداد می‌بایست بیانگر یک حقیقت باشند. در بسیاری از موارد عمل مقایسه تا سطح مقایسه اعداد در قالب یک رتبه‌بندی تنزل می‌یابند. برای مثال ازطریق مقایسه‌های کیفی مستقیم. مقایسه‌های بسیار مهم دیگر نیز وجود دارند که از اهمیت یکسانی برخوردار می‌باشند مثلاً مقایسه‌های درجه دوم اطلاعات کیفی» (فینا هنریش)

رویکردهای اندازه‌گیری به‌عنوان تلاش‌های مکمل درجهت دستیابی به اطلاعات درباره مسایل مرتبط شناخته می‌شوند. پایگاه‌های داده‌ای جهانی که از شاخص‌های بزرگ مقایسه‌ای تشکیل شده‌اند می‌توانند باعث شکل‌گیری مباحثی در سطح کشور می‌شوند؛ این مباحث در ادامه می‌توانند منجر به تشکیل پایگاه‌های داده‌ای ملی درباره مسایل ویژه‌ای شوند که در آن‌ها از روش‌شناسی برای زمینه‌های محلی استفاده شده است. متخصصان بر

1- Finn Heinrich

این عقیده هستند که مکمل بودن داده‌ها به‌منظور ارایه یک تصویر منسجم از یک مسأله مورد مطالعه بسیار اهمیت دارد. فین هنریچ در ادامه اظهار می‌دارد «بزارهای اندازه‌گیری با یکدیگر تفاوت دارند. اندازه‌گیری‌های متفاوتی وجود دارند که هریک از آن‌ها با توجه به هدف می‌توانند مفید واقع شوند. حوزه بین‌المللی با حوزه ملی و محلی کاملاً متفاوت است»

شاخص حاکمیت قانون در پروژه عدالت جهانی (WIJP)

این شاخص میزان توسعه حاکمیت قانون در زندگی روزمره ۹۹ کشور را بر پایه نظرسنجی از ۱۰۰ هزار خانوار و ۲۴۰۰ متخصص از سطح جهان اندازه‌گیری می‌کند. شاخص حاکمیت قانون از ۴۷ شاخص سازمان‌دهی شده در هشت حوزه تشکیل شده است: محدودیت قدرت دولت، نبود فساد، دولت باز، حقوق اساسی، نظم و امنیت، مقررات تنظیمی، عدالت مدنی و عدالت کیفری. چالش پیش‌روی پروژه عدالت جهانی، رقابت مربوط به اعطای کمک‌های مالی کوچک تحقیقاتی (Seed Grant) WJP است که به‌منظور اجرای برنامه‌های عملی و واقع‌گرایانه برای تقویت حاکمیت قانون در سطح جهان طراحی شده‌اند. سازمان‌های انتخاب‌شده Seed Grant که میزان آن ۱۰ تا ۲۰ هزار دلار آمریکا است دریافت خواهند کرد و علاوه بر این امکان اتصال به دیگر شرکا در شبکه WJP و افزایش میدان دید در فعالیت‌های آن‌ها ارایه خواهد شد. متقاضیان از داده‌های شاخص حاکمیت قانون WJP به‌منظور شناسایی ضعف‌هایی از حاکمیت قانون که امکان دارد در جوامع آن‌ها بهبود یابند استفاده می‌کنند. پروژه‌های برنده عبارت‌اند از:

برنامه A2I (جهانی): این برنامه یک تولید منبع باز برای حمایت از توسعه‌های قانون‌گذاری و فعالیت‌های نظارتی و انطباق‌پذیری در سطح جهانی ارایه می‌کند. این برنامه از امکانات موجود و نمونه آزمایشی بر خط برای پیشبرد سریع چندین هدف در راستای توسعه دانش استفاده می‌کند از جمله اهداف عبارت‌اند چارچوب‌های جامع ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی؛ ارزیابی الگوبرداری‌های اجراشده؛ ارجاع جغرافیایی و تحلیل نقشه‌ها برای نشان دادن الگوها و روابط.

دولت کانتی باز (کنیا): در سال ۲۰۱۳ یک دولت جدید روی کارآمد و فعالیت خود را با اجرای قانون اساسی تصویب‌شده در سال ۲۰۱۰ آغاز کرد که این بیانگر این بود که دولت منابع سیاسی و اقتصادی را بیشتر در سطح شهرستان (کانتی) متمرکز خواهد نمود. این پروژه

به شهروندان شهرستانی کمک خواهد کرد تا رهبران خود را در مسایل ذیل دخیل سازند: اختصاص منابع، ترسیم نقشه دارایی‌های جامعه محلی و اجرای «ترسیم نقشه دارایی‌ها» نظیر نقشه‌کشی روستایی، نام‌گذاری خیابان‌های روستا، بارگذاری نقشه جی‌ای اس روستا در نقشه‌های گوگل.

طرح مشارکتی (آرژانتین و بولیوی): تلاش این پروژه بر تغییر و پیشگیری از اسکان غیررسمی تمرکز دارد و برای این منظور از برنامه‌ریزی مشارکتی ارضی، مشارکت زاغه‌نشین‌ها و مقامات دولتی در یک گفت‌وگوی سازنده درجهت واکنش به چالش‌های ناشی از گسترش غیررسمی اراضی مسکونی، استفاده می‌کند.

روش‌شناسی‌ها مکمل یکدیگر هستند به این معنا که آن‌ها اطلاعات مختلف را با استفاده از مدل‌های گوناگون به‌دست می‌آورند؛ این مدل‌ها می‌توانند درجهت دستیابی به ابعاد دقیق‌تری از مسأله مورد مطالعه با یکدیگر ترکیب شوند. برخی از انواع روش‌ها مانند کارت امتیاز جامعه و ممیزی اجتماعی داده‌های کیفی غیر نظرسنجی را که نمی‌توان از تمام جامعه محلی، شهر و یا کشور آن‌ها را جمع‌آوری نمود تولید می‌کنند؛ اما کریستوفر ویلسون^۱ از اتاق مهندسی (Engien Room) اظهار می‌دارد که «یکی از آسان‌ترین روش‌هایی که سیاست‌گذاران با استفاده از آن می‌توانند شواهد را رد کنند اشاره به عدم نماینده بودن آن‌ها است». در این موارد رویکردهایی که از اصل متمم بودن پیروی می‌کنند می‌توانند برای تقویت یافته‌های معتبر و قابل اعتماد مورد استفاده قرار گیرند. اگرچه داده‌های موقتی^۲ که توسط شهروندان جمع‌آوری شده‌اند ممکن است از ویژگی نماینده بودن برخوردار نباشند اما آن‌ها نقش مهمی را در اعتبار یافته‌های نظرسنجی‌های رسمی ایفا می‌کنند و اطلاعات، روایت‌ها و گزارش‌های مشروحی را که اغلب در مدل‌های رسمی جمع‌آوری داده از آن‌ها غفلت می‌شود، ارایه می‌دهند. این داده‌ها همچنین به‌عنوان یک سازوکار راه‌اندازی کننده برای اجرای ممیزی و مداخلات رسمی شناخته می‌شوند. با این وجود هنوز کارهای بسیاری می‌بایست درجهت تسهیل یک گفت‌وگوی سازنده میان گروه‌های متفاوت تولیدکننده داده انجام شود. همان‌گونه که کریستوفر ویلسون اظهار می‌دارد «به یک گفت‌وگو اثربخش به‌ویژه میان آمارگران دولتی و گروه پاسخ‌گویی جامعه مدنی که مجهز به نوآوری و فن‌آوری

1-Christopher Wilson

۲- داده‌هایی که تنها برای یک مشکل خاص جمع‌آوری شده‌اند

هستند نیاز است؛ گفت‌وگویی با موضوع این‌که چگونه انواع جدید داده می‌تواند مکمل آمارهای رسمی و نظرسنجی‌های نماینده باشند»

برنامه «من رشوه پرداخت کرده‌ام»

چند گزارش؟ ۲۲۴۸۰ گزارش در طول دو سال

با این گزارش‌ها چه کاری می‌کنند؟ در اولین سال، سیستم «من رشوه پرداخت کرده‌ام» قادر به ارسال سیستماتیک شکایات شهروندان به دیگر نهادها نبود. با این حال این گزارش‌ها توسط رسانه‌ها جمع‌آوری شدند و این امر حداقل در یکی از موارد منجر به دستگیری و محکومیت متخلفان گردید. شهروندانی که علاقه‌مند به افشای هویت خود هستند می‌توانند برای به اشتراک‌گذاری گزارش‌های خود از کمیسیون مرکزی هشیاری (CVC) استفاده کنند. CVC یک نهاد دولتی است که به موضوع فساد می‌پردازد.

نتایج چه بوده است؟ «من رشوه پرداخت کرده‌ام» پوشش رسانه‌ای وسیعی را دریافت کرده است و این به افزایش آگاهی عمومی از این ابزار و دریافت گزارش‌های بیشتر از شهروندان کمک می‌کند. تجمع تجارب مثبت و منفی از دسترسی به خدمات عمومی نیز می‌تواند منجر به مشارکت تعداد بیشتر از افراد گردد زیرا از این طریق مشارکت به گونه‌ای معرفی می‌شود که کمتر شبیه به یک اقدام سیاسی به نظر خواهد رسید. برجسته‌سازی گزارش‌های مثبت نیز باعث تمجید از نهادهای ارایه خدمات عمومی که از تخلف پرهیز کرده‌اند می‌شود.

چالش‌ها: دستیابی به این آگاهی که این سکو در دسترس افراد جدید قرار گرفته باشد (و یا این‌که فقط برای کسانی که خود در مسایل مدنی مشارکت دارند یک ابزار جدید به‌شمار می‌رود) دشوار است. این تا حدودی به این دلیل است که این برنامه تا چندی پیش شرکت‌کنندگان را در زمان گزارش‌دهی ملزم به گمنامی می‌کرد. زمانی که شرکت‌کنندگان گمنام هستند امکان پیگیری نظام‌مند افراد به‌منظور بررسی تأثیر مشارکت آن‌ها وجود نخواهد داشت. اگرچه سکو «من رشوه پرداخت کرده‌ام» تحلیل و تجسم‌سازی داده‌ها را ارایه می‌دهد این نوع از داده‌ها احتمال دارد به سمت تجارب شهروندانی که از نظر فن‌آوری از دانش بیشتری برخوردار هستند منحرف شوند.

بین تمام رویکردهای اندازه‌گیری بده بستان (Trade-off) وجود دارد زیرا هر رویکردی نقاط ضعف و قوت مربوط به خود را دارا می‌باشد (مراجعه به چارت در فصل ۲).

«وقتی که درحال بررسی هستید، ممکن است خیلی ساده بگویید: این افتضاح است! من رویکردی را ایجاد خواهم کرد که هیچ‌یک از این محدودیت‌ها را نداشته باشد اما زمانی که همه‌چیز را در کنار یکدیگر قرار می‌دهید متوجه خواهید شد که این کار تقریباً غیرممکن است. شما نمی‌توانید بر همه محدودیت‌ها غلبه کنید».

وانسا تاکر، خانه آزادی، آمریکا

محققان بر این باور هستند که انتظارات برنامه‌های اندازه‌گیری می‌بایست واقع‌گرایانه باشند زیرا راه‌حلی که همه سؤالات تحقیق را پاسخ دهد وجود ندارد. چارچوب «بین نسلی» به‌منظور درک اندازه‌گیری، پایگاه‌های داده‌ای را به ترتیب اندازه و هدف طبقه‌بندی می‌کند و یک روشی برای یافتن تفاوت‌های موجود بین روش‌شناسی‌ها به شمار می‌رود. اولین نسل رویکردهای اندازه‌گیری فساد صدها نقاط داده‌ای را با استفاده از ادراک و تجربه (به‌عنوان پایه اندازه‌گیری‌ها) برای تعداد محدودی از مسایل کلیدی جمع‌آوری نمود. رویکردهای نسل دوم اندازه‌گیری از پایگاه‌های داده‌ای چندبعدی و چند شاخصی استفاده کردند و کشورهای مورد مطالعه را با استفاده از داده‌های «نیمه تجمیع شده» مورد مقایسه قرار دادند. سومین نسل از رویکردهای اندازه‌گیری فساد تنها بر یک کشور یا جامعه تمرکز دارد و اغلب از یک رویکرد مشاوره‌ای استفاده می‌کنند که این بررسی عمیق‌تر مشکلات کلیدی را ممکن می‌سازد. هیچ‌یک از این رویکردهای نسلی جایگزینی برای دیگری محسوب نمی‌شود در حقیقت این رویکردها اهداف مختلفی را در زمینه‌های مختلف پیگیری می‌کنند.

«داده‌های محلی»: اثربخش در هدایت اصلاحات، پایداری دشوار در طول زمان

جایگزین‌های داده‌های مقایسه‌ای جهانی در طول دهه گذشته بسیار افزایش یافته‌اند و این امکان اندازه‌گیری‌های فساد و ضدفساد مکمل را فراهم آورده است. متخصصان بر این توافق دارند که این انجام تحلیل در سطح پایین‌تر برای شناسایی حوزه‌های اصلاحات و

اقدامات بالقوه مورد نیاز اصلاحی بسیار ضروری هستند (در مقایسه با داده‌های جهانی مربوط به حوزه‌های بین‌المللی در سطح کلان)

اهمیت ارزیابی حکمرانی و فساد محلی

این مسأله حائز اهمیت است که بدانیم ارزیابی حکمرانی محلی تنها زیرمجموعه و یا یک فرم تفکیک‌شده‌ای از ارزیابی‌های حکمرانی ملی نیست. ارزیابی‌های حکمرانی محلی اطلاعات ارزشمندی را درباره مسایل خاص مرتبط با سطوح محلی ارائه می‌دهند مانند سیاست‌های مرتبط با تمرکززدایی، مشارکت و پاسخ‌گویی محلی.

ارزیابی‌های حکمرانی با دلایل و اهداف مختلفی دنبال می‌شوند:

- شناسایی شکاف‌ها و محدودیت‌های بالقوه در اجرای سیاست محلی
 - شناسایی نیازهای ویژه مرتبط با توسعه ظرفیت و نیز به‌منظور نظارت بر نتایج تلاش‌هایی که برای توسعه ظرفیت پیگیری می‌شوند.
 - طراحی برنامه‌های تغییر و جلب حمایت خیرین و یا مساعدت هم‌تایان به‌منظور بهبود ابعاد ویژه حکمرانی محلی.
 - مشارکت جامعه مدنی و بخش خصوصی در حکمرانی محلی
 - ارائه یک برداشت عینی از دستاوردهای مربوط به رهبران انتخاب‌شده محلی (به‌ویژه در زمان انتخاب مجدد) که از طریق برقراری پاسخ‌گویی امکان‌پذیر می‌شود.
- طیف وسیعی از مدل‌های جمع‌آوری داده و انواع داده‌ها می‌توانند در زمینه‌های محلی متفاوتی مورد استفاده قرار گیرند. آن‌ها تا زمانی که محدودیت‌ها به‌خوبی شناسایی شوند برای هر سطحی از تحلیل مناسب خواهند بود. با این حال حوزه «داده‌های محلی» حداقل دو سطح تحلیل متفاوت را شامل می‌شود.
- درک معمول از «محلی» شامل داده‌های سطح خرد (میکرو) است که در ارتباط با اشخاص و خانوارها می‌باشند؛ این‌گونه داده‌ها اغلب از طریق نظرسنجی قطع دریافت خدمت، نظرسنجی از خانوارها و جمع‌سپاری جمع‌آوری می‌شوند.

• سطح دیگر از داده‌های محلی در ارتباط با جوامع محلی، سازمان‌ها، آژانس‌ها، استان‌ها و ایالت‌ها می‌باشند. این سطح داده‌ها اشاره به سطح میانی دارد که بین سطوح تحلیل خرد و کلان قرار دارد. این سطح با رویکردهای ترکیبی جمع‌آوری داده‌ها شناخته می‌شود نظیر کارتهای امتیاز جوامع، ارزیابی‌های زیرمجموعه ملی و مطالعات موردی مبتنی بر شاخص از عملکرد بخش عمومی.

بسیاری از رویکردهای جدید اندازه‌گیری که بر فساد و مسایل مربوط به آن تمرکز دارند گرایش به سطح تحلیل میانی دارند که دربرگیرنده عملکرد سازوکار نظارتی در سطح ملی، عملکرد آژانس‌های دولتی و پیامدهای حاصل از آن‌ها در بخش جامعه محلی است. همان‌گونه که جاناتان فاکس از دانشگاه امریکن اظهار می‌دارد «میانی فکر کن، این شعار من است. برای این که به راحتی قابل ردیابی باشی و مفید واقع شوی میانی بیندیش». با جمع‌آوری داده‌ها از طریق اقدامات سطح میانه، داده‌های سطح میانی یک بینش عملی را ارایه خواهند داد که از طریق آن می‌توان اصلاحات بخش عمومی را هدایت نمود.

ممیزی اجتماعی ایالت آندرا پرداش هند

در سال ۲۰۰۶ دولت آندرا پرداش هند استفاده از ممیزی اجتماعی در اجرای طرح MGNREGS «طرح ملی ماهاتما گاندی برای تضمین اشتغال» را الزامی دانست. ممیزی اجتماعی یک ابزار قدرتمند مشارکتی و کم‌هزینه شناخته‌شده است که می‌تواند آگاهی عمومی را افزایش دهد و ارایه خدمات عمومی را بهبود بخشد. تأثیر ممیزی‌های اجتماعی یک سؤال کلیدی در حوزه سیاست است که هنوز بدون پاسخ باقی مانده است.

تیمی از محققان، تجارب شهروندان آندرا پرداش از ممیزی‌های اجتماعی را موردبررسی قرارداد. محققان دریافتند که این ممیزی‌ها یک کانال ارتباطی برای شهروندان فراهم می‌آورند که از طریق آن می‌توانند به دولت متصل شوند و شکایات خود را مطرح نمایند. ممیزی‌های اجتماعی همچنین باعث افزایش آگاهی ذی‌نفعان از حقوق قانونی خود گردید به صورتی که تغییر در موازنه روابط قدرت میان ذی‌نفعان و مقامات دولتی پدیدار شد. با این وجود براساس یافته‌های یک گروه تحقیقاتی دیگر ممیزی‌های اجتماعی تأثیر اندکی بر

استخدام و نیز کاهش نشت حقوق دارند. تکرار ممیزی‌ها منجر به پیشگیری از بی‌نظمی‌ها نشدند. این یافته‌ها حاکی از ماهیت درحال تغییر فساد است به عبارتی دیگر متخلفان یک گام جلوتر از مأموران ممیزی هستند و به بررسی‌های شدیدتر از طریق ایجاد مسیرهای جدید برای سودجویی‌های رانتی واکنش نشان می‌دهند.

به‌وضوح سازوکارهایی مانند ممیزی‌های اجتماعی ابزار قدرتمندی محسوب می‌شوند اما برای این که ممیزی‌های اجتماعی منجر به واکنش‌پذیری و پاسخ‌گویی دولت شوند نیاز است که آن‌ها موردحمایت یک تعهد سیاسی باشند تا بتوان سیستم اداری و ترتیبات سیاسی که از فساد در سطح محلی حمایت می‌کنند را اصلاح نمود.

داده‌های خرد و میانی در سطوح پایین‌تر، اطلاعات دقیق‌تری درباره زمینه‌های محلی ارائه می‌دهند و نیازهای ذی‌نفعان محلی را برطرف می‌سازند. این نوع داده‌ها از طریق بررسی یافته‌ها و بررسی آنچه واسنا هرینگشاو از برنامه شفافیت و پاسخ‌گویی «مسایل جزئی و واقع‌گرایانه» می‌نامد (که پس از شناسایی و پرداختن دولت به مسایل عمومی آشکار می‌شوند) تلاش‌های مقایسه‌ای جهانی را تکمیل می‌سازند. همان‌گونه که ماری لابرژ از UNDP سنگال اظهار می‌دارد «اگر برای یک مسأله خاص تمرکز در بخش سطحی قرار داشته باشد، به ارزیابی‌هایی که با رهبری جامعه مدنی بر یک بخش و یا نهاد خاص تمرکز دارند بسیار بیشتر نیاز خواهد بود». داده‌های سطوح پایین‌تر اطلاعاتی از تعاملات بین شهروند-دولت را نیز جمع‌آوری می‌کنند که بر فساد خرد و ارائه ضعیف خدمات متمرکز هستند.

«اغلب این شاخص‌های جهانی بیشتر مسایل ملی را اندازه‌گیری می‌کنند اما آنچه در حقیقت برای مردم حائز اهمیت است مسایل مربوط به سطح زیرمجموعه ملی (Subnational) است. این سطح جایی است که آن‌ها به‌صورت روزمره با دولت و دیگر صاحبان قدرت ارتباط برقرار می‌کنند، از این‌رو اندازه‌گیری آن بسیار دشوارتر و پرهزینه‌تر اما بسیار ارزشمند است.» (بلیر گلنکووس)

در سطح اجتماعی و سازمانی نمی‌توان پدیده فساد و ضدفساد را به‌صورت اطمینان بخشی با استفاده از ارزیابی جهانی متخصصان شناسایی نمود. در این‌گونه موارد به‌منظور شناسایی نوع مشکل و راه‌حل‌های احتمالی آن به تجارب شهروندان، داده‌های اداری و ارزیابی‌هایی در سطح جامعه محلی موردنیاز خواهد بود.

با این‌وجود لازم به ذکر است که داده‌های سطح خرد و میانی نیز دارای نواقصی می‌باشند. این داده‌ها اغلب قابل تکرار نیستند زیرا آن‌ها مرتبط به زمینه‌های خاصی می‌باشند و ماهیت آن‌ها به‌گونه‌ای است که نیاز به نیروی کار و منابع بسیاری دارند به همین دلیل حفظ جمع‌آوری داده‌ها به‌صورت منظم با دشواری همراه خواهد بود. رسانه‌ها همچنین توجه چندانی به این‌گونه داده‌ها ندارند. میشل جانستون از دانشگاه کولگیت اشاره به «بده بستان» ذاتی با داده‌های مرتبط با سیاست دارد یعنی «این داده‌ها می‌بایست محلی باشند ولی اگر محلی باشند توجه تیتز رسانه‌ها را جلب نخواهند کرد»

مراقب الگوبرداری اشتباه و بازی با سیستم باشید

جمع‌سپاری یک مدل نوین موبایل برای جمع‌آوری تجارب و ادراک پیرامون مسایل مختلف نظیر فساد و موضوعات مرتبط با آن است؛ اما همان‌گونه که فین هنریچ از دبیرخانه سازمان شفافیت اظهار می‌کند «آن چیزی نیست که شما بتوانید به‌صورت آماده به آن دست‌یابید بلکه نیازمند درک مناسبی از انگیزه افراد برای مشارکت و نیز درک نحوه تأثیرگذاری فساد است». تجميع ساده داده‌ها بدون ارایه تحلیل دقیق ممکن است منجر به درهم‌آمیخته شدن شکایت مرتبط با سوء مدیریت با موارد فساد خرد شود.

همچنین این احتمال وجود دارد که داده‌های اختصاصی سطوح پایین منجر به هدایت رفتارها به یک سمت اشتباه شوند.

«یک تلاش مشابه در کشور ویتنام انجام‌شده است که معادل سیستم من

رشوه پرداخت کرده‌ام محسوب می‌شود؛ اما این تلاش به یک تابلو

اعلانات که بیان می‌کند شما در اینجا می‌توانید گواهی رانندگی خود را

با پرداخت رشوه کمتری دریافت کنید، انحطاط یافته است. این سیستم چه چیزی از جمع سپاری را به شما بیان می‌کند درحالی‌که جمع (مردم) به جهتی که مورد انتظار است گرایش نمی‌یابد؟» (مایکل جانستون)

یکی از معایب داده‌های سطوح اختصاصی سطح پایین که در دسترس عموم مردم قرار دارند این است که افراد در صورتی که بدانند چگونه اندازه‌گیری‌ها را تحت تأثیر قرار دهند می‌توانند به راحتی رفتار خود را هماهنگ سازند. این رفتار «بازی با سیستم» نامیده می‌شود. بازی با سیستم زمانی رخ می‌دهد که افراد برای منفعت خود قوانین و رویه‌ها را دست‌کاری کنند. همان‌گونه که می‌هالی فاز کاس^۱ از دانشگاه کمبریج اشاره می‌کند «ما برای اختصاصی بودن داده‌ها تلاش می‌کنیم اما مزیت واقعی، غیراختصاصی بودن است که هیچ راهی برای دور زدن اندازه‌گیری وجود ندارد. اگر داده‌ها اختصاصی باشند، شما می‌توانید اندازه‌گیری را دور بزنید». استفاده از منابع داده مکمل یکی از گزینه‌هایی است که می‌توان برای اعتبار دهی داده‌ها استفاده نمود با این حال واضح است که در هر رویکرد «بده بستان» وجود دارد. اطمینان یابید داده‌ها بدون نیاز به فن‌های پیچیده آماری از اعتبار (روایی) برخوردار هستند. اگر اعتبار و یا روایی داده‌ها در نظر گرفته نشود، به‌رغم به‌کارگیری سطوح مختلف نوآوری و پوشش رسانه‌ای، داده‌ها خیلی زود اهمیت خود را از دست خواهند داد. در حقیقت اگر نشان داده نشود که ابزارهای اندازه‌گیری مربوط به مجموعه‌های داده‌ای در سطوح پایین عاری از سوگیری، دارای طراحی دقیق و بر پایه داده‌های قابل اعتماد و معتبر هستند این مجموعه‌های داده‌ای حتی ممکن است مورد استفاده قرار نگیرند. روش‌های بسیاری برای روایی‌سازی برنامه‌های اندازه‌گیری وجود دارد که بر فن‌های آماری پیچیده (که ممکن است در دسترس غیرمتخصصان قرار نداشته باشند) متکی نیستند. اگر دولت‌ها به‌عنوان مشاور در پروژه‌ها حضور داشته باشند، تولیدکنندگان داده می‌توانند از حمایت منتقدان مربوط به «تلاش‌های جمع‌آوری داده» که معمولاً سختگیر هستند برخوردار شوند.

«بله داده‌ها از نظر رسانه‌ها و افکار عمومی از اعتبار برخوردار هستند اما این‌که داده‌ها از منظر دولت نیز معتبر هستند موضوع دیگری است. در یک بیان دولت ترجیح می‌دهد داده‌های خود را باور داشته باشد. به‌طور یقین افرادی در داخل دولت وجود دارند که ضدفساد برای آن‌ها یک مسأله بسیار جدی است و در این راستا تلاش می‌کنند. از این‌رو آن‌ها چندان علاقه‌مند به استفاده از داده‌های خارجی نخواهند بود» (اندرو ولس)

به همین ترتیب، دفاتر ملی آمار می‌توانند اعتبار (روایی) و مشروعیت تلاش‌های جمع‌آوری داده را تبیین نمایند. از نظر دولت دفاتر ملی آمار به‌عنوان یک نهاد کمتر مخاطره‌انگیز هستند. داده‌های NGOها ممکن است از نظر روش‌شناسی به چالش کشیده شوند و یا دولت ممکن است داده‌های تولیدشده توسط آن‌ها را نامطلوب در نظر بگیرد با این حال یک فضای اعتماد میان NGOها و رهبری سیاسی حاکم است.

همچنین سه سویه سازی داده‌های اداری رسمی با داده‌های نظرسنجی از شهروندان و بخش خصوصی یک ابزار برای تبیین اعتبار یافته‌ها به‌شمار می‌رود. تجارب و ادراک افراد خارج از دولت به همراه داده‌های عملکرد بخش عمومی می‌تواند به‌عنوان یک سازوکار تقویتی مکمل مورد استفاده قرار گیرد. میشل جانستون از دانشگاه کولگیت بیان می‌کند «در این صورت اعتبار و جامعیت نتایج بسیار بیشتر خواهد بود» و این رویکردی است که اجرایی سازی آن نسبتاً آسان است.

اعتبارسازی همچنین می‌تواند از طریق نظارت دقیق بر فرایند جمع‌آوری و تحلیل داده‌ها به‌دست آید. مشارکت میان NGOهای محلی، خیرین و سازمان‌های تحقیقاتی تضمین‌کننده این هستند که داده‌ها به‌صورت کاملاً بی‌طرفانه تولیدشده‌اند از این‌رو می‌توان از پایداری داده‌ها اطمینان حاصل یافت. خیرین می‌توانند در ظرفیت‌سازی به NGOهای محلی پیوندند و NGOها می‌توانند اعتبار داده‌های خارجی را از منظر ذی‌نفعان محلی افزایش دهند؛ اما این نوع از مشارکت حتی در صورتی که تلاش‌های محلی فراتر از توانایی جمع‌آوری داده‌های دقیق باشد می‌تواند کمک‌کننده باشد. همان‌گونه که وانسا هرینگشاو از برنامه شفافیت و

پاسخ‌گویی ابراز می‌کند «میان انجام دادن صحیح آن و باورپذیری مردم تفاوت وجود دارد. گاهی اوقات اعتبار فقط از طریق تعیین موقعیت [نهادهای مشارکت‌کننده] به‌دست می‌آید و نه از طریق تعیین استانداردها»

در عوض، داده‌ها می‌توانند اعتبار تلاش‌های اصلاحی را فراهم سازند

داده‌های معتبر می‌توانند منجر به تقویت تلاش‌های اصلاحی در چندین حوزه شوند. در ابتدا آن‌ها می‌توانند برای تأیید تجارب شهروندان مورد استفاده قرار گیرند و انکار مقامات دولتی مبنی بر عدم وجود مشکلات را به چالش بکشند.

«من فکر می‌کنم آنچه این شاخص‌ها افشا می‌سازند برای مردم بسیار آشکار است. داده‌های معتبر فقط زمینه شاخص‌ها را مشخص می‌سازد و باعث می‌شوند آن‌ها از قدرت و نفوذ علم سخت^۱ برخوردار شوند سپس ارقام ارایه‌شده باعث می‌شوند داده‌ها از نظر مردم معتبر محسوب شوند»
(می‌هالی فاز کاس)

داده‌هایی که از اعتبار برخوردار هستند همچنین می‌توانند به‌عنوان یک ابزار برای توانمندسازی جامعه مورد استفاده قرار گیرد. حتی اگر هدف کارتهای امتیاز جامعه و اقدامات پاسخ‌گویی اجتماعی تولید یک مجموعه داده‌ای قابل‌مقایسه نباشد اما در حقیقت آنچه تولید می‌کنند در این طبقه‌بندی قرار دارد.

«زمانی که از داده سخن گفته می‌شود منظور فقط داده و ارزش ذاتی آن نیست بلکه فرایندهایی مدنظر است که شما برای تولید داده‌ها انجام داده‌اید، همچنین توانایی مردم عادی در تولید و تحلیل داده‌ها نیز مدنظر است به‌ویژه کسانی که تحت تأثیر نقصان سیاست‌های عمومی قرار گرفته‌اند. این رویکرد برای این که قدرت مطالبه پاسخ‌گویی مردم حفظ شود حیاتی است و باعث توانمندسازی آن‌ها می‌شود» (والتر فلورز)

توانمندی مدیریتی نیز ممکن است یکی از پیامدهای داده‌های معتبر باشد. NGO های محلی در فرایند نظارت و ارزیابی بر اهداف پاسخ‌گویی ملزم به نشان دادن استفاده مطلوب از منابع مالی ارایه‌شده توسط خیرین هستند. این انتظار از NGO ها وجود دارد که در اقداماتی

1- Hard science

که منجر به تحقق اهداف خیرین می‌شوند مشارکت کنند که براساس گفته کیت دایر از برنامه پاسخ‌گویی در تانزانیا «این می‌تواند توجیه NGO های محلی مبنی بر این که نظارت برای آن‌ها در درجه اول و برای خیرین در درجه دوم قرار دارد را دشوار سازد». سرمایه‌گذاری در روایی داده‌هایی که تولید می‌شوند حتی تنها به منظور اهداف نظارت و ارزیابی، منجر به افزایش این احتمال شود که این داده‌ها توسط دیگران جدی تلقی شوند و یادگیری سازمانی افزایش یابد.

«مهم‌تر از آن این نظارت و ارزیابی است که منجر به شکل‌گیری

رویکردهای استراتژیک و تاکتیکی می‌شوند که از آن‌ها برای خلق تغییر

حقیقی استفاده خواهد شد» (برندان هالوران)

این نوع از داده‌ها در تمام سطوح سازمان در حوزه‌های طرح‌ریزی، بودجه‌بندی و برنامه‌نویسی موردنیاز هستند. داده‌های معتبر توانایی تصمیم‌گیری صحیح را در سازمان‌ها بهبود می‌بخشند و احتمال وقوع پیامدها و تأثیرات مطلوب در سطح جامعه محلی را افزایش می‌دهند. آن‌ها همچنین منجر به شکل‌گیری خطوط شفاف‌تر پاسخ‌گویی بین حامیان مالی و سازمان‌های محلی می‌شوند.

همیشه این سؤال را در ذهن داشته باش: هدف این مجموعه داده‌ای چیست؟ برای انجام چه کاری طراحی شده است؟

هدف، نقطه شروع هر برنامه اندازه‌گیری است. تولیدکنندگان داده بدون توجه به ابزار، مدل و یا زمینه داده می‌بایست در ابتدا هدف تلاش جمع‌آوری داده را تعیین نمایند. هدفی که برای جمع‌آوری داده تعیین می‌گردد نوع داده‌هایی که می‌بایست جمع‌آوری شوند و نیز نوع روش‌شناسی موردنیاز را مشخص می‌سازد.

«یک فضای سه‌بعدی را تصور کنید. این فضای سه‌بعدی به احتمال زیاد

اعداد بیشتری دارد اما حداقل سه بعد اصلی را دربر می‌گیرد؛ در یک

محور تحقیق و افزایش آگاهی در محور دیگر اصلاح سیاست و در محور

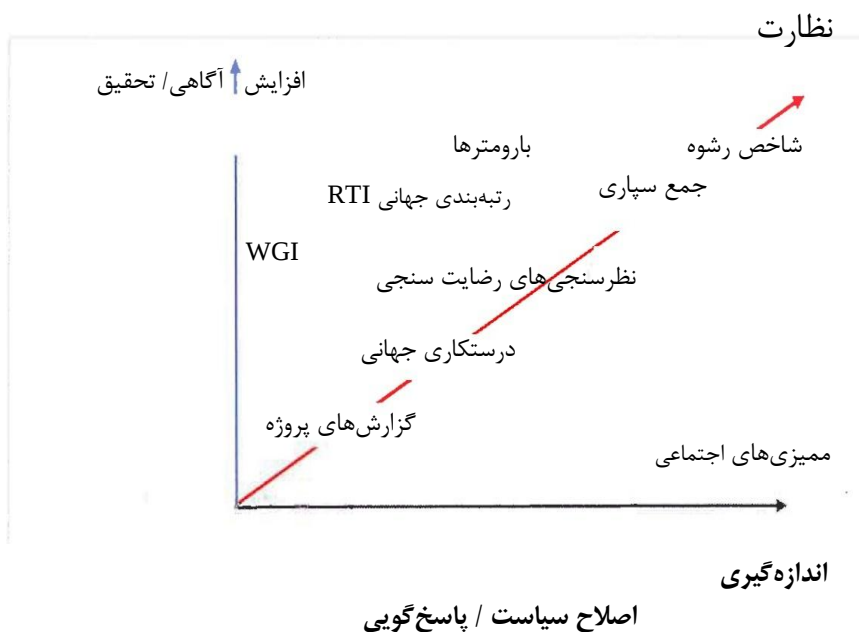
سوم شما می‌توانید نظارت را داشته باشید و داخل فضا شما می‌توانید همه

انواع مختلف مجموعه‌های داده‌ای و یا روش‌شناسی‌ها را قرار دهید.

سپس می‌توانید یک گفتمان معنی‌داری را در ارتباط با «چه چیزی مفید

است و چرا» داشته باشید» (فرانسسکا رکاناتینی)

شکل ۱۸: نقشه‌کشی سه‌بعدی اهداف در برنامه‌های

منبع: نویسنده و فرانسیسکو رکاناتینی، بانک جهانی

همان‌گونه که فین هنریچ از دبیرخانه سازمان شفافیت بیان می‌دارد تولیدکنندگان داده همچنین باید این را در ذهن داشته باشند که «هیچ ابزاری وجود ندارد که پاسخگوی تمام اهداف باشد». فین هنریچ ادامه می‌دهد پرسشی که برای دستیابی به پاسخ آن باید چند هدف را در نظر گرفت یقیناً نیازمند بیش از یک ابزار خواهد بود به‌ویژه «درمورد فساد که در آن اغلب مدل‌ها و رویکردهای موجود دارای محدودیت‌های مربوط به خود می‌باشند». علاوه بر این هنگامی که سطح تحلیل‌ها از کلان به میانی و یا خرد تغییر می‌یابد زمینه از اهمیت بیشتری نسبت به هدف برخوردار خواهد بود. آن‌گونه که آلخاندرو گونزالس آرولا بیان می‌کند

«تهیه طرح کلی (Blueprint) این نوع از پروژه‌ها یک مشکل جدی به‌شمار می‌رود» زیرا هیچ رویکردی وجود ندارد که بتوان از آن برای تمام اهداف استفاده نمود.

داده‌های تولیدشده توسط شهروندان: بدون رویکرد Blueprint

داده‌های تولیدشده توسط شهروندان در سطح میانی جوامع و یا سطح خرد فردی با توجه به نیاز و تقاضای محلی اهداف متعددی را دنبال می‌کنند. گاهی اوقات بیش از یک رویکرد، ابزار، طرح و مدل به‌طور هم‌زمان برای تکمیل سازی داده‌هایی که توسط دولت تولیدشده‌اند استفاده می‌شود.

- شهروندان فساد را گزارش می‌کنند و این گزارش می‌تواند از طریق رسانه‌های متعددی ارایه شود. این گزارش‌ها ممکن است شامل داده‌های جغرافیایی، داده‌های مرتبط بازمان، شناسایی نهادها و یا افراد خاص و نیز نوع فعالیت و یا میزان منابع مالی باشد.
 - دیدگاه شهروندان که می‌توان آن‌ها را از طریق نظرسنجی‌های ساختاریافته و «نماینده»، نظرسنجی‌های قطع دریافت خدمت و ارایه خدمات عمومی، ارایه دیدگاه‌ها به‌صورت بر خط درباره موضوعات خاص، قانون‌گذاری و نهادها جمع‌آوری نمود.
 - گزارش‌های شهروندان و طبقه‌بندی گزارش‌های عمومی مشکوک نظیر اطلاعیه‌ها و یا قراردادهای مربوط به تدارکات.
 - جمع‌سپاری اطلاعات مرتبط با مقامات دولتی مانند دارایی‌ها، فعالیت‌ها و روابط.
 - داده‌های ساختار نیافته مانند منابع صوتی-تصویری ضبط‌شده، تصاویر و گزارش‌های روایی که اغلب در ارایه شکایات محلی ابزار قدرتمندی محسوب می‌شوند.
- جامعه‌ی تحقیق نقش مهمی را در کمک به متخصصان در راستای تعریف موفقیت و اثر دارد، آن‌همچنین در توسعه رویکردهایی که برای اندازه‌گیری موفقیت و اثر مورد استفاده قرار می‌گیرند به متخصصان یاری می‌رساند؛ اما این نیاز وجود دارد که «درباره مشارکت محققان محتاطانه عمل نمود زیرا آن‌ها عامل‌های انگیزشی و تعصبات بالقوه خود را دارند» که این می‌تواند مانع توانایی یادگیری سازمانی شود.

«صادقانه بگویم به‌وضوح می‌بینم که انفصال جدی بین نحوه نگاه سیاست‌گذاران به فعالیت اکثر افراد اندازه‌گیری کننده فساد و استفاده از نتایج فعالیت آن‌ها وجود دارد. آن‌ها می‌گویند این نتایج جالب است اما چطور می‌توان از آن‌ها برای مثال در ارزیابی و الگوبرداری استفاده کرد؟»
(نیکلاس شارون)

کاربران باید از محدودیت‌های داده آگاهی داشته باشند یعنی بدانند که اهداف مختلف به داده‌های مختلفی نیاز دارند. برای مثال شاخص‌های جهانی دارای حاشیه خطا هستند که این ممکن است انجام مقایسه‌های ساده را با محدودیت روبه‌رو سازد. آن‌ها همچنین می‌بایست از این آگاهی برخوردار باشند که ادراک برای ردیابی اصلاحات مناسب نیستند. آلخاندرو گنزارلس آرولا اظهار می‌دارد که «نه برای کاربران و نه برای تولیدکنندگان داده هیچ گزینه‌ی جادویی وجود ندارد».

دقیق باش حتی در ارتباط با مفاهیم فازی

فساد و ضدفساد مفاهیم گسترده‌ای هستند و دربرابر تعاریف استاندارد مقابله می‌کنند. هر فرد به جنبه متفاوتی از مسأله را می‌نگرد و از این‌که اجزای مختلف چطور با یکدیگر هماهنگ می‌شوند درک متفاوتی دارد.

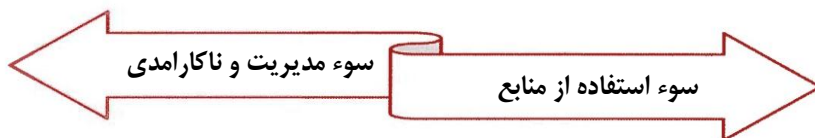
«ما درباره مسایلی مانند فساد، شفافیت، پاسخ‌گویی و درستکاری سخن می‌گوییم که برخلاف دیگر حوزه‌های مطالعه مفاهیمی شفاف و محدود نیستند. چه تعداد واکسن تزریق می‌شود؟ چه تعداد از یک بیماری خاص رخ می‌دهد؟ این پرسش‌ها به ارقام دقیق نیاز دارند و جمع‌آوری داده‌های صحیح در این حوزه‌ها بسیار دشوار است از این‌رو سطحی از قضاوت همیشه وجود خواهد داشت». (ونسا توکر)

حتی در اندازه‌گیری‌های به اصطلاح «عینی»^۱ یک عنصر «ذهنی»^۲ در انتخاب موضوع و موارد وجود دارد. به منظور جلوگیری از سردرگمی در برنامه‌های اندازه‌گیری استفاده از تعاریف بسیار دقیق از آنچه قصد اندازه‌گیری آن را دارید ضروری است.

«تمرکز ما در ابتدا بر تعاریف است یعنی زمانی که ما درباره فساد سخن می‌گوییم سخن گفتن پیرامون فساد به‌طور عمومی مفهومی نخواهد داشت بلکه بحث پیرامون انواع مختلف فساد در زمینه‌های متفاوت معنادار خواهد بود». (می‌هالی فاز کاس)

متخصصان اغلب در تعریف مفاهیمی که نیاز است به اجزای تشکیل‌دهنده خود تفکیک یابند دچار سردرگمی می‌شوند. این مهم را گاه می‌توان از طریق تفکیک داده‌ها براساس جنسیت، سن، منطقه، قومیت، شهری و یا روستای و غیره انجام داد؛ اما این کار باید اغلب خیلی پیش‌تر در فرایند برنامه‌ریزی در نظر گرفته شود. فساد و حکمرانی اغلب در یک زنجیره دیده می‌شوند که در آن حکمرانی ضعیف با سوء مدیریت و ناکارآمدی و فساد با سوء استفاده از منابع در نظر گرفته می‌شود. این احتمال وجود دارد که در تلاش‌هایی که برای پیشگیری از فساد صورت می‌گیرند نوعی تداخل وجود داشته باشد اما وضع تحریم در برابر تخلفات و نظارت بر اجرای قانون بیشترین ارتباط را در پیشگیری از فساد دارند. به‌رغم وجود چالش‌های مفهومی، حوزه بررسی‌ها باید به‌صورت کاملاً شفاف تعریف شوند؛ در این صورت به‌وضوح می‌توان از آنچه که مورد ارزیابی قرار می‌گیرد آگاهی یافت.

شکل ۱۹: زنجیره حکمرانی-فساد

۱- Objective: عینی - بی‌طرفانه

۲- Subjectivity: دخالت دادن قضاوت شخصی

فساد همچنین به‌عنوان یک نشانه برای فقدان پاسخ‌گویی و شفافیت شناخته می‌شود که می‌تواند منجر به سردرگمی در رابطه علت/ معلول شود.

«من فکر می‌کنم در برخی از موارد فساد به روش‌های بسیار مختلفی منجر به سردرگمی بین نشانه‌ها^۱ و علت‌ها^۲ می‌شود. دوباره می‌گویم فساد! خوب امتحان کن و آن را اندازه‌گیری کن اما من کاملاً مطمئن نیستم که آنچه شما اندازه گرفته‌اید علت اصلی مشکل باشد. آن تنها یک نشانه است» (بلیر گلنکورس)

فراگیر بودن پاسخ‌گویی و شفافیت با موجودیت فساد ناسازگار است زیرا وجود آن‌ها فرصت وقوع فساد را از بین خواهد برد. همان‌گونه که بلر گلنکورس^۳ ادعا می‌کند «به‌طور کلی هدف پاسخ‌گویی است و این که ما چگونه در سیستم تغییر ایجاد کنیم. موضوع هدف قرار دادن فساد و ارایه راه‌حل‌های فنی برای بیان مشکلات ذاتی و عمیق سیاسی نیست». این اعتقاد دلالت بر چگونگی تفسیر یافته‌ها و ارایه راه‌حل‌ها دارد باین‌وجود تولیدکنندگان داده هنوز هم باید در تعریف موضوع مورد مطالعه بسیار دقیق باشند.

از پاسخ‌های آسان پرهیز کنید

همان‌گونه که به فین هنریچ از دبیرخانه سازمان شفافیت اشاره کرده است «فساد پدیده ساده‌ای نیست که بتوان آن را به‌راحتی تشخیص داد و یا از بین برد». همه بر این توافق دارند که دشوارترین سؤالی که پیش‌روی متخصصان قرار دارد چگونگی شناسایی اثرات و پیامدهای اندازه‌گیری و نیز ردیابی پیشرفت‌های حاصل شده است. شاخص‌های ادراک جهانی شناخته‌شده‌ترین ابزاری هستند که در طول زمان برای اندازه‌گیری فساد مورد استفاده قرار گرفته‌اند باین‌حال تلاش برای استفاده از این داده‌ها برای ردیابی تغییر می‌تواند به‌سرعت منجر به انحراف تلاش‌های ضدفساد شود.

1- Symptoms

2- Causes

3- Blair Glencorse

«وقتی که شما درباره موضوع فساد جدی می‌شوید این احتمال افزایش می‌یابد که همه متخلفان مجازات شوند زیرا شما تیتراهای بسیاری را در رسانه‌ها به این موضوع اختصاص می‌دهید و متغیر ادراک در شاخص جهانی حکمرانی افزایش می‌یابد» (مایکل جانستون)

ادراک امکان دارد بی‌ثبات باشند و داده‌ها به سرعت «انعکاس‌های فساد» را منعکس می‌سازند به عبارتی دیگر، تلاش‌هایی که باهدف کاهش فساد دنبال می‌شوند منتهی به آشکارسازی اقدامات غیرقانونی که در گذشته مخفی بودند می‌شوند در نتیجه سطح درک فساد افزایش خواهد یافت. باین حال حتی با استفاده از انواع مختلفی از داده‌ها و روش‌شناسی‌های متنوع، شناسایی تغییر در زمان پرداختن به پدیده‌های مرتبط با فساد، شفافیت، پاسخ‌گویی و درستکاری بسیار دشوار است زیرا آن‌ها ماهیتی منتشر دارند و به‌سختی قابل تعریف هستند. در زمینه‌هایی که متأثر از شرایط سیاسی هستند پویایی تغییر به‌صورت مداوم تحول خواهد یافت و این مشخصه فساد و ضدفساد است. رویکردهای فنی که برای نظارت و ارزیابی مداخلات مورد استفاده قرار می‌گیرند اغلب به دلیل ماهیت پاسخ‌گویی و شفافیت با شکست روبه‌رو می‌شوند. بلر گنکورس از آزمایشگاه پاسخ‌گویی (Accountability Lab) بیان می‌کند «بافت بسیار مهم است و پویایی می‌تواند به سرعت تغییر کند از این رو رویکردها نمی‌تواند به درستی آن چیزی را که می‌خواهند اندازه‌گیری کند و یا حتی قبل از این که تولید شوند قدیمی خواهند شد». بازیگران باید به زمینه بسیار حساس باشند و این اقدامات آن‌ها را به شدت «مبتنی بر بافت» و تا حدودی از نظر ارزیابی‌های سنتی غیرقابل پیش‌بینی می‌سازد.

«گاه زمانی که شما استراتژیک هستید و از فرصت‌ها به خوبی استفاده می‌کنید یک تلاش کوچک ممکن است تأثیر بسیاری را به همراه داشته باشد. در مقابل در صورتی که اگر شما درجایی که احتمال وقوع تغییر وجود داشته باشد و گرایش استراتژیک نداشته باشید، یک تلاش بزرگ ممکن است نتیجه بسیار اندک را داشته باشد و یا بدون نتیجه باشد».

(برندا هالوران)

در زنجیره نتایج بازیگران، چالش‌ها و اتصالات متعددی وجود دارد. تغییر رفتار به معنای تغییر ساختار انگیزه‌ها و نگرش‌ها است که ممکن است در بازه‌های زمانی مختلفی بروز کنند.

«پس این یک موضوع مرتبط با اقدام جمعی است و شما نیاز است به طور هم‌زمان در چند حوزه و رشته فعال باشید. این که بگوییم در ابتدا یک دستگاه قضائی مستقل دایر کنیم و سپس امور مالی احزاب سیاسی را اصلاح نماییم کارآمد نخواهد بود. افرادی که در جایگاه‌های قدرتمندی قرار دارند قواعد بازی را می‌دانند و از برپایی یک دستگاه قضائی مستقل جلوگیری خواهند کرد. در حقیقت این بیشتر در ارتباط با قدرت است تا قواعد» (میهایلی فازکاس)

به جای تمرکز بر روند فعالیت‌های پروژه بهتر است مؤلفه‌هایی که در تغییر نقش دارند و همچنین تعامل میان آن‌ها را مورد بررسی قرار داد. زمان‌بندی یک عامل محدودکننده جدی در ردیابی اثربخش پیشرفت‌ها است. وقوع تغییر به پنجره‌های فرصت بستگی دارد و ممکن است سال‌ها به طول بیانجامد. رویکرد خطی که محدود به زمان است ممکن است از کارایی برخوردار نباشد. بسیاری از متخصصان با فین هنریچ هم‌عقیده هستند که رویکردهای غیرخطی برای ردیابی اثر از سودمندی بیشتری برخوردار هستند. سنتی‌ترین چارچوب‌های نظارت بر پیامد کارایی ندارند. پس کدامین چارچوب کارآمد است؟ یک فرضیه حاکم مبنی بر این وجود دارد که شکست‌ها ناشی از ابزارها هستند به‌ویژه زمانی که نوآوری تمرکز زیادی بر ابزار داشته باشد.

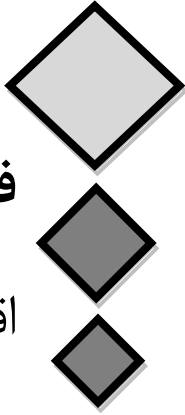
«اگر می‌خواهید میزان کارآمدی یک ابزار اندازه‌گیری را ارزیابی کنید ببیند آیا در آن سازه‌ای وجود دارد نظیر آیا منابع اختصاص داده شده است و یا آیا یک سازوکار منطقی برای ردیابی اثر وجود دارد. معمولاً انگیزه زیادی برای انجام این کار وجود ندارد و بیشتر ابزار، نوآوری و جمع‌آوری داده‌ها مورد توجه است» (یوهاچیم ناهم)

با این وجود این احتمال وجود دارد که در هر مرحله از فرایند اندازه‌گیری و یا اجرای پروژه با شکست روبه‌رو شد: طراحی، جمع‌آوری داده، تحلیل و غیره. پروژه‌ها باید در آنچه برندن هالوران از برنامه شفافیت و پاسخ‌گویی «فرهنگ بررسی منتقدانه» می‌نامد، ورود یابند. او اظهار می‌دارد که «می‌بایست فرصت‌هایی برای بازتاب استراتژیک و انعطاف در رویکردها

وجود داشته باشد تا امکان سازگاری و یکپارچه‌سازی را برای شما براساس اطلاعاتی از آنچه مفید و غیرمفید است فراهم آورد»

هیچ تردیدی در این وجود ندارد که شناسایی اثرات یک تکیه بسیار مهم از پازل پاسخ‌گویی به‌شمار می‌رود؛ اما وانسا هرینگشاو از برنامه شفافیت و پاسخ‌گویی بیان می‌دارد «متخصصان واقعاً نگران این هستند که کار آزمایشی‌های تصادفی تحت کنترل با استفاده از مداخلات استاندارد شده نتوانند آن‌ها را به سمت مداخلاتی از نوع حکمرانی هدایت کنند که منعطف، گویا، پیچیده و جامع باشند».

سرانجام، لازم به ذکر است که یک اختلاف میان یادگیری انطباقی و یافته‌های تعمیم‌پذیر وجود دارد. بسیاری از متخصصان همانند برندن هالوران «به‌جای تمرکز بر هدف جمع‌آوری داده مربوط به پیامدها و اثرات، افزایش ظرفیت انطباقی و یادگیری سازمان‌ها را در اولویت قرار می‌دهند تا آن‌ها بتواند در زمینه‌های مرتبط با خود به‌صورت کارآمد عمل نمایند»

فصل پنجم:

اقدامات مناسب برای پاسخ‌گویی

در این فصل تعریفی در سه قسمت درباره «اقدامات مناسب پاسخ‌گویی» که در اندازه‌گیری برنامه‌ها مورد استفاده قرار گرفته‌اند، ارائه شده است. این فصل همچنین چندین مثال از برنامه‌های نوآورانه‌ی اندازه‌گیری که برنده جایزه شده‌اند را به همراه بحثی پیرامون اصل مکمل بودن، ساخت دانش و پایداری ارائه می‌دهد.

اقدامات مناسب پاسخ‌گویی به‌منظور دستیابی به هدف تحقق تغییرات در فساد از منابع به‌صورت مطلوب، اثربخش و جامع استفاده می‌کنند. اقدامات مناسب در برنامه‌های اندازه‌گیری براساس زمینه و هدف تغییر می‌کنند اما آن‌ها نیازمند اقدامی آگاهانه هستند به‌عبارت‌دیگر متخصصان باید با انواع داده‌ها، مدل‌ها و روش‌شناسی‌های در دسترس که نیازهای آن‌ها را به بهترین شکل برطرف می‌سازند آشنا شوند. متخصصان همچنین نیاز است به‌منظور جلوگیری از تولید داده‌های جانب‌دارانه و یا استفاده نامناسب از داده‌ها در ارزیابی کشورها و یا نهادها از محدودیت‌های هر رویکرد آگاه باشند.

اقدامات مناسب همچنین ذی‌نفعان را در برنامه‌های اندازه‌گیری درنظر می‌گیرند؛ در تمام نقاط فرایند از مرحله طراحی تا انتشار داده‌ها. به‌منظور حصول اطمینان از مناسب بودن و هدفمند بودن طراحی پروژه دیدگاه افرادی که تحت تأثیر پروژه قرار گرفته‌اند باید در برنامه‌های اندازه‌گیری گنجانده شود. خطر ناشی از حضور ذی‌نفعان باید به‌دقت سنجیده شود تا هیچ‌گونه اقدام تلافی‌جویانه در واکنش به جمع‌آوری و یا انتشار نتایجی که به میزان بالایی سیاسی و یا جنجالی می‌باشند (به‌ویژه در موارد حساس فساد) رخ ندهد.

درنهایت، اقدامات مناسب داده‌ها را به یادگیری و پاسخ‌گویی متصل می‌سازند زیرا داده‌ها همیشه باید ابزاری برای نیل به هدف باشند. داده‌های تولیدشده را هرگز نباید بدون استفاده رها نمود؛ آن‌ها برای افزایش آگاهی تولیدشده‌اند اما هدف آن‌ها در درجه اول بهبود رفتار است که منجر به ارتقای کیفیت زندگی شهروندان خواهد شد. سازوکارهای بازخورد که به جمع‌آوری تجارب و مشاهدات شهروندان می‌پردازند مثال مهمی از این نوع ارتباط بین داده‌ها و پاسخ‌گویی هستند.

اقدامات مناسبی که در کانون توجه قرار دارند

برنامه‌های اندازه‌گیری که در زیر آمده است از اقدامات مناسبی که به آن‌ها اشاره گردید استفاده کرده‌اند. برخی از آن‌ها برنده و یا نامزد جایزه نوآوری در برنامه بوده‌اند. این برنامه‌ها از روش‌شناسی به‌صورت مناسبی استفاده کرده‌اند و یا شکل‌های جدیدی از اندازه‌گیری را براساس نتایج به‌دست‌آمده از مداخلات گذشته توسعه داده‌اند. این برنامه‌ها همچنین مشارکت ذی‌نفعان را به‌عنوان یک بخش جدایی‌ناپذیر در طراحی، جمع‌آوری داده و تحلیل در نظر گرفته‌اند. در انتها آن‌ها هدف داده‌ها را «استفاده از آن‌ها به‌عنوان ابزاری برای تقویت شفافیت، پاسخ‌گویی و درستکاری دولت و یا بهبود برنامه‌های اندازه‌گیری آینده» تعریف کردند.

۱. اقدام پژوهشی و نظارت مشارکتی بر خدمات بهداشتی، توسط جوامع به حاشیه رانده شده.

گواتمالا

در راستای نظارت جامعه محلی بر خدمات عمومی مراقبت‌های بهداشتی، یک سازمان جامعه مدنی (CEGSS) با مشارکت سازمان‌های مردم‌نهاد (CBOs) از یک رویکرد «مبتنی بر حقوق» استفاده نمود و سیستمی را برای پیاده‌سازی نظارت شهروندان بر خدمات عمومی مراقبت‌های بهداشتی راه‌اندازی کرد و آن را توسعه داد. این رویکرد از سه بخش کلیدی تشکیل شده است: ۱. فرایند ظرفیت‌سازی باهدف تقویت دانش و مهارت جمعیت بومی در ارتباط با چارچوب قانونی، حقوق بشر و سیاست‌ها و خدمات عمومی، ۲. ابزارهای جمع‌آوری و تحلیل داده به‌منظور نظارت بر خدمات عمومی که توسط خود شهروندان مورد استفاده قرار گرفته‌اند، ۳. جلب حمایت استراتژیک به‌منظور تحت تأثیر قرار دادن سیاست‌گذاری و خدمات در بخش عمومی. پس از گذشت ۵ سال از اجرای برنامه جوامع محلی موفق به تأثیرگذاری در بهبود خدمات عمومی مراقبت‌های بهداشتی در سطح محلی و نیز بهبود تخصیص منابع شدند. یک ارزیابی سازنده در سال ۲۰۱۰ انجام گردید و پیامدهای مختلفی را از این برنامه در بخش‌های حکمرانی و بهداشت شناسایی نمود که عبارت‌اند از: پرسنل بیشتر در بخش‌های ویژه خدمات بهداشتی، اعمال تحریم بر پزشکانی که خدمات درمانی ضعیفی به جمعیت بومی ارائه می‌دهند. بهبود در ساعات ارائه خدمات، ارائه خدمت در تعطیلات آخر هفته، افزایش آگاهی کارکنان بخش بهداشت و درمان از این که مشکلات وجود دارند و حصول بهبودی امکان‌پذیر است. با این وجود شاخص‌ترین دستاورد این برنامه ارتباط جوامع به‌شدت به حاشیه رانده شده با سیاست‌ها و خدمات عمومی و کل کشور گواتمالا بود. این برنامه در حال توانمندسازی سیاسی رهبران جوامع محلی است که در گذشته احساس بیگانگی با نهادهای دولتی داشتند. به‌طور هم‌زمان دریافت خدمات عمومی مراقب‌های بهداشتی در نواحی روستایی و نیز دریافت منابع از دولت مرکزی در حال افزایش است و این به‌دلیل نظارت جوامع محلی و تقاضای آن‌ها برای بهبودی است. همه آنچه ذکر گردید باعث افزایش سطح اعتماد و همکاری میان مقامات دولتی و نهادهای مردمی شده‌اند.

۲. ممیزی مشارکتی شهروندان، فیلیپین

هدف پروژه ممیزی با مشارکت شهروندان (CPA) در کمیسیون ممیزی افزایش آگاهی و شفافیت دولت از طریق مشارکت شهروندان در فرایند ممیزی است. این برنامه یک مشارکت

سازنده و مشارکتی بین دولت و شهروندان است که از طریق سازمان‌های جامعه مدنی (CSOs) انجام می‌شود. این همکاری ترکیبی از ابزارهای مختلف مانند نظرسنجی، کارت‌های امتیاز و فعالیت‌های منوط بر جمع‌آوری داده است که شهروندان را در فرایند فنی ممیزی که توسط کمیسیون ممیزی انجام می‌شود مشارکت می‌دهند. این پروژه شامل سازمان‌های جامعه مدنی، دانشجویان، بخش خصوصی و گروه‌های دانشگاهی است که با همکاری کمیسیون ممیزی، ممیزی‌های مشترکی را برای پروژه‌های انتخاب‌شده دولت انجام می‌دهند. این همکاری منجر به اجرای سه ممیزی مشارکتی به‌منظور ارزیابی اثربخشی انتقالات وجه نقد مشروط (CCTs)، برنامه مدیریت زباله‌های جامد و پروژه کنترل سیل شده است. نتیجه ممیزی اجتماعی برای مقامات کمیسیون ممیزی از اهمیت بسیاری برخوردار است و به قسمتی از گزارش‌های رسمی تبدیل شده است. شرکا CSO محلی می‌توانند یافته‌های مربوط به گزارش‌های ممیزی را از طریق برنامه‌های رادیویی و ملاقات اجتماعی منتشر سازند. CPA نشان می‌دهد چطور می‌توان بررسی‌های خارجی را از طریق مشارکت شهروندان در فرایند ممیزی بهبود بخشید با این وجود، گفتنی است اثر این مشارکت بستگی به ظرفیت کمیسیون ممیزی در ملزم کردن اجرای اصلاحات در پروژه‌های دولت دارد.

۳. گزارش فساد، مقدونیه

مراکز مشاوره حقوقی و دادخواهی (ALACs) سازمان شفافیت در مقدونیه یک سکوی بر خط گزارش‌دهی را شکل دادند و از رسانه‌های اجتماعی برای دریافت گزارش‌های فساد از مخاطبان جوان استفاده نمودند. شهروندان همچنین می‌توانند با استفاده از یک برنامه تلفن همراه که برای سیستم‌های اندروید و آیفون در دسترس است گزارش‌های خود را به این سکو ارسال کنند. کارکنان TI (سازمان شفافیت) در مقدونیه گزارش‌ها را مورد بررسی قرار می‌دهند و سپس آن‌ها را به «موارد فساد گزارش‌شده» تبدیل می‌کنند که کارکنان ALAC در برنامه‌های دادخواهی استراتژیک از آن‌ها استفاده می‌کنند. شناسایی هویت شخص گزارش دهنده فساد در این پروژه الزامی است زیرا کارکنان برنامه ALAC نمی‌توانند به نمایندگی از یک شخص ناشناس فراینده دادخواهی را اجرا نمایند. کارکنان ALAC در وب‌سایت دیدگاه خود را به گزارش‌ها اضافه می‌کنند تا فرد ارسال‌کننده گزارش نسبت به پیشرفت رسیدگی به موضوع اطلاع یابد. پشتیبانی ALAC سازمان شفافیت امکان

پیگیری نظام‌مند گزارش‌هایی از فساد را که شهروندان ارایه می‌دهند فراهم می‌سازد که این منجر به شکل‌گیری حلقه‌های بازخوردی می‌شود که تعامل و مشارکت شهروندان را حفظ می‌کند و باعث اعتمادسازی می‌شود. وضعیت گزارش‌ها در قسمت «دیدگاه» سکوی بر خط اعلام می‌شود که برای عموم مردم قابل مشاهده می‌باشد. با استفاده از «فرایند ارزیابی اثرات سازمان شفافیت» اثرات دادخواهی بر پایه گزارش‌های ALAC تحت نظارت قرار می‌گیرد و نتایج آن با حوزه‌های انتخاباتی و جوامع ذینفع به اشتراک گذاشته می‌شود.

۴. برنامه Development Check، کشورهای مختلف

Development Check (بررسی توسعه) یک ابزار بر خط مبتنی بر کاربر با گرایش ارایه راه‌حل است که برای دریافت بازخورد شهروندان از شفافیت، مشارکت و اثربخشی پروژه‌های توسعه طراحی شده است. شرکای داخلی و خارجی با رویکرد «برقراری درستکاری در جامعه محلی» داوطلبانی از جوامع محلی را تحت تعلیم قرار می‌دهند تا آن‌ها قادر به نظارت کارآمد بر فرایند پروژه‌ها شوند. جامعه محلی آن دست از پروژه‌های توسعه که در اولویت قرار دارند را شناسایی می‌کند و در ادامه از طریق مراجعه به محل پروژه، نظرسنجی از ذی‌نفعان و درخواست عکس و اطلاعات به نظارت و جمع‌آوری داده از پروژه‌ها می‌پردازد. آن‌ها داده‌های به‌دست‌آمده از هر پروژه‌ای که مورد نظارت قرار گرفته است را وارد پرسشنامه DevelopmentCheck می‌کنند. آن‌ها همچنین می‌توانند اسناد پروژه نظیر سند برآورد هزینه پروژه، قرارداد و یا فیلم‌ها و عکس‌ها را در صورت دسترسی بارگذاری نمایند. پس از آن که داده‌ها به‌صورت بر خط بارگذاری شدند یک ضابط، اطلاعات را موردبررسی قرار می‌دهد و آن‌ها را از طریق DevelopmentCheck منتشر می‌سازد. از آنجایی که نظارت برخی از پروژه‌ها در طول یک دوره زمانی بلندمدت انجام می‌شود داده‌ها ممکن است پس از چند مرتبه مراجعه به محل پروژه وارد شوند. شرکا داخلی (کل کشور) یافته‌های خود را با جامعه محلی، دولت و پیمانکارها به اشتراک می‌گذارند. درصدی از مشکلات که برطرف می‌شوند را میزان ثابت «fix-rate» می‌نامند که از آن برای ردیابی میزان تحقق پیشرفت استفاده می‌شود. DevelopmentCheck همچنین امکان مقایسه در کل کشور و نیز دادخواهی جمعی را فراهم می‌آورد. به‌بیان‌دیگر این داده‌ها شواهدی را ارایه می‌دهند که با استفاده از آن‌ها می‌توان برای بهبود پروژه‌ها و خدمات بر مقامات

اعمال فشار نمود برای مثال در تیمور شرقی کمیته‌های نظارت منطقه‌ای متشکل از ناظران، پیمانکاران، اعضای جامعه و مقامات محلی با به‌منظور یافتن راه‌حل و یا «fixes» ها برای مشکلات شناسایی‌شده با یکدیگر همکاری می‌کنند.

۵. بهبود بورسیه مدارس

در سال ۲۰۰۸ نهاد تحلیل سیاست و تحقیقات (IPAR) در کنیا تلاش به ردیابی جریان تخصیص منابع به بورسیه آموزش متوسطه پرداخت. IPAR با آغاز در استان نایروبی نقص‌های بسیار جدی در طرح را شناسایی نمود برای مثال ۲۰٪ مدارس برای دانش‌آموزانی که دیگر ثبت‌نام نشده بودند بورسیه دریافت می‌کردند همچنین شواهد دیگر مبنی بر اتلاف بودجه شناسایی گردید. IPAR اقدام به همکاری با دولت و ارایه‌دهندگان بورسیه خصوصی نمود تا از این طریق سوابق و فرایندهای پرداخت بورسیه را استانداردسازی کنند. آن‌ها سپس این یافته‌ها را همراه اطلاعاتی در اختیار مدارس نظامی و شهروندان قراردادند تا آن‌ها از نحوه تخصیص بورسیه در جوامع محلی خودآگاهی یابند. شواهد اولیه از IPAR حاکی از این هستند که نواقص موجود در تأمین مالی بورسیه در مقایسه با آنچه در سال ۲۰۰۸ شناسایی گردید با کاهش بسیاری همراه بوده است.

۶. نظارت مشترک وزارت جنگلداری و حکمرانی + REDD^۱ در اندونزی

از سال ۲۰۱۲ ارزیابی مشارکتی حکمرانی REDD+ در اندونزی توسط یک پنل از متخصصان که از ذی‌نفعان متعدد تشکیل شده بودند طراحی و هدایت گردید. این ارزیابی باعث افزایش کیفیت و نیز تولید داده‌های موردتوافق جمعی در حوزه حکمرانی جنگل‌ها و فرایند ملی REDD + شده است. ضدفساد با استفاده از زیرمجموعه‌ای متشکل از ده شاخص که در ارتباط با مقررات، اقدامات جامعه مدنی، ظرفیت‌ها و ادراک بخش خصوصی بودند اندازه‌گیری شد و ظرفیت نظارت قانونی با استفاده از نه شاخص دیگر اندازه‌گیری گردید. نسخه ۲۰۱۲ PGA (ارزیابی مشارکتی حکمرانی) منجر به شکل‌گیری «شاخص جنگل و حکمرانی REDD+» گردید و دستاوردهای زیر را به‌همراه داشت: بررسی‌های دقیق درستکاری (سلامت) در سیستم

۱- REDD+: مجموعه تلاش‌ها برای کاهش گازهای گلخانه‌ای که ناشی از جنگل‌زدایی و تخریب جنگل‌ها می‌باشند.

صادرکننده مجوزهای مربوط به جنگلداری (از دیدگاه کاربران و ارایه‌دهندگان)، توسعه تحریم‌ها بر مقامات دولتی به‌منظور تبعیت از استانداردهای درستکاری و جلوگیری از انجام اقدامات مفسدانه (با رهبری کمیسیون ضدفساد UKP4) و برقراری سازوکار برطرف‌کننده تعارضات. نسخه بعدی PGA انتظار می‌رود در اوایل سال ۲۰۱۵ ارایه شود.

اصل مکمل بودن رویکردها: زمینه و هدف از اهمیت برخوردار هستند

مکمل بودن رویکردها بیشتر در حوزه اندازه‌گیری اثربخشی حائز اهمیت است تا در نوآوری ابزارها و فن‌ها. هر روش‌شناسی، ابزار و یا تکنیک نقاط قوت و ضعف خود را دارا می‌باشد که می‌توانند براساس زمینه و هدف متغیر باشند. به‌دلیل آن‌که زمینه و هدف اساساً برای موفقیت یک برنامه ضروری می‌باشند برای تکرار رویکردها ابتدا نیاز است آن‌ها را به‌طور دقیق با شرایط هماهنگ ساخت. هیچ رویکردی وجود ندارد که پاسخگوی تمام سؤالات شما باشد و هیچ رویکردی وجود ندارد که از آن بتوان در تمام زمینه‌ها استفاده کرد.

به‌طور مشابه داده‌های محلی در سطح خرد یا میانی سؤالات بسیار متفاوتی را در مقایسه با داده‌های مقایسه‌ای پاسخ می‌دهند با این حال گفتنی است یافته‌های سطح ماکرو به سطح پایین‌تری از تحلیل نیاز خواهند داشت. به‌وضوح یک رابطه تکمیلی میان سطوح تحلیل وجود دارد که می‌تواند به متخصصان در درک بهتر فساد و ضدفساد در یک زمینه مجزا کمک نماید.

به‌منظور تأثیر بر سیاست و یا گنجاندن داده‌ها در اصلاحات سیاست تنها قابلیت اندازه‌گیری فساد به‌صورت دقیق حائز اهمیت نخواهد بود در حقیقت این تردید وجود دارد که امکان اندازه‌گیری دقیق با توجه به چندی بودن فساد و پدیده‌های مشابه وجود داشته باشد. در ادامه این سؤال به وجود می‌آید که آیا می‌توان با استفاده از شاخص‌های غیرمستقیم که قابلیت ردیابی پروژه و تغییر را دارند شرایط را به‌صورت اثربخش مورد اندازه‌گیری قرار دارد. شاخص‌های غیرمستقیم جایگزین شاخص‌های عینی هستند که رویکرد مستقیم‌تری را در اندازه‌گیری پدیده تحت مطالعه به کار می‌گیرند اما اجرایی سازی آن‌ها ممکن است دشوار باشد و یا برای جمع‌آوری

داده هزینه بسیاری را شامل شود.^۱ اندازه‌گیری‌های غیرمستقیم به‌طور معمول در دیگر بخش‌ها به‌منظور تکمیل‌سازی اندازه‌گیری‌های مستقیم مورد استفاده قرار می‌گیرند برای مثال تعداد افراد واکسینه شده به‌عنوان یک اندازه‌گیری غیرمستقیم برای تعداد موارد وقوع بیماری و یا میزان مصرف خانوار به‌عنوان یک اندازه‌گیری غیرمستقیم برای موارد فقر در نظر گرفته می‌شوند.

دیگر حوزه‌های بالقوه اندازه‌گیری‌های غیرمستقیم شامل موارد زیر است:

- ارتباط بین اعتماد اجتماعی در نهادهای عمومی (به‌ویژه نهادهای ارایه‌دهنده خدمات) و سطوح متغیر فساد در آن نهادها
- ارتباط بین سطوح تبعیت از قوانین مالیاتی و سطوح فساد
- تعداد کارگران سایه به‌عنوان یک شاخص غیرمستقیم برای تقلب در لیست حقوق
- تعداد مستخدمین دولتی ارشد^۲ که پس از تغییر دولت شغل خود را به‌عنوان یک شاخص ارباب سالاری تغییر دادند.

بهترین رویکرد شاید این باشد که از تلاش برای شناسایی یک استاندارد طلایی پرهیز نمود و به‌جای آن تلاش‌های خود را معطوف به استفاده بهینه از رویکردهای موجود اندازه‌گیری کرد و با ذی‌نفعان اصلی به یک توافق جمعی درباره مصارف و سوء مصارف رویکردها دست‌یافت.

دانش مشترک

به‌منظور این‌که رویکردهای اندازه‌گیری به روند بهبود خود به شکلی نیرومندتر و اصلاح‌شده ادامه دهند متخصصان باید دانش خود، مدل‌ها و داده‌های خود را با افکار عمومی به اشتراک بگذارند. شاید مهم‌تر از آن این است که متخصصان درک خود از تغییر و شکست‌هایی که تجربه کرده‌اند را با انجمن‌های تجارب^۳ در میان بگذارند. همکاری میان ذی‌نفعان متنوع یادگیری و آزمایش را ممکن می‌سازد و ریسک ناشی از نوآوری را کاهش می‌دهد.

1- Jesper Johnsen Phil Mason, The Proxy Challenge: Why bespoke Proxy indicators can help solve the anti-corruption measurement problem, Chr.Michelsen Institute, 2013

2- Civil Servants

۳- Community of Practice: انجمن‌های تجارب به شبکه‌ای از خبرگان که در یک حوزه دانشی، علاقه مشترکی دارند و تمایل به کار و یادگیری از یکدیگر در آن حوزه دانشی را نیز دارند اطلاق می‌شود.

فرایندهای نظارتی دولت‌محور مشارکت جامعه مدنی و یا استفاده آن‌ها از داده‌ها را با مشکل روبه‌رو می‌سازند این به‌ویژه در زمانی است که سازوکار الزام‌آوری برای انتشار داده‌ها در جداول زمانی کوتاه‌مدت وجود ندارد. سازوکار بررسی UNCAC یک مثال آشکار از این چالش است که در آن کشورهای عضو از این اجازه برخوردار هستند که اطلاعات مربوط به فرایند بررسی و نیز داده‌های حاصل‌شده را به‌صورت محرمانه حفظ کنند. با این حال این تنها مثالی نیست که در آن داده‌ها در اختیار افکار عمومی قرار نمی‌گیرند. با این وجود داده‌ها به‌صورت مطلوبی در ارتباط با جامعه مورد مطالعه هستند.

بهبود اثربخشی مداخلات ضدفساد دربردارنده انتشار داده‌ها برای اهداف پاسخ‌گویی و یادگیری است. آن همچنین شامل مستندسازی موفقیت‌های کسب‌شده و درس‌های آموخته‌شده‌ای است که مبتنی بر شواهد می‌باشند که در اختیار جمعیت وسیع‌تری از مخاطبان قرار می‌گیرند. ادغام تجارب در دیگر برنامه‌های اندازه‌گیری و تلاش‌های ضدفساد کیفیت مداخلات آینده و نیز اجرایی سازی سیستم‌های ردیابی تغییر را تحت تأثیر قرار خواهد داد.

مشارکت و پایداری

تحلیل‌های سطوح پایین‌تر که داده‌های مربوط به افراد، خانوارها، جوامع محلی، سازمان‌ها، استان‌ها و دولت‌ها را جمع‌آوری می‌کنند در مقایسه با داده‌های مقایسه‌ای جهانی وابستگی بیشتری به زمینه دارند. تحقق اهداف پایداری، اعتبار و ارتباط پروژه بستگی به علاقه و ظرفیت ذی‌نفعان محلی و نیز حمایت دولت از مقامات محلی دارد.

اغلب شکاف‌هایی میان برنامه‌های اندازه‌گیری سطح محلی و برنامه‌های جهانی و ملی از نظر میزان پوشش و هدف وجود دارد. مشارکت بین این سطوح می‌تواند این اطمینان را ایجاد نماید که داده‌ها با سطح وسیع‌تری از کاربران ارتباط دارند.

همچنین لازم است به‌جای انجام مداخله مستقیم به ایجاد تغییر از طریق حمایت شرکا محلی تمرکز داشت. ساختار پاسخ‌گویی بین‌خبرین و NGOهای «قراردادهای فرعی» فضای ذی‌نفعان برای حفظ استقلال، سازگاری و یادگیری را محدود می‌سازد. مالکیت رویکردهای اندازه‌گیری و داده‌های حاصل‌شده مؤلفه مهمی در استفاده از داده‌ها برای اهداف پاسخ‌گویی به‌شمار می‌رود. اگر ذی‌نفعان احساس کنند که داده‌ها ارتباطی با نیازهای آن‌ها ندارند و یا به میزان کافی مشروح نیستند از آن‌ها استفاده نخواهند کرد.

نشانی: تهران خیابان طالقانی، تقاطع خیابان سپهبد قرنی
سازمان بازرسی کل کشور، طبقه ششم
شماره تماس: ۶۱۳۶۲۳۰۷
نشانی الکترونیک: bazrasi.research@136.ir
www.bazrasi.ir